

ΝΟΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση 2016 για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας

Νόμος και περιβάλλον στην
Ελλάδα

Περιεχόμενα

Πρόλογος	4
Εισαγωγή	6
Διαφάνεια και πρόσβαση σε πληροφορίες	7
Περιβαλλοντική πληροφορία	7
Περιβαλλοντική δικαιοσύνη	10
Περιβαλλοντική αδειοδότηση	12
Αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων	12
Στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση	17
Εγκρίσεις αδειών με νόμο	18
Κίνδυνος βιομηχανικών ατυχημάτων – Seveso III	19
Πράσινοι πόροι	20
Κρατικά έσοδα για το περιβάλλον	20
Πράσινο Ταμείο	21
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για το περιβάλλον	25
Χωρικός σχεδιασμός	28
Αυθαίρετα	28
Πολυεδομική νομοθεσία και αστικός σχεδιασμός	29
Οδηγία INSPIRE για τα γεωχωρικά δεδομένα	33
Περιβαλλοντική επιθεώρηση	35
Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης	35
Σώμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος	36
Αέρας	40
Κλιματική αλλαγή - ενέργεια	44
Ευρωπαϊκή και διεθνής ενεργειακή και κλιματική πολιτική	44
21 ^η Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για το Κλίμα στο Παρίσι (COP21)	44
Εθνική νομοθεσία και πολιτική	49
Νερό	64
Στερεά απόβλητα	78
Εθνικός και περιφερειακός σχεδιασμός διαχείρισης αποβλήτων	78
Επικίνδυνα απόβλητα	83
Εξορυκτικά απόβλητα	85
Πολιτική της ΕΕ: Κυκλική οικονομία	85
Φύση και βιοποικιλότητα	87
Οδηγίες της ΕΕ για τη φύση	87
Εφαρμογή οδηγιών για τη φύση	89
Εθνική νομοθεσία για τη φύση	92
Εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών	95
Περιπτώσεις υποβάθμισης προστατευόμενων περιοχών	101
Προστασία υγροτόπων	102
Προστασία ειδών	103
Δάση	109
Θάλασσα και ακτές	116
Οικονομία και ανάπτυξη	126
Τρίτο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής	126
Νέος επενδυτικός νόμος 4399/2016	129
ΟΟΣΑ: Έκθεση για την ελληνική οικονομία	132
Παράρτημα 1 – Πίνακες εφαρμογής περιβαλλοντικού δικαίου ΕΕ	134
Παράρτημα 2 – Περιβαλλοντική νομολογία	135
Παράρτημα 3 - Παρεμβάσεις του WWF Ελλάς	141
Ακρωνύμια	143

Πρόλογος

Οι ετήσιες εκθέσεις του WWF Ελλάς καλύπτουν με πληρότητα, σε εθνικό και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τις νομοθετικές μεταβολές και τη νομολογία στον τομέα του περιβάλλοντος με την ευρύτερη έννοια, καθώς και την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας από τη Διοίκηση κατά την εξεταζόμενη κάθε φορά χρονική περίοδο. Με δεδομένη την αξιοπιστία τους, οι εκθέσεις αυτές παρέχουν ευρύτερη πληροφόρηση για το νομικό πλαίσιο που διέπει το περιβάλλον σε όλες τις όψεις του.

Η ανάγνωση της παρούσας έκθεσης του έτους 2016 δημιουργεί εικόνα μεγάλης υστέρησης και στρεβλώσεων στην περιβαλλοντική νομοθεσία και στην εφαρμογή της. Αν όμως γίνει σύγκριση με τις εκθέσεις των προηγούμενων ετών, διαπιστώνεται ότι η κατάσταση την περίοδο Ιουλίου 2015 – Αυγούστου 2016, την οποία καλύπτει η παρούσα έκθεση, δεν είναι σε γενικές γραμμές δυσμενέστερη από τις προηγούμενες περιόδους. Κατά την εξεταζόμενη περίοδο επαναλαμβάνονται αδυναμίες, κενά και εσφαλμένες διοικητικές πρακτικές που εμφανίζονται διαχρονικά και έχουν επισημανθεί στις προηγούμενες εκθέσεις.

Ενδεικτικά αναφέρονται: α. υστέρηση στον τομέα της περιβαλλοντικής πληροφόρησης, β. απορρύθμιση στη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης, γ. ελλείψεις στον τομέα της περιβαλλοντικής επιθεώρησης, του ελέγχου των περιβαλλοντικών παραβάσεων και της επιβολής κυρώσεων, δ. καθυστερήσεις ή και παραλείψεις στην έγκριση σχεδίων διαχείρισης υδάτινων πόρων και σχεδίων διαχείρισης πλημμυρικών κινδύνων και ελλείψεις στο περιεχόμενο των εγκεκριμένων σχεδίων διαχείρισης υδάτινων πόρων, ε. διαχείριση του παράκτιου χώρου κατά τρόπο συνεπαγόμενο σοβαρή υποβάθμιση, στ. καθυστέρηση στην οριοθέτηση μεγάλων νησιωτικών υγροτόπων και των υγροτόπων στο ηπειρωτικό τμήμα της χώρας, ζ. ελλείψεις στο νομικό πλαίσιο διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών. Συνέπεια των παραβιάσεων του περιβαλλοντικού δικαίου ήταν σε εθνικό επίπεδο η έκδοση ικανού αριθμού ακυρωτικών αποφάσεων της διοικητικής δικαιοσύνης και σε ευρωπαϊκό επίπεδο η επιβολή κυρώσεων από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή η κίνηση της σχετικής διαδικασίας. Από σχετικό πίνακα που περιλαμβάνεται στην έκθεση προκύπτει ότι η Ελλάδα είναι στη δεύτερη θέση σε αριθμό ανοικτών υποθέσεων παραβιάσεων στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης με μία υπόθεση λιγότερη από την πολύ μεγαλύτερη σε έκταση και πληθυσμό Ισπανία.

Είναι σημαντικό και πρέπει να τονιστεί ότι, όπως προκύπτει από την έκθεση, η περιβαλλοντική πολιτική δεν φαίνεται να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις που απορρέουν από την ανάγκη αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, η οποία αποτελεί το μέγιστο περιβαλλοντικό κίνδυνο στην εποχή μας σε παγκόσμιο επίπεδο αλλά και στην ευάλωτη από την άποψη αυτή χώρα μας. Διότι όχι μόνον παρατηρείται αδράνεια ανάληψης σχετικών δράσεων, αλλά λαμβάνονται και μέτρα, νομοθετικά και διοικητικά, προς την αντίθετη κατεύθυνση, όπως π. χ. η προώθηση της ανάπτυξης λιγνιτικών μονάδων.

Στην έκθεση παρατίθενται όλες οι νομοθετικές πρωτοβουλίες που έχουν αναληφθεί κατά την εξεταζόμενη περίοδο, είτε έχουν ολοκληρωθεί με τη ψήφιση του σχετικού νόμου είτε βρίσκονται σε εξέλιξη, αλλά και οι θετικές ενέργειες σε διοικητικό επίπεδο. Αναφέρεται π. χ. ότι έχει κινηθεί η διαδικασία επέκτασης του δικτύου Natura 2000, ότι έχει ανασυγκροτηθεί και άρχισε να λειτουργεί η για πολλά χρόνια αδρανής επιτροπή Φύση 2000 και ότι εφαρμόστηκε για πρώτη φορά η δυνατότητα χαρακτηρισμού θαλάσσιου καταφυγίου άγριας ζωής. Θετική εξέλιξη, που μνημονεύεται στην έκθεση, αποτελεί το γεγονός ότι τελικώς δεν ευδοκίμησε η προσπάθεια αναθεώρησης των ευρωπαϊκών Οδηγιών για τους σικοτόπους και τα άγρα πτηνά.

Η παρούσα έκθεση καλύπτει περίοδο του πέμπτου έτους της βαρύτερης οικονομικής και δημοσιονομικής κρίσης που διέρχεται η Χώρα μας, αλλά και περίοδο οικονομικής κρίσης που υπάρχει, αν και σε πολύ μικρότερο βαθμό, στον ευρωπαϊκό χώρο γενικότερα. Σε τέτοιες περιόδους, βεβαίως, οι προτεραιότητες ανατρέπονται. Η άποψη ότι η οικονομική κρίση δεν επηρεάζει την περιβαλλοντική πολιτική μιας χώρας, οποιασδήποτε χώρας, στερείται ρεαλισμού. Στην ευρωπαϊκή και, πολύ περισσότερο, στην ελληνική νομοθεσία παρατηρείται ότι το σημείο ισορροπίας των στοιχείων της βιώσιμης ανάπτυξης διολισθαίνει προς την πλευρά της οικονομίας. Αυτό συνάγεται κατά τη γνώμη

μου και από το περιεχόμενο της έκθεσης. Βέβαια η τάση αυτή ήταν εμφανής και τις προηγούμενες χρονιές. Ελπίζω ότι εκείνοι που χαράσσουν δημόσιες πολιτικές σε περιόδους ύφεσης και δυσμενούς οικονομικού πλαισίου έχουν επίγνωση ότι η σοβαρή περιβαλλοντική υποβάθμιση αποτελεί βλάβη μη επανορθώσιμη που υποθηκεύει τη ζωή των επόμενων γενεών. Για την οικονομική κρίση μπορεί να υπάρξει ανάταξη, δεν συμβαίνει όμως το ίδιο και για την οικολογική, διότι οι βαθιές πληγές στο περιβάλλον δεν επουλώνονται.

Κωνσταντίνος Μενουδάκος
Επίτιμος Πρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας

Εισαγωγή

Φέτος γιορτάζουμε τα εικοστά πέμπτα γενέθλια του WWF Ελλάς. Όπως για κάθε εικοσιπεντάρη, έτσι και για εμάς, η επέτειος αυτή συμπυκνώνει πολύ ενθουσιασμό και μάχες, αγωνίες, ήττες, μαθήματα, ενθουσιασμό, πολλή δουλειά, αλλά και μεγάλο σεβασμό και αγάπη για την οικογένεια και τους ανθρώπους που ήταν δίπλα μας στα πρώτα βήματα.

Τα εικοστά πέμπτα γενέθλια μιας οργάνωσης που κολύμπησε σε βαθιά νερά από την πρώτη μέρα δεν είναι μόνο επέτειος ενθουσιασμού, ασυγκράτητου δυναμισμού και ονειροπόλησης, αλλά κυρίως γνώσης και ωριμότητας. Αυτή η ωριμότητα πιστεύουμε πως γίνεται κάθε χρόνο και πιο φανερή μέσα από την ετήσια επισκόπηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας που σταθερά εκδίδουμε εδώ και 12 χρόνια και η οποία είναι το αποτέλεσμα δύσκολης και απαιτητικής συλλογικής δουλειάς.

Η συγγραφή των ετήσιων νομικών εκθέσεων ξεκίνησε το 2005, ως ανταπόκριση του WWF Ελλάς στο διάχυτο τότε αίτημα για μια πιο ολοκληρωμένη θεώρηση των εξελίξεων που αφορούν το περιβάλλον ως κεντρικό πυλώνα της αναπτυξιακής πολιτικής, αλλά και των διάσπαρτων εξελίξεων στα πεδία της νομοθέτησης, της νομολογίας και της εφαρμογής στην πράξη. Από το 2005, η έκθεση αυτή εξελίχθηκε στο μοναδικό εργαλείο σταθερής αναφοράς για τα περιβαλλοντικά πράγματα στην Ελλάδα.

Πιστό στον ρόλο κάθε μη κυβερνητικής οργάνωσης ως ενδυναμωτή μιας ισχυρής και θετικά παρεμβατικής κοινωνίας πολιτών που βασίζεται στην έγκυρη γνώση και απαραίτητη πληροφόρηση, το WWF Ελλάς απευθύνεται κατά το μέτρο του εφικτού εξίσου στον νομικό κόσμο και στους νομοθέτες, στους πολιτικούς και στους μη ειδικούς περιβαλλοντικά ενεργούς πολίτες.

Ταυτόχρονα, η έκθεση αυτή λειτουργεί και ως μέσο δημόσιας λογοδοσίας του WWF Ελλάς, καθώς παρουσιάζει το έργο της οργάνωσης, ως σύνολο νομικών, επιστημονικών και πολιτικών παρεμβάσεων, τοποθετώντας το στο ευρύτερο κοινωνικό-οικονομικό πλαίσιο και αναλύοντας την αποτελεσματικότητα και το σκεπτικό κάθε παρέμβασης.

Η φετινή έκθεση καλύπτει την περίοδο Ιούλιος 2015 – Ιούλιος 2016, αλλά για λόγους πληρότητας και επικαιρότητας περιλαμβάνει και σημαντικές εξελίξεις που συνέβησαν κατά την περίοδο μέχρι την έκδοσή της. Όπως στις προηγούμενες, έτσι και στην παρούσα έκθεση η περιβαλλοντική οργάνωση WWF Ελλάς επιχειρεί να δώσει μια όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη εικόνα της σπουδαιότητας του δικαίου και των πολιτικών για το περιβάλλον, ως βασικού πλαισίου για προστασία του φυσικού πλούτου και της ποιότητας ζωής, αλλά και ως βάσης για μακροπρόθεσμα βιώσιμη και ζωντανή οικονομία και κοινωνική ανάπτυξη.

Η έκθεση καλύπτει κατά το δυνατόν διεξοδικότερα τις πιο σημαντικές περιβαλλοντικές εξελίξεις στο πεδίο της νομοθέτησης, της νομολογίας, της πολιτικής διαδικασίας και βέβαια της εφαρμογής. Αν και δεν είναι δυνατή η κάλυψη του συνόλου των σχετικών με το περιβάλλον εξελίξεων, εντούτοις η έκθεση προσφέρει μια ολοκληρωμένη και επαρκώς ευσύνοπτη εικόνα της κατάστασης των περιβαλλοντικών πραγμάτων στη χώρα.

Η σύνταξη της έκθεσης αυτής αποτελεί διεπιστημονικό έργο μεγάλης ομάδας μόνιμων και εθελοντών επιστημονικών συνεργατών του WWF Ελλάς, με ιδιαίτερα πολύτιμη συμβολή από τα μέλη της Νομικής μας Ομάδας.

Θερμές ευχαριστίες οφείλουμε σε όλους όσους συνεισέφεραν στη συγγραφή, οι οποίοι αναφέρονται ονομαστικά στο τέλος της έκθεσης, καθώς και στην εταιρεία Intrasoft για την επί δεκαετία δωρεάν παραχώρηση πρόσβασης στην πολύτιμη και επίκαιρα ενημερωμένη διαδικτυακή βάση δεδομένων NOMOS. Επίσης ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλουμε στα στελέχη πολλών δημοσίων υπηρεσιών, οι οποίοι, παρά τον φόρτο εργασίας και τις πιέσεις που υφίστανται, παρείχαν με προθυμία σημαντικές πληροφορίες για τις εξελίξεις στους τομείς αρμοδιότητάς τους.

Η συντακτική ομάδα

Διαφάνεια και πρόσβαση σε πληροφορίες

Περιβαλλοντική πληροφορία

Οι τελευταίοι 12 μήνες χαρακτηρίζονται, όπως και αυτοί που προηγήθηκαν, από μία αποτυχία: το ηλεκτρονικό περιβαλλοντικό μητρώο εξακολουθεί να μένει κενό γράμμα,¹ περίπου πέντε χρόνια μετά τη θέσπισή του,² 15 χρόνια από την τελευταία συνταγματική αναθεώρηση που αναγνώρισε το δικαίωμα στην κοινωνία της πληροφορίας³ και 11 χρόνια από τη Σύμβαση Άαρχους, η οποία επιβάλλει την «προοδευτική διάθεση περιβαλλοντικών πληροφοριών σε ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων... ευπρόσιτες στο κοινό»⁴. Δεν είναι υπερβολή να ειπωθεί ότι η ενημέρωση των πολιτών για τα περιβαλλοντικά θέματα (και η συμμετοχή τους σε αυτά) εξακολουθεί να γίνεται με μεθόδους της δεκαετίας του 80.

Ο λόγος της καθυστέρησης δεν είναι κάποια τεχνική δυσκολία. Στην παρακάτω εικόνα φαίνεται αντίστοιχη ανακοίνωση από την αμερικανική επίσημη εφημερίδα (Federal Register): όπως είναι σαφές, δεν είναι μεγάλη πρόκληση η ηλεκτρονική εκτύπωση μερικών γραμμών, ή η ανάρτηση ενός ακόμα εγγράφου στο διαδίκτυο. Αντίθετα, φαίνεται ότι η βασική επιδίωξη της μη ύπαρξης ηλεκτρονικού περιβαλλοντικού μητρώου είναι ο περιορισμός, για όσο περισσότερο γίνεται, της ενημέρωσης και της συμμετοχής των πολιτών.

Εικόνα: Υποδειγματική ανακοίνωση εκκίνησης διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης, με στοιχεία για τις αρμόδιες αρχές, τη χρηματοδότηση, τις ημερομηνίες, τη διαδικασία και την πρόσκληση για υποβολή σχολίων.⁵

Το ηλεκτρονικό περιβαλλοντικό μητρώο μπορεί να μην είναι ακόμα διαθέσιμο, αλλά το (μελλοντικό) περιεχόμενό του εμπλουτίζεται: η νέα ρύθμιση για το ηλεκτρονικό μητρώο αποβλήτων – όπου θα εισάγονται υποχρεωτικά, μέσω διαδικτύου, στοιχεία και πληροφορίες σχετικά με την παραγωγή και διαχείριση αποβλήτων από κάθε οργανισμό ή επιχείρηση- επιβάλλει τη «διαλειτουργικότητα» με άλλα μητρώα του δημόσιου τομέα.⁶

Συμβολή στην περιβαλλοντική πληροφορία, σε ευρεία έννοια, θα έχει και ο νέος νόμος για τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων ορισμένης μορφής: μεταξύ άλλων, ο νόμος αυτός προβλέπει και μία σημαντική ρύθμιση διαφάνειας, την «έκθεση πληρωμών προς κυβερνήσεις», η

¹ Η ιστοσελίδα στην οποία φαίνεται ότι θα λειτουργήσει είναι η : ΥΠΕΚΑ. ΗΠΜ. Η περιβαλλοντική αδειοδότηση στον 21^ο αιώνα. Ανάκτηση την 1.8.2016 από: <http://erpm.ypeka.gr/> . Μέχρι την ημερομηνία της ανάκτησης, φαίνεται να περιέχει μόνο ένα μικρό αριθμό δοκιμαστικών αρχείων.

² Άρθρο 18 ν. 4014/2011 (Α' 201). Επίσης, πρβλ. και κ.υ.α. 30651/2014 «Εξειδίκευση των προδιαγραφών, του τρόπου παροχής και συντήρησης, των διαδικασιών και αδειών ηλεκτρονικής πρόσβασης και εισαγωγής πληροφοριών καθώς και κάθε αναγκαίας λεπτομέρειας για την οργάνωση, υλοποίηση και λειτουργία του Ηλεκτρονικού Περιβαλλοντικού Μητρώου (ΗΠΜ), σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 18 παράγραφος 5 του Ν.4014/2011 (ΦΕΚ Α 209)» (Β' 1817).

³ Άρθρο 5^Α παρ. 2 του Συντάγματος του 1975/1984/2001/2008, όπως αναθεωρήθηκε από το Ψήφισμα της 6ης Απριλίου 2001 της Σ' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων (Α' 120/2008).

⁴ Άρθρο 5 παρ. 3 εδ. α' της Σύμβασης για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα, όπως κυρώθηκε από τον ν. 3422/2005 (Α' 303).

⁵ Federal Register / Vol. 81, No. 171 / Friday, September 2, 2016 / Notices.

⁶ Άρθρο 157 ν. 4389/2016 (Α' 94).

οποία υποβάλλεται από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον εξορυκτικό τομέα ή την υλοτόμηση πρωτογενών δασών.⁷

Επίσης, θα πρέπει να σημειωθούν και οι ευρύτερες ρυθμίσεις για τη διαφάνεια και τη συμμετοχή που περιλαμβάνονται στον νέο νόμο για το πλαίσιο ασφάλειας των υπεράκτιων εργασιών έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων,⁸ αν και σε βαίνουν προς αντίρροπη κατεύθυνση με τις διάφορες υποχρεώσεις εμπιστευτικότητας που προβλέπει ο κανονισμός λειτουργίας της ΕΔΕΥ.⁹

Στο πεδίο της σχετικής νομολογίας, μία απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, η οποία εκδόθηκε βάσει της προϊσχύουσας οδηγίας για την περιβαλλοντική πληροφορία, επιβεβαίωσε ότι η αίτηση χορήγησης στοιχείων, των οποίων το περιεχόμενο αφορά το περιβάλλον, δεν απαιτεί τη θεμελίωση έννομου συμφέροντος, ενώ η απάντηση των υπηρεσιών πρέπει να είναι αιτιολογημένη.¹⁰ Από την άλλη, δεν συνιστά επαρκή αιτιολογία, ενόψει των διατάξεων για την πρόσβαση του κοινού στα διοικητικά έγγραφα, η ενημέρωση του αιτούντα ότι «στο αρχείο της υπηρεσίας δεν βρέθηκαν» τα έγγραφα που αναζητούνται.¹¹

Από τις γνωμοδοτήσεις του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, ιδιαίτερα χρήσιμη είναι η επιβεβαίωση ότι οι διοικούμενοι έχουν καταρχήν πρόσβαση, εφόσον φυσικά πληρούνται και οι υπόλοιπες προϋποθέσεις, όπως το έννομο συμφέρον, σε προσχέδια υπουργικών αποφάσεων,¹² έγγραφα απόψεων προς το Συμβούλιο της Επικρατείας,¹³ και αποφάσεις πολεοδομικών υπηρεσιών,¹⁴ αλλά δεν επιτρέπονται επαναλαμβανόμενα και καταχρηστικά αιτήματα,¹⁵ ενώ μπορεί να περιορίζεται η πρόσβαση σε έγγραφα που άπτονται των διεθνών σχέσεων της χώρας, όπως τα έγγραφα που αφορούν την συμμετοχή της χώρας στη διαδικασία λήψης αποφάσεων από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.¹⁶

Όσον αφορά το ενωσιακό δίκαιο, η νέα οδηγία για την προστασία της τεχνολογίας και των επιχειρηματικών πληροφοριών που δεν έχουν αποκαλυφθεί (εμπορικό απόρρητο) δεν θίγει τις υποχρεώσεις αποκάλυψης, για λόγους δημόσιου συμφέροντος, πληροφοριών είτε στο κοινό είτε σε διοικητικές (ή δικαστικές) αρχές στο πλαίσιο της εκτέλεσης των καθηκόντων των αρχών αυτών.¹⁷ Όπως ρητά διευκρινίζεται, στις πληροφορίες αυτές περιλαμβάνονται και οι περιβαλλοντικές.¹⁸ Ωστόσο, είναι βέβαιο ότι τα επόμενα χρόνια θα πρέπει να αναμένονται εντάσεις ανάμεσα στο εμπορικό απόρρητο και την περιβαλλοντική πληροφορία.

Οι ενωσιακές νομολογιακές εξελίξεις ήταν επίσης πλούσιες: με την απόφαση της 6.10.2015, το ΔΕΕ έκρινε ότι το τέλος το οποίο επιβάλλεται για την παροχή περιβαλλοντικών πληροφοριών δεν επιτρέπεται να καλύπτει καθόλου τις δαπάνες τήρησης της βάσης δεδομένων (αλλά μόνο τη

⁷ Άρθρο 7 ν. 4403/2016 (Α' 125).

⁸ Ιδίως κεφάλαιο V και Παράρτημα 9 ν. 4409/2016 (Α' 136).

⁹ Ιδίως άρθρο 3 μέρος Γ και Δ της υ.α οικ. 6854/2016 «Έγκριση Κανονισμού Εσωτερικής Λειτουργίας και Διαχείρισης της «Ελληνικής Διαχειριστικής Εταιρίας Υδρογονανθράκων Α.Ε. – ΕΔΕΥ ΑΕ»» (Β' 491).

¹⁰ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 3579/2015.

¹¹ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 4588/2015, σκέψη 3.

¹² Νομικό Συμβούλιο του Κράτους. Γνωμοδότηση 68/2015. Ανάκτηση από <http://www.nsk.gr/web/nsk/anzitisi-gnomodoteseon>

¹³ Νομικό Συμβούλιο του Κράτους. Γνωμοδότηση 68/2015. Ανάκτηση από <http://www.nsk.gr/web/nsk/anzitisi-gnomodoteseon>

¹⁴ Νομικό Συμβούλιο του Κράτους. Γνωμοδότηση 111/2016. Ανάκτηση από <http://www.nsk.gr/web/nsk/anzitisi-gnomodoteseon>

¹⁵ Νομικό Συμβούλιο του Κράτους. Γνωμοδότηση 49/2015. Ανάκτηση από <http://www.nsk.gr/web/nsk/anzitisi-gnomodoteseon>

¹⁶ Νομικό Συμβούλιο του Κράτους. Γνωμοδότηση 189/2015. Ανάκτηση από <http://www.nsk.gr/web/nsk/anzitisi-gnomodoteseon> Πρβλ. και: Νομικό Συμβούλιο του Κράτους. Γνωμοδότηση 39/2016.

¹⁷ Οδηγία (ΕΕ) 2016/943 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 2016, περί προστασίας της τεχνολογίας και των επιχειρηματικών πληροφοριών που δεν έχουν αποκαλυφθεί (εμπορικό απόρρητο) από την παράνομη απόκτηση, χρήση και αποκάλυψή τους.

¹⁸ Σύμφωνα με την 11^η αιτιολογική σκέψη, «[η] παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να θίγει την εφαρμογή ενωσιακών ή εθνικών κανόνων που απαιτούν την αποκάλυψη πληροφοριών στο κοινό ή σε δημόσιες αρχές, συμπεριλαμβανομένων των εμπορικών απορρήτων, ούτε την εφαρμογή των κανόνων που επιτρέπουν στις δημόσιες αρχές να συλλέγουν πληροφορίες για την εκτέλεση των καθηκόντων τους ή των κανόνων που επιτρέπουν ή απαιτούν την περαιτέρω αποκάλυψη των σχετικών πληροφοριών από τις εν λόγω δημόσιες αρχές στο κοινό. Πρόκειται ειδικότερα για τους κανόνες σχετικά με την αποκάλυψη από τα θεσμικά όργανα και οργανισμούς της Ένωσης ή τις εθνικές δημόσιες αρχές πληροφοριών τις οποίες κατέχουν σχετικά με τις επιχειρήσεις σύμφωνα με τους κανονισμούς του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΚ) αριθ. 1049/2001 και (ΕΚ) αριθ. 1367/2006 και την οδηγία 2003/4/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου ή σύμφωνα με άλλους κανόνες σχετικά με την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα ή σχετικά με τις υποχρεώσεις διαφάνειας των εθνικών δημόσιων αρχών». Βλ. επίσης άρθρο 1 παρ. 2.

διεκπεραιώση των αιτήσεων), ενώ δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να αποκλειστεί ο διοικητικός και δικαστικός έλεγχος βάσει αντικειμενικών στοιχείων του εύλογου χαρακτήρα του τέλους αυτού.¹⁹

Με την απόφαση της 16.7. 2015, σε δεύτερο βαθμό, το ΔΕΕ έκρινε ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν μπορεί να αρνηθεί, βάσει ενός γενικού τεκμηρίου, την πλήρη πρόσβαση σε μελέτες που έχει εκπονήσει με θέμα τη συμφωνία της νομοθεσίας ορισμένων κρατών μελών με το ενωσιακό δίκαιο, εφόσον οι μελέτες αυτές δεν είχαν ως αποτέλεσμα την αποστολή προειδοποιητικής επιστολής. Στην αντίθετη περίπτωση, οι μελέτες αυτές μπορεί να θεωρηθεί ότι θίγουν τον σκοπό «επιθεώρησης, έρευνας και οικονομικού ελέγχου», και η άρνηση χορήγησης μπορεί να είναι επιτρεπτή.²⁰

Άρνηση χορήγησης μπορεί να αιτιολογείται με τον ίδιο τρόπο και στην περίπτωση διοικητικών εγγράφων που αφορούν υποθέσεις κρατικών ενισχύσεων,²¹ και υποθέσεις που διερευνά η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης (Office de Lutte Antifraude, OLAF),²² αλλά όχι στην περίπτωση εγγράφων²³ που ανταλλάσσουν τα κράτη μέλη, και τα οποία αφορούν τα τεχνικά πρότυπα και προδιαγραφές.²⁴

Κατά το Γενικό Δικαστήριο, επίσης, το πλέγμα των σχετικών διατάξεων δεν επιτρέπει στον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Χημικών Προϊόντων (European Chemicals Agency, ECHA) να αρνηθεί να γνωστοποιήσει τις επωνυμίες των παρασκευαστών ή εισαγωγέων, οι οποίοι καταχωρίζουν ουσίες βάσει του Κανονισμού REACH για τις χημικές ουσίες, ή άλλων παρεμφερών νομοθετημάτων. Υποχώρηση, αντίθετα, από την περιβαλλοντική πληροφορία εκφράζει η κρίση του Γενικού Δικαστηρίου ότι ο κίνδυνος εκπομπής ορισμένης ουσίας στο περιβάλλον δεν δικαιολογεί τον χαρακτηρισμό της ποσότητας της παρασκευαζόμενης ή διατιθέμενης στην αγορά ουσίας ως πληροφορίας που αφορά εκπομπές στο περιβάλλον (η οποία, σε κάθε περίπτωση, πρέπει να δημοσιοποιηθεί).²⁵

Πολύ σοβαρές επιφυλάξεις εγείρει επίσης και η άρνηση χορήγησης των εκτιμήσεων επιπτώσεων που αφορούν την «εφαρμογή του πυλώνα «πρόσβαση στη δικαιοσύνη» της Συμβάσεως του Aarhus» και την «αναθεώρηση του ευρωπαϊκού νομικού πλαισίου των περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων και της περιβαλλοντικής εποπτείας σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης»: σε αντίθεση με το Ευρωπαϊκό Διαμεσολαβητή, ο οποίος δικαίωσε τους προσφεύγοντες, το Γενικό Δικαστήριο θεώρησε ότι οι αρνήσεις αυτές αιτιολογούνται από την ανάγκη προστασίας της διαδικασίας λήψης αποφάσεων.²⁶

¹⁹ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση του Δικαστηρίου (πέμπτο τμήμα) της 6ης Οκτωβρίου 2015, East Sussex County Council κατά Information Commissioner, C-71/14.

²⁰ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση του Δικαστηρίου (δεύτερο τμήμα) της 16ης Ιουλίου 2015, Client Earth κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, υποστηριζόμενη από: το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C-612/13P. Η εξαίρεση των εγγράφων με σκοπό «επιθεώρησης, έρευνας και οικονομικού ελέγχου» από το δικαίωμα πρόσβασης του κοινού προβλέπεται από το άρθρο 4 παρ. 2 εδ. γ' του Κανονισμού 1049/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Μαΐου 2001, για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής, βάσει του οποίου (κυρίως) κρίθηκε η υπόθεση.

²¹ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση (ένατο τμήμα) της 14ης Ιουλίου 2016, Sea Handling SpA κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-271/15P.

²² Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση (όγδοο τμήμα) της 26ης Μαΐου 2016, International Management Group κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, T-110/15.

²³ Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση (τέταρτο τμήμα) της 16ης Απριλίου 2015, Carl Schlyter κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, T-402/12.

²⁴ Πρβλ. την οδηγία 98/34/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Ιουνίου 1998, για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και προδιαγραφών, όπως ισχύει, και η οποία προβλέπει μία διαδικασία κοινοποίησης των πληροφοριών αυτών σε ενωσιακό επίπεδο. Το επίμαχο έγγραφο, που υπέβαλε η Γαλλία, ήταν ένα προσχέδιο αποφάσεως σχετικής με την «ετήσια δήλωση ουσιών σε νανοσωματιδιακή μορφή», που προβλέπει το γαλλικό δίκαιο.

²⁵ Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση (δεύτερο τμήμα) της 23ης Σεπτεμβρίου 2015, Client Earth, The International Chemical Secretariat κατά Ευρωπαϊκού Οργανισμού Χημικών Προϊόντων (ECHA), υποστηριζόμενου από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, και από το European Chemical Industry Council (Cefic), T-245/11, σκέψεις 155-164, 204-214.

²⁶ Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση (δεύτερο τμήμα) της 13ης Νοεμβρίου 2015, Client Earth κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η απόφαση εκδικάστηκε βάσει του άρθρου 4 παρ. 3 του Κανονισμού 1049/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Μαΐου 2001, για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής, σύμφωνα με το οποίο: «προκειμένου περί εγγράφου που συντάχθηκε από ένα θεσμικό όργανο για εσωτερική χρήση ή που έχει παραληφθεί από ένα θεσμικό όργανο, και το οποίο σχετίζεται με θέμα επί του οποίου δεν έχει αποφασίσει, το εν λόγω θεσμικό όργανο αρνείται την πρόσβαση εάν η γνωστοποίηση του εγγράφου θα έθιγε σοβαρά την οικεία διαδικασία λήψης αποφάσεων, εκτός εάν για τη γνωστοποίηση του εγγράφου

Τέλος, ως προς την αναγνώριση των βάσεων δεδομένων ως εγγράφων, το Γενικό Δικαστήριο επιβεβαίωσε προηγούμενη απόφασή του, με την οποία αποφάνθηκε ότι τμήματα μιας ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων συνιστούν έγγραφο (κατά την έννοια του κανονισμού 1049/2001) μόνο εάν τα δεδομένα μπορούν να εξαχθούν με απλή ή συνήθη αναζήτηση.²⁷

Περιβαλλοντική δικαιοσύνη

Σημαντική όψη της πρόσβασης στην περιβαλλοντική δικαιοσύνη είναι και η συμμόρφωση της διοίκησης με τις δικαστικές αποφάσεις. Άλλωστε, η Συνθήκη του Άαρχους επιβάλλει «κατάλληλη και αποτελεσματική επανόρθωση» (adequate and effective remedies).²⁸ Ένα μέτρο της «αποτελεσματικότητας» αυτής είναι οι αποφάσεις και τα πρακτικά του τριμελούς συμβουλίου, με αρμοδιότητα τη λήψη των μέτρων που προβλέπονται για τη συμμόρφωση της διοίκησης με τις δικαστικές αποφάσεις.²⁹

Δεν αποτελεί έκπληξη φυσικά ότι διαπιστώνεται συχνά η μη συμμόρφωση με δικαστικές αποφάσεις που αφορούν το περιβάλλον ή τη χωροταξία. Ωστόσο, το σύνολο των μεθοδεύσεων που επιστρατεύει η διοίκηση και ο νομοθέτης για να περιστείλει τα περιβαλλοντικά δικαιώματα των πολιτών δεν παύει να καταπλήσσει: 10 χρόνια μετά τις σχετικές αποφάσεις, και ενάμιση χρόνο μετά τη διαβεβαίωση ότι η διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης για το Κέντρο Υπερυψηλής Τάσης Αργυρούπολης έχει ολοκληρωθεί (και ενώ είχε προηγηθεί η ένταξη της επέκτασης του ΚΥΤ στα «Ολυμπιακά έργα», και η εξαίρεση από την κατεδάφιση ορισμένων συνδεδεμένων αυθαίρετων κατασκευών), η διοίκηση δεν έχει συμμορφωθεί.³⁰

Μη συμμόρφωση διαπιστώθηκε και σε μία παλαιότερη απόφαση που αφορά τη νομιμοποίηση αυθαιρέτων,³¹ καθώς η ένταξη στον τελευταίο νόμο κτισμάτων που έχουν ανεγερθεί με άδεια που «ακυρώθηκε για οποιονδήποτε λόγο»³² είναι αντισυνταγματική «κατά το μέρος ... στο οποίο περιλαμβάνονται και οι περιπτώσεις αδειών που ακυρώθηκαν με αμετάκλητη δικαστική απόφαση».³³ Μέχρι το καλοκαίρι του 2016, η σχετική νομοθετική διάταξη δεν έχει καταργηθεί.

Στο ζήτημα της συμμόρφωσης με δικαστικές αποφάσεις, αξιοσημείωτη είναι μία νέα διάταξη, σύμφωνα με την οποία «σε περίπτωση έκδοσης απόφασης του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε βάρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, λόγω παράνομης πράξης ή παράλειψης οφειλόμενης ενέργειας οργάνου δήμου ή περιφέρειας», ο οργανισμός τοπικής αυτοδιοίκησης οφείλει, να συμμορφωθεί αμελλητί πλήρως «με το περιεχόμενο και το διατακτικό», ενώ οι τεχνικές υπηρεσίες «οφείλουν υποχρεωτικώς να προβαίνουν σε κάθε ενέργεια και να εκδίδουν κάθε πράξη για όλα τα θέματα της αρμοδιότητάς τους και πέρα των αναφερόμενων στο άρθρο 94 του ν. 3852/2010, όπως ισχύει»: στην αντίθετη περίπτωση, υπάρχει πειθαρχικό παράπτωμα, το οποίο διαπιστώνεται μετά από έγγραφη κλήση του ελεγκτή νομιμότητας ή του ασκούντα χρέη γενικού γραμματέα αποκεντρωμένης διοίκησης.³⁴

Μία άλλη σημαντική εξέλιξη σε θέματα πρόσβασης στη δικαιοσύνη αφορά το διεθνές δίκαιο. Η Επιτροπή Συμμόρφωσης (Compliance Committee) της Συνθήκης Άαρχους εξέδωσε προσχέδιο

υπάρχει υπερισχόν δημόσιο συμφέρον. Ένα θεσμικό όργανο αρνείται την πρόσβαση σε έγγραφα που περιέχουν απόψεις για εσωτερική χρήση, ως μέρος συζητήσεων και προκαταρκτικών διαβουλεύσεων εντός του σχετικού θεσμικού οργάνου, ακόμη και αφού έχει ληφθεί η απόφαση, εάν η γνωστοποίηση του εγγράφου θα έθιγε σοβαρά την οικεία διαδικασία λήψης αποφάσεων, εκτός εάν για τη γνωστοποίηση του εγγράφου υπάρχει υπερισχόν δημόσιο συμφέρον».

²⁷ Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση (τρίτο τμήμα) της 2ας Ιουλίου 2015, Reiner Tyrbke κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, T-214/13.

²⁸ Άρθρο 9 παρ. 4 της Σύμβασης για την πρόσβαση σε πληροφορίες, την συμμετοχή του κοινού στην λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στην δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα, όπως κυρώθηκε με τον ν. 3422/2005 (Α' 303).

²⁹ Άρθρα 2 έως 6 ν. 3068/2002 (Α' 274).

³⁰ Συμβούλιο της Επικρατείας. Απόφαση του Τριμελούς Συμβουλίου (άρθρ. 2 του Ν. 3068/2002) 33/2015. Με την απόφαση αυτή, διαπιστώθηκε η μη πλήρης συμμόρφωση με τις αποφάσεις 1672/2005 και 1675/2005 της Ολομέλειας.

³¹ Συμβούλιο της Επικρατείας. Πρακτικό συνεδριάσεως του Τριμελούς Συμβουλίου (άρθρ. 2 του Ν. 3068/2002) 6/2006.

³² Άρθρο 23 παρ. 6 ν. 4178/2013 (Α' 174).

³³ ΣτΕ (ΟΛ.) 1858/2015, σκέψη 26.

³⁴ Άρθρο 16 ν. 4368/2016 (Α' 21).

απόφασης, με το οποίο διαπιστώνει τη μη συμμόρφωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις διατάξεις της Συνθήκης που αφορούν την πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Κατά την Επιτροπή, το ενωσιακό δίκαιο για το δικαίωμα κάθε προσώπου να ασκεί προσφυγές κατά πράξεων των ενωσιακών οργάνων, όπως έχει ερμηνευτεί από την νομολογία του ΔΕΕ, επιβάλλει περιορισμούς που δεν είναι συμβατοί με την Συνθήκη. Σε ένα σημείο, η Επιτροπή παρατηρεί «με λύπη» ότι «ενώ το ΔΕΕ έχει κρίνει ότι τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να ερμηνεύουν, στον μέγιστο δυνατό βαθμό, τους διαδικαστικούς κανόνες που αφορούν την πρόσβαση σε διοικητικές ή δικαστικές διαδικασίες σε συμφωνία με τους σκοπούς του άρθρου 9 παρ. 3 της Συνθήκης (Άρχους), δεν εφαρμόζει την αρχή αυτή στον εαυτό του» (“the Committee regrets that, while the ECJ has held that national courts are bound to interpret, to the fullest extent possible, procedural rules relating to the conditions to be met in order to bring administrative or judicial proceedings in accordance with the objectives of article 9, paragraph 3, it does not apply this principle to itself”).³⁵ Περαιτέρω, η αίτηση εσωτερικής επανεξέτασης διοικητικών πράξεων της Ένωσης, όπως προβλέπεται από τον Κανονισμό Άρχους, διέπεται από διάφορους περιορισμούς που επίσης δεν επιτρέπουν τη συμμόρφωση με τη Συνθήκη Άρχους: για παράδειγμα, η αίτηση εσωτερικής επανεξέτασης μπορεί να ασκηθεί μόνο από μη κυβερνητικές οργανώσεις που ικανοποιούν ορισμένα κριτήρια, και όχι από μεμονωμένους πολίτες.³⁶

Σύνταξη κεφαλαίου: Γιώργος Χασιώτης

³⁵ UNECE Compliance Committee. Draft findings and recommendations of the compliance committee with regard to communication ACCC/C/2008/32 (Part II) concerning compliance by the European Union (ACCC/C/2008/32, part II, Draft findings for parties' comment). Ανάκτηση την 1.9.2016 από: goo.gl/dD0VKU. Όλα τα διαθέσιμα έγγραφα για την υπόθεση αυτή, σε χρονολογική σειρά, μπορούν να βρεθούν εδώ: <http://www.unece.org/env/pp/compliance/Compliancecommittee/32TableEC.html>.

³⁶ Άρθρα 10-11 του Κανονισμού 1367/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Σεπτεμβρίου 2006, για την εφαρμογή στα όργανα και τους οργανισμούς της Κοινότητας των διατάξεων της σύμβασης του Århus σχετικά με την πρόσβαση στις πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα.

Περιβαλλοντική αδειοδότηση

Κατά το τελευταίο έτος, οι εξελίξεις στον τομέα της περιβαλλοντικής αδειοδότησης ήταν περιορισμένες. Ωστόσο, ακόμα και οι ελάχιστες αυτές εξελίξεις καταδεικνύουν ότι η διοίκηση και ο νομοθέτης εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν τον θεσμό με δυσπιστία – ένα γραφειοκρατικό εμπόδιο στον όποιο σχεδιασμό (στη σπάνια περίπτωση που αυτός υπάρχει), και όχι ουσιαστικό βραχίονα μίας αιφόρου ανάπτυξης.

Αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων

Τον Ιούλιο του 2016, με εγκύκλιο, παρατάθηκε για τρίτη φορά (και μέχρι την 31.8.2016), η προθεσμία υποβολής των αιτήσεων και των υπεύθυνων δηλώσεων, με τις οποίες παρατείνονται οι «υφιστάμενες» (κατά την δημοσίευση του ν. 4014/2011) αποφάσεις έγκρισης περιβαλλοντικών όρων (ΑΕΠΟ).³⁷ Όπως είχε σημειωθεί και στην προηγούμενη έκθεση, με την μεθόδευση αυτή, παρακάμπτεται η διαδικασία ανανέωσης και τροποποίησης των περιβαλλοντικών όρων, και διατηρούνται σε ισχύ ΑΕΠΟ οι οποίες πρέπει να προσαρμοστούν σε νέα περιβαλλοντικά, χωροταξικά και νομικά δεδομένα. Ουσιαστικά, έχει δημιουργηθεί ένα καθεστώς ανανέωσης των περιβαλλοντικών όρων με απλές, αδιαφανείς αιτήσεις των φορέων.³⁸

Διατυπωμένη αιτιολογία για αυτή την «απορρύθμιση» της περιβαλλοντικής αδειοδότησης δεν φαίνεται να υπάρχει: την τελευταία φορά, τουλάχιστον, γινόταν επίκληση αιτημάτων «της Ένωσης Εταιρειών Κινητής Τηλεφωνίας (ΕΕΚΤ)».³⁹ αυτή τη φορά, δεν αναφέρονται αιτήματα, και φυσικά, κανείς δεν εξήγησε ποτέ (εξ' όσων γνωρίζουμε) γιατί τα αιτήματα κάποιου φορέα είναι καθοριστικά. Κατά τη νομολογία, η διάταξη είναι συνταγματικώς ανεκτή μόνο εφόσον εκδίδεται διαπιστωτική πράξη, με την οποία βεβαιώνεται η μη μεταβολή των δεδομένων, πάνω στα οποία στηρίχθηκε η αρχική ΑΕΠΟ (καθώς και η συνδρομή των υπόλοιπων προϋποθέσεων του νόμου): μία νομολογία που οι υπηρεσίες, και μάλιστα οι κεντρικές, εξακολουθούν να αγνοούν προκλητικά, και να παρατείνουν ΑΕΠΟ (ενίοτε ιδιαίτερα επικίνδυνων για το περιβάλλον) έργων, βάσει μιας «παρα-νομοθεσίας» εγκυκλίων, τις περισσότερες περιπτώσεις χωρίς να διαβεβαιώνουν τίποτα απολύτως. Μία ενδεικτική διατύπωση, η οποία αφορά έργο αποχέτευσης στη λεκάνη απορροής λίμνης μεγάλης τουριστικής σημασίας είναι η εξής: «σύμφωνα με τη συνημμένη ... υπεύθυνη δήλωση του νόμιμου εκπροσώπου του Δήμου ... δεν έχει επέλθει ουσιαστική μεταβολή ως προς τα αναφερόμενα στην ... σχετική εγκύκλιο ..., βάσει των οποίων εκδόθηκε η ΑΕΠΟ του έργου του θέματος και επομένως συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής της παρ. 8.γ του άρθρου 2 του Ν. 4014/2011...».⁴⁰

Χαρακτηριστική είναι επίσης η περίπτωση μεταλλευτικών γεωτρήσεων στην Κ. Ελλάδα: μετά την ακύρωση της σχετικής «διαπιστωτικής» πράξης από το Συμβούλιο της Επικρατείας,⁴¹ το θέμα επανήλθε στο ΥΠΕΝ, το οποίο εξέδωσε το ίδιο ακριβώς έγγραφο, διαπιστώνοντας απλώς (χωρίς επεξηγήσεις) ότι «επήλθε μεν μεταβολή στα χωροταξικά και πολεοδομικά σχέδια της περιοχής του έργου, αλλά το έργο στο οποίο αναφέρεται η (2) σχετική απόφαση εξακολουθεί να παραμένει συμβατό σε σχέση με τα πρότυπα και τις δεσμεύσεις που τίθενται στη (6) σχετική απόφαση».⁴² Αυτή

³⁷ Εγκύκλιος Α.Π. οικ. 37475/2016 «Τροποποίηση της υπ' αρ. 161486/10.3.2014 Εγκυκλίου για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 2, παρ. 8γ, του ν.4014/2011, ως προς την προθεσμία της παρ. 5» (ΑΔΑ: 6ΘΟΨ4653Π8-Α2Σ).

³⁸ WWF Ελλάς. (2015). Δεσμεύσεις και εφαρμογή. Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα. 12-13.

³⁹ Πρβλ. την προϊσχύουσα εγκύκλιο Α.Π. οικ. 151417/2015 «Τροποποίηση της υπ' αρ. 161486/10.3.2014 Εγκυκλίου για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 2, παρ. 8γ, του ν. 4014/2011, ως προς την προθεσμία της παρ. 5» (ΑΔΑ: Β8ΗΛ465ΦΘΗ-3ΒΠ), και ειδικά το σχετικό έγγραφο β).

⁴⁰ Απόφαση προϊστάμενης γ. δ/σης χωροταξικής και περιβαλλοντικής πολιτικής Α.Δ. Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας «Παράταση ισχύος της υπ' αριθμ. 133886/23-12-2010 ΚΥΑ Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων, του έργου «Κατασκευή δικτύου αποχέτευσης ακαθάρτων και εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων οικισμών εντός λεκάνης απορροής Λίμνης Πλαστήρα», στο Δ. Λίμνης Πλαστήρα, της Π.Ε. Καρδίτσας, στην Περιφέρεια Θεσσαλίας» (ΑΔΑ: 777ΘΟΡ10-5ΔΘ).

⁴¹ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 3162/2015.

⁴² Απόφαση γενικής διευθύντριας περιβαλλοντικής πολιτικής οικ. 30511/2016 «Παράταση ισχύος Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ) μέχρι τη συμπλήρωση δεκαετίας από την έκδοσή της» (ΑΔΑ: 7ΛΘΙ4653Π8-Κ24).

η ανταλλαγή αλληλογραφίας τριών συνολικά γραμμών θεωρείται πλέον «περιβαλλοντική αδειοδότηση». Για την ιστορία, το έργο βρίσκεται εντός περιοχής Natura 2000, και είχε λάβει αρνητική γνωμοδότηση από τον φορέα διαχείρισης, την δασική υπηρεσία και το Τμήμα Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος. Τέλος, συνήθης πρακτική είναι και η παράταση ισχύος όχι απλώς της αρχικής ΑΕΠΟ ενός έργου, αλλά και των ανανεώσεών της:⁴³ έτσι, υπερβαίνεται άνετα η συνολική διάρκεια των 10 ετών, που επιτρέπει καταρχήν ο νόμος.

Κατά τους τελευταίους μήνες, η νομολογία έκρινε αρκετές φορές ότι στις περιπτώσεις αυτές οι επιμαχες ΑΕΠΟ δεν έχουν παραταθεί, αλλά έληξαν στην αρχική τους ημερομηνία.⁴⁴ Χαρακτηριστική ήταν η περίπτωση εγκαταστάσεων διακίνησης πετρελαίου, με περιβαλλοντικούς όρους του 1996, οι οποίοι τροποποιήθηκαν το 2011 και επρόκειτο να λήξουν το 2014: η «διαπιστωτική πράξη» ακυρώθηκε, καθώς «η ως άνω πράξη, η οποία δεν βεβαιώνει τη συνδρομή των ουσιαστικών προϋποθέσεων εφαρμογής του ν. 4014/2011 και δεν διαπιστώνει αιτιολογημένα την κρίσιμη μη μεταβολή των δεδομένων, επί των οποίων στηρίχθηκε η έγκριση των περιβαλλοντικών όρων του έργου». Ομοίως, «μετά τη λήξη... της ισχύος των ως άνω εγκρίσεων περιβαλλοντικών όρων, δεν νοείται η ύπαρξη άδειας εγκατάστασης της παρεμβαίνουσας εταιρείας... καθ' όσον αυτή προϋποθέτει ως νόμιμο έρεισμά της έγκριση περιβαλλοντικών όρων εν ισχύι».⁴⁵

Το καλοκαίρι του 2016, επίσης, τροποποιήθηκε και επανεκδόθηκε η κοινή υπουργική απόφαση κατάταξης των έργων και των δραστηριοτήτων.⁴⁶ Η νέα απόφαση επιφέρει λίγες σχετικά αλλαγές (Πίνακας 1), με τις οποίες ορισμένα έργα είτε «προβιβάζονται» είτε «υποβιβάζονται». Ωστόσο, η νέα κ.υ.α. «κληρονομεί» όλες τις αδυναμίες της παλαιάς. Όπως και στις προηγούμενες τροποποιήσεις, οι αλλαγές δεν προέκυψαν από μια διαφανή και συστηματική στάθμιση των επιπτώσεων κάθε κατηγορίας έργου. Εμφανής είναι η παράλειψη ενσωμάτωσης όλων των κριτηρίων επιλογής (μεταξύ των έργων που υπάγονται ή μπορούν να εξαιρεθούν από την περιβαλλοντική αδειοδότηση) που μνημονεύει η σχετική ενωσιακή οδηγία: όπως έχει κριθεί, «οι αρμόδιες εθνικές αρχές πρέπει να εξετάσουν συγκεκριμένα αν, λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων του παραρτήματος ΙΙΙ ...πρέπει να γίνει εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων».⁴⁷

Για ένα από τα κριτήρια αυτά – τις σωρευτικές επιπτώσεις – η σχετική υποχρέωση επιβεβαιώθηκε πρόσφατα και από το ΔΕΕ, στην απόφασή του για τις αιολικές εγκαταστάσεις στη χερσόνησο της Καλλιάρκρας, όπου σημείωσε ότι «η μη συνεκτίμηση των σωρευτικών συνεπειών ενός έργου με άλλα έργα μπορεί να έχει στην πράξη ως αποτέλεσμα να εξαιρεθεί το έργο αυτό από την υποχρέωση εκτιμήσεως καίτοι, εξεταζόμενο από κοινού με άλλα έργα, μπορεί να έχει σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις ... Επομένως, απόκειται στην εθνική αρχή, όταν ελέγχει αν ένα έργο πρέπει να υποβληθεί

⁴³ Μπορούν να βρεθούν πάρα πολλά παραδείγματα στον σχετικό ιστοχώρο, αλλά ενδεικτικά, βλ. απόφαση γ.δ. χωροταξικής και περιβαλλοντικής πολιτικής 27313/83/2016 «Παράταση της διάρκειας ισχύος της υπ' αριθμ. 4949/14-12-2010 (ΑΔΑ: 4117ΙΑΡ-ΔΕ) Απόφασης του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Πελοποννήσου, με την οποία παρατάθηκε η ισχύς της υπ' αριθμ. 1343/24-05-2002 όμοιας Απόφασής του, όπως τροποποιήθηκε με τις υπ' αριθμ. 1457/06-06-2007 και 5106/12-04-2010 Αποφάσεις του και αφορούν στην Έγκριση Περιβαλλοντικών Όρων του έργου: «Βελτίωση – Ανακαίνιση Επαρχιακής Οδού Περαχώρας – Λίμνης Βουλιαγμένης και νέα χάραξη Επαρχιακής Οδού Περαχώρας» του Δήμου Λουτρακίου – Περαχώρας – Αγίων Θεοδώρων, Νομού Κορινθίας» (ΑΔΑ: 6702ΟΡ1Φ-ΚΞΙ), της οποίας η ΑΕΠΟ εγκρίθηκε για πρώτη φορά το 2002, και αυτή την στιγμή έχει παραταθεί μέχρι το 2020. Για ένα ακόμα πιο μακροχρόνιο παράδειγμα, βλ. την απόφαση αν. πρ. γεν. δ/σης χωροταξικής και περιβαλλοντικής πολιτικής Α.Δ. Μακεδονίας-Θράκης 1239/2016 «Παράταση ισχύος της με αρ. πρωτ. 1-355/96/24-6-1996 Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ) της Δ/σης Πολεοδομίας & Περιβάλλοντος Ν.Δ. Έβρου, όπως αυτή ανανεώθηκε με την με αρ.πρωτ. 1-2374/02/29-10-2002 Απόφαση της Δ/σης Πολεοδομίας & Περιβάλλοντος Ν.Δ. Έβρου και ανανεώθηκε - τροποποιήθηκε με την με αρ.πρωτ.6359/29-11-2007 Απόφαση της Υπηρεσίας μας για την λειτουργία της «Βιοτεχνίας Παραγωγής Έτοιμων Φαγητών, Νωπών και Κατεψυγμένων & Προϊόντων Ζύμης», με την επωνυμία ..., που είναι εγκατεστημένη στο ...χλμ. της Εθ. Ο. ...» (ΑΔΑ: 7ΓΛ6ΟΡ1Υ-0ΙΔ), με τη οποία επετεύχθη συνολική διάρκεια 21 περίπου ετών.

⁴⁴ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 3162/2015. Πρβλ. και ΣτΕ (Ε' τμήμα) 4550/2015.

⁴⁵ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 3175/2015 .

⁴⁶ Υπουργική απόφαση ΔΙΠΑ/οικ. 37674/2016 «Τροποποίηση και κωδικοποίηση της υπουργικής απόφασης 1958/2012 - Κατάταξη δημοσίων και ιδιωτικών έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες και υποκατηγορίες σύμφωνα με το άρθρο 1 παράγραφος 4 του Ν. 4014/21.9.2011 (ΦΕΚ 209/Α/2011) όπως αυτή έχει τροποποιηθεί και ισχύει» (Β' 2471).

⁴⁷ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση της 16ης Ιανουαρίου 2016, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Δημοκρατίας της Βουλγαρίας, C-141/14, σκέψη 42.

σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, να εξετάζει τον αντίκτυπο που μπορεί να έχει σωρευτικώς με άλλα έργα ...».⁴⁸

Πίνακας: Τροποποιήσεις στις κατατάξεις έργων

Έργο ή δραστηριότητα	Ισχύουσα	Προϊσχύουσα	ΦΕΚ (προϊσχύουσας κατάταξης)
Νέοι λιμένες με πλοίο σχεδιασμού 100m.	A2	A1	B' 21/2012
Μεμονωμένα αγκυροβόλια εντός θάλασσας.	Δεν κατατάσσεται	A2	B' 21/2012
Εγκαταστάσεις επεξεργασίας ΑΕΚΚ με ισχύ μικρότερη από 200kW.	B	A2	B' 2012/1565
Εγκαταστάσεις αποτέφρωσης επικίνδυνων αποβλήτων 3500 t/έτος	A2	A1	B' 21/2012
Εγκαταστάσεις εκτροφής χοιρομητέρων (με τα παράγωγά τους μέχρι τελικής πάχυνσης) 750 θέσεων.	A2	A1	B' 3089/2013
ΧΥΤΑ ή ΧΥΤΥ εκτός Natura 2000 ετήσιας εισερχόμενης ποσότητας 150000 t/έτος.	A1	A2	B' 21/2012
Εμπορικά κέντρα 30000 m ² .	A1	A2	B' 21/2012

Για λόγους πληρότητας, θα πρέπει να αναφερθεί η δημοσίευση των πρότυπων περιβαλλοντικών δεσμεύσεων για τα κέντρα αποτέφρωσης,⁴⁹ καθώς και ορισμένες εγκύκλιοι, που συνοψίζονται στον Πίνακα 2. Από πλευράς ενωσιακού δικαίου, και ειδικότερα της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, θα πρέπει να σημειωθεί ιδιαίτερα η έκδοση νέων συμπερασμάτων βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών, και ειδικότερα όσον αφορά την παραγωγή πετασμάτων με βάση το ξύλο (στην Ελλάδα, καμία εγκατάσταση),⁵⁰ τα κοινά συστήματα επεξεργασίας/διαχείρισης λυμάτων και απαερίων στον τομέα των χημικών προϊόντων (στην Ελλάδα, τουλάχιστον 35 εγκαταστάσεις)⁵¹ και τις βιομηχανίες μη σιδηρούχων μετάλλων (στην Ελλάδα, τουλάχιστον 22 εγκαταστάσεις)^{52, 53} Βάσει της οδηγίας για τις

⁴⁸ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση της 16ης Ιανουαρίου 2016, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Δημοκρατίας της Βουλγαρίας, C-141/14, σκέψεις 91 έως 97.

⁴⁹ Υπουργική απόφαση 152442/2015 «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις για το είδος έργου με α/α 14β «Κέντρα Αποτέφρωσης Νεκρών» της 12ης Ομάδας «Ειδικά Έργα και δραστηριότητες» (Παράρτημα XII) της υπ' αριθμ. 1958/2012 (B'/21) υπουργικής απόφασης» (B' 2156).

⁵⁰ Εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2015/2119 της Επιτροπής, της 20ής Νοεμβρίου 2015, για τη θέσπιση των συμπερασμάτων σχετικά με τις βέλτιστες διαθέσιμες τεχνικές (ΒΔΤ) βάσει της οδηγίας 2010/75/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, όσον αφορά την παραγωγή πετασμάτων με βάση το ξύλο.

⁵¹ Εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2016/902 της Επιτροπής, της 30ής Μαΐου 2016, για τον καθορισμό των συμπερασμάτων σχετικά με τις βέλτιστες διαθέσιμες τεχνικές (ΒΔΤ), βάσει της οδηγίας 2010/75/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για κοινά συστήματα επεξεργασίας/διαχείρισης λυμάτων και απαερίων στον τομέα των χημικών προϊόντων.

⁵² Εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2016/1032 της Επιτροπής, της 13ης Ιουνίου 2016 για τον καθορισμό των συμπερασμάτων βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών (ΒΔΤ) βάσει της οδηγίας 2010/75/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά τις βιομηχανίες μη σιδηρούχων μετάλλων.

⁵³ Τα στοιχεία προέρχονται από το τελευταίο ερωτηματολόγιο (2012-2013) που υπέβαλε η χώρα μας στην βάση δεδομένων IRIS (Industrial Emissions Reporting Information System) : European Environmental Agency. Reporting under IPPC Directive (96/61/EC). Ανάκτηση την 20.8.2016 από: <http://cdr.eionet.europa.eu/gr/eu/iprc> . Η χρήση της λέξης «τουλάχιστον» δικαιολογείται από την διατύπωση ορισμένων εκτελεστικών αποφάσεων, οι οποίες δεν εφαρμόζονται αποκλειστικά σε ορισμένες κατηγορίες δραστηριοτήτων της οδηγίας 2010/75/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Νοεμβρίου 2010, περί βιομηχανικών εκπομπών, αλλά και σε άλλες συναφείς δραστηριότητες.

βιομηχανικές εκπομπές, οι όροι αδειοδότησης για τις εγκαταστάσεις αυτές θα πρέπει να επανεξεταστούν και να αναπροσαρμοστούν εντός τεσσάρων ετών.⁵⁴

Πίνακας: Εγκύκλιοι εφαρμογής της νομοθεσίας για την περιβαλλοντική αδειοδότηση

Τίτλος	Αριθμός	ΑΔΑ
Διευκρινήσεις για τις προβλεπόμενες ενέργειες και διαδικασίες στην περίπτωση αλλαγής φορέα, αδειοδοτημένου περιβαλλοντικά έργου	148352/17.7.2015	ΩΝΓΣ465ΦΘΗ-ΛΛ8
Περί δυνατότητας κατασκευής συνοδών έργων ΑΠΕ (οδοποιία) εντός προστατευόμενων περιοχών	128117/4031 /18.9.2015	7ΩΨΘ465ΦΘΗ-ΨΩΡ
Διευκρινήσεις για την υπαγωγή σε ΠΠΔ έργων σταθμών βάσης κινητής και ασύρματης σταθερής τηλεφωνίας, που βρίσκονται σε δάση ή δασικές εκτάσεις	147932/15.12.2015	6ΥΟΘ4653Π8-ΟΟΥ
Περί εναποθέσεως στείρων ή καταλοίπων υλικών	134764/7015 .ε/7.3.2016	ΨΕΝΘ4653Π8-9ΥΛ

Μερικές ακόμα νομολογιακές συμβολές είναι αξιοσημείωτες, αν μη τι άλλο διότι βαίνουν προς την αντίθετη κατεύθυνση. Μετά την απόφαση του ΔΕΕ της 15.10.2015, δεν θα ήταν δυνατό ένα κράτος μέλος να περιορίσει την ακύρωση περιβαλλοντικών όρων μόνο στις περιπτώσεις στις οποίες δεν έχει πραγματοποιηθεί προηγούμενη εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ή στις περιπτώσεις στις οποίες ο προσφεύγων αποδεικνύει ότι η διαδικαστική πλημμέλεια επηρεάζει το περιεχόμενο της αποφάσεως. Ομοίως, όσον αφορά την περιβαλλοντική αδειοδότηση, η έκταση του δικαστικού ελέγχου δεν μπορεί να περιοριστεί μόνο στις περιπτώσεις ενστάσεων οι οποίες προβλήθηκαν εμπρόθεσμα κατά τη διοικητική προδικασία: οι παραπάνω περιορισμοί πλέον αντιτίθενται στη σχετική οδηγία.⁵⁵

Στην Ελλάδα, τέθηκε ξανά το ζήτημα της έγκρισης περιβαλλοντικών όρων με τυπικό νόμο: στην υπόθεση του ισλαμικού τεμένους, κρίθηκε ότι η «η σχετική ρύθμιση συνιστά νομοθετική πράξη, με την οποία εγκρίνεται καταλεπτώς το επίδικο έργο, κατά την έννοια του άρθρου 1 παρ. 5 της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ και, συνεπώς, εκ του λόγου αυτού το ως άνω έργο εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας», ενώ σε κάθε περίπτωση οι ναοί και οι λατρευτικοί χώροι «δεν περιλαμβάνονται, κατ' αρχήν, μεταξύ των έργων, για την πραγματοποίηση των οποίων αιταιείται, κατά τις διατάξεις της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ και της εθνικής νομοθεσίας, η τήρηση διαδικασίας για την εκτίμηση των επιπτώσεών τους στο περιβάλλον».⁵⁶

Μία σειρά υποθέσεων εξέτασε τα ζητήματα που θέτει η προχειρότητα, δυσλειτουργία ή και παθογένεια της διοίκησης στα ζητήματα αυτά, η οποία αγνόησε εξόφθαλμες παραλείψεις της περιβαλλοντικής αδειοδότησης. Μπορεί να ακούγεται αυτονόητο, αλλά το Συμβούλιο της Επικρατείας υπενθύμισε σε μία περίπτωση ότι δεν είναι δυνατή η τροποποίηση περιβαλλοντικών όρων που έχουν ακυρωθεί με προηγούμενη απόφαση, καθώς «εφόσον δεν προκύπτει... ότι για το αρχικό έργο ...είχε τηρηθεί διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης, δεν υπήρχε η δυνατότητα απαλλαγής από τη διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ...».⁵⁷ Συχνή είναι και η ύπαρξη άλλων αδειών, οι οποίες παραμένουν σε ισχύ ενώ οι περιβαλλοντικοί όροι πάνω στους οποίους στηρίζονται

⁵⁴ Άρθρο 21 παρ. 3 οδηγίας 2010/75/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Νοεμβρίου 2010, περί βιομηχανικών εκπομπών.

⁵⁵ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση της 15^{ης} Οκτωβρίου 2015, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, C-137/14.

⁵⁶ ΣτΕ (Δ' τμήμα) 1458/2016. Για μία ανάλυση της σχετικής νομολογίας και προβληματικής: Μουστάκας Μ. Ο δικαστικός έλεγχος της έγκρισης περιβαλλοντικών όρων με νόμο και το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. ΘΠΔΔ 5/2016.

⁵⁷ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 3760/2015.

έχουν εκπνεύσει ή ακυρωθεί: στις περιπτώσεις αυτές, και ιδίως όταν έχουν διαδοχικά εκδοθεί «αλληπάλληλες διοικητικές πράξεις για να ρυθμιστεί η ίδια έννομη κατάσταση που αφορά την εγκατάσταση και λειτουργία δραστηριότητας σε ορισμένη θέση», και οι πράξεις αυτές έχουν ακυρωθεί ή εκπνεύσει, τότε, «σύμφωνα, ... με τις αρχές του κράτους δικαίου και της νομιμότητας της δράσης της Διοίκησης», η τελευταία «έχει, την υποχρέωση ... να εξετάσει αίτηση του διοικουμένου ... με την οποία ζητείται η εκκαθάριση της υπόθεσης στο σύνολό της».⁵⁸

Αξιοσημείωτη είναι και η ακύρωση περιβαλλοντικών όρων ΑΣΠΗΕ στη Βοιωτία, καθώς απαιτούσαν ειδικότερη αιτιολογία της στάθμισης του οφέλους από τη δημιουργία της μονάδας και του κόστους που συνεπάγεται αυτή για το περιβάλλον: κρίσιμα στοιχεία ήταν η χάραξη μεγάλης οδού εντός δασικής και αναδασωτέας έκτασης, και το υψηλό υψόμετρο, ενόψει των ρυθμίσεων του Περιφερειακού Πλαισίου που αντιμετωπίζει τις ορεινές περιοχές ως περιοχές φυσικού αποθέματος.⁵⁹

Στη περίπτωση της αδειοδότησης μονάδας δεματοποίησης σε χώρο που λειτουργούσε ως ΧΑΔΑ, κρίθηκε ότι πάσχει η αιτιολογία των περιβαλλοντικών όρων, διότι δεν εξετάστηκε το θέμα της απόστασής της από κοντινό φράγμα και ποταμό, καθώς και το γεγονός ότι εφάπτεται με αρχαιολογικό χώρο.⁶⁰

Η αλληλεπίδραση μεταξύ περιβαλλοντικής αδειοδότησης και χωροταξικών και περιβαλλοντικών ρυθμίσεων ήταν εμφανής σε μία υπόθεση που αφορούσε την κατασκευή μεγάλου ξενοδοχείου στη χερσόνησο της Λαυρεωτικής, όπου «η προσβαλλόμενη έγκριση περιβαλλοντικών όρων, επιτρέπущα την ανέγερση συγκροτημάτων τουριστικών κατοικιών, στην επίδικη περιοχή της χερσονήσου της Λαυρεωτικής, κατά παράβαση των ισχυόντων για την περιοχή όρων δομήσεως, οι οποίοι, κατά τα ήδη εκτεθέντα, απαγορεύουν τόσο την ανέγερση πλειόνων αυτοτελών κτισμάτων, όσο και την κατασκευή συγκροτήματος περισσότερων κατοικιών εντός του αυτού ακινήτου, ακόμη και αν τούτο επιτυγχάνεται μέσω της διασπάσεως των όγκων του αρχικού ενιαίου κτιρίου».⁶¹

Ομοίως, δεν αιτιολογείται νομίμως μία ΑΕΠΟ που ενέκρινε τον υπερδιπλασιασμό της δυναμικότητας της υφισταμένης τουριστικής μονάδας, σε νησί που έχει χαρακτηριστεί τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, και ενώ, κατά το περιφερειακό πλαίσιο, οι μεγάλης κλίμακας τουριστικές εγκαταστάσεις αποτελούν αμφίβολης βιωσιμότητας πρότυπο για την ανάπτυξη, ακόμα και όταν θέτει διάφορους περιορισμούς στην εξωτερική εμφάνιση των κτιρίων.⁶² Στο ίδιο πνεύμα, απορρίφθηκε και αίτηση ακύρωσης κατά της άρνησης της διοίκησης να εγκρίνει περιβαλλοντικούς όρους ΑΣΠΗΕ, καθώς η επίμαχη περιοχή ήταν «πολλαπλώς προστατευτέα από περιβαλλοντικής απόψεως», και αποτελούσε «καταφύγιο άγριας ζωής και συγχρόνως αναδασωτέα έκταση».⁶³

Θα πρέπει ωστόσο παράλληλα να σημειωθεί και η απόρριψη αιτήσεων ακύρωσης κατά των περιβαλλοντικών όρων ορισμένων μεγάλων έργων, όπου θεωρήθηκε ότι οι επιπτώσεις έχουν εξεταστεί επαρκώς, όπως της εγκατάστασης τερματικού σταθμού Υδροποιημένου Φυσικού Αερίου στη νήσο Ρεβυθούσα,⁶⁴ και του χώρου υγειονομικής ταφής απορριμμάτων στην θέση Μαυροράχη.⁶⁵ Τέλος, σε μία σειρά υποθέσεων που αφορούσαν την ανανέωση των περιβαλλοντικών όρων ορισμένων ατμοηλεκτρικών σταθμών (ΑΗΣ), κρίθηκε ότι η ανανέωση των περιβαλλοντικών όρων δεν απαιτεί νέα περιβαλλοντική αδειοδότηση, καθώς οι τροποποιήσεις δεν συνιστούν ουσιαστικές μεταβολές.⁶⁶

⁵⁸ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 92/2016. Για ένα σχόλιο για την σημασία της απόφασης αυτής, βλ. Λαζαράτος, Π. Η υποχρέωση επανεξέτασης αλληπάλληλων ανεπέρειστων διοικητικών πράξεων. ΘΠΔΔ 2/2016, 168-174.

⁵⁹ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 696/2016 (με μειοψηφία).

⁶⁰ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 4473/2015.

⁶¹ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 4046/2015.

⁶² ΣτΕ (Ε' τμήμα) 4536/2015.

⁶³ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 3012/2015.

⁶⁴ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 3139/2015.

⁶⁵ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 843-846/2016.

⁶⁶ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 4262-4264/2015, 4298/2015. Στοιχεία που ελήφθησαν υπόψη, ανάλογα με την περίπτωση, ήταν ότι δεν πρόκειται για νέα έργα, ότι οι τροποποιήσεις αφορούν επιμέρους ζητήματα λειτουργίας, και ότι η κατάσταση του περιβάλλοντος δεν φαίνεται να έχει επιδεινωθεί.

Στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση

Κατά τους τελευταίους μήνες, τα ζητήματα της στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης παρέμειναν στο προσκήνιο. Η συνολική εντύπωση είναι ότι η διοίκηση προσπαθεί ακόμα να αφομοιώσει βασικές όψεις του θεσμού. Τα σχετικά θέματα αναδεικνύονται συχνά στο στάδιο της επεξεργασίας προεδρικών διαταγμάτων. Για παράδειγμα, θα έπρεπε να είχε προηγηθεί η διενέργεια στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης πριν την έγκριση με προεδρικό διάταγμα πολεοδομικής μελέτης περιοχής Β' κατοικίας.⁶⁷

Όπως προκύπτει και από την περσινή απόφαση για τον Υμηττό, μία πολεοδομική μελέτη υπάγεται στην ίδια ακριβώς υποχρέωση, ακόμα και όταν ο υπερκείμενος σχεδιασμός (π.χ., στην περίπτωση αυτή, ΣΧΟΑΑΠ) είναι απαλλαγμένος από αυτή.⁶⁸ Ομοίως, ο περιβαλλοντικός προέλεγχος και η τήρηση των διατυπώσεων δημοσιότητας για αυτόν αποτελούν προϋπόθεση της έκδοσης προεδρικού διατάγματος, με το οποίο τροποποιείται τοπικό ρυμοτομικό σχέδιο.⁶⁹

Στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση απαιτείται και πριν την έγκριση ΕΣΧΑΔΑ (βάσει της νομοθεσίας για την χωρική ανάπτυξη δημόσιων ακινήτων)⁷⁰ και ΕΣΧΑΣΕ (βάσει της νομοθεσίας για τις στρατηγικές επενδύσεις).⁷¹ Οι νομοθετικές εξελίξεις περιλαμβάνουν πρόβλεψη ότι τα αναπτυξιακά προγράμματα και οι μελέτες διαχείρισης (Master Plan) λιμένων δεν απαιτούν την εκπόνηση στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, όταν ο λιμένας έχει αδειοδοτηθεί περιβαλλοντικά στο σύνολό του.⁷²

Η πιο σημαντική εξέλιξη οφείλεται πάλι στην ενωσιακή νομολογία. Μία αναδρομή είναι απαραίτητη: το 2012, το ΔΕΕ έκρινε ότι τα εθνικά δικαιοδοτικά όργανα οφείλουν, «*βάσει της εθνικής τους νομοθεσίας, να λαμβάνουν μέτρα προκειμένου να ανασταλεί η εκτέλεση ή να ακυρωθεί «σχέδιο» ή «πρόγραμμα» που καταρτίστηκε χωρίς προηγουμένως να τηρηθεί η υποχρέωση προς διενέργεια εκτιμήσεως περιβαλλοντικών επιπτώσεων*»: μόνο κατ' εξαίρεση μπορεί να διατηρηθεί σε ισχύ ένα παρόμοιο «σχέδιο» ή «πρόγραμμα», μεταξύ άλλων όταν το επακόλουθο κενό δικαίου θα επιδείνωνε τις συνέπειες για το περιβάλλον.⁷³ Φέτος, το ΔΕΕ προχώρησε ένα βήμα παραπέρα: στην παρούσα φάση του ενωσιακού δικαίου, ένα εθνικό δικαστήριο, εναντίον των αποφάσεων του οποίου δεν προβλέπονται ένδικα μέσα, οφείλει να υποβάλλει προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ, προκειμένου να αξιολογηθούν οι συνέπειες της προσωρινής διατήρησης σε ισχύ μέτρων που αντιβαίνουν στην ενωσιακή νομοθεσία (εκτός αν το εθνικό δικαστήριο δεν διατηρεί καμία εύλογη αμφιβολία). Το ΔΕΕ απαρτίθησε και συστηματοποίησε τις προϋποθέσεις για να συμβεί αυτό: πρέπει η επίδικη διάταξη του εθνικού δικαίου να ενσωματώνει ορθά ρύθμιση του ενωσιακού για την προστασία του περιβάλλοντος· οι νέες εθνικές διατάξεις να μην μπορούν να ανατρέξουν τις βλαπτικές επιπτώσεις στο περιβάλλον που θα επιφέρει η ακύρωση· η ακύρωση να δημιουργεί νομικό κενό όσον αφορά την ενσωμάτωση του ενωσιακού περιβαλλοντικού δικαίου, το οποίο μειώνει το επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος, υπονομεύοντας ένα βασικό σκοπό του· και, τέλος, η διατήρηση σε ισχύ της ρύθμισης να μην ξεπερνά το ελάχιστο απαραίτητο διάστημα.⁷⁴

⁶⁷ Συμβούλιο της Επικρατείας. Πρακτικά επεξεργασίας 34/2016, 69/2016.

⁶⁸ Συμβούλιο της Επικρατείας. Πρακτικό επεξεργασίας 75/2016.

⁶⁹ Συμβούλιο της Επικρατείας. Πρακτικά επεξεργασίας 96/2016, 114/2016. Πρβλ. και ΣτΕ (Ε' τμήμα) 2878/2015, με την οποία εκδόθηκε αναβλητική απόφαση, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν ένα Γ.Π.Σ. έχει υποβληθεί στις διατυπώσεις δημοσιότητας που επιβάλλει το άρθρο 10 παρ. 1 τελευταίο εδάφιο της κ.υ.α. ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ. 107017/2006 (Β' 1225), στην περίπτωση που η διενέργεια στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης για σχέδια που εμπίπτουν στις μεταβατικές διατάξεις είναι ανέφικτη.

⁷⁰ Συμβούλιο της Επικρατείας. Πρακτικό επεξεργασίας 152/2016.

⁷¹ Συμβούλιο της Επικρατείας. Πρακτικά επεξεργασίας 29/2015, 36/2015.

⁷² Άρθρο 31 παρ. 1 ν. 4368/2016 (Α' 21).

⁷³ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2012, Inter-Environnement Wallonie ASBL, Terre wallonne ASBL κατά Région wallonne, C-41/11.

⁷⁴ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση της 28ης Ιουλίου 2016, Association France Nature Environnement v Premier ministre and Ministre de l'Écologie, du Développement durable et de l'Énergie, C-379/15. Η απόφαση, η οποία εκδόθηκε μετά από προδικαστικό ερώτημα (του γαλλικού Conseil d'État), μνημονεύει την απόφαση SRL Cilfit, με την οποία κρίθηκε ότι, βάσει του άρθρου 177 παρ. 3 της Συνθήκης (σήμερα 267 ΣΛΕΕ), ένα δικαστήριο, οι αποφάσεις του οποίου δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα, οφείλει, όταν ανακύπτει ενώπιόν σχετικό ζήτημα, να τηρεί την υποχρέωσή του για παραπομπή, εκτός εάν διαπιστώσει ότι η ορθή εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου παρίσταται τόσο

Εγκρίσεις αδειών με νόμο

Και την περίοδο αυτή, συνεχίστηκε η θέσπιση «νομοθετικών» εγκρίσεων για συγκεκριμένα έργα και επενδυτικά σχέδια, οι οποίες επιτρέπουν με ατομική ρύθμιση υπό το ένδυμα του τυπικού νόμου τη συνέχιση ορισμένων δραστηριοτήτων, χωρίς να έχουν εκδοθεί ή να παραμένουν σε ισχύ οι προβλεπόμενοι από την ισχύουσα νομοθεσία περιβαλλοντικοί όροι.

Πέντε είναι τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα.

1^η περίπτωση: Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου (ΠΝΠ), η οποία επικαλέστηκε «έκτακτη περίπτωση εξαιρετικά επείγουσας και απρόβλεπτης ανάγκης για την επίλυση ζητημάτων που αφορούν... την λειτουργία της ΔΕΗ», και στην συνέχεια εγκρίθηκε με νόμο,⁷⁵ η προσωρινή ενιαία άδεια λειτουργίας των κυριότερων μονάδων της ΔΕΗ παρατάθηκε μέχρι την 31.12.2017.

2^η περίπτωση: Ρύθμιση λατομικής νομοθεσίας, η οποία περιλαμβάνεται σε άσχετο νόμο που αφορά το πλαίσιο για τις υπεράκτιες εγκαταστάσεις, κατέστη δυνατή η παράταση της ισχύος των συμβάσεων μίσθωσης και των αδειών εκμετάλλευσης οποιασδήποτε κατηγορίας λατομικών ορυκτών, αρκεί να καταβληθεί παράβολο, και να προσκομισθεί «αποδεικτικό κατάθεσης προς έγκριση στην αρμόδια αρχή επικαιροποιημένης Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων και Τεχνικής Μελέτης Εκμετάλλευσης».⁷⁶

3^η περίπτωση: Οι «υφιστάμενες αθλητικές εγκαταστάσεις του ν. 2725/1999, όπως ισχύει, αδειοδοτημένες κατά το χρόνο δημοσίευσης του παρόντος νόμου διατηρούν την άδεια λειτουργίας τους και αν από το σύνολο των προσηκόντως κατατεθειμένων στην αρμόδια για τη χορήγηση της άδειας λειτουργίας υπηρεσία προβλεπόμενων δικαιολογητικών λείπει Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων σε ισχύ, με την προϋπόθεση ότι έχει κατατεθεί το σχετικό αίτημα για την έκδοσή της ... ή ότι αυτό θα κατατεθεί εντός τεσσάρων μηνών ...».⁷⁷

4^η περίπτωση: Παρόμοια ρύθμιση για «υφιστάμενα κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα της παρ. 2 του άρθρου 1 του Ν. 4276/2014, όπως ισχύει, αδειοδοτημένα κατά το χρόνο δημοσίευσης του παρόντος», τα οποία «διατηρούν το Ειδικό Σήμα Λειτουργίας τους και αν από το σύνολο των προσηκόντως κατατεθειμένων στην αρμόδια για τη χορήγηση του ΕΣΛ υπηρεσία προβλεπόμενων δικαιολογητικών λείπει Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων, με την προϋπόθεση ότι έχει κατατεθεί το σχετικό αίτημα για την έκδοσή της ... ή ότι αυτό θα κατατεθεί εντός τεσσάρων μηνών ...».⁷⁸

5^η περίπτωση: Ρύθμιση για τα χιονοδρομικά κέντρα, για τα οποία η «υποβολή στην αρμόδια υπηρεσία αίτησης συνοδευόμενης από το σύνολο των προβλεπόμενων κατά το χρόνο υποβολής τους δικαιολογητικών προσηκόντως υποβαλλόμενων επάγεται την αμελλητί έκδοση του Ειδικού Σήματος Λειτουργίας από την ως άνω υπηρεσία», ενώ θεσπίστηκε προθεσμία δύο ετών από τη χορήγηση του Ειδικού Σήματος Λειτουργίας για προσκόμιση στην ως άνω αρμόδια υπηρεσία της σχετικής Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων.⁷⁹

Οι παραπάνω περιπτώσεις συμπληρώνονται με μία γενική παράταση ισχύος των οικοδομικών αδειών που έχουν λήξει.⁸⁰ Δεν χρειάζεται να επισημανθεί ότι οι διατάξεις αυτές έχουν πλέον οιονεί μόνιμο χαρακτήρα, καθώς θεσπίζονται με την μορφή παρατάσεων ή μεταβατικών διατάξεων για πολλοστή φορά, προκειμένου να «τακτοποιήσουν» χωρίς άλλες προϋποθέσεις (π.χ., ανάλογα με την θέση τους) εγκαταστάσεις με σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

προφανής, ώστε νά μην αφήνει περιθώριο για καμιά εύλογη αμφιβολία. Βλ. Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση της 6^{ης} Οκτωβρίου 1982, Srl CILFIT and Lanificio di Gavardo SpA v Ministry of Health, C-283/81.

⁷⁵ Άρθρο 9 της από 24.12.2015 Π.Ν.Π., η οποία κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4366/2016 (Α' 18).

⁷⁶ Άρθρο 41 παρ. 4 ν. 4409/2016 (Α' 136).

⁷⁷ Άρθρο 48 ν. 4414/2016 (Α' 149).

⁷⁸ Άρθρο 66 ν. 4403/2016 (Α' 125).

⁷⁹ Άρθρο 11 ν. 4374/2016 (Α' 50).

⁸⁰ Άρθρο 78 ν. 4368/2016 (Α' 21) και άρθρ. 71 ν. 4342/2015 (Α' 143).

Κίνδυνος βιομηχανικών ατυχημάτων – Seveso III

Στις αρχές του 2016, και με καθυστέρηση περίπου επτάμιση μηνών, η εθνική έννομη τάξη προσαρμόστηκε⁸¹ στη νέα οδηγία για την αντιμετώπιση των κινδύνων μεγάλων ατυχημάτων σχετιζόμενων με επικίνδυνες ουσίες (γνωστή ως Seveso III).⁸² Προηγήθηκε αιτιολογημένη γνώμη.⁸³

Οι νέες ρυθμίσεις, οι οποίες επιδιώκουν τη συμμόρφωση με τη νεώτερη χημική νομοθεσία, καινοτομούν σε πολλά σημεία. Αρκεί να τονιστεί η μεγάλη σημασία που αποδίδουν στη συμμετοχή του κοινού και την δημόσια διαβούλευση.⁸⁴ Δυστυχώς, η εθνική ρύθμιση δεν ενσωματώνει σωστά την σχετική διάταξη, περιορίζοντας σημαντικά το εύρος της συμμετοχής αυτής.⁸⁵ Στην οδηγία υπάγονται 193 ελληνικές εγκαταστάσεις (2014), από τις οποίες 110 στην κατώτερη και 83 στην ανώτερη βαθμίδα: από τις τελευταίες, στις 31.12.2014, οι 26 δεν είχαν εξωτερικό σχέδιο έκτακτης ανάγκης.⁸⁶ Μολονότι μία «αναφορά» στο σχέδιο αυτό πρέπει να δημοσιοποιείται,⁸⁷ είναι χαρακτηριστικό ότι το ενδιαφερόμενο κοινό μέχρι σήμερα δεν μπορεί, όπως έχει δικαίωμα, να διακριβώσει ποιες μονάδες υπάγονται στη οδηγία.

Είναι αξιοσημείωτο ότι τα νομικά θέματα που αφορούν τις επικίνδυνες εγκαταστάσεις δεν είναι θεωρητικά, αλλά άπτονται της ασφάλειας και απασχολούν τη νομολογία. Μολονότι η προϊσχύουσα κοινή υπουργική απόφαση (για την οδηγία Seveso II), αναφέρεται σε συνεκτίμηση του στόχου της πρόληψης μεγάλων ατυχημάτων κατά την κατάρτιση σχεδίων χρήσεων γης και κατά την έγκριση περιβαλλοντικών όρων, «για την ταυτότητα του λόγου», και «προς εξασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής της οδηγίας», η συνεκτίμηση αυτή θα πρέπει να γίνεται και κατά την έκδοση οικοδομικών αδειών: συνελπώς, οι πολεοδομικές αρχές πρέπει να αναζητούν και να συνεκτιμούν τις μελέτες ασφαλείας, όταν μία οικοδομή βρίσκεται εντός των ζωνών που μπορεί να επηρεαστούν από μεγάλο βιομηχανικό ατύχημα.⁸⁸ Σε άλλη υπόθεση, που κρίθηκε βάσει της νομοθεσίας περί εκρηκτικών,⁸⁹ ακυρώθηκε άδεια εγκατάστασης διότι οι αποστάσεις ασφαλείας δεν ορίστηκαν με νόμιμο τρόπο.⁹⁰

Σύνταξη κεφαλαίου: Γιώργος Χασιώτης

⁸¹ Κοινή υπουργική απόφαση 172058/2016 «Καθορισμός κανόνων, μέτρων και όρων για την αντιμετώπιση κινδύνων από ατυχήματα μεγάλης έκτασης σε εγκαταστάσεις ή μονάδες, λόγω της ύπαρξης επικίνδυνων ουσιών, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2012/18/ΕΕ «για την αντιμετώπιση των κινδύνων μεγάλων ατυχημάτων σχετιζόμενων με επικίνδυνες ουσίες και για την τροποποίηση και στη συνέχεια την κατάργηση της οδηγίας 96/82/ΕΚ του Συμβουλίου» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 4ης Ιουλίου 2012. Αντικατάσταση της υπ' αριθ. 12044/613/2007 (Β' 376), όπως διορθώθηκε (Β' 2259/2007)» (Β' 354). Επίσης: Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας (3983/1.7.2016). Αρμοδιότητες της Γ.Γ.Π.Π. και των οργανικών μονάδων Πολιτικής Προστασίας των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων, των Περιφερειών και των Δήμων στο πλαίσιο της ΚΥΑ 172058/2016 (Seveso III). Ανάκτηση την 1.8.2016 από: <http://civilprotection.gr/el/εγκυκλιοι>.

⁸² Οδηγία 2012/18/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Ιουλίου 2012, για την αντιμετώπιση των κινδύνων μεγάλων ατυχημάτων σχετιζόμενων με επικίνδυνες ουσίες και για την τροποποίηση και στη συνέχεια την κατάργηση της οδηγίας 96/82/ΕΚ του Συμβουλίου.

⁸³ Αριθμός παράβασης 2015/275.

⁸⁴ Πρβλ. άρθ. 15 οδηγίας 2012/18/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Ιουλίου 2012, για την αντιμετώπιση των κινδύνων μεγάλων ατυχημάτων σχετιζόμενων με επικίνδυνες ουσίες και για την τροποποίηση και στη συνέχεια την κατάργηση της οδηγίας 96/82/ΕΚ του Συμβουλίου.

⁸⁵ Η οδηγία αναφέρεται στην δυνατότητα του ενδιαφερόμενου κοινού να «εκφέρει γνώμη» (άρθ. 15 παρ. 1), και όχι σε υπαγωγή σε καθεστώς περιβαλλοντικής αδειοδότησης, το οποίο δεν προβλέπει πάντα δημόσια συμμετοχή. Επίσης, η οδηγία προβλέπει ότι «τίθενται στη διάθεση του ενδιαφερόμενου κοινού... α) σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, οι κύριες εκθέσεις και συμβουλές που είναι στη διάθεση της αρμόδιας αρχής κατά τη χρονική στιγμή που ενημερώνεται το ενδιαφερόμενο κοινό» (άρθ. 15 παρ. 3 περ. α)), και όχι μόνο οι «περιβαλλοντικές πληροφορίες που αφορούν στην περιβαλλοντική άδεια» (άρθ. 14 παρ. 2 της κ.υ.α.).

⁸⁶ Answers on Questionnaire 2012-2014. Questionnaire for the three year report referred to in Article 19(4) of Directive 96/82/EC on the control of major-accident hazards involving dangerous substances (Seveso II). Response of Greece. Ανάκτηση την 2.8.2016 από: goo.gl/J12cfc

⁸⁷ Παράρτημα V, σημείο 10 της οδηγίας 96/82 του Συμβουλίου, της 9ης Δεκεμβρίου 1996, για την αντιμετώπιση των κινδύνων μεγάλων ατυχημάτων σχετιζόμενων με επικίνδυνες ουσίες, η οποία ίσχυε μέχρι πρότινος.

⁸⁸ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 3020/2015.

⁸⁹ Κοινή υπουργική απόφαση 3329/15.2.1989 (ΦΕΚ Β' 132) «Κανονισμοί για την παραγωγή, αποθήκευση και διάθεση σε κατανάλωση εκρηκτικών υλών».

⁹⁰ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 3117/2015.

Πράσινοι πόροι

Οι πράσινοι πόροι που είναι διαθέσιμοι στην Ελλάδα, δηλαδή τα έσοδα που εισπράττονται μέσω περιβαλλοντικών ρυθμίσεων και οι χρηματοδοτήσεις που προορίζονται για την προστασία του περιβάλλοντος, αποτελούν αντικείμενο διαχείρισης είτε του Πράσινου Ταμείου είτε των συγχρηματοδοτούμενων στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2020 επιχειρησιακών προγραμμάτων.

Στην ενότητα αυτή δίνεται μια συνοπτική εικόνα:

- α) της κατάστασης των πράσινων εσόδων από εθνικές πηγές, με βάση τα λιγοστά διαθέσιμα στοιχεία,
- β) της λειτουργίας του Πράσινου Ταμείου,
- γ) του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη».

Κρατικά έσοδα για το περιβάλλον

Ως πράσινοι πόροι νοούνται τα έσοδα περιβαλλοντικού σκοπού και χαρακτήρα, τα οποία εισπράττονται είτε απευθείας για λογαριασμό του Πράσινου Ταμείου είτε ως εισφορές, πρόστιμα και φόροι που αποδίδονται στα δημόσια ταμεία.

Από τον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2016 για τις κεντρικές υπηρεσίες⁹¹ προκύπτουν τα παρακάτω έσοδα με περιβαλλοντικό χαρακτήρα, μεγάλο μέρος των οποίων εισπράττεται υπέρ του Πράσινου Ταμείου.

Κρατικός Προϋπολογισμός 2016 – Έσοδα περιβαλλοντικού χαρακτήρα (πλην ενέργειας)

Κωδ.	Ονομασία	2016 Προβλέψεις	2015 Εκτιμήσεις πραγματοποιήσεων
1364	Τέλη περιβαλλοντικής επιβάρυνσης οχημάτων	0	0
3513	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου από πρόστιμα για αυθαίρετα κτίσματα	3.000.000	3.000.000
3516	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου από εισφορές για ανέγερση κτιρίων άνευ χώρου στάθμευσης αυτοκινήτων και πρόστιμα από τη μεταβολή χρήσης κτιρίων που συνεπάγεται αύξηση των θέσεων στάθμευσης αυτοκινήτων	1.000.000	0
3517	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου για λογ/σμό "Πράσινο Ταμείο" κλπ. (παρ.7,άρθ.3, ν.2242/94 και ν.1327/83)	5.000.000	5.000.000
3518	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου από εισφορές για έκδοση αδειών οικοδομών, εξαίρεση από κατεδάφιση και τέλος για παρεκκλίσεις από τους ισχύοντες όρους δόμησης	2.000.000	2.000.000
3519	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου για λογ/σμό "Γαλάζιο Ταμείο" (παρ.3, άρθ.3,ν.2242/94)	3.000.000	3.000.000
3745	Παράβολα υπέρ Πράσινου Ταμείου εγγραφής των ενεργειακών επιθεωρητών στα οικεία μητρώα (άρθ. 24, ν.4014/11)	1.000.000	0
3746	Παράβολα απήσεων ρύθμισης αυθαιρέτων κατασκευών ή αλλαγών χρήσης ακινήτων (άρθ. 24, ν. 4014/11)	36.000.000	47.000.000

Επίσης από τον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2016 για τις κεντρικές υπηρεσίες⁹² προκύπτουν τα παρακάτω έσοδα με περιβαλλοντικό χαρακτήρα που αφορούν την ενέργεια και την κατανάλωση

⁹¹ Βουλή των Ελλήνων. (2015, 20 Νοεμβρίου). Κύρωση του Κρατικού Προϋπολογισμού οικονομικού έτους 2016 – Κεντρικές Υπηρεσίες. Ανάκτηση από http://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=acc5aa57-72ee-444d-9b87-a55600d40fc3

⁹² Οπ.π.

ενεργειακών προϊόντων, τα οποία προέρχονται από εναρμονισμένη πολιτική για «περιβαλλοντική φορολογική μεταρρύθμιση και δημοσιονομική εξυγίανση».

Κρατικός Προϋπολογισμός 2016 – Έσοδα από φορολογία στην ενέργεια

Κωδ.	Ονομασία	2016 Προβλέψεις	2015 Προβλέψεις ΚΠ 2015	2015 Εκτιμήσεις πραγματοποιήσεων
1460	Ειδικοί φόροι κατανάλωσης ενεργειακών προϊόντων, εγχωρίων και ΕΕ - ΣΥΝΟΛΟ	3.913.000.000,00	4.047.400.000,00	3.877.000.000,00
1461	Ε.Φ.Κ. υγραερίων	88.000.000,00	80.000.000,00	89.000.000,00
1462	Ε.Φ.Κ. βενζινών	2.160.000.000,00	2.276.400.000,00	2.174.000.000,00
1463	Ε.Φ.Κ. diesel	1.306.000.000,00	1.296.000.000,00	1.252.000.000,00
1464	Ε.Φ.Κ. μαζούτ και λοιπών προϊόντων και υποπροϊόντων διύλισης πετρελαίου	33.000.000,00	35.000.000,00	33.000.000,00
1465	Ε.Φ.Κ. στην ηλεκτρική ενέργεια (άρθ.15, ν.3833/10)	170.000.000,00	160.000.000,00	171.000.000,00
1466	Ε.Φ.Κ. στο φυσικό αέριο (άρθρο 36, ν.3986/2011)	156.000.000,00	200.000.000,00	158.000.000,00

Συζήτησης χρήζει ο προορισμός των κρατικών εσόδων περιβαλλοντικού χαρακτήρα που εισπράττονται κυρίως με τη μορφή φόρων στην κατανάλωση της ενέργειας και ενεργειακών προϊόντων: τα κρατικά αυτά έσοδα μέχρι σήμερα καταλήγουν στον Κρατικό Προϋπολογισμό και δεν εξυπηρετούν τον διακηρυγμένο τους στόχο⁹³ για αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και προώθηση δράσεων προστασίας του περιβάλλοντος και αποκατάστασης του περιβαλλοντικού ισοζυγίου από νομιμοποιημένες παρανομίες.

Τα προαναφερόμενα ποσά που εγγράφονται στον Κρατικό Προϋπολογισμό και υπέρ του Πράσινου Ταμείου αποτελούν μέρος μόνο των εσόδων περιβαλλοντικού σκοπού και χαρακτηρίζονται ως εισφορές, πρόστιμα και φόροι μέσω των δημοσίων ταμείων. Είναι αναγκαία η πλήρης καταγραφή των παραπάνω εσόδων, ακόμα και αν στην τρέχουσα οικονομική συγκυρία το κράτος αδυνατεί να μεταφέρει το σύνολό τους στο Πράσινο Ταμείο.

Πράσινο Ταμείο

Το Πράσινο Ταμείο είναι η μοναδική εθνική πηγή πόρων για την εξυπηρέτηση του οικολογικού χρέους της χώρας, όμως είναι μειωμένη λόγω του περιορισμού του ορίου των λειτουργικών του δαπανών ανά στο 2,5% επί του συνόλου των διαθέσιμων του.⁹⁴

⁹³ Ειδικά για τους ενεργειακούς φόρους, οι στόχοι της σχετικής οδηγίας της ΕΕ είναι α) η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, β) η προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας, γ) η βελτίωση της εσωτερικής αγοράς, και δ) η προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης. Ενδεικτικά: Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2011, 13 Απριλίου). Αναθεώρηση της οδηγίας για την ενεργειακή φορολογία – Ερωτήσεις και απαντήσεις. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-238_el.htm

⁹⁴ Η διάταξη της παρ. 4 του άρθ. 3 του ν. 3889/2010, όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 6β του άρθ. 39 του ν. 4024/2011 (ΦΕΚ Α' 226/27.10.2011) και στη συνέχεια με το άρθ. 32 παρ. 4 του ν. 4111/2013 (ΦΕΚ Α' 18/25.01.2013) και ισχύει, έχει ως εξής: «Κατά τη διάρκεια εφαρμογής του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής, η διάθεση των πόρων του Πράσινου Ταμείου κατ' έτος, όπως προβλέπονται στο άρθρο 8, για τις λειτουργικές του δαπάνες και την επίτευξη των σκοπών του, δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει το δύο και ήμισυ τοις εκατό (2,5%) επί του συνόλου των διαθέσιμων του κατά το τέλος του προηγούμενου έτους. Τα επιπλέον του ανωτέρω ποσοστού διαθέσιμα επιτρέπεται να περιέρχονται στον Κρατικό Προϋπολογισμό με κοινές αποφάσεις των Υπουργών Οικονομικών και Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.»

Αξιοπρόσεκτο σημείο είναι η σταδιακή 'εξαφάνιση' του Πράσινου Ταμείου από τους Κρατικούς Προϋπολογισμούς των ετών 2015 και 2016. Συγκεκριμένα, ενώ στην εισηγητική έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2014 περιλαμβάνεται παρουσίαση των συνολικών οικονομικών μεγεθών του Πράσινου Ταμείου⁹⁵, στον Προϋπολογισμό του 2015 περιλαμβάνεται μόνο μια πρόταση⁹⁶, ενώ στον Προϋπολογισμό του 2016⁹⁷ δεν δίνεται καμία εικόνα.

Η επίτευξη υψηλού επιπέδου διαφάνειας και δημόσιας λογοδοσίας εξακολουθεί να αποτελεί τη μεγαλύτερη πρόκληση για το Πράσινο Ταμείο. Η υποχρέωση για ετήσια δημοσιοποίηση των οικονομικών δεδομένων του ταμείου προβλέπεται ρητά στον καταστατικό του Πράσινου Ταμείου νόμο 3889/2010. Οι υποχρεώσεις δεν περιορίζονται στη δημοσιοποίηση ετήσιων συγκεντρωτικών προϋπολογισμών – απολογισμών, αλλά και λεπτομερέστερων δεδομένων για τις εισροές και τις χρηματοδοτήσεις, καθώς και για τον απολογισμό των πράσινων πόρων.

Όπως με αυτή την έκθεση τονίζεται για μια ακόμα χρονιά, οι πιο σημαντικές από τις προβλέψεις του ιδρυτικού νόμου του Πράσινου Ταμείου για τη διαφάνεια και δημόσια λογοδοσία είναι οι εξής:⁹⁸

Άρθ. 4: «Πριν από την έγκριση κάθε προγράμματος, καταχωρίζεται στην ιστοσελίδα του Πράσινου Ταμείου περίληψη του προγράμματος και των επί μέρους στοιχείων του (όπως κατηγορίες δράσεων, χρονοδιάγραμμα, οικονομικός προγραμματισμός, κατηγορίες δικαιούχων), καθώς και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια. Οποιοσδήποτε δικαιούται να υποβάλει παρατηρήσεις για το προτεινόμενο πρόγραμμα.»

Άρθ. 5, παρ. 2, εδ. θ: «Η τήρηση δημόσιας βάσης δεδομένων με τη νομοθεσία που διέπει τους Πράσινους Πόρους»

Άρθ. 5, παρ. 2, εδ. ι: «Η οργάνωση και παρακολούθηση των προγραμμάτων και των δράσεων και η δημοσιότητά τους, καθώς και η σύνταξη ετήσιων εκθέσεων για την εκτέλεσή τους»

Άρθ. 5, παρ. 2, εδ. ιβ: «Η κατάρτιση και δημοσίευση ετήσιου οικονομικού απολογισμού των Πράσινων Πόρων»

Άρθ. 9, παρ. 1: «Οι οικονομικές καταστάσεις δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και καταχωρίζονται στην ιστοσελίδα του Ταμείου»

Άρθ. 9, παρ. 2: «Το διοικητικό συμβούλιο συντάσσει και δημοσιεύει ετήσιο οικονομικό απολογισμό των Πράσινων Πόρων. Ο απολογισμός αυτός γίνεται με αναλογική εφαρμογή των σχετικών διεθνών λογιστικών προτύπων και εμφανίζει χωριστά τα στοιχεία ανά χρηματοδοτικό πρόγραμμα, ανά κατηγορία πόρων και νομικής δέσμευσης. Επιπρόσθετα στον απολογισμό αναφέρονται αναλυτικά τα ποσά που έχουν εγκριθεί για να χρηματοδοτήσουν δράσεις σε επόμενες χρήσεις, καθώς και τυχόν δάνεια που έχουν αναληφθεί από το Πράσινο Ταμείο με τη δέσμευση να εξοφληθούν από αντίστοιχες εισροές.»

Στην ιστοσελίδα του Πράσινου Ταμείου παρατηρείται εξαιρετικά ελλιπής ενημέρωση μετά το 2013: οι αναρτημένες εκθέσεις ορκωτών ελεγκτών σταματούν στο οικονομικό έτος 2012. Αξιοσημείωτο μάλιστα είναι πως το 2015 είναι η πρώτη χρονιά λειτουργίας για την οποία δεν έχει ακόμα αναρτηθεί στη Διαύγεια οικονομικός απολογισμός.

Πάντα με τον περιορισμό του 2,5%, το Πράσινο Ταμείο οφείλει να διαμορφώνει χρηματοδοτικά προγράμματα, στο πλαίσιο των οποίων εντάσσονται οι δράσεις που λαμβάνουν ενίσχυση. Σημαντικός κανόνας λογοδοσίας που διέπει το ΠΤ και το διαφοροποιεί από τον αδιαφανή και σκανδαλωδώς διαχειριζόμενο προκάτοχό του, το Ειδικό Ταμείο Εφαρμογής Ρυθμιστικών και Πολεοδομικών Σχεδίων (ΕΤΕΡΠΣ) είναι η υποχρέωση για δημοσιοποίηση ετήσιων απολογισμών, τόσο επί του συνόλου της διαχείρισης των πράσινων πόρων όσο και ανά χρηματοδοτικό πρόγραμμα (περ. ι, παρ. 1, άρθ. 5, ν. 3889/2010).

⁹⁵ Βουλή των Ελλήνων. (2013, 13 Δεκεμβρίου). Κύρωση του Κρατικού Προϋπολογισμού και των προϋπολογισμών ορισμένων ειδικών ταμείων και υπηρεσιών οικονομικού έτους 2014: Εισηγητική Έκθεση, σελίδα 132. Ανάκτηση από http://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=6668cbce-cbe9-413c-a107-732d60d6c291

⁹⁶ Βουλή των Ελλήνων. (2014, 12 Δεκεμβρίου). Κύρωση του Κρατικού Προϋπολογισμού και των προϋπολογισμών ορισμένων ειδικών ταμείων και υπηρεσιών οικονομικού έτους 2015: Εισηγητική Έκθεση, σελίδα 165. Ανάκτηση από http://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=0781d2b5-23b1-4b61-9dd2-a3ea00d34629

⁹⁷ Βουλή των Ελλήνων. (2015, 7 Δεκεμβρίου). Κύρωση του Κρατικού Προϋπολογισμού οικονομικού έτους 2015: Εισηγητική Έκθεση. Ανάκτηση από http://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=acc5aa57-72ee-444d-9b87-a55600d40fc3

⁹⁸ Νόμος 3889/2010 (ΦΕΚ Α' 182/14.10.2010). «Χρηματοδότηση Περιβαλλοντικών Παρεμβάσεων, Πράσινο Ταμείο, Κύρωση Δασικών Χαρτών και άλλες διατάξεις.»

Κατά την περίοδο αναφοράς (Ιούλιος 2015-Ιούλιος 2016), ενεργοποιήθηκαν τα εξής χρηματοδοτικά προγράμματα, για τα οποία όμως δεν υπάρχει συγκεντρωτική εικόνα, παρά μόνο οι αποφάσεις έγκρισης χρηματοδοτήσεων που αναρτώνται στη Διαύγεια:

- α) Διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος έτους 2016
- β) Προστασία και αναβάθμιση δασών έτους 2016, με συνολικό προϋπολογισμό 11,3 εκατ. ευρώ (7,39 εκατ. ευρώ για το 2015)
- γ) Προστασία θαλάσσιου περιβάλλοντος και πρόληψη / αντιμετώπιση θαλάσσιας ρύπανσης, με συνολικό προϋπολογισμό 2,431 εκατ. ευρώ (1,72 εκατ. ευρώ κατά το 2015), τα οποία εκτελούνται από υπηρεσίες του υπουργείου.⁹⁹

Για το 2016, συνεχίστηκε η χρηματοδότηση έργων συνολικού ύψους 6.871.331,33 ευρώ που εντάχθηκαν στα παρακάτω προγράμματα του Πράσινου Ταμείου, αλλά δεν ολοκληρώθηκαν μέσα στο 2015:

Συνεχιζόμενο πρόγραμμα	Πίστωση (€)
1. Αστική αναζωογόνηση	4.835.390,94
2. Ολοκλήρωση πολεοδομικού σχεδιασμού	812.846,10
3. Φυσικό περιβάλλον	354.407,11
3.1 Πρόληψη αντιμετώπιση συνεπειών κλιματικής αλλαγής και φυσικών καταστροφών – ΑΠ3	165.000,00
3.2 Αντιμετώπιση αυθαιρεσίας στο φυσικό περιβάλλον – Απομάκρυνση αποβλήτων – ΑΠ4	189.407,11
4. Απόκτηση & διαμόρφωση ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων & διατηρητέων κτιρίων στις πόλεις, 2013 ΑΠ4	29.397,18
5. Τεχνική βοήθεια	239.290,00
6. ΕΤΕΡΠΣ	600.000

Εντύπωση προκαλεί η συνέχιση χρηματοδότησης εκκρεμοτήτων από το ΕΤΕΡΠΣ¹⁰⁰, το οποίο ιδρύθηκε το 1972 και διαχειρίστηκε με σκανδαλώδη αδιαφάνεια άγνωστα ποσά από τέλη και πρόστιμα που εισπράχθηκαν για περιβαλλοντικούς σκοπούς, αλλά παραμένει άγνωστο πού κατέληξαν.¹⁰¹

Για το 2016, τα νέα εγκεκριμένα χρηματοδοτικά προγράμματα είναι τα εξής:

Εγκεκριμένα χρηματοδοτικά προγράμματα 2016	Προϋπολογισμός (εκατ. ευρώ)
Προστασία και αναβάθμιση δασών 2016 ¹⁰²	11,3
Προστασία θαλάσσιου περιβάλλοντος και πρόληψη / αντιμετώπιση θαλάσσιας ρύπανσης 2016 ¹⁰³	2,431
Καινοτόμες περιβαλλοντικές δράσεις 2016 ¹⁰⁴	2
Διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος ¹⁰⁵	8,84

⁹⁹ Υπουργική απόφαση με αρ. πρωτ. 1305. (2016, 10 Μαρτίου). Έγκριση χρηματοδοτικού προγράμματος του Πράσινου Ταμείου «Προστασία Θαλάσσιου Περιβάλλοντος και πρόληψη / αντιμετώπιση θαλάσσιας ρύπανσης 2016 και έγκριση διάθεσης πίστωσης 2016». Αναρτήθηκε στη Διαύγεια με ΑΔΑ ΩΖΧΖ46Ψ844-ΤΑΤ και ανακτήθηκε από http://www.prasinotameio.gr/images/YA_Γαλάζιο_Ταμείο_2016.pdf

¹⁰⁰ Σοβαρή κριτική στη λειτουργία του ΕΤΕΡΠΣ έχει ασκηθεί τόσο από το WWF Ελλάς, όσο και από άλλες οργανώσεις, όπως η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία. Εκτενής αναφορά περιλαμβάνεται στην πρώτη ετήσια έκθεση του WWF Ελλάς για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας (2005), η οποία είναι ηλεκτρονικά διαθέσιμη στο <http://politics.wwf.gr/images/stories/political/nomothesia/nomoreport2005.pdf> (τελευταία πρόσβαση: 28 Μαΐου 2011). Επίσης: Νάντσου, Θ. «Για ένα πραγματικό 'Πράσινο' Ταμείο για το περιβάλλον». Εισήγηση στην Επιστημονική Διημερίδα για το Μητροπολιτικό Πάρκο Ελληνικού, 18-19 Ιανουαρίου 2008. Διαθέσιμη από <http://www.koinidراسi.gr/uploads/File/natsou.pdf> (τελευταία πρόσβαση: 28 Μαΐου 2011).

¹⁰¹ Οι διαπιστώσεις του WWF Ελλάς σχετικά με το τεράστιο έλλειμμα διαφάνειας, δημόσιας λογοδοσίας και αποτελεσματικής διαχείρισης των πόρων του ΕΤΕΡΠΣ επιβεβαιώνεται από την έκθεση ελέγχου πεπραγμένων του ειδικού αυτού λογαριασμού την οποία ανέθεσε το ΥΠΕΚΑ στην εταιρεία ελεγκτικών και οικονομικών υπηρεσιών PricewaterhouseCoopers Business Solutions ΑΕ. Η έκθεση «Διοικητική σύνοψη – Αποτύπωση υφιστάμενης κατάστασης λειτουργίας του ΕΤΕΡΠΣ» είναι διαθέσιμη από http://www.prasinotameio.gr/images/documents/dioik_synopsi.pdf.

¹⁰² Πράσινο Ταμείο. (2016, 10 Μαρτίου). Έγκριση Χρηματοδοτικού Προγράμματος του Πράσινου Ταμείου «Προστασία και αναβάθμιση Δασών 2016» και έγκριση διάθεσης πίστωσης έτους 2016 [Απόφαση υπουργού]. http://www.prasinotameio.gr/images/YA_ΔΑΣΩΝ_2016.pdf

¹⁰³ Πράσινο Ταμείο. (2016, 10 Μαρτίου). Έγκριση Χρηματοδοτικού Προγράμματος του Πράσινου Ταμείου «Προστασία Θαλάσσιου Περιβάλλοντος και πρόληψη/αντιμετώπιση θαλάσσιας ρύπανσης 2016» και έγκριση διάθεσης πίστωσης έτους 2016 [Απόφαση υπουργού]. http://www.prasinotameio.gr/images/YA_Γαλάζιο_Ταμείο_2016.pdf

¹⁰⁴ Πράσινο Ταμείο. (2016, 10 Μαρτίου). Έγκριση Χρηματοδοτικού Προγράμματος του Πράσινου Ταμείου «ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ 2016» και διάθεση πίστωσης ποσού 2.000.000,00 € για την υλοποίησή του [Απόφαση υπουργών]. http://www.prasinotameio.gr/images/YA_ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ_ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ_ΔΡΑΣΕΙΣ_2016.pdf

Όσον αφορά τα προγράμματα της αστικής αναζωογόνησης και της απόκτησης και διαμόρφωσης ελευθέρων κοινοχρήστων χώρων, που αποτελούν τις σημαντικότερες οδούς διατήρησης του περιβαλλοντικού ισοζυγίου, δεν υπήρξε καμία νέα πρόσκληση και απλώς δίνονται συνεχείς παρατάσεις στα από το 2013 εγκεκριμένα αντίστοιχα προγράμματα, προκειμένου να επιτευχθεί η πληρωμή έργων που εγκρίθηκαν προ διετίας.

Τέλος, είναι απαραίτητο να τονιστεί για άλλη μια φορά η ανάγκη προστασίας του Πράσινου Ταμείου από κάθε προσπάθεια αλλοίωσης του καταστατικού σκοπού του και της κατεύθυνσης των πόρων του με βάση τις πηγές εσόδων του. Η ίδρυση του Πράσινου Ταμείου αποτέλεσε δίχως καμία αμφιβολία μια εξέλιξη – ορόσημο στα περιβαλλοντικά πράγματα, ιδιαίτερα καθώς αντικατέστησε το εξαιρετικά προβληματικής και αδιαφανούς λειτουργίας Ειδικό Ταμείο Εφαρμογής Ρυθμιστικών και Πολεοδομικών Σχεδίων (ΕΤΕΡΠΣ)¹⁰⁶, το οποίο ιδρύθηκε το 1972 και διαχειρίστηκε με μνημιώδη αδιαφάνεια άγνωστα ποσά από φόρους και πρόστιμα που εισπράχθηκαν για περιβαλλοντικούς σκοπούς, αλλά παραμένει άγνωστο πού κατέληξαν.¹⁰⁷

Με δεδομένο ότι το Πράσινο Ταμείο είναι επί της ουσίας το μοναδικό δημόσιο ταμείο με ταμειακά διαθέσιμους πόρους, ακόμα και με τον περιορισμό του 2,5% ανά έτος, οι πιέσεις για χρηματοδοτήσεις άλλων σκοπών είναι πολλές. Πιο ισχυρή πίεση κατά την περίοδο αναφοράς ασκήθηκε από την Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας, με αίτημα την αύξηση του 2,5% σε 10% για κατ' αποκλειστικότητα χρηματοδότηση περιβαλλοντικών έργων από δήμους.¹⁰⁸ Το αίτημα της ΚΕΔΕ φαίνεται πως εισακούστηκε από το Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, το οποίο σε υπό διαβούλευση νομοσχέδιο για τη λειτουργία των ΟΤΑ συμπεριέλαβε διάταξη για αποκλειστική διάθεση των πόρων του Πράσινου Ταμείου σε έργα δήμων «για την τόνωση της τοπικής ανάπτυξης».¹⁰⁹

Η ανωτέρω διάταξη που περιλαμβάνεται στο νομοσχέδιο του Υπουργείου Εσωτερικών ακυρώνει τον καταστατικό σκοπό του Πράσινου Ταμείου, όπως αυτός περιγράφεται στο άρθρο 5 του ν. 3889/2010: «1. Σκοπός του Πράσινου Ταμείου είναι η ενίσχυση της ανάπτυξης μέσω της προστασίας του περιβάλλοντος με τη διαχειριστική, οικονομική, τεχνική και χρηματοπιστωτική υποστήριξη προγραμμάτων, μέτρων, παρεμβάσεων και ενεργειών που αποβλέπουν στην ανάδειξη και αποκατάσταση του περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, η στήριξη της περιβαλλοντικής πολιτικής της Χώρας και η εξυπηρέτηση του δημόσιου και κοινωνικού συμφέροντος μέσω της διοίκησης, διαχείρισης και αξιοποίησης των πόρων που προβλέπονται στα άρθρα 3 και 8.»

Το Πράσινο Ταμείο διαχειρίζεται πολλές πηγές εσόδων, όπως επί παραδείγματι τον πρώην Ειδικό Φορέα Δασών και το Γαλάζιο Ταμείο, τα οποία υποχρεωτικά κατευθύνονται σε δράσεις προστασίας των δασών (πχ καθαρισμοί πριν από την έναρξη της αντιπυρικής περιόδου) και του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Επιπροσθέτως, το Πράσινο Ταμείο χρηματοδοτεί δράσεις του Υπουργείου Περιβάλλοντος και εμπορευόμενων από αυτό φορέων περιβαλλοντικής προστασίας, όπως για παράδειγμα οι φορείς διαχείρισης των εθνικών πάρκων (φορείς της Γενικής Κυβέρνησης). Συνεπώς, κάθε προσπάθεια μετατροπής του Πράσινου Ταμείου σε φορέα αποκλειστικής χρηματοδότησης των

¹⁰⁵ Πράσινο Ταμείο. (2016, 10 Μαρτίου). Έγκριση Χρηματοδοτικού Προγράμματος του Πράσινου Ταμείου «Διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος» για το έτος 2016 και διάθεση πίστωσης ποσού 8.845.592,89 € για την υλοποίησή του [Απόφαση υπουργών]. http://www.prasinotameio.gr/images/YA_ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ_ΦΥΣΙΚΟΥ_ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.pdf.

¹⁰⁶ Σοβαρή κριτική στη λειτουργία του ΕΤΕΡΠΣ έχει ασκηθεί τόσο από το WWF Ελλάς, όσο και από άλλες οργανώσεις, όπως η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία. Εκτενής αναφορά περιλαμβάνεται στην πρώτη ετήσια έκθεση του WWF Ελλάς για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας (2005), η οποία είναι ηλεκτρονικά διαθέσιμη στο <http://politics.wwf.gr/images/stories/political/nomothesia/nomoreport2005.pdf> (τελευταία πρόσβαση: 28 Μαΐου 2011). Επίσης: Νάντσου, Θ. «Για ένα πραγματικό 'Πράσινο' Ταμείο για το περιβάλλον». Εισήγηση στην Επιστημονική Διημερίδα για το Μητροπολιτικό Πάρκο Ελληνικού, 18-19 Ιανουαρίου 2008. Διαθέσιμη από <http://www.koinidrasi.gr/uplds/File/natsou.pdf> (τελευταία πρόσβαση: 28 Μαΐου 2011).

¹⁰⁷ Οι διαπιστώσεις του WWF Ελλάς σχετικά με το τεράστιο έλλειμμα διαφάνειας, δημόσιας λογοδοσίας και αποτελεσματικής διαχείρισης των πόρων του ΕΤΕΡΠΣ επιβεβαιώνεται από την έκθεση ελέγχου πεπραγμένων του ειδικού αυτού λογαριασμού την οποία ανέθεσε το ΥΠΕΚΑ στην εταιρεία ελεγκτικών και οικονομικών υπηρεσιών PricewaterhouseCoopers Business Solutions ΑΕ. Η έκθεση «Διοικητική σύνοψη – Αποτύπωση υφιστάμενης κατάστασης λειτουργίας του ΕΤΕΡΠΣ» είναι διαθέσιμη από http://www.prasinotameio.gr/images/documents/dioik_synopsi.pdf.

¹⁰⁸ Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας. (2015, 1 Δεκεμβρίου). Ψήφισμα της έκτακτης Γενικής Συνέλευσης της ΚΕΔΕ για τα οικονομικά των Δήμων. Ανακτήθηκε από <http://www.kedke.gr/?p=12599>

¹⁰⁹ Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης. (2016, 26 Αυγούστου). Αυτοτελής υπηρεσία ΟΤΑ, ρύθμιση θεμάτων ΟΤΑ και άλλες διατάξεις. Στον ιστότοπο διαδικτυακών διαβουλεύσεων Opengov: <http://www.opengov.gr/ypes/?p=4247>

δήμων, αποτελεί ακύρωση του καταστατικού σκοπού του και βεβαίως θέτει σε πολύ σοβαρό κίνδυνο τις δεσμεύσεις που απορρέουν από τη σχετική με τους πόρους του νομοθεσία.

Τέλος, πρέπει για άλλη μια φορά να τονιστεί η ανάγκη προστασίας του Πράσινου Ταμείου από επιβουλές και από διάχυτες πολιτικές πιέσεις είτε για τυφλές και δίχως προφανή περιβαλλοντική αιτιολογία χρηματοδοτήσεις προς δήμοσιους οργανισμούς και ΟΤΑ. Αξιοσημείωτη πρόσφατη απόπειρα αλλοίωσης του καταστατικού σκοπού του Πράσινου Ταμείου ήταν η επιδίωξη ρύθμισης από τον Υπουργό Εσωτερικών Παναγιώτη Κουρουμπλή με την οποία το σύνολο των ανά έτος διαθέσιμων πόρων του Πράσινου Ταμείου να κατεθύνεται προς «περιβαλλοντικά έργα των Δήμων για την τόνωση της τοπικής ανάπτυξης».¹¹⁰

Οποιαδήποτε αντίθετη με τους καταστατικούς σκοπούς και τη δέσμευση για επίτευξη συγκεκριμένων περιβαλλοντικών στόχων ανάλογα με τις πηγές εσόδων του ρύθμιση θα σήμαινε όπισθεν ολίσθηση προς την εποχή του αλήστου μνήμης προκατόχου του Πράσινου Ταμείου: του Ειδικού Ταμείου Εφαρμογής Ρυθμιστικών και Πολεοδομικών Σχεδίων, το οποίο λειτουργούσε ως ταμείο εξηρέτησης τοπικών μικροσυμφερόντων που απείχαν έτη φωτός από κάθε έννοια σχεδιασμού και προστασίας του περιβάλλοντος.

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για το περιβάλλον

Στο πλαίσιο του συγχρηματοδοτούμενου από την ΕΕ (80%) και την Ελλάδα (20%) Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014-2020 συνενώνονται οι τομείς του περιβάλλοντος και των μεταφορών κάτω από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη». Ο συνολικός προϋπολογισμός του προγράμματος ανέρχεται σε 5.186,66 εκατ. ευρώ. Με βάση τα χρηματοδοτικά δεδομένα του συγκεκριμένου από το 2014 προγράμματος, ο τομέας των μεταφορών απορροφά το 52%, δηλαδή 2.749.703.696 ευρώ και ο τομέας του περιβάλλοντος 2.341.556.554 (45,66%).

Παρά το γεγονός ότι ο συνολικός συγκεκριμένος προϋπολογισμός για έργα που εντάσσονται στην κατηγορία του περιβάλλοντος είναι κατά πολύ μεγαλύτερος του ετήσιου συνολικού προϋπολογισμού του Πράσινου Ταμείου, εντούτοις το εύρος δράσεων του είναι σχετικά πολύ περιορισμένο: οι επενδυτικές προτεραιότητες που εντάσσονται στον άξονα προτεραιότητας «Στρατηγικές και δράσεις προώθησης της ενσωμάτωσης του ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου» είναι κατά κύριο λόγο μελέτες, όπως για παράδειγμα ειδικές περιβαλλοντικές μελέτες για τις περιοχές του δικτύου Natura 2000,¹¹¹ παρά το γεγονός ότι αυτές δεν απαιτούνται για όλες τις περιοχές από την υπάρχουσα νομοθεσία. Έτσι για παράδειγμα η λειτουργία υπηρεσιών και φορέων που είναι επιφορτισμένοι με τη διαχείριση και φύλαξη οικολογικά ευαίσθητων περιοχών, όπως τα εθνικά πάρκα της χώρας, δεν εντάσσεται στο ΕΣΠΑ και αποτελεί χρηματοδοτικό πεδίο του ήδη αποστεωμένου Κρατικού Προϋπολογισμού.

Μέσα στην περίοδο αναφοράς, εκδόθηκαν οι ακόλουθες προσκλήσεις για υποβολή προτάσεων:

ΤΙΤΛΟΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
Βελτίωση της κινητικότητας και της επισκεψιμότητας στην Περιφέρεια Αττικής - Πράσινη Γειτονιά.	5.000.000 €
Δράσεις για την ολοκληρωμένη διαχείριση αστικών αποβλήτων	273.062.075 €
Παρεμβάσεις αναβάθμισης και εκσυγχρονισμού για την αξιοποίηση του δημόσιου τουριστικού κεφαλαίου	28.800.000 €
Παρακολούθηση και καταγραφή της κατάστασης (ποιότητα, ποσότητα, πιέσεις, χρήση) των υδάτων της Χώρας	41.000.000 €
Σύνταξη ΕΠΜ, Ειδικών Εκθέσεων και Σχεδίων Διαχείρισης για περιοχές του Δικτύου Natura 2000, πλην της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και Στερεάς Ελλάδας	10.450.000 €

¹¹⁰ Άρθρο 138 του υπό διαβούλευση νομοσχεδίου «Αυτοτελής υπηρεσία εποπτείας Ο.Τ.Α., ρύθμιση θεμάτων Ο.Α. και άλλες διατάξεις», το οποίο αναρτήθηκε στο <http://www.opengov.gr/yves/?p=4385> στις 26 Αυγούστου 2016 για διαβούλευση μέχρι τις 5 Σεπτεμβρίου 2016.

Σύνδεσμος για το σχόλιο που υπέβαλε το WWF Ελλάς: <http://www.opengov.gr/yves/?c=29273>

¹¹¹ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ΥΜΕΠΕΡΑΑ. (2016, 29 Απριλίου). «Σύνταξη ΕΠΜ, Ειδικών Εκθέσεων και Σχεδίων Διαχείρισης για περιοχές του Δικτύου Natura 2000, στις Περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου και Στερεάς Ελλάδας. [Πρόσκληση υποβολής προτάσεων»

Σύνταξη ΕΠΜ, Ειδικών Εκθέσεων και Σχεδίων Διαχείρισης για περιοχές του Δικτύου Natura 2000, στις Περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου και Στερεάς Ελλάδας	2.988.479,19 €
Διασφάλιση ποιότητας μετρήσεων ατμοσφαιρικής ρύπανσης, επικύρωση δεδομένων	250.573,75 €
Ολοκλήρωση στρατηγικής χαρτογράφησης θορύβου	1.200.000 €
Επικαιροποιήσεις Σχεδίων Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής των Ποταμών των υδατικών διαμερισμάτων στα οποία υπάγονται οι Περιφέρειες της Χώρας, πλην της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και Στερεάς Ελλάδας	3.472.718,53 €
Επικαιροποιήσεις Σχεδίων Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής των Ποταμών των υδατικών διαμερισμάτων στα οποία υπάγονται οι Περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου και Στερεάς Ελλάδας	303.206,8 €
Επικαιροποιήσεις Σχεδίων Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής των Ποταμών των υδατικών διαμερισμάτων στα οποία υπάγονται οι Περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου και Στερεάς Ελλάδας	303.206,8 €
Προδιαγραφές δημιουργίας και λειτουργίας χώρων τροφοδοσίας αρπακτικών πτηνών στις Περιφέρειες της Χώρας, πλην της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και Στερεάς Ελλάδας	50.000 €
Αποκατάσταση ρυπασμένων χώρων ΥΠΕΘΑ	5.000.000 €
Ανάπτυξη και εφαρμογή μέτρων διαχείρισης των κινδύνων πλημμυρών	4.735.000 €
Αποκατάσταση ρυπασμένων χώρων από βιομηχανικά και επικίνδυνα απόβλητα	8.000.000 €
Έργα ύδρευσης	30.000.000 €
Ολοκλήρωση υποδομών συλλογής και επεξεργασίας αστικών λυμάτων στους οικισμούς Γ' Προτεραιότητας (πληθυσμός 2.000-15.000 ι.π.) που απαιτούνται σύμφωνα με την οδηγία 91/271/ΕΟΚ	49.000.000 €
Ωρίμανση έργων αντιπλημμυρικής προστασίας του Άξονα Προτεραιότητας 11	5.000.000 €

Ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου είναι ο όρος για «εκ των προτέρων αιρεσιμότητες» (ex ante conditionalities), δηλαδή για προϋποθέσεις οι οποίες πρέπει να ικανοποιούνται κατά την πρόοδο υλοποίησης του Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης. Οι αιρεσιμότητες είναι είτε γενικές είτε θεματικές. Ανάμεσα σε άλλες γενικές αιρεσιμότητες που δεσμεύουν συνολικά την εφαρμογή του ΕΣΠΑ είναι και εξής:

- Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης των κινδύνων
- Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικής χρήσης των πόρων

Ειδικότερες αιρεσιμότητες που έχουν οριστεί και δεσμεύουν την εφαρμογή των επιχειρησιακών προγραμμάτων είναι οι εξής:

- Τομέας υδατικών πόρων: Ύπαρξη (α) τιμολογιακής πολιτικής για το νερό που θα παρέχει επαρκή κίνητρα της χρήστες για την αποδοτική χρήση υδατικών πόρων και (β) μιας επαρκούς συνεισφοράς των διαφορών χρήσεων του νερού στην ανάκτηση του κόστους των υπηρεσιών ύδρευσης σε ποσοστό που θα καθορισθεί στα εγκεκριμένα σχέδια διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών, για επενδύσεις που υποστηρίζονται από Προγράμματα (άρθρο 9, παρ. 1 της οδηγίας 2000/60/ΕΚ).
- Πρόληψη και διαχείριση κινδύνων: Εθνικές ή περιφερειακές εκτιμήσεις επικινδυνότητας για την διαχείριση φυσικών καταστροφών λαμβάνοντας υπόψη την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.
- Προώθηση οικονομικά και περιβαλλοντικά βιώσιμων επενδύσεων στον τομέα αποβλήτων, ιδίως με την ανάπτυξη σχεδίων διαχείρισης αποβλήτων σύμφωνα με την Οδηγία 2008/98/ΕΚ για τα απόβλητα και σύμφωνα με την ιεράρχηση των αποβλήτων.
- Υλοποίηση ενεργειών για την προώθηση της παραγωγής και διανομής ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.
- Υλοποίηση ενεργειών για την προώθηση οικονομικά αποτελεσματικών βελτιώσεων στην αποδοτικότητα της χρήσης ενέργειας από της τελικούς χρήστες καθώς και για την προώθηση οικονομικά αποτελεσματικών επενδύσεων στην Ενεργειακή Αποδοτικότητα κατά την κατασκευή ή ανακαίνιση κτηρίων.
- Η ύπαρξη ρυθμίσεων για την αποτελεσματική εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της Ένωσης σχετικά με την Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων και τη Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση.

Από τις παραπάνω περιβαλλοντικού χαρακτήρα αιρεσιμότητες, εκείνη της οποίας η εκπλήρωση εκκρεμεί είναι η σχετική ανάκτηση του κόστους της χρήσης νερού ανά τομέα, σύμφωνα με την εφαρμογή του άρθρου 9 της οδηγίας πλαίσιο για τα ύδατα 2000/60/ΕΚ.

Η μη εκπλήρωση συγκεκριμένων αιρεσιμοτήτων είχε ως αποτέλεσμα την καθυστέρηση στην έκδοση προσκλήσεων για τις επενδυτικές προτεραιότητες που αφορούν τις επικαιροποιήσεις των διαχειριστικών σχεδίων λεκανών απορροής, την ολοκλήρωση δράσεων διαχείρισης υδάτων από την προηγούμενη προγραμματική περίοδο 2007-2013, την απογραφή των υδρογεωτρήσεων της χώρας, αλλά και για έργα βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης των κτιρίων και έργα διαχείρισης στερεών αποβλήτων.

Η ικανοποίηση κάποιων αιρεσιμότητας δεν είναι απλή υπόθεση. Παράδειγμα η αιρεσιμότητα που αφορά την ανάκτηση του κόστους από τη χρήση νερού: κατά την οδηγία 2000/60/ΕΚ, τα σχέδια διαχείρισης και τα προγράμματα μέτρων έπρεπε να είχαν ολοκληρωθεί το 2009, με την τιμολογιακή πολιτική να ακολουθεί τον αμέσως επόμενο χρόνο. Το 2015, όχι μόνο έπρεπε να είχαν επιτευχθεί οι στόχοι της οδηγίας, αλλά έπρεπε να είχε αρχίσει ο δεύτερος κύκλος διαχείρισης, δηλαδή η πρώτη επικαιροποίηση των σχεδίων διαχείρισης. Όμως, τα τελευταία ελληνικά σχέδια διαχείρισης (Κρήτη, Αιγαίο) εγκρίθηκαν για πρώτη φορά το 2015. Συνεπώς, το ερώτημα είναι αν η τιμολογιακή πολιτική θα βασιστεί σε προγράμματα μέτρων που δεν έχουν ούτε επικαιροποιηθεί ούτε επί της ουσίας εφαρμοστεί, ή αν θα προχωρήσει με βάση τα νέα σχέδια, τα οποία όμως έχουν ενταχθεί ως επενδυτική προτεραιότητα στο ΥΜΕΠΕΡΑΑ, υπό την αιρεσιμότητα να έχουν πρώτα ολοκληρωθεί οι προαναφερόμενες εκκρεμότητες ενέργειας.

Οι πόροι που επηρεάζονται από τις καθυστερήσεις στην υλοποίηση των σχετικών επενδυτικών προτεραιοτήτων λόγω των εκκρεμοτήτων ικανοποίησης των αιρεσιμοτήτων αφορούν σχεδόν το 39% της κοινοτικής συνδρομής του ΥΜΕΠΕΡΑΑ.

Σύνταξη κεφαλαίου: Θεοδότα Νάντσου

Χωρικός σχεδιασμός

Αυθαίρετα

Η προθεσμία υπαγωγής στη διαδικασία τακτοποίησης αυθαιρέτων επεκτάθηκε για άλλη μια χρονιά και μετατρέπεται σταδιακά σε πράσινο φως για συνεχείς νομιμοποιήσεις παρανομιών εις βάρος του φυσικού χώρου και περιβάλλοντος.

Με απόφαση της 1^{ης} Φεβρουαρίου 2016 από τους υπουργούς Οικονομικών και Περιβάλλοντος και Ενέργειας,¹¹² δόθηκε άλλη μια οκτάμηνη παράταση στην προθεσμία υπαγωγής στις διατάξεις του ν. 4178/2013 για την αυθαίρετη δόμηση και το περιβαλλοντικό ισοζύγιο¹¹³. Συνολικά, η ισχύς του νόμου αυτού έχει παραταθεί κατά 38 μήνες.

Αξιοσημείωτο στοιχείο της διαδικασίας νομιμοποίησης παρανομιών που ξεκίνησε το 2011 και συνεχίζεται είναι η αδιαφάνεια και το προφανές έλλειμμα δημόσιας λογοδοσίας σχετικά με τα αυθαίρετα που έχουν ήδη νομιμοποιηθεί. Συγκεκριμένα:

- Τις νομιμοποιήσεις έχει αναλάβει το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ), και τις διεκπεραιώνει δίχως κανένα έλεγχο, πολεοδομικό ή περιβαλλοντικό.
- Σε κανένα στάδιο της διαδικασίας νομιμοποίησης πολεοδομικών και περιβαλλοντικών παρανομιών μέσα από το σχετικό θεσμικό πλαίσιο δεν προβλέπεται διαφάνεια και δημοσιοποίηση των χωρικών δεδομένων των αυθαιρέτων που δηλώνονται στη βάση του ΤΕΕ και νομιμοποιούνται.
- Έπαισε τη βραχύχρονη λειτουργία του το «HelpDesk», του οποίου η δημιουργία ανακοινώθηκε από το ΥΠΕΚΑ στις 4 Ιουνίου 2014 και είχε ως σκοπό την επίλυση αποριών και την καταγραφή και αντιμετώπιση δυσκολιών στην εφαρμογή του ν. 4178/2013.¹¹⁴ Αυτόματη απάντηση σε σχετικό με τα αυθαίρετα ερώτημα από το WWF Ελλάς προς την ηλεκτρονική διεύθυνση hd@prv.ypeka.gr ενημερώνει πως «[α]πό την Δευτέρα 09.02.2015 η λειτουργία του Γραφείου Ενημέρωσης, Help Desk, για τον Ν.4178 διακόπτεται, λόγω λήξης της σύμβασης με τους μηχανικούς της ομάδας στελέχωσης. Για νεότερα, θα ενημερωθείτε από την ιστοσελίδα του Υ.Π.Ε.Κ.Α. www.ypeka.gr». Από τη Δευτέρα εκείνη, ουδεμία ενημέρωση έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του υπουργείου.

Παράλληλα, ανακοινώθηκε από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας η διαμόρφωση νέου θεσμικού πλαισίου για τα αυθαίρετα,¹¹⁵ για την επεξεργασία του οποίου δημιουργήθηκε ομάδα εργασίας.¹¹⁶ Το σχετικό νομοσχέδιο τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση 20 ημερών την 1^η Σεπτεμβρίου 2016 και καλύπτει θέματα που αφορούν τον έλεγχο του δομημένου περιβάλλοντος, το πλαίσιο δόμησης και την έκδοση σχετικών αδειών, και τις νομιμοποιήσεις αυθαιρέτων. Εάν τελικά ψηφιστεί, ο νέος νόμος θα είναι ο τρίτος από το 2011 με αντικείμενο τη νομιμοποίηση παράνομων κατασκευών.

¹¹² Κοινή υπουργική απόφαση. (2016, 1 Φεβρουαρίου). «Παράταση προθεσμίας υπαγωγής στο Ν. 4178/2013 «Αντιμετώπιση της Αυθαίρετης Δόμησης – Περιβαλλοντικό Ισοζύγιο και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α'1/174) και τροποποίηση της αριθμ. 2254/30–9–2013 απόφασης Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής «Διαδικασία ηλεκτρονικής υποβολής των απαραίτητων δικαιολογητικών για την υπαγωγή στο άρθρο 24 του Νόμου 4178/2013 «Αντιμετώπιση της Αυθαίρετης Δόμησης – Περιβαλλοντικό Ισοζύγιο και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 174/Α')» (ΦΕΚ Β' /2184), όπως ισχύει.» (Β' 201). ΑΔΑ: ΩΤΗΣ4653Π8-0Α4. Ανακτήθηκε από τη Διαύγεια: <https://diavgeia.gov.gr/doc/ΩΤΗΣ4653Π8-0Α4>

¹¹³ Νόμος 4178/2013. (ΦΕΚ 174 Α' /08.08.2013). «Αντιμετώπιση της Αυθαίρετης Δόμησης – Περιβαλλοντικό Ισοζύγιο και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 174/Α').

¹¹⁴ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2014, 4 Ιουνίου). Δημιουργία Help Desk στο ΥΠΕΚΑ για την εφαρμογή του νόμου 4178/2013 για την αντιμετώπιση της αυθαίρετης δόμησης - Στατιστικά στοιχεία πληροφοριακού συστήματος [Δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snif%5B524%5D=3143&language=el-GR>

¹¹⁵ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 25 Ιουλίου). Επίσκεψη Αν. Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Γιάννη Τσιρώνη, στο Ηράκλειο Κρήτης και Ομιλία σε ανοιχτή εκδήλωση για τον νέο νόμο για τα αυθαίρετα. [Δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif\[524\]=4374&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif[524]=4374&language=el-GR)

¹¹⁶ Υπουργική απόφαση. (2015, 17 Δεκεμβρίου). «Σύσταση και συγκρότηση μη αμειβόμενων ομάδων εργασίας για τη σύνταξη άμεσων νομοθετικών τροποποιήσεων του νομοθετικού πλαισίου που διέπει τον οικοδομικό κανονισμό, την αντιμετώπιση της αυθαίρετης δόμησης και συναφών πολεοδομικών διατάξεων». ΑΔΑ: ΩΥΣΡ4653Π8-Δ46. Ανακτήθηκε από <https://diavgeia.gov.gr/doc/ΩΥΣΡ4653Π8-Δ46>

Πολεοδομική νομοθεσία και αστικός σχεδιασμός

Οι πολεοδομικού χαρακτήρα εξελίξεις επικεντρώθηκαν κυρίως:

- στις εγκρίσεις επενδυτικών σχεδίων και ειδικών πολεοδομικών ρυθμίσεων για συγκεκριμένες περιοχές και οικοδομικούς συνεταιρισμούς,
- στη δημιουργία ομάδων εργασίας για τη συγκέντρωση σημαντικών δεδομένων, όπως οι οικοδομικοί συνεταιρισμοί, και την επεξεργασία προτάσεων για νέες ρυθμίσεις,

και

- στην τοποθέτηση σε δημόσια διαβούλευση του σχεδίου νόμου για τον «Έλεγχο και την προστασία του δομημένου περιβάλλοντος».¹¹⁷

Ξεκινώντας από το τελευταίο, κυρίως ως ένδειξη της κεντρικής πολιτικής κατεύθυνσης για τα ζητήματα πολεοδομίας και αντιμετώπισης του διαχρονικού και κακοφορμισμένου πλέον προβλήματος της αυθαίρετης δόμησης, σημειώνεται πως τα κυριότερα χαρακτηριστικά του νέου σχεδίου νόμου είναι οι εξής:

- Φέρνει αλλαγές στην πολεοδομική διακυβέρνηση και κυρίως τους αδειοδοτικούς και ελεγκτικούς μηχανισμούς, δυστυχώς υποβαθμίζοντας υπάρχοντες μηχανισμούς, όπως το Σώμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος και Δόμησης, δίχως κάποια προφανή λογική.
- Εισάγει προς νομιμοποίηση νέες κατηγορίες αυθαιρέτων.
- Προωθεί ένα ακόμα βήμα τη νομιμοποίηση αυθαιρέτων οικισμών, των γνωστών «οικιστικών πυκνώσεων», κατά προφανή πιθανότητα ακόμα και μέσα σε δασική γη.

Συνολικά, το νομοσχέδιο είναι ατελές, πολύ πρόχειρα γραμμένο,¹¹⁸ με πολλές ασάφειες σε κρίσιμης σημασίας μέρη του, επιφυλάσσει οικονομική επιβάρυνση για το Πράσινο Ταμείο και τον προϋπολογισμό των οικείων ΟΤΑ, την οποία επιχειρεί να αντισταθμίσει με μικρά έσοδα από νέες πηγές, αγνοεί προκλητικά υπηρεσίες που ήδη λειτουργούν με πολύ θετικά αποτελέσματα και ιδρύει νέες που θα αποστραγγίσουν το ανθρώπινο δυναμικό από τις ήδη υπάρχουσες, και εισάγει ρυθμίσεις με αδικαιολόγητα μεγάλη περιβαλλοντική επίπτωση. Συνολικά, το νομοσχέδιο επιτείνει την ανασφάλεια δικαίου, καθώς δημιουργεί περισσότερες απορίες και ερωτήματα, παρά λύνει προβλήματα.

Το νομοσχέδιο προτείνει τη δημιουργία Παρατηρητηρίου Δομημένου Περιβάλλοντος, για το οποίο πρέπει να επισημανθούν τα εξής:

- ο Επιφορτίζεται με την ευθύνη παρακολούθησης της κατάστασης του δομημένου περιβάλλοντος και των εξελίξεων στον πολεοδομικό σχεδιασμό, λειτουργίες απαραίτητες και μέχρι σήμερα ανύπαρκτες.
- ο Το μεγαλύτερο μέρος των αρμοδιοτήτων του ήδη καλύπτεται από υφιστάμενες αρχές και υπηρεσίες, όπως οι κατά τόπους υπηρεσιών δόμησης (ΥΔΟΜ) και η Γενική Διεύθυνση Πολεοδομικού Σχεδιασμού του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Η διάκριση των αρμοδιοτήτων τους και η ανάγκη για δημιουργία νέας υπηρεσίας, αντί για απόδοση των νέων αρμοδιοτήτων στις ήδη υφιστάμενες, δεν είναι διόλου προφανής. Το αντίθετο μάλλον: δίνεται η εικόνα ενίσχυσης της πολυαρχίας, διασποράς των ευθυνών και συσκότισης των ορίων αρμοδιότητας της κάθε υπηρεσίας.

Εξαιρετικά ανησυχητική και προβληματική είναι η παντελής αγνόηση του Σώματος Επιθεωρητών Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων (ΣΕΠΔΕΜ). Υπενθυμίζεται πως η ενταγμένη στο ΣΕΠΔΕΜ Ειδική Υπηρεσία Κατεδαφίσεων, που με το 100/2014 (ΦΕΚ Α' 167/28.08.2014)

¹¹⁷ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 1 Σεπτεμβρίου). Νόμος για τον έλεγχο και την προστασία του δομημένου περιβάλλοντος. Αναρτήθηκε στον διαδικτυακό τόπο διαβουλεύσεων Opengov: <http://www.opengov.gr/minenv/?p=7778>

¹¹⁸ Χαρακτηριστικά, χρησιμοποιείται σε πάρα πολλές περιπτώσεις αυτολεξεί αντιγραφή μεγάλων τμημάτων του ν. 4178/2013, μεταφέροντας αυτούσια στο υπό διαβούλευση νομοσχέδιο ακόμα και τα ορθογραφικά και γραμματικά λάθη. Παράδειγμα, η σε 7 σημεία χρήση της γραμματικά λανθασμένης φράσης «αλλαγές χρήσεις» που μεταφέρεται αυτούσια με την αντιγραφή των αντίστοιχων ρυθμίσεων του 4178.

μετονομάστηκε σε Τμήμα Επιθεώρησης Δόμησης και Κατεδαφίσεων, είχε ιδρυθεί το 2010 με αρχική περιοχή αρμοδιότητας την Ανατολική Αττική. Το 2011 μετονομάστηκε σε Ειδική Υπηρεσία Επιθεώρησης και Κατεδάφισης Αυθαιρέτων (ΕΥΕΚΑ) με το άρθ. 28 του ν. 4014/2011 και επιφορτίστηκε με την αρμοδιότητα εντοπισμού αυθαιρέτων και εκτέλεσης τελεσίδικων πρωτοκόλλων κατεδάφισης στο σύνολο της επικράτειας, ώστε να αποφεύγεται η άσκηση πιέσεων προς τις συναρμόδιες τοπικές και περιφερειακές υπηρεσίες. Αυξημένες αρμοδιότητες δόθηκαν στο ΣΕΠΔΕΜ και με τον ισχύοντα νόμο για τα αυθαίρετα του 2013, ν. 4178/2013, οι οποίες όμως πλέον αποσιωπούνται.

Από το νομοσχέδιο δεν είναι καθόλου σαφές πώς τεκμηριώνεται η ανάγκη για δημιουργία νέας υπηρεσίας, η οποία πρέπει να θεωρείται δεδομένο πως θα στελεχωθεί με μετακινήσεις υπαλλήλων από τον υφιστάμενο και ήδη αποδυναμωμένο κρατικό μηχανισμό πολεοδομικού ελέγχου και αδειοδότησης.

Το νομοσχέδιο φέρνει για άλλη μια φορά στο προσκήνιο τον ήδη ισχύοντα θεσμό της μεταφοράς συντελεστή δόμησης (ΜΣΔ), τώρα αποσκοπώντας στη διευκόλυνση της νομιμοποίησης αυθαιρέτων οικισμών. Εισάγει μάλιστα και μια νέα κατηγορία πολεοδομικών ζωνών: τις Ζώνες Αυξημένης Επιβάρυνσης Συντελεστή (ΖΑΕΣ), στις οποίες περιλαμβάνονται και οι νομικά καινοφανείς «οικιστικές πυκνώσεις» του πρόσφατου ν. 4389/2016.¹¹⁹

Ο θεσμός των ΖΑΕΣ περιγράφεται ως επί της ουσίας εργαλείο νομιμοποίησης οικισμών που έχουν αυθαίρετα και παράνομα ανεγερθεί καταπατώντας δασική ή παράκτια γη, δεδομένου ότι με τον όρο «οικιστική πυκνώση» (περίπτωση β ης παρ. 3 του υπό διαβούλευση νομοσχεδίου) νοούνται οι οικισμοί που έχουν άτυπα και παράνομα ανεγερθεί ανά την επικράτεια, σε πολλές περιπτώσεις καταλαμβάνοντας δασική γη.

Διευκρινιστικά, ο όρος «οικιστική πυκνώση εισήχθη ως νομικά καινοφανής και μη ορισμένος στο σχέδιο του ν. 4389/2016, όπως αυτό υποβλήθηκε στη Βουλή στις 18 Μαΐου 2016. Στην αρχική διατύπωση δεν ήταν σαφές εάν εξακολουθούσαν να καλύπτονται από τη δασική νομοθεσία οι οικιστικές πυκνώσεις που είχαν ανεγερθεί καταπατώντας δασική γη και θα περιγράφονταν με «ιώδες χρώμα» στους δασικούς χάρτες. Μετά όμως από έντονη πολιτική αντιπαράθεση και κριτική από το WWF Ελλάς, η διατύπωση στο άρθρο συμπληρώθηκε κατά τρόπο που διευκρινίζει πως στις περιοχές αυτές εξακολουθεί να εφαρμόζεται η δασική νομοθεσία.

Με την εφαρμοστική της ανωτέρω διάταξης του ν. 4389/2016 υπουργική απόφαση με αριθμ. 34844 (ΦΕΚ ΑΑΠ/20.7.2016), δεν είναι καθόλου πλέον προφανές ότι οι εκτάσεις που αυθαίρετα και παράνομα μετατράπηκαν σε «οικιστικές πυκνώσεις» εξακολουθούν να υπάγονται στις προστατευτικές διατάξεις της δασικής νομοθεσίας. Το αντίθετο μάλλον ισχύει, καθώς η κοινή απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας Παναγιώτη Σκουρλέτη και του Αναπληρωτή Υπουργού Γιάννη Τσιρώνη ορίζει πως μόνο οι δασικές εκτάσεις εντός των οικιστικών πυκνώσεων συνεχίζουν να προστατεύονται. Συγκεκριμένα, η εν λόγω ρύθμιση ορίζει πως: «[τ]υχόν δασικές εκτάσεις εντός των περιοχών αυτών οικιστικών πυκνώσεων συνεχίζουν να υπάγονται στις διατάξεις της δασικής νομοθεσίας», αφήνοντας έτσι ανοιχτό το πεδίο εξαίρεσης από τη δασική νομοθεσία των εκτάσεων που έχουν παράνομα καλυφθεί από «οικιστική πυκνώση».

Με το υπό διαβούλευση νομοσχέδιο, στις ζώνες αυτές, οι οποίες προορίζονται για πολεοδομική επιβάρυνση με μεταφορά συντελεστή δόμησης συμπεριλαμβάνονται και οι «οικιστικές πυκνώσεις», δηλαδή οι περιοχές της περ. 4 του άρθ. 23 του ν. 3889/2010, όπως αυτή τροποποιήθηκε από το υπουργείο σας με την παρ. ΙΑ του άρθρου 153 του ν. 4389/2016 (ΦΕΚ Α 94/27.5.2016) και ισχύει.

Τα αυθαίρετα κατηγορίας 5 εντός ΖΑΕΣ, έχουν επιφέρει δυσανάλογα μεγάλη πολεοδομική και περιβαλλοντική επιβάρυνση, εξαιτίας της σημαντικής υπέρβασης κάλυψης και δόμησης και της χωροθέτησής τους σε δάση και δασικές εκτάσεις.

Η εφαρμογή της ΜΣΔ σε ΖΑΕΣ επιτρέπει την πολεοδόμηση των οικιστικών πυκνώσεων και πρακτικά νομοθετεί τον αποχαρακτηρισμό δασικών περιοχών επιβαρυνμένων από αυθαίρετα και τη νομιμοποίησή τους ως νέες οικιστικές περιοχές. Μέχρι σήμερα τα αυθαίρετα εντός δασών

¹¹⁹ Βλ. σχετικά στην ενότητα «Δάση» της παρούσας έκθεσης.

εξαιρούνταν από τη νομιμοποίηση. Τώρα χρησιμοποιώντας το αμφίσημο καθεστώς των οικιστικών πυκνώσεων, οι αυθαίρετοι οικισμοί εντός δασών και δασικών εκτάσεων εξαιρούνται της κατεδάφισης, αναστέλλεται η επιβολή κυρώσεων και προστίμων και επιτρέπεται η μεταβίβαση και σύσταση εμπράγματων δικαιωμάτων. Τελικά με τη νέα αυτή ευνοϊκή ρύθμιση, οι αυθαίρετοι οικισμοί σε δάση και δασικές εκτάσεις νομιμοποιούνται και πολεοδομούνται.

Συνήγορος του Πολίτη: Ανεπάρκεια πολεοδομικών υπηρεσιών¹²⁰

Με έγγραφο προς τους υπουργούς Εσωτερικών & Διοικητικής Ανασυγκρότησης Παναγιώτη Κουρουμπλή, Περιβάλλοντος και Ενέργειας Παναγιώτη Σκουρλέτη, και Οικονομικών Ευκλείδη Τσακαλώτο, ο Αναπληρωτής Συνήγορος του Πολίτη Βασίλης Καρύδης θέτει υπόψη τους τα σοβαρά ζητήματα υποστελέχωσης και ελλείψεων των πολεοδομικών γραφείων και ζητάει «ως προτεραιότητα τη μη περαιτέρω παράταση του χρονικού σημείου έναρξης άσκησης από τους Δήμους των θεσμοθετημένων, με τον Καλλικράτη, πολεοδομικών τους αρμοδιοτήτων, καθώς και τη θέσπιση καταληκτικής προθεσμίας για την υποχρεωτική περαίωση υλοποίησης των νέων δημοτικών υπηρεσιών. Επίσης, η Αρχή κρίνει ότι σημαντική βοήθεια θα προσφέρει η δημιουργία βάσης δεδομένων στο Υπουργείο Εσωτερικών για τη συγκέντρωση πληροφοριών, με στόχο την εκτίμηση της ορθής λειτουργίας και των αναγκών των Δήμων (πχ. στελέχωση – υλικοτεχνική υποδομή), σε σχέση με τις υπό σύσταση πολεοδομικές υπηρεσίες.»

Στη επιστολή επισημαίνεται emphatically πως «εξόχως ανησυχητική κρίνεται η πραγματική κατάσταση αδυναμίας ελέγχου των αυθαίρετων κατασκευών, η οποία φανερά συντείνει στην επέκταση των παραβατικών φαινομένων μέσω της ατιμωρησίας».

Άλλες ενέργειες πολεοδομικού ενδιαφέροντος είναι η έκδοση αρκετών εγκριτικών πράξεων για επενδυτικά σχέδια και οικοδομικούς συνεταιρισμούς. Οι πιο σημαντικές είναι οι εξής:

Πίνακας: Πράξεις ιδιαίτερου πολεοδομικού ενδιαφέροντος			
ΦΕΚ / ΑΔΑ	Ημ/νία	Τίτλος	Σύνδεσμος
ΩΞΔΜ4653Ο 7-ZH0	06/05/2016	Γλυφάδα Αττικής - Έκδοση Διαπιστωτικής Πράξης, βάσει του άρθρου 52, παρ. 14, του Ν. 4280/2014, για τη νομιμότητα των υφιστάμενων τουριστικών εγκαταστάσεων στην περιοχή «Αστέρια Γλυφάδας», Αττικής, ιδιοκτησίας ΕΤΑΔ ΑΕ.	https://diavgeia.gov.gr/doc/ΩΞΔΜ4653Ο7-ZH0
ΨΑΘΞ4653Π 8-ΙΑΗ	10/05/2016	Βάρη Αττικής - «Αναθεώρηση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (Γ.Π.Σ.) της Δημοτικής Ενότητας Βάρης του Δήμου Βάρης - Βούλας - Βουλιαγμένης (ν. Αττικής)»	https://diavgeia.gov.gr/doc/ΨΑΘΞ4653Π8-ΙΑΗ
75ΑΟ4653Π8 -Z37	09/05/2016	Νέα Μάκρη Αττικής - «Επικύρωση καθορισμού οριογραμμών ρέματος Εφημεριδοπωλών ή Παμμακαρίστου της Δημοτικής Ενότητας Νέας Μάκρης του Δήμου Μαραθώνα (ν. Αττικής)».	https://diavgeia.gov.gr/doc/75ΑΟ4653Π8-Z37
ΑΑΠ 74/2016	22.04.2016	Κασσιώπη Κέρκυρας - «Έγκριση πολεοδομικής μελέτης παραθεριστικού - τουριστικού χωριού «Κασσιώπη Κέρκυρας», χωροθέτηση τουριστικής λιμενικής εγκατάστασης και καθορισμός των περιβαλλοντικών όρων αυτών και των συνοδών έργων υποδομής.»	
ΦΕΚ ΑΑΠ 75/2016	26.04.2016	Υγρότοπος Ψάθας Αττικής - Αναστολή χορήγησης οικοδομικών αδειών και εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών στην περιοχή υγρότοπου Ψάθας του Δήμου Βιλίων- Ειδυλλίας Δυτικής Αττικής.	
7ΘΗ1465ΦΘ Η-ΟΑΛ		Κυπαρισσία Μεσσηνίας - Παράταση αναστολής έκδοσης οικοδομικών αδειών, εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών και εκτέλεσης άλλων εργασιών σε τμήμα της περιοχής «Θίνες Κυπαρισσίας GR 2550005» του Δήμου Τριφυλίας (ν. Μεσσηνίας)».	<a 7θη1465φθη-οαλ"&page='0"' href="https://diavgeia.gov.gr/search?advanced=true&query=ada:">https://diavgeia.gov.gr/search?advanced=true&query=ada:"7ΘΗ1465ΦΘΗ-ΟΑΛ"&page=0
Ω7ΨΨ465ΦΘ Η-79Ζ	10/07/2015	Οικοδομικός συνεταιρισμός - Έγκριση Περιβαλλοντικών Όρων για το έργο: «Οικιστική αξιοποίηση δύο όμορων εκτάσεων συνολικού εμβαδού 274.581,81 τ.μ. περίπου (έκταση Α: εμβαδού 107.107,04 τ.μ. και έκταση Β εμβαδού 167.474,77 τ.μ.) ιδιοκτησίας του «Παραθεριστικού Οικοδομικού Συνεταιρισμού Υπαλλήλων ΔΕΗ Νομού Ηρακλείου ΣΥΝ. ΠΕ» στη θέση «Παχειά Άμμος» Δ.Ε. Γουβών, Δήμου Χερσονήσου Π.Ε. Ηρακλείου, για εξυπηρέτηση β' κατοικίας».	https://diavgeia.gov.gr/doc/Ω7ΨΨ465ΦΘΗ-79Ζ

¹²⁰ Συνήγορος του Πολίτη. (2016, 26 Ιανουαρίου). Καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση πολεοδομικών υποθέσεων. Ανακτήθηκε από <http://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.pznews.343935>

7530465ΦΘ H-109	10/07/2015	Οικοδομικός συνεταιρισμός - Ανανέωση, τροποποίηση και κωδικοποίηση της υπ' αρ. 142282/1.12.2005 κ.υ.α. Υπ. ΠΕΧΩΔΕ και Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, "Έγκριση Περιβαλλοντικών Όρων του έργου: «Οικιστική αξιοποίηση του Οικοδομικού Συνεταιρισμού Προσωπικού ΕΛ.ΔΑ. στη θέση Βιστρίτσα Δήμου Ιστιαιάς Ν. Εύβοιας», όπως τροποποιήθηκε με την υπ' αρ. οικ. 10036/2.1.2008 κ.υ.α. Υπ. ΠΕΧΩΔΕ και Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.	https://diavgeia.gov.gr/doc/7530465ΦΘH-109
ΨΒ3Η4653Π 8-Ψ2Η	29/02/2016	Κασσιώπη Κέρκυρας - Έγκριση της Μελέτης Γεωλογικής Καταλληλότητας για δόμηση της προς πολεοδομηση περιοχής του έργου: «Ανάπτυξη ακινήτου στην θέση Αρταβάνη (Ερημίτης) της περιοχής Αγίου Στεφάνου Νήσου Κερκύρας (ΕΣΧΑΔΑ ΚΑΣΣΙΩΠΗ ΚΕΡΚΥΡΑ)» και σχετική γνωμοδότηση.	https://diavgeia.gov.gr/doc/ΨΒ3Η4653Π8-Ψ2Η
ΦΕΚ Α' 23/2016	23.02.2016	Ειδική Πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου για την υπαγωγή στο άρθρο 7Α του Κώδικα Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων Ακινήτων των απαλλοτριώσεων ακινήτων που είναι αναγκαία για την εκτέλεση έργων εθνικού επιπέδου και γενικότερης σημασίας για την οικονομία της χώρας (αφορά κυρίως έργα αυτοκινητοδρόμων).	
6Β4Κ4653Π8 -ΔΕΨ	20/11/2015	Αναστολή της με αριθμ. 2711 / 20-1-2015 απόφασης Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής «Τεχνικές προδιαγραφές και διαδικασία επικαιροποίησης - τήρησης του κεντρικού τομειακού πληροφοριακού συστήματος για τα πολεοδομικά δεδομένα της χώρας» (Β'149) μέχρι 31 Δεκεμβρίου 2016.	https://diavgeia.gov.gr/doc/6Β4Κ4653Π8-ΔΕΨ

Οι ομάδες εργασίας που συγκροτήθηκαν και δημιουργούν κλίμα για πολιτικές ή θεσμικές πρωτοβουλίες στα πεδία αντικείμενους τους είναι οι εξής:

- Ομάδα εργασίας για τη συλλογή στοιχείων με σκοπό την πλήρη καταγραφή των οικοδομικών συνεταιρισμών του Νομού Αττικής¹²¹. Η συγκεκριμένη ομάδα εργασίας συγκροτήθηκε πριν από περισσότερους από 12 μήνες και δεν έχουν δημοσιοποιηθεί τα αποτελέσματα του έργου της, το οποίο προβλεπόταν να ολοκληρωθεί εντός τριών μηνών.
- Επιτροπή συντονισμού της εφαρμογής των Σχεδίων Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (ΣΟΑΠ) της Αττικής.¹²²
- Ομάδα εργασίας για τον έλεγχο ψηφιακών διαγραμμάτων για τις πολεοδομικές ρυθμίσεις.¹²³ Αντικείμενο της ομάδας, η οποία συγκροτήθηκε στις 2 Ιουλίου 2015, είναι ο έλεγχος της ορθότητας και ακρίβειας των διαγραμμάτων των προτεινόμενων πολεοδομικών ρυθμίσεων που υποβάλλονται για έγκριση στο Κεντρικό Συμβούλιο Πολεοδομικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων (ΚΕΣΥΠΟΘΑ).
- Ομάδες εργασίας, μη αμειβόμενες, για την επεξεργασία και διαμόρφωση νομοθετικών προτάσεων για τα αυθαίρετα και συναφείς πολεοδομικές διατάξεις.¹²⁴

Αξιόλογες όμως ήταν οι εξελίξεις στον τομέα της επεξεργασίας προεδρικών διαταγμάτων που αφορούν τον χωρικό σχεδιασμό:

Με το πρακτικό επεξεργασίας 160/2016, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε νόμιμο το σχέδιο προεδρικού διατάγματος για τη χωρική ανάπτυξη δημοσίων ακινήτων στην παράκτια περιοχή Αφάντου, στη Ρόδο.¹²⁵ Υπενθυμίζεται πως με το πρακτικό 26/2015 της 19^{ης} Φεβρουαρίου 2015, το ΣτΕ είχε απόσχει από την επεξεργασία προηγούμενου σχεδίου π.δ. για το ίδιο θέμα, καθώς είχε ενδιάμεσα διαπιστωθεί από τη Διοίκηση ότι είχαν μεταβιβαστεί στο ΤΑΙΠΕΔ ιδιοκτησίες που

¹²¹ Απόφαση Γενικού Γραμματέα. (2015, 3 Ιουλίου). Συγκρότηση Ομάδας Εργασίας για την συλλογή στοιχείων με σκοπό την πλήρη καταγραφή των Οικοδομικών Συνεταιρισμών του Νομού Αττικής. ΑΔΑ: Ω1Φ0465ΦΘΗ-7ΓΛ.

¹²² Σύσταση και Λειτουργία Επιτροπής Συντονισμού της εφαρμογής των Σχεδίων Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (ΣΟΑΠ) της Αττικής σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 4277/14, Αρ. 14, παρ. 3α (ΦΕΚ Α'156). https://diavgeia.gov.gr/doc/6ΜΔΤ4653Π8-ΒΡΦ_6ΜΔΤ4653Π8-ΒΡΦ

¹²³ ΑΔΑ: 67ΞΖ465ΦΘΗ-Ξ5Α - Συγκρότηση Ομάδας Ελέγχου ψηφιακών διαγραμμάτων προωθούμενων πολεοδομικών ρυθμίσεων

¹²⁴ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2015, 17 Δεκεμβρίου). «Σύσταση και συγκρότηση μη αμειβόμενων ομάδων εργασίας για τη σύνταξη άμεσων νομοθετικών τροποποιήσεων του νομοθετικού πλαισίου που διέπει τον οικοδομικό κανονισμό, την αντιμετώπιση της αυθαίρετης δόμησης και συναφών πολεοδομικών διατάξεων. [Απόφαση υπουργού με αρ. πρωτ. 56197]». ΑΔΑ: ΩΥΣΡ4653Π8-Δ46. Ανακτήθηκε από <https://diavgeia.gov.gr/doc/ΩΥΣΡ4653Π8-Δ46>

¹²⁵ Συμβούλιο της Επικρατείας. Πρακτικό επεξεργασίας 160/2016. Έγκριση ΕΣΧΑΔΑ στην περιοχή παραλίας Αφάντου των δημοτικών ενοτήτων Αφάντου και Καλλιθέας Δήμου Ρόδου.

εμπίπτουν στη ζώνη παραλίας (κοινόχρηστου χαρακτήρα), συνεπώς έπρεπε να υποβληθεί διορθωμένος χάρτης.

Στη διαδικασία επεξεργασίας του σχεδίου π.δ., παρέμβαση είχε κατατεθεί από τον Σύλλογο Προστασίας Περιβάλλοντος Ρόδου, με επικέντρωση στα ζητήματα κατοχύρωσης της ελεύθερης πρόσβασης στον αιγιαλό και την παραλία, σε ασάφειες της ΣΜΠΕ για την κάλυψη των ιδιαίτερα υψηλών αναγκών ύδρευσης και άρδευσης, αλλά και στην ανεπάρκεια του αποχετευτικού δικτύου.¹²⁶

Το ΣτΕ έκρινε ότι δεν θίγεται η φέρουσα ικανότητα της περιοχής από την τουριστική εκμετάλλευση του ακινήτου, ενώ με βάση τη ΣΜΠΕ που συνοδεύει το ΕΣΧΑΔΑ, έκρινε επίσης πως αρκούν οι προβλεπόμενες ενέργειες για αύξηση της διατομής του κεντρικού αγωγού ύδρευσης, ώστε να ικανοποιηθούν οι υδρευτικές ανάγκες του γηπέδου γκολφ και της δημοτικής κοινότητας Αφάντου. Σε σχέση με την ελεύθερη πρόσβαση του κοινού στην ακτή, το ΣτΕ έκρινε πως ο αιγιαλός και η παραλία διατηρούν τον κοινόχρηστο χαρακτήρα τους και η πρόσβαση παραμένει ελεύθερη, συμπληρώνοντας πως το υπό έγκριση σχέδιο π.δ. είναι σαφώς ηπιότερο από την πρόταση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου που προβλέπει επέκταση της πόλης.

Με το Πρακτικό Επεξεργασίας 152/2016, η Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας ενέκρινε το σχέδιο προεδρικού διατάγματος για το ΕΣΧΑΔΑ και την τροποποίηση του σχεδίου πόλεων της Βουλιαγμένης, σε σχέση με το ακίνητο «Αστέρας Βουλιαγμένης».¹²⁷ Υπενθυμίζεται πως με το πρακτικό επεξεργασίας 28/2015, το Ε' Τμήμα του ΣτΕ είχε επιστρέψει προηγούμενο σχέδιο π.δ. για το ίδιο ακίνητο, με το σκεπτικό ότι «η προσθήκη της χρήσης κατοικίας στη ζώνη Ι του ΕΣΧΑΔΑ συνιστά επιδείνωση του υφισταμένου φυσικού, πολιτιστικού και του οικιστικού περιβάλλοντος της περιοχής».¹²⁸

Σύμφωνα με το πρακτικό επεξεργασίας, το εγκεκριμένο σχέδιο π.δ. διαφέρει από το απορριφθέν σε ουσιαστικά ζητήματα, όπως η διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος της χερσονήσου, καθώς διπλασιάζεται η έκταση της προστατευόμενης περιοχής, αναδεικνύονται τα πολιτιστικά μνημεία, και εισάγονται αυστηρότεροι όροι και περιορισμοί δόμησης στα υφιστάμενα περιτυπώματα ξενοδοχείων και καμπανών, και διασφαλίζεται η πρόσβαση του κοινού «σε κοινόχρηστους χώρους του αιγιαλού και της παραλίας και στα μνημεία».

Οδηγία INSPIRE για τα γεωχωρικά δεδομένα

Μία από τις σπάνιες εξαιρέσεις στη γενικότερη κακή κατάσταση της οργάνωσης της γεωχωρικής πληροφορίας και της διάθεσής της προς το κοινό είναι ο κατάλογος γεωχωρικών δεδομένων των δημόσιων αρχών της χώρας, που στο πλαίσιο της εφαρμογής κοινοτικής νομοθεσίας ξεκίνησε το 2010 να οργανώνεται υπό την Εθνική Υποδομή Γεωχωρικών Πληροφοριών.¹²⁹ Αυτή όμως η υποδομή έχει πλέον αβέβαιο μέλλον, μετά τη δια νόμου κατάργηση του διαχειριστή της Οργανισμού Κτηματολογίου και Χαρτογραφίσεων Ελλάδας (ΟΚΧΕ).

Από το 2013, χρονιά κατάργησης του ΟΚΧΕ, χωλαίνει εμφανώς η συγκέντρωση και ενιαία οργάνωση και διάθεση προς το κοινό βασικής πληροφορίας για τον φυσικό χώρο. Αποτέλεσμα είναι να

¹²⁶ Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος Ν. Ρόδου. (2016, 20 Μαΐου). Η θέση του Συλλόγου Προστασίας Περιβάλλοντος Ν. Ρόδου για το ΕΣΧΑΔΑ Αφάντου». Ανακτήθηκε από <http://rodosreport.gr/esxada-afantou/>

¹²⁷ Συμβούλιο της Επικρατείας. Πρακτικό επεξεργασίας 152/2016. Έγκριση ΕΣΧΑΔΑ και τροποποίηση του Σχεδίου Πόλεως Βουλιαγμένης Αττικής στην έκταση του «Αστέρα Βουλιαγμένης». Ανακτήθηκε από <http://nomosphysis.org.gr/14615/pe-1522016-egkrisi-eidikoy-sxedioy-xorikis-anaptyksis-dimosioy-akinitoy-kai-tropoioisi-toy-egkekrimenoy-sxedioy-poleos-voyliagmenis-attikis-stin-ektasi-toy-astera-voyliagmenis-kai-kathorismos-xri/>

¹²⁸ Συμβούλιο της Επικρατείας. Πρακτικό επεξεργασίας 152/2016. Έγκριση ειδικού σχεδίου χωρικής ανάπτυξης δημοσίου ακινήτου και τροποποίηση του εγκεκριμένου σχεδίου πόλεως Βουλιαγμένης Αττικής στην έκταση του 'Αστέρα Βουλιαγμένης' και καθορισμός χρήσεων γης και όρων δόμησης. Ανακτήθηκε από <http://nomosphysis.org.gr/13380/p-e-ste-282015-egkrisi-eidikoy-sxedioy-xorikis-anaptyksis-dimosioy-akinitoy-kai-tropoioisi-toy-egkekrimenoy-sxedioy-poleos-voyliagmenis-attikis-stin-ektasi-toy-astera-voyliagmenis/?s=28/2015>

¹²⁹ Εθνική Υποδομή Γεωχωρικών Πληροφοριών, Κατάλογοι Καταγραφής Δεδομένων [http://www.inspire.okxe.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=30&Itemid=43].

υποσκάπτεται σοβαρά μια από τις σημαντικότερες κοινοτικές πολιτικές, με ξεκάθαρες διαστάσεις για τη διαφάνεια, την οικονομική ανάπτυξη και την απρόσκοπτη πρόσβαση του κοινού στην πληροφορία.

Συγκεκριμένα, τα στάδια εφαρμογής της οδηγίας INSPIRE τα οποία εκκρεμούν είναι τα εξής:¹³⁰

- Διάθεση μεταδεδομένων για χωρικά σύνολα δεδομένων και υπηρεσιών, με βάση τα Παραρτήματα I, II και III, μέσω υπηρεσιών αναζήτησης και προβολής (3 Δεκεμβρίου 2013).
- Διάθεση μέσω γεωχωρικών υπηρεσιών των νεοδημιουργηθέντων συνόλων γεωχωρικών δεδομένων με βάση τα παραρτήματα I, II και III (21 Οκτωβρίου 2015).
- Όλες οι υπηρεσίες επικαλέσιμων χωρικών δεδομένων θα συμμορφώνονται με το Παράρτημα V του Κανονισμού 1089/2010 σε σχέση με τη διαλειτουργικότητα των υπηρεσιών χωρικών δεδομένων.

Η οδηγία INSPIRE 2007/2/EK «για τη δημιουργία υποδομής χωρικών πληροφοριών» θεσπίζει το πλαίσιο και τις υποχρεώσεις των κρατών μελών για την οργανωμένη και συνεκτική οργάνωση και διάθεση προς το κοινό των διαθέσιμων γεωχωρικών δεδομένων και μεταδεδομένων. Το 2013, η οδηγία τέθηκε σε αξιολόγηση για την καταλληλότητα και αποδοτικότητα του κανονιστικού πλαισίου που δημιουργεί. Τον Ιούνιο του 2016 ανακοινώθηκε το σχετικό πόρισμα αξιολόγησης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Σύμφωνα με αυτήν, η «αξιολόγηση της οδηγίας INSPIRE επιβεβαιώνει ότι η συνολική σνάφεια της οδηγίας ως προς την αποτελεσματική κάλυψη αναγκών πολιτικής εξακολουθεί να παραμένει σε υψηλό επίπεδο, και αναμένεται να αυξηθεί εν καιρώ, δεδομένης της πορείας προς μια ψηφιακή οικονομία, όπως ορίζεται στη στρατηγική για την ψηφιακή ενιαία αγορά, η οποία περιλαμβάνει σημαντικά στοιχεία της οδηγίας».¹³¹ Στα συμπεράσματα, η Επιτροπή σημειώνει πως «συνιστάται στα κράτη μέλη να προβούν στις εξής ενέργειες:

1) να δώσουν προτεραιότητα στα σύνολα χωρικών³⁸ δεδομένων για το περιβάλλον, ιδιαίτερα σε εκείνα που συνδέονται με την παρακολούθηση και την υποβολή εκθέσεων, και εκείνα που προσδιορίζονται στις σχετικές διεθνείς διαδικασίες³⁹.

2) να βελτιώσουν τον συντονισμό μεταξύ της εθνικής εφαρμογής της οδηγίας INSPIRE και της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, των ανοικτών δεδομένων και άλλων σχετικών διαδικασιών σε εθνικό επίπεδο.»

Σύνταξη κεφαλαίου: Θεοδότα Νάντσου

¹³⁰ European Commission. INSPIRE Roadmap [ιστότοπος]. <http://inspire.ec.europa.eu/index.cfm/pageid/44>

¹³¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2016, 10 Αυγούστου). Έκθεση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 2007/2/EK για τη δημιουργία υποδομής χωρικών πληροφοριών στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (Inspire) σύμφωνα με το άρθρο 23. Ανακτήθηκε από [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016DC0478R\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016DC0478R(01)&from=EN)

Περιβαλλοντική επιθεώρηση

Η ενότητα αυτή επικεντρώνεται στο έργο του Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης και του Σώματος Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων του υπουργείου περιβάλλοντος, καθώς δεν υπάρχουν στοιχεία για τη συνολική αποτίμηση του έργου όλων των σχετικών με το περιβάλλον ελεγκτικών σωμάτων (κλιμάκια ελέγχου ποιότητας περιβάλλοντος των περιφερειών, περιβαλλοντική αστυνομία, κλπ).

Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης

Κατά τον νόμο,¹³² ο Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης (ΓΕΔΔ) είναι επιφορτισμένος με τον συντονισμό και την προεδρία του Συντονιστικού Οργάνου Επιθεώρησης και Ελέγχου¹³³ (ΣΟΕΕ). Στην προβλεπόμενη ετήσια σχετική έκθεση, ο ΓΕΔΔ δημοσιοποιεί τα πεπραγμένα 15 σωμάτων και υπηρεσιών ελέγχου, μεταξύ των οποίων το Σώμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων (ΣΕΠΔΕΜ), το Σώμα Επιθεωρητών Ελεγκτών Υπουργείου Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων (ΣΕΥΥΜΕ), το Σώμα Επιθεωρητών Δημόσιων Έργων, η Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας και η Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας, και η Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής.

Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του ως μονοπρόσωπη ανεξάρτητη διοικητική αρχή, ο ΓΕΔΔ ελέγχει τη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης, είτε αυτεπάγγελα είτε στο πλαίσιο της εξέτασης καταγγελιών και αναφορών, και δύναται να ασκήσει διοικητικά μέτρα σε περιπτώσεις κακοδικίας ή διαφθοράς. Ειδικότερα όσον αφορά το περιβάλλον, ο ΓΕΔΔ μπορεί να ζητά από το Δημόσιο παράσταση πολιτικής αγωγής σε περιπτώσεις παραβίασης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.¹³⁴

Εντός του ημερολογιακού έτους 2015, η ΓΕΔΔ Μαρία Παπασπύρου διενήργησε ελεγκτικό έργο σε 49 περιβαλλοντικές υποθέσεις, δηλαδή 3,5% επί του συνόλου των υποθέσεων. Ως πιο σημαντική αναφέρεται στην ετήσια έκθεση η εντολή προς το Σώμα Επιθεωρητών Περιβάλλοντος για έλεγχο με αντικείμενο στη λειτουργία των ελαιοτριβείων και πυρηνελαιουργείων της Λέσβου. Η γενική εικόνα που προέκυψε από τον έλεγχο ήταν ότι καταστρατηγείται σε απόλυτο βαθμό η ισχύουσα νομοθεσία. Ως αποτέλεσμα, η ΓΕΔΔ έδωσε εντολή συνέχισης των ελέγχων και απέστειλε επιστολή προς τον Αναπληρωτή Υπουργό Περιβάλλοντος για βελτίωση του σχετικού κανονιστικού πλαισίου.

Από την έκθεση της ΓΕΔΔ για το Συντονιστικό Όργανο Επιθεώρησης και Ελέγχου¹³⁵ προκύπτει ότι το 15% των 462 εκθέσεων διαπίστωσης παραβιάσεων της σχετικής νομοθεσίας κατά το 2015 αφορούσαν θέματα φυσικού περιβάλλοντος, δόμησης και χωροταξίας, τα οποία αποτέλεσαν αντικείμενο του 46% των ελέγχων που διενεργήθηκαν από τις αρμόδιες υπηρεσίες ΟΤΑ Α' βαθμού. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί η διαπίστωση της ΓΕΔΔ ότι *«ιδιαίτερα αυξημένος δείκτης παραβατικότητας που διαπιστώνεται από ελέγχους που διενεργήθηκαν σε Υπηρεσίες των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων οφείλεται ιδίως σε πράξεις ή/και παραλείψεις τόσο οργάνων των Δασικών Υπηρεσιών της χώρας, όσο και των Υπηρεσιών που εμπλέκονται, εν γένει, με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος»*.¹³⁶

¹³² Νόμος 3074/2002 (ΦΕΚ Α' 296/04.12.2002). Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης. Αναβάθμισης του Σώματος Επιθεωρητών – Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης και του Συντονιστικού Οργάνου Επιθεώρησης και Ελέγχου και άλλες διατάξεις.

¹³³ Νόμος 2839/2000 (ΦΕΚ Α' 196/12.09.2000). Ρυθμίσεις θεμάτων του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και άλλες διατάξεις.

¹³⁴ Άρθρο 14, παρ. 2, ν. 3801/2009 (ΦΕΚ Α' 163/04.09.2009). Ρυθμίσεις θεμάτων προσωπικού με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου και άλλες διατάξεις οργάνωσης και λειτουργίας της Δημόσιας Διοίκησης.

¹³⁵ Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης. (2016, Ιούλιος). Ετήσια έκθεση Συντονιστικού Οργάνου Επιθεώρησης και Ελέγχου: Πεπραγμένα σωμάτων και υπηρεσιών επιθεώρησης και ελέγχου. Ανακτήθηκε από <https://www.gedd.gr/>

¹³⁶ Οπ.π. σελ. 11.

Σώμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος

Το Σώμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων (ΣΕΠΔΕΜ) αποτελεί μετεξέλιξη και επί της ουσίας υποβάθμιση της πρώην Ειδικής Γραμματείας Επιθεώρησης Περιβάλλοντος και Ενέργειας.¹³⁷

Συνολικά, το κρίσιμο έργο του ΣΕΠΔΕΜ εμφανίζει εξασθένιση κατά το 2015, με πιο πιθανή αιτία τον εμφανή πλέον παραγκωνισμό του ως θεσμού και την υποστελέχωσή των υπηρεσιών του. Συγκεκριμένα, ενώ η προϋφιστάμενη Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος και το διάδοχο αυτής ΣΕΠΔΕΜ διενήργησαν 145 νέους ελέγχους κατά το 2014, αριθμό ούτως ή άλλως πολύ μικρό σε σχέση με τις ανάγκες για περιβαλλοντικούς ελέγχους, το 2015 ο αριθμός αυτός μειώνεται στους 117.

Στοιχείο που χρήζει σχολιασμού για την εξεταζόμενη περίοδο είναι η ελλιπής ενημέρωση της ειδικής σελίδας του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας για τα αποτελέσματα των περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων και ελέγχων: μέσα στο 2015 μόνες αναρτήσεις ήταν η ετήσια έκθεση του Σώματος για το ημερολογιακό έτος 2014 και μια ανακοίνωση των αρχών του Ιανουαρίου 2015 (εκτός δηλαδή της περιόδου που καλύπτει αυτή η έκθεση) για επιβολή προστίμων για περιβαλλοντικές παραβάσεις.

Συνολικά, καταγράφεται πλέον σαφής υστέρηση στο κεφάλαιο της διαφάνειας και δημόσιας λογοδοσίας σε ό,τι αφορά τις περιβαλλοντικές επιθεωρήσεις. Λαμβάνοντας ιδιαίτερα υπόψη την ελλιπή και ασυντόνιστη ενημέρωση των σχετικών ιστοσελίδων στον κεντρικό ιστότοπο του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, όπου το ΣΕΠΔΕΜ αναφέρεται σε διαφορετικές υποσελίδες με σχεδόν όλες τις παλιότερες ονομασίες¹³⁸ και με διαφορετικό επίπεδο πληροφορίας, η εικόνα που δίνεται στον μη ειδικό είναι αδικαιολόγητα ομιχλώδης σχετικά με τη σημερινή κατάσταση της υπηρεσίας και τις δυνατότητες του κοινού για προσφυγή σε αυτήν.

Άλλο στοιχείο πάγιου προβληματισμού για τη βιωσιμότητα του ούτως ή άλλως υποβαθμισμένου συστήματος περιβαλλοντικής επιθεώρησης είναι η υποστελέχωση. Σύμφωνα με την ετήσια για το 2015 έκθεση της Γενικής Επιθεωρητριας Δημόσιας Διοίκησης Μαρίας Παπασπύρου:

«Το έτος 2015, στα Τμήματα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος υπηρέτησαν ενεργά 18 Επιθεωρητές Περιβάλλοντος, και εξ αυτών 13 στην Επιθεώρηση Νοτίου Ελλάδος και 5 στην Επιθεώρηση Βορείου Ελλάδας. Επίσης υπηρέτησαν 4 Διοικητικοί Υπάλληλοι και εξ αυτών οι 4 στην Νότια Ελλάδα και οι 2 στη Βόρεια Ελλάδα.»¹³⁹

Σίγουρα πάντως μια θετική και άξια μνείας εξέλιξη είναι η ρύθμιση του άρθ. 51 του ν. 4409/2016 για την εναρμόνιση με την οδηγία 2013/30/ΕΕ σε σχέση με την ασφάλεια στις υπεράκτιες εργασίες έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων. Σύμφωνα με τη ρύθμιση αυτή, θα δημιουργηθεί στον τακτικό προϋπολογισμό του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας ειδικός κωδικός για την κάλυψη δαπανών μετακίνησης και διενέργειας περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων από το ΣΕΠΔΕΜ. Ο κωδικός αυτός θα χρηματοδοτείται από μέρος των προστίμων που επιβάλλονται σύμφωνα με τη μεταλλευτική και λατομική νομοθεσία, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 166, 167 παρ. 1 και 169 του ν.δ. 210/1973 (Α' 277), 15 παρ. 3 και 16 του ν. 1428/1984 (Α' 43) και 15 παρ. 1 του ν. 669/1977 (Α' 241), όπως ισχύουν. Η ρύθμιση αυτή είναι σημαντική, καθώς η χρηματοδότηση των επιθεωρήσεων του ΣΕΠΔΕΜ προερχόταν σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα από το Γ' ΚΠΣ, το οποίο όμως έληξε.

Από την έκθεση της Γενικής Επιθεωρητριας προέρχεται κατά κύριο λόγο η πληροφόρηση για τα αποτελέσματα του συστήματος περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων κατά την περίοδο αναφοράς.

Σύμφωνα με την έκθεση της ΓΕΔΔ, μέσα στο ημερολογιακό έτος 2015 το ΣΕΠΔΕΜ εισηγήθηκε προς τον Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας την επιβολή προστίμων συνολικού ύψους 4.196.450 ευρώ, τα οποία αφορούν αποτελέσματα ελέγχων όχι μόνο του συγκεκριμένου αλλά και προηγούμενων ετών.

¹³⁷ Βλ. σχετική ενότητα στην έκθεση του 2015: WWF Ελλάς. (2015, Οκτώβριος). Δεσμεύσεις για εφαρμογή: η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα (κεφ. 5). Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-NOMOreport-2015-FINAL.pdf>

¹³⁸ Χαρακτηριστικά, στην ενότητα «Γενικές και Ειδικές Γραμματείες» του www.ypeka.gr ακόμα παρουσιάζονται με το προηγούμενο θεσμικό καθεστώς ως χωριστές η Ειδική Γραμματεία Επιθεώρησης και Ενέργειας και οι Επιθεωρήσεις Μεταλλείων Νοτίου και Βορείου Ελλάδος. Οι τελευταίες, λειτουργούσαν ως ανεξάρτητες ελεγκτικές και οργανικά αυτοτελείς μονάδες σε επίπεδο διεύθυνσης, μέχρι την έκδοσή του π.δ. 100/2014.

¹³⁹ Βλ. Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης. (2016, Ιούλιος). Οπ.π.

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, οι επιθεωρητές περιβάλλοντος διεξήγαγαν 38 προκαταρκτικές εξετάσεις και προανακρίσεις κατόπιν εισαγγελικής εντολής και παρέστησαν ως μάρτυρες κατηγορίας σε περισσότερες από 150 υποθέσεις.

Εισηγηθέντα από το ΣΕΠΔΕΜ προς τον Υπουργό Περιβάλλοντος πρόστιμα (2015)

Δραστηριότητα	Εισηγηθέν πρόστιμο (€)
Διαχείριση αποβλήτων στην Αν. Αττική	900
Διαλυτήριο ΟΤΚΖ στην Κόρινθο	2.250
ΧΑΔΑ (παράνομη χωματερή) στη Μεσσηνία	2.360
Δημοτικός χώρος αποθήκευσης αποβλήτων στην Αττική	2.750
Βιομηχανία τροφίμων στην Εύβοια	3.200
Βιομηχανία τροφίμων στην Εύβοια	3.200
Συνεργείο οχημάτων στην Αν. Αττική	3.600
Αντιπλημμυρικό έργο στην Κορινθία	3.950
Ναυτιλιακή εταιρεία στην Αττική	4.000
ΧΑΔΑ στην Κορινθία	4.500
Μονάδα παραγωγής ασφαλτικών στη Δυτ. Αττική	4.500
Εμπόριο παλιών σιδηρικών στον Πειραιά	4.850
Εταιρεία διαλογής/ αποθήκευσης αποβλήτων στην Ανατ. Αττική	5.000
Εταιρεία συλλογής / μεταφοράς αποβλήτων στην Αττική	5.600
Κατασκευή και λειτουργία δρόμου στα Ιωάννινα	8.900
Εμπόριο παλαιών σιδήρων στην Κορινθία	9.000
Συλλογή και επεξεργασία λυμάτων στη Χαλκιδική	10.700
Ανακύκλωση βιομηχανικών συσκευασιών	11.300
Εμπόριο παλαιών σιδήρων (Δυτική Αττική)	12.100
Ιππόδρομος στην Αττική	14.400
Επεξεργασία παλαιών μετάλλων (Κορινθία)	15750
ΧΑΔΑ (Κορινθία)	18200
Νοσοκομείο (Αττική)	18.550
Δημοτική επιχείρηση ύδρευσης και αποχέτευσης (Ιωάννινα)	20.450
Εμπόριο παλαιών σιδήρων (Ιωάννινα)	20.900
Νοσοκομείο (Αττική)	23.450
Υπαίθρια αποθήκευση αποβλήτων (Αττική)	24.950
Επεμβάσεις σε υγρότοπο στη Λίμνη Ιωαννίνων	26.750
ΧΥΤΑ (Δυτ. Αττική)	29.050
Νοσοκομείο (Χανιά)	34.800
Ανεξέλεγκτη διάθεση υγρών αποβλήτων (Εύβοια)	35.200
ΧΥΤΑ (Βοιωτία)	35.600
Διαχείριση απορριμμάτων (Ανατ. Αττική)	42.250
Ναυπηγία (Σαλαμίνα)	47.000
ΧΑΔΑ (Ανατ. Αττική)	47.350
Κεραμοποιία (Λακωνία)	52.000
ΧΥΤΑ (Ανατ. Αττική)	75.850
ΧΑΔΑ (Αργολίδα)	87.300
Ανακύκλωση μπαταριών (Δυτ. Αττική)	131.150
Ανακύκλωση μπαταριών (Βοιωτία)	163.500
Εταιρεία διεθνών μεταφορών (Πειραιάς)	194.400
Εταιρεία αποθήκευσης χημικών (Δυτ. Αττική)	194.400
Μονάδα επεξεργασίας λυμάτων (Κορινθία)	217.000
Ναυπηγείο (Εύβοια)	232.000
Διυλιστήριο (Δυτ. Αττική)	255.400
Διυλιστήριο (Κορινθία)	301.840
Εξόρυξη χρυσού (Χαλκιδική)	739.800
Εξόρυξη χρυσού (Χαλκιδική)	994.500

Από τις ανακοινώσεις και την πληροφορία που διατίθεται στον ιστότοπο του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας δεν προκύπτει ποια από τα ανωτέρω εισηγηθέντα πρόστιμα έχουν εγκριθεί με την απαραίτητη απόφαση υπουργού, εκτός από εκείνα που αφορούν παραβάσεις από την εταιρεία «Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.Μ.Β.Χ.» στο πλαίσιο λειτουργίας μονάδας εξόρυξης χρυσού στη Χαλκιδική. Τα συγκεκριμένα πρόστιμα συνολικού ύψους 1.734.300 ευρώ βεβαιώθηκαν σε συνέχεια ελέγχων που πραγματοποιήθηκαν από τους επιθεωρητές περιβάλλοντος από το 2012 έως το 2014.¹⁴⁰ Οι παραβάσεις αφορούσαν κυρίως πλημμελή διαχείριση υγρών και στερεών αποβλήτων, και έλλειψη σωστής ταξινόμησης της επικινδυνότητας των παραγόμενων προϊόντων, πράξη απαραίτητη ώστε να τηρούνται τα κατάλληλα μέτρα ασφαλείας για την προστασία περιβάλλοντος και εργαζομένων.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρέσχε το ΣΕΠΔΕΜ στο πλαίσιο αυτής της έκθεσης, ένα εξαιρετικά σοβαρό ζήτημα περιβαλλοντικού κινδύνου που προκύπτει από τις περιβαλλοντικές επιθεωρήσεις είναι η διάθεση επικινδυνών αποβλήτων, όπως οι χρησιμοποιημένοι συσσωρευτές μολύβδου (πχ μπαταρίες αυτοκινήτων). Λόγω του μεγάλου οικονομικού κόστους μεταφοράς σε μονάδες διαχείρισης στο εξωτερικό, δεδομένου ότι τέτοιες εγκαταστάσεις δεν υπάρχουν στην Ελλάδα, επιχειρήσεις προχωρούν παράνομα σε προσωρινή και μη ασφαλή αποθήκευση μεγάλων όγκων τέτοιων υλικών, με αποτέλεσμα να δημιουργείται κίνδυνος για την υγεία ανθρώπων και περιβάλλοντος. Όπως άλλωστε είχε σε ειδική έκθεση του 2015 επισημάνει η Ευροπολ, η παράνομη διάθεση επικινδυνών αποβλήτων έχει λάβει ανησυχητικές διαστάσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς η οικονομική κρίση και το υψηλό κόστος ασφαλούς διάθεσης έχει δώσει κίνητρο για δημιουργία εγκληματικών οργανώσεων γύρω από τα απόβλητα.¹⁴¹

Ειδικότερα στο πλαίσιο της εφαρμογής της οδηγίας 2004/35/ΕΚ «σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας», αξιοσημείωτη ήταν η ενεργοποίηση του Συντονιστικού Γραφείου Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών (ΣΥΓΑΠΕΖ) για την αποκατάσταση της ζημίας που προβλήθηκε στο περιβάλλον από την πυρκαγιά του Ιουνίου 2015 στις εγκαταστάσεις της εταιρείας «Γενική Ανακυκλώσεως – Κτηματική Ξενοδοχειακή ΑΕ» στον Ασπρόπυργο Αττικής.¹⁴² Η απόφαση επιβάλλει ως κόστος αποκατάστασης της ζημίας το ποσό των 5 εκατ. ευρώ και περιλαμβάνει ως παράρτημα λεπτομερή τεχνική έκθεση αποκατάστασης.

Επίσης σημαντική υπόθεση που απασχόλησε το ΣΕΠΔΕΜ -Τμήμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος και το ΣΥΓΑΠΕΖ ήταν οι εργασίες κατασκευής θαλάσσιου στίβου-σκι στον Καλαμώνα Αμφιθέας της Λίμνης Παμβώτιδας (Ν. Ιωαννίνων). Οι εργασίες που ξεκίνησαν σε αυτό το τμήμα της Λίμνης Ιωαννίνων τον Δεκέμβριο 2012 περιελάμβαναν εκτεταμένη κοπή καλαμώνων στο βόρειο τμήμα της λίμνης. Με βάση καταγγελίες από τον Σύλλογο Προστασίας Περιβάλλοντος Ιωαννίνων και την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, και με βάση τα πορίσματα ελέγχων που πραγματοποιήθηκαν από τους επιθεωρητές περιβάλλοντος, τον Μάιο του 2016 ακυρώθηκε από τον υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας η απόφαση ανανέωσης της ΑΕΠΟ του έργου που είχε εκδοθεί το 2013 από τον Γενικό Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Ηπείρου - Δυτικής Μακεδονίας. Το ΣΥΓΑΠΕΖ εξετάζει την υπόθεση για τη διαπίστωση και απόδοση ευθύνης για περιβαλλοντική υποβάθμιση στο πλαίσιο της οδηγίας και της εθνικής νομοθεσίας για την περιβαλλοντική ευθύνη.¹⁴³

Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του για έλεγχο της μεταλλευτικής δραστηριότητας, οι επιθεωρήσεις μεταλλείων Βόρειας και Νότιας Ελλάδας εξέδωσαν 102 εκθέσεις αυτοψιών σε μεταλλευτικούς και

¹⁴⁰ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 12 Ιουνίου). Έγκριση από το ΥΠΕΝ των εισηγήσεων για την επιβολή προστίμων στην «Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.Μ.Β.Χ.» [Δελτίο τύπου]. <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snif%5B524%5D=4086&language=el-GR>

¹⁴¹ "Police highlights EU environmental criminality as emerging threat". (2015, 2 Σεπτεμβρίου). Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/crisis-watch/crisis-watch/economy-development/11-economy-development/police-highlights-environmental-criminality-as-emerging-threat-in-the-eu>

¹⁴² Συντονιστικό Γραφείο Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών. (2016, 24 Μαΐου). «Τροποποίηση της με α.π. 244/14.07.2015 απόφασης Υπουργού ΠΑΠΕΝ λήψης μέτρων πρόληψης και αποκατάστασης περιβαλλοντικής ζημίας από τον υπεύθυνο φορέα εκμετάλλευσης «Γενική Ανακυκλώσεως - Κτηματική Ξενοδοχειακή Α.Ε.» στο γήπεδο της δραστηριότητας του «ανακύκλωσης μεταλλικών και μη μεταλλικών μη επικινδύνων στερεών αποβλήτων-διαλογής (μηχανικής και χειροδιαλογής)», κοπής, δεματοποίησης, εμπορίας ανακυκλώσιμων μη επικινδύνων στερεών αποβλήτων (παλαιόχαρτο, πλαστικό, ξύλο, μέταλλο, υαλόθραυσμα, κ.α.)- παραγωγής RDF μετά της προσωρινής αποθήκευσης αυτών», στη θέση «Πεύκο Μαυράκη» ή «Πάτημα» στον Ασπρόπυργο Ν. Αττικής [Απόφαση Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας]». ΑΔΑ: ΨΩ894653Π8-Θ6Γ. Ανακτήθηκε από <https://diavgeia.gov.gr/doc/ΨΩ894653Π8-Θ6Γ?inline=true>

¹⁴³ Προεδρικό διάταγμα 148/2009 (ΦΕΚ Α' 148/29.09.2009). «Περιβαλλοντική ευθύνη για την πρόληψη-αποκατάσταση των ζημιών στο περιβάλλον».

λατομικούς χώρους και 39 για ατυχήματα, εκ των οποίων τα δυο ήταν θανατηφόρα. Προχώρησαν επίσης στην έκδοση 39 αποφάσεων επιβολής προστίμων συνολικού ύψους 36.500 ευρώ.

Τέλος, εμφανώς υποβαθμισμένη παραμένει η πρώην Ειδική Υπηρεσία Επιθεώρησης και Κατεδάφισης Αυθαιρέτων που απορροφήθηκε από το ΣΕΠΔΕΜ με μετονομασία της το 2014 σε Τμήμα Επιθεώρησης Δόμησης και Κατεδάφισης.¹⁴⁴ Ιδιαίτερη όμως ανησυχία γεννά η απουσία οποιασδήποτε αναφοράς για το συγκεκριμένο τμήμα στον υπό διαβούλευση «Νόμο για τον έλεγχο και την προστασία του δομημένου περιβάλλοντος», ειδικά στα κεφάλαια που αφορούν τον έλεγχο και την κατεδάφιση αυθαιρέτων. Υπενθυμίζεται πως η Ειδική Υπηρεσία Κατεδαφίσεων, νυν Τμήμα Επιθεώρησης Δόμησης και Κατεδαφίσεων, είχε ιδρυθεί το 2010 με αρχική περιοχή αρμοδιότητας την Ανατολική Αττική. Το 2011 μετονομάστηκε σε Ειδική Υπηρεσία Επιθεώρησης και Κατεδάφισης Αυθαιρέτων (ΕΥΕΚΑ) με το άρθ. 28 του ν. 4014/2011 και επιφορτίστηκε με την αρμοδιότητα εντοπισμού αυθαιρέτων και εκτέλεσης τελεσιδικιών πρωτοκόλλων κατεδάφισης στο σύνολο της επικράτειας, ώστε να αποφεύγεται η άσκηση πιέσεων προς τις συναρμόδιες υπηρεσίες.

Παρά την εξαιρετικά περιορισμένη στελέχωσή του και την πάγια απουσία πολιτικής στήριξης προς κάθε προσπάθεια κατεδάφισης παράνομων κατασκευών στον φυσικό χώρο, κατά το 2015 το Σώμα συντόνισε και ενέκρινε συνολικά 217 πρωτόκολλα κατεδάφισης αυθαιρέτων κατασκευών σε αιγιαλούς και παραλίες. Από αυτά, η Επιθεώρηση Νότιας Ελλάδας προχώρησε σε εφαρμογή των 11 πρωτοκόλλων με χρηματοδότηση από το Πράσινο Ταμείο και παρέστη στις επιχειρήσεις κατεδάφισης 15 αυθαιρέτων κατασκευών με ίδια μέσα. Παράλληλα, με πόρους από τον Κρατικό Προϋπολογισμό συντόνισε προγραμματισμένη υλοποίηση 59 αμετάκλητων πρωτοκόλλων.

Δεδομένου του κομβικού ρόλου του σώματος επιθεωρητών περιβάλλοντος στην πάταξη του περιβαλλοντικού εγκλήματος, το WWF Ελλάς σταθερά από το 2005 υποστηρίζει την ανάγκη αναβάθμισής του σε αυτοτελές σώμα με ενδεικτικό τίτλο «Αρχή Περιβαλλοντικών Επιθεωρήσεων».¹⁴⁵

Για την αναβάθμιση του θεσμού απαιτείται τροποποίηση των καταστατικών διατάξεων του ΣΕΠΔΕΜ, ώστε να προβλεφθεί νομοθετικά ότι ως επικεφαλής της Αρχής επιλέγεται πρόσωπο εγνωσμένου κύρους που ενισχύεται με προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία. Η επιλογή του επικεφαλής της αρχής μπορεί να αποτελεί πρωτοβουλία του Υπουργού Περιβάλλοντος και η τελική απόφαση να λαμβάνεται μετά από γνώμη της Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας και της Μόνιμης Επιτροπής Προστασίας του Περιβάλλοντος της Βουλής. Σημειώνεται ότι αντίστοιχες προβλέψεις υπάρχουν ήδη για άλλους ανάλογους θεσμούς (π.χ. Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης). Απαραίτητη είναι επίσης η ανάθεση στην αρχή και κυρωτικών αρμοδιοτήτων κατά το πρότυπο του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ), ώστε εκτός από την ελεγκτική δράση, να μπορεί να παρεμβαίνει δυναμικά και με την επιβολή διοικητικών κυρώσεων σε βάρος των παρανομώντων.

Τέλος, θα πρέπει να καθιερωθεί ένα κατά το δυνατόν, απλό και σαφές σύστημα υποβολής ετήσιων εκθέσεων για την παροχή συγκρίσιμων πληροφοριών σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας των επιμέρους συστημάτων περιβαλλοντικού ελέγχου και σχετικά με τον βαθμό επιτυχίας του στόχου της βελτίωσης της συμμόρφωσης προς την περιβαλλοντική νομοθεσία. Η αποτίμηση πρέπει να συνδυάζεται με την ευρεία διάχυση των σχετικών αποτελεσμάτων στις αρμόδιες επιτροπές της Βουλής, σε σχετικές με το αντικείμενο υπηρεσίες και οργανισμούς, τις ιδιωτικές και δημόσιες επιχειρήσεις, και ευρύτερα στην κοινωνία.

Σύνταξη κεφαλαίου: Θεοδότα Νάντσου

¹⁴⁴ Προεδρικό διάταγμα 100/2014 (ΦΕΚ Α' 167/28.08.2014). «Οργανισμός Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.»

¹⁴⁵ WWF Ελλάς. (2013, 17 Σεπτεμβρίου). Νέο οργανόγραμμα ΥΠΕΚΑ [Επιστολή προς υπουργούς]. <http://www.wwf.gr/images/pdfs/Ltr-Organogram-YPEKA-Sept2013.pdf>

Αέρας

Λίγες ήταν οι αξιοσημείωτες εξελίξεις για την αέρια ρύπανση στην εθνική νομοθεσία κατά την εξεταζόμενη χρονική περίοδο της παρούσας έκθεσης.

Στα πλαίσια της εφαρμογής του νόμου 1650/86, άρθρου 8 «Μέτρα για την προστασία του κλίματος και της ατμόσφαιρας», εκδόθηκε η κ.υ.α. 178626/2016¹⁴⁶ για τον εκσυγχρονισμό και τον έλεγχο των συστημάτων μείωσης των ατμών της βενζίνης κατά τον ανεφοδιασμό οχημάτων στα πρατήρια.

Επίσης, βάσει της κ.υ.α. 14122/549/Ε.103/2011¹⁴⁷ για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και καθαρότερο αέρα, εκδόθηκε η υπ' αριθμ. οικ.66941/1892/06.06.2016¹⁴⁸ απόφαση του Περιφερειάρχη Δυτικής Μακεδονίας. Η απόφαση αφορά στη λήψη βραχυχρόνιων μέτρων για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων των αυξημένων συγκεντρώσεων αιωρούμενων σωματιδίων (PM₁₀) στην πόλη της Κοζάνης και σε τοπικές Κοινότητες των Δημοτικών Ενοτήτων Κοζάνης, Ελλησπόντου και Ελίμειας.

Σε ότι αφορά την παρακολούθηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και την ενημέρωση του ευάλωτου πληθυσμού, το Εθνικό Δίκτυο Παρακολούθησης Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης του ΥΠΕΝ συνεχίζει να καλύπτει πρακτικά μόνο την περιοχή της Αττικής και το ημερήσιο δελτίο ενημέρωσης ρύπων ανεβαίνει τακτικά στην σχετική ιστοσελίδα. Ωστόσο οι «ετήσιες εκθέσεις για την ατμοσφαιρική ρύπανση» του υπουργείου, για μια ολοκληρωμένη εικόνα του κατάστασης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης έλαψαν να δημοσιεύονται μετά το 2014.¹⁴⁹

Το καλοκαίρι του 2015 σημειώθηκαν εννιά ημέρες με πολλαπλές υπερβάσεις του ορίου ενημέρωσης για το όζον (09-10,24,27-31.07.2015 και 11.08.2015), τέσσερις από τις οποίες υπερέβη τα όρια συναγερμού (27-28,30-31.07.2015). Καθώς το πρόβλημα ήταν ιδιαίτερα έντονο τις τελευταίες μέρες του Ιουλίου, το ΥΠΕΝ προέβη σε συστάσεις¹⁵⁰ για τη μείωση της συσσώρευσης ρύπων στην Αθήνα λόγω μετεωρολογικών συνθηκών¹⁵¹. Το πρόβλημα της αιθαλομίχλης φαίνεται ότι ήταν πιο περιορισμένο σε σχέση με προηγούμενα χρόνια. Το ΥΠΕΝ εξέδωσε δελτίου τύπου¹⁵² στις 21.12.2015 για υψηλά επίπεδα αιωρούμενων σωματιδίων PM₁₀, στην Αττική¹⁵³ (μεγαλύτερα από 100 μg/m³) στις 22.12.2015, και σύστησε στους πολίτες να αποφύγουν τη χρήση τζακιών, θερμαστρών στερεών καυσίμων και θερμαστρών βιομάζας τις επόμενες μέρες.

Για τον έλεγχο της ρύπανσης από τον τομέα των μεταφορών, ενδιαφέρον παρουσιάζει η κ.υ.α. 178626/2016, που αναφέρθηκε παραπάνω, η κ.υ.α. 175700/14.4.2016 «Σύστημα αειφορίας βιοκαυσίμων και βιορευστών» με την οποία καθορίζεται η διαδικασία πιστοποιείται και ελέγχεται η τήρηση των κριτηρίων αειφορίας βιοκαυσίμων και βιορευστών (άρθρο 20 του ν.4062/2012) και η κ.υ.α. 28548/ΔΠΠ959/2016¹⁵⁴ που τροποποιεί τις διοικητικές κυρώσεις και τα όργανα επιβολής τους, της κ.υ.α. 90364/2002 για την ενημέρωση των καταναλωτών αναφορικά με την οικονομία καυσίμου και τις εκπομπές CO₂ των προς εμπορία νέων επιβατηγών αυτοκινήτων.

¹⁴⁶ Κοινή υπουργική απόφαση 1786232.6.2016 (ΦΕΚ Β' 1565) Τροποποίηση της υπ' αριθμ. 21523/763/2012 κοινής υπουργικής απόφασης (Β 1439), σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2014/99/ΕΕ «για την τροποποίηση, με σκοπό την προσαρμογή της στην τεχνική πρόοδο, της οδηγίας 2009/126/ΕΚ σχετικά με τη φάση II της ανάκτησης ατμών βενζίνης κατά τη διάρκεια του ανεφοδιασμού μηχανοκίνητων οχημάτων σε πρατήρια καυσίμων» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 21ης Οκτωβρίου 2014.

¹⁴⁷ Κοινή υπουργική απόφαση 14122/549/Ε.103/2011/6.6.2016 (ΦΕΚ Β' 1589) «Μέτρα για τη βελτίωση της ατμόσφαιρας, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2008/50/ΕΚ για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και καθαρότερο αέρα για την Ευρώπη» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 21 Μαΐου 2008» (Β'488) και ειδικότερα τα άρθρα 23 και 24 αυτής.

¹⁴⁸ Απόφαση 66941/1892/6.6.2016 (ΦΕΚ Β'1589) Βραχυπρόθεσμα σχέδια δράσης για την αντιμετώπιση ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας».

¹⁴⁹ Ανακτήθηκε από <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=490&language=el-GR>

¹⁵⁰ Ανακτήθηκε από <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snf%5B524%5D=3887&language=el-GR>

¹⁵¹ Ανακτήθηκε από <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snf%5B524%5D=3887&language=el-GR>

¹⁵² Ανακτήθηκε από <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snf%5B524%5D=3887&language=el-GR>

¹⁵³ Συγκεκριμένα στο σταθμό ΛΙΟΣΙΑ 102 μg/m³, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 116 μg/m³, ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ 102 μg/m³.

¹⁵⁴ Κοινή υπουργική απόφαση 28548/ΔΠΠ959/29.03.2016 «Τροποποίηση της υπ' αριθμ. 90364/2002/31.01.2002 κ.υ.α. (ΦΕΚ Β'110) «Πρόγραμμα ενημέρωσης και παροχής πληροφοριών προς τους καταναλωτές αναφορικά με την οικονομία καυσίμου και τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα-CO₂-των προς εμπορία νέων επιβατηγών αυτοκινήτων» (ΦΕΚ Β' 833).

Τέλος αξίζει να γίνει μια σύντομη αναφορά στην υπ' αριθμ. 1864/2015 απόφαση του ΣτΕ. Το δικαστήριο συμφωνεί με την απόρριψη αίτησης εταιρείας με μονάδα παραγωγής άνυδρου ασβέστη και μαρμαρόσκονης για την τροποποίηση της ΑΕΠΟ μετά από αλλαγή της καύσιμης ύλης από φυσικό αέριο σε οπτάνθρακα (pet coke). Η περιβαλλοντική μελέτη του έργου δεν περιλαμβάνει συγκριτική αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των δυο καυσίμων μέσων και ειδικότερα των επιπτώσεών τους στην ατμόσφαιρα και δεν μπορεί να προκριθεί η αλλαγή του καυσίμου με μόνο στοιχείο ότι η χρήση του pet coke είναι οικονομικότερη και αποδοτικότερη από ενεργειακή άποψη.

Αέρια θερμοκηπίου

Με τον νόμο 4345/2015 (Α' 148/17.11.2015) κυρώθηκε η τροποποίηση της Ντόχα στο Πρωτόκολλο του Κιότο στη Σύμβαση – Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την αλλαγή του κλίματος, που έχει κυρωθεί με τον ν. 3017/2002 (Α' 117). Σχετικά με την εφαρμογή του πρωτοκόλλου θα πρέπει να αναφερθεί η έκδοση της Υ.Α. 53295/04.12.2015 για τη μεταφορά (carry-over) μονάδων Κιότο¹⁵⁵ και της υπ' αριθ. 44656/19.10.2015 υπουργικής απόφασης, με την οποία αποφασίστηκε η απόσυρση 284.757.060 μονάδων του Πρωτοκόλλου του Κιότο, μέσω του Εθνικού Μητρώου Εκπομπών Αερίων του Θερμοκηπίου.¹⁵⁶ Το ΥΠΕΝ προχώρησε σε ηλεκτρονικό ανοικτό διαγωνισμό¹⁵⁷ για την απογραφή σύνταξη εκθέσεων σχετικά με την έκλυση αερίων του θερμοκηπίου από πέντε (5) βασικούς τομείς ανθρωπογενών δραστηριοτήτων (Ενέργεια, Βιομηχανικές διεργασίες, Διαλύτες, Γεωργία και Απόβλητα) και τον τομέα «Χρήσεις Γης, Αλλαγές Χρήσεων Γης και Δασοπονία» (LULUCF).¹⁵⁸

Στην τεχνική έκθεση¹⁵⁹ του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος για την εξέλιξη των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου που δημοσιεύτηκε το φθινόπωρο του 2015, η Ελλάδα ανήκει μεταξύ των 23 κρατών μελών της Ένωσης στα οποία παρατηρήθηκε μείωση των εκπομπών την περίοδο 2013-2014 κατά -3.3%, η οποία ωστόσο υπολείπεται του ευρωπαϊκού μέσου όρου (-4.1%). ++

Σε επίπεδο κοινοτικής νομοθεσίας, αξίζει να σημειωθούν δυο νέες οδηγίες. Με την οδηγία 2015/1480/ΕΕ¹⁶⁰ τροποποιούνται τα παραρτήματα IV και V της οδηγίας 2004/107/ΕΚ και τα παραρτήματα I, III, VI και IX της οδηγίας 2008/50/ΕΕ προκειμένου να αποσαφηνιστούν οι στόχοι ποιότητας δεδομένων βάσει της εμπειρίας εφαρμογής των οδηγιών, και να επικαιροποιηθούν οι μέθοδοι αναφοράς για την εκτίμηση των συγκεντρώσεων σύμφωνα με την εξέλιξη των σχετικών προτύπων. Για τον περιορισμό των ατμοσφαιρικών εκπομπών από μεσαίου μεγέθους μονάδες καύσης και των πιθανών κινδύνων που αυτές ενέχουν για την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον, εκδόθηκε η οδηγία 2015/2193/ΕΕ.¹⁶¹ Η οδηγία θέτει κανόνες για τον έλεγχο των εκπομπών διοξειδίου του θείου (SO₂), οξειδίων του αζώτου (NO_x) και σκόνης στην ατμόσφαιρα καθώς και για την παρακολούθηση εκπομπών μονοξειδίου του άνθρακα (CO).

¹⁵⁵ Αποφασίζεται να μεταφερθούν στη δεύτερη περίοδο δέσμευσης του Πρωτοκόλλου του Κιότο, όλες οι καταλογισμένες ποσοτικές μονάδες (AAUs), οι μονάδες μείωσης εκπομπών (ERUs από AAUs) και οι πιστοποιημένες μειώσεις εκπομπών (CERs), από τον Εθνικό Λογαριασμό (Party Holding Account) στον Αποθεματικό Λογαριασμό Πλεονάσματος της Προηγούμενης Περιόδου (Previous Period Surplus Reserve Account) και οι αντίστοιχες που βρίσκονται στους λογαριασμούς Κιότο των φορέων εκμετάλλευσης των σταθερών εγκαταστάσεων και φορέων εκμετάλλευσης αεροσκαφών.

¹⁵⁶ Οι μονάδες αυτές προστιθέμενες στις 313.747.031 που έχουν ήδη αποσυρθεί λόγω του Συστήματος Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών αθροίζουν συνολικά 598.504.091 μονάδες που είναι ισοδύναμες των 598.504.091 tn CO₂ που εξέπεμψε η Ελλάδα κατά την πρώτη περίοδο δέσμευσης του Πρωτοκόλλου του Κιότο (2008-2012). Οι μονάδες που θα αποσυρθούν πρώτα είναι οι μονάδες απορρόφησης (RMUs), που ανέρχονται σε 2.052.032, και στη συνέχεια οι καταλογισμένες ποσοτικές μονάδες (AAUs) μέχρι να συμπληρωθεί το ποσό των 284.757.060. Οι υπόλοιπες μονάδες Κιότο που θα περισσέψουν θα παραμείνουν στον Εθνικό Λογαριασμό για μεταφορά στη δεύτερη περίοδο δέσμευσης του Πρωτοκόλλου του Κιότο (2013-2020).

¹⁵⁷ Ανακτήθηκε από <http://goo.gl/QOAmJU>

¹⁵⁸ Το κόστος του έργου ανέρχεται στα 442.800,00€ συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ και θα διατεθεί από τις πιστώσεις του Πράσινου Ταμείου.

¹⁵⁹ European Environment Agency (EEA) (2015), Technical report No 15/2015 Approximated EU GHG inventory: proxy GHG estimates for 2014, Ανακτήθηκε από <http://www.eea.europa.eu/publications/approximated-eu-ghg-inventory-2014>

¹⁶⁰ οδηγία (ΕΕ) 2015/1480 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Αυγούστου 2015 για την τροποποίηση ορισμένων παραρτημάτων των οδηγιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 2004/107/ΕΚ και 2008/50/ΕΚ, οι οποίες ορίζουν τους κανόνες σχετικά με τις μεθόδους αναφοράς, την επικύρωση των δεδομένων και την τοποθεσία των σημείων δειγματοληψίας για την εκτίμηση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα

¹⁶¹ Οδηγία (ΕΕ) 2015/2193 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2015, για τον περιορισμό των εκπομπών ορισμένων ρύπων στην ατμόσφαιρα από μεσαίου μεγέθους μονάδες καύσης. L-313/25.11.2015

Σύμφωνα με την μελέτη «Air quality in Europe — 2015 report» που δημοσιεύτηκε τον Νοέμβριο του 2015,¹⁶² όλες οι εκπομπές των μικροσωματιδίων, του O₃ και του NO₂ έχουν συνολικά μειωθεί κατά την τελευταία δεκαετία (2004-2013) στην Ευρώπη. Ωστόσο παραμένουν σε υψηλά επίπεδα και συνεχίζουν να συνεισφέρουν αρνητικά στην ανθρώπινη υγεία και το προσδόκιμο ζωής (Error! Reference source not found.). Υπερβάσεις των ευρωπαϊκών στόχων παρατηρούνται σε πολλά από τα κράτη-μέλη, ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι τα ευρωπαϊκά όρια έκθεσης είναι πολύ πιο συντηρητικά από τα αντίστοιχα¹⁶³ του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ).

Σύμφωνα με την εν λόγω έκθεση του ΠΟΥ, και με έτος αναφοράς το 2013, στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 28, παρατηρήθηκε υπέρβαση των ορίων PM₁₀ και PM_{2.5} σε 22 και 7 κράτη-μέλη αντίστοιχα, με το 17% και 9% των κατοίκων σε αστικές περιοχές να εκτίθεται σε επίπεδα PM₁₀ και PM_{2.5} αντίστοιχα, ανώτερα από το προβλεπόμενο όριο (2013). Υπέρβαση του ορίου-στόχου για το O₃ σημειώθηκε σε 18 από τις 28 χώρες, ενώ η ετήσια οριακή τιμή NO₂ ξεπεράστηκε σε σύνολο 19 κρατών μελών.

Η Ελλάδα πετυχαίνει οριακά το όριο τιμής-στόχου που θέτει η νομοθεσία της ΕΕ για τις συγκεντρώσεις O₃,¹⁶⁴ ξεπερνά το αντίστοιχο της ημερήσιας οριακής τιμής για τα PM₁₀,¹⁶⁵ ενώ αναφορικά με το NO₂ ανήκει στα κράτη μέλη με τα πιο χαμηλά ποσοστά συγκεντρώσεων.¹⁶⁶ Η μελέτη παρατηρεί επίσης ότι η χρήση ξύλου και βιομάζας για θέρμανση αυξήθηκε σε ορισμένες χώρες, λόγω κυβερνητικών κινήτρων/επιδότησεων ή της πελοποίησης των καταναλωτών ότι πρόκειται για μια πιο «πράσινη» επιλογή. Στην περίπτωση όμως της Ελλάδας και της Ιρλανδίας αρκετά νοικοκυριά στράφηκαν στην καύση στερεών καυσίμων για την θέρμανση του σπιτιού κυρίως λόγω οικονομικών δυσπραγιών. Σημειώνεται ότι οι εμπορικές και οικιακές καύσεις συνεισφέρουν το 58% των εκπομπών PM_{2.5}, 43% των PM₁₀, 73% του BaP και 47% του CO στην Ευρώπη των 28 το 2013. Οι εκπομπές του βενζο[α]πυρενίου (BaP), ενός γνωστού καρκινογόνου τύπου πολυκυκλικού αρωματικού υδρογονάνθρακα (PAH) φαίνεται να αυξήθηκαν σημαντικά στην EU-28 την δεκαετία μετά το 2004, περίπου κατά 10%.¹⁶⁷

¹⁶² European Environment Agency (EEA) (2015), Air quality in Europe — 2015 report, EEA Report No 5/2015, κεφάλαιο 2 Sources and emissions of air pollutants, παράγραφος 2.2 Total emissions of air pollutants, σελ 15, Ανακτήθηκε από <http://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2015>.

¹⁶³ Ενδεικτικά, σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά όρια το 17% των κατοίκων είχε εκτεθεί το 2013 σε επίπεδα PM₁₀ μεγαλύτερα από το ημερήσιο όριο που προβλέπει η οδηγία 2008/50/ΕΕ, ενώ σύμφωνα με τα Air Quality Guidelines (AQGs) του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, το 61% του αστικού πληθυσμού ήταν εκτεθειμένο. Ανακτήθηκε από EEA Report No 5/2015, κεφάλαιο 3.1 European air quality standards and World Health Organization guidelines for particulate matter, σελ 20.

¹⁶⁴ European Environment Agency (EEA) (2015), Air quality in Europe — 2015 report, EEA Report No 5/2015, Κεφάλαιο 4 Ozone, παράγραφος 4.2 Status in concentrations, Διάγραμμα 4.1 Attainment situation for O₃ in 2013 in the EU - 28, σελ 22, Ανακτήθηκε από <http://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2015>.

¹⁶⁵ European Environment Agency (EEA) (2015), Air quality in Europe — 2015 report, EEA Report No 5/2015, Κεφάλαιο 3 Particulate matter, παράγραφος 3.2 Status in concentrations, Διάγραμμα 3.1 Attainment situation for PM₁₀ in 2013 in the EU - 28, σελ 22, Ανακτήθηκε από <http://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2015>.

¹⁶⁶ European Environment Agency (EEA) (2015), Air quality in Europe — 2015 report, EEA Report No 5/2015, Κεφάλαιο 5 Nitrogen dioxide 5.2 Status in concentrations, Διάγραμμα Figure 5.1 Attainment situation for NO₂ in 2013 in the EU - 28, σελ 31, Ανακτήθηκε από <http://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2015>.

¹⁶⁷ Η Ελλάδα ανήκει στις χώρες (Αυστρία, Βέλγιο, Φιλανδία, Ιταλία) που δεν καταγράφουν τις εκπομπές σε (BaP). European Environment Agency (EEA) (2015), Air quality in Europe — 2015 report, EEA Report No 5/2015, κεφάλαιο 2 Sources and emissions of air pollutants, παράγραφος 2.2 Total emissions of air pollutants, σελ 15, Ανακτήθηκε από <http://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2015>.

Πίνακας: Επιπτώσεις στην υγεία λόγω PM_{2.5}, O₃ και NO₂¹⁶⁸

	PM _{2.5}		O ₃		NO ₂	
	EU-28	Ελλάδα	EU-28	Ελλάδα	EU-28	Ελλάδα
Years Life Cost (YLL)	116.700	449.400	197.000	9.200	80.000	13.900
YLL/100.000 κατοίκους	1.057	> 898	39	< 84	160	<126
Πρώιμοι θάνατοι	403.000	11.100	16.000	780	72.000	1.300

Ο τομέας των μεταφορών είναι ο μόνος οικονομικός τομέας στην ΕΕ που έχει αυξήσει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατά 19.4% από το 1990.¹⁶⁹ Μετά την αποκάλυψη το φθινόπωρο του 2015, ότι η εταιρεία Volkswagen χρησιμοποιούσε λογισμικό που τροποποιούσε τις μετρήσεις ανίχνευσης εκπομπών NOx επιβατικών οχημάτων, όταν αυτές πραγματοποιούνταν στο εργαστήριο σε σχέση με τις πραγματικές συνθήκες οδήγησης, ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος δημοσίευσε έκθεση¹⁷⁰ για την διαχείριση των εκπομπών από τα οχήματα στην ΕΕ. Στην έκθεση εκφράζεται μεταξύ άλλων η ανάγκη εφαρμογής νέων διαδικασιών προκειμένου να αποφεύγονται παρόμοιες ενέργειες, όπως ο εκσυγχρονισμός των δοκιμών NEDC (New European Driving Cycle) και εισαγωγή μιας νέας διαδικασίας για τη μέτρηση των εκπομπών σε πραγματικές συνθήκες οδήγησης των οχημάτων στο δρόμο.

Σύνταξη κεφαλαίου: Φωτεινή Βρεττού

¹⁶⁸European Environment Agency (EEA) (2015), Air quality in Europe — 2015 report, κεφάλαιο 9 Health impacts of exposure to fine particulate matter, ozone and nitrogen dioxide, προσαρμογή πίνακα 9.1 Years of life lost (YLL) attributable to PM_{2.5}, O₃ and NO₂ exposure in 2012 in 40 European countries and the EU-28, σελ 43, και πίνακα Table 9.2 Premature deaths attributable to PM_{2.5}, O₃ and NO₂ exposure in 2012 in 40 European countries and the EU-28, σελ 44, Ανακτήθηκε από <http://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2015>.

¹⁶⁹ EEA Report No 7/2015, "Evaluating 15 years of transport and environmental policy integration — TERM 2015: Transport indicators tracking progress towards environmental targets in Europe", Ανακτήθηκε από <http://www.eea.europa.eu/publications/term-report-2015>

¹⁷⁰ European Environment Agency. (2016). Explaining road transport emissions - A non-technical guide (27.01.2016). Ανακτήθηκε από <http://www.eea.europa.eu/publications/explaining-road-transport-emissions>

Κλιματική αλλαγή - ενέργεια

Ευρωπαϊκή και διεθνής ενεργειακή και κλιματική πολιτική

21^η Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για το Κλίμα στο Παρίσι (COP21)

Μεταξύ 29 Νοεμβρίου και 12 Δεκεμβρίου 2016 έλαβε χώρα στο Παρίσι η 21^η Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για το Κλίμα υπό τη σκιά των τρομοκρατικών επιθέσεων στο Παρίσι στις 13 Νοεμβρίου. Παρά την πρόοδο που είχε συντελεστεί σε διπλωματικό επίπεδο τα προηγούμενα χρόνια η COP21 ξεκίνησε με πολλές αμφιβολίες για τις προοπτικές επιτυχίας της. Παρόλα αυτά, μετά από δύο εβδομάδες έντονων διαπραγματεύσεων οι αντιπροσωπείες 196 κρατών έφτασαν σε μια ιστορική συμφωνία¹⁷¹.

Οι παγκόσμιοι ηγέτες αποφάσισαν να καταβάλουν κάθε προσπάθεια για τον περιορισμό της ανόδου της παγκόσμιας θερμοκρασίας κάτω από τους 1,5°C ως το τέλος του αιώνα. Και το αποφάσισαν έχοντας προηγουμένως συνειδητοποιήσει ότι οι εθελοντικές συνεισφορές 146 κρατών (INDCs) που κατατέθηκαν ως την 1^η Οκτωβρίου 2015 δεν μας έφερναν ούτε καν στη μέση του δρόμου για την επίτευξη του λιγότερο φιλόδοξου στόχου των 2°C. Η απόφαση αυτή σημαίνει λοιπόν ότι τα κράτη είναι διατεθειμένα να αναλάβουν πολύ δραστηκότερα μέτρα μείωσης των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου από αυτά για τα οποία έχουν δεσμευτεί ως τώρα.

Το σημείο καμπής στις διαπραγματεύσεις ήταν η κίνηση των 4 (ΗΠΑ, Κίνα, ΕΕ και Καναδάς)¹⁷² να στηρίξουν το αίτημα των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών και της κοινωνίας των πολιτών για τον στόχο του 1,5°C, γεγονός που φαίνεται να «ξεκλείδωσε» και άλλα σημεία της συμφωνίας, λειτουργώντας στην ουσία ως καταλύτης για τη συμφωνία συνολικά.

Οι προειδοποιήσεις των επιστημόνων για διατήρηση της συντριπτικής πλειοψηφίας των ορυκτών καυσίμων στο υπέδαφος προκειμένου να προστατευτεί το κλίμα έγινε πλέον και κοινός πολιτικός τόπος. Δυστυχώς όμως οι συνθήκες δεν ήταν ώριμες για να υιοθετηθούν διατυπώσεις όπως «απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα» ή «μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου το 2050 κατά 70%-95% σε σχέση με το 2010», επιλογή που παρέμενε στο τραπέζι μέχρι και την Πέμπτη 10 Δεκεμβρίου, μαζί βέβαια με άλλες πολύ χειρότερες από αυτή που τελικά υιοθετήθηκε.

Τελικά υπερίσχυσε μια πιο ήπια διατύπωση του μακροπρόθεσμου στόχου ως «ισορροπία μεταξύ πηγών παραγωγής και απορρόφησης ανθρωπογενών εκπομπών αερίων θερμοκηπίου στο δεύτερο μισό του αιώνα», που δεν κλείνει πλήρως την πόρτα στα ορυκτά καύσιμα. Για να επιτευχθεί όμως ο παραπάνω, κοινός πλέον στόχος, η όποια χρήση ορυκτών καυσίμων, πρέπει να συνοδεύεται, είτε από τη δημιουργία μεγάλων δασικών εκτάσεων που απορροφούν διοξείδιο του άνθρακα, είτε από τη χρήση τεχνολογίας αποθήκευσης άνθρακα που σήμερα είναι και οικονομικά ασύμφορη και πολύ αμφίβολης αποτελεσματικότητας.

Με άλλα λόγια, παρά το γεγονός ότι λείπει ο καθαρός ποσοτικός στόχος για την απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα και το ακριβές έτος-ορόσημο για την επίτευξή του, ο δρόμος του κάρβουνου και του πετρελαίου μόλις έγινε πολύ πιο κακοτράχαλος από ότι ήδη είχε αρχίσει να γίνεται τα τελευταία 2 χρόνια. Στην πράξη αυτό σημαίνει άμεση στροφή στην καθαρή ενέργεια και την ενεργειακή αποδοτικότητα.

Πρόκειται για ένα τμήμα της συμφωνίας που αποτέλεσε αντικείμενο πολύ έντονων διαπραγματεύσεων και αντεγκλήσεων από την αρχή μέχρι το τέλος. Είναι χαρακτηριστικό ότι λίγο πριν την τελευταία σύνοδο των υπουργών το απόγευμα του Σαββάτου για την αποδοχή του τελικού κειμένου που είχε κατατεθεί λίγες μόλις ώρες πριν, υπήρξε ένσταση για μια διατύπωση στο αντίστοιχο άρθρο της συμφωνίας (Άρθρο 4). Η αρχική εκδοχή, που τελικά διορθώθηκε, επιφόρτιζε τις ανεπτυγμένες χώρες με πολύ μεγαλύτερες υποχρεώσεις σε σχέση με τις αναπτυσσόμενες, σε ό,τι

¹⁷¹ United Nations. (2015, 12 December). Adoption of the Paris agreement. Ανακτήθηκε από: <http://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/l09r01.pdf>

¹⁷² Μάντζαρης Ν. (2015, Δεκέμβριος). 8η μέρα του COP21 στο Παρίσι: 1,5 oC!. Ανακτήθηκε από: <http://www.wwf.gr/blog/1732-8-cop21-1-5-c>

αφορά τις προσπάθειες μείωσης των εκπομπών τους, παρά το γεγονός ότι Κίνα και Ινδία (που συγκαταλέγονται στις αναπτυσσόμενες) αποτελούν σήμερα τους νο1 και νο4 ρυπαντές παγκοσμίως.

Τα κράτη, συνειδητοποιώντας το γεγονός ότι σήμερα, και παρά τα INDCs, βρισκόμαστε σε τροχιά ανόδου της παγκόσμιας θερμοκρασίας κατά (τουλάχιστον) 2,7°C, συμφώνησαν σε μια περιοδική διαδικασία ελέγχου και αναθεώρησης των στόχων. Έτσι το 2018, θα γίνει ο πρώτος παγκόσμιος διάλογος που θα καταγράψει πού ακριβώς βρισκόμαστε παγκοσμίως στις κοινές μας προσπάθειες για μείωση των εκπομπών μας. Θα ακολουθήσει το 2020 αναθεώρηση των INDCs με βάση αυτή την καταγραφή, μια διαδικασία που θα επαναλαμβάνεται κάθε 5 χρόνια.

Ίσως το μεγαλύτερο εμπόδιο στις διαπραγματεύσεις ήταν το ζήτημα της διαφάνειας στους περιοδικούς ελέγχους των επιδόσεων των κρατών. Οι μεγάλες αναπτυσσόμενες χώρες έβλεπαν ένα τέτοιο ενδεχόμενο ως απώλεια εθνικής κυριαρχίας, με αποτέλεσμα να προβάλλουν σθεναρή αντίσταση στην προσπάθεια ΕΕ και ΗΠΑ κυρίως, για τη θέσπιση ενός κοινού, ενιαίου συστήματος ελέγχων και καταγραφής των εκπομπών κάθε κράτους. Η γλώσσα του τελικού κειμένου σίγουρα αδυνάτισε καθώς όλες οι επιλογές για συνέπειες μη συμμόρφωσης απομακρύνθηκαν, αλλά το πιο σημαντικό είναι ότι ο τελικός στόχος επετεύχθη.

Δείγμα της εξαιρετικής προετοιμασίας των βασικών διαπραγματευτών και αρχιτεκτόνων της ιστορικής συμφωνίας ήταν η ύπαρξη plan B γύρω από αυτό το κομβικής σημασίας ζήτημα της διαφάνειας. Μόλις έγινε αντιληπτό ότι ο αναλυτικός κατάλογος με τα στοιχεία που θα πρέπει να περιλαμβάνει ο περιοδικός έλεγχος των εκπομπών δεν γίνεται αποδεκτός από τις μεγάλες αναπτυσσόμενες χώρες, και μέσα σε ένα βράδυ, η αρχική πρόταση αντικαταστάθηκε από μια πιο γενικόλογη περιγραφή που όμως θα γίνεται σύμφωνα με πρακτικές που θα εγκρίνει η Διακυβερνητική Επιτροπή για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC) και θα συμφωνηθεί από την COP21.

Η διαπραγματευτική μάχη δόθηκε κυρίως γύρω από το ποιος είναι υποχρεωμένος να πληρώσει για να ληφθούν μέτρα μετριασμού και προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή. Από τη μία μεριά, ΕΕ και ΗΠΑ ήθελαν να εμπλέξουν πολύ περισσότερο τις μεγάλες αναπτυσσόμενες χώρες Κίνα και Ινδία στο ζήτημα της χρηματοδότησης, στο πλαίσιο μια ευρύτερης προσπάθειας άμβλυσης των ξεπερασμένων και επιζήμιων για το κλίμα διαχωριστικών γραμμών μεταξύ ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων κρατών. Από την άλλη μεριά Κίνα και Ινδία έπαιξαν το χαρτί της «διαφοροποίησης» των ευθυνών για την κλιματική αλλαγή. Και κέρδισαν: Οι ανεπτυγμένες έχουν νομική υποχρέωση να συνεχίσουν να παρέχουν οικονομική βοήθεια στις αναπτυσσόμενες, ενώ άλλες χώρες (όπως η Κίνα και η Ινδία) θα συμμετέχουν στη χρηματοδότηση μόνο εθελοντικά. Το ακριβές ύψος της ετήσιας χρηματοδότησης μετά το 2020 θα συμφωνηθεί πριν το 2025 αλλά το ελάχιστο ποσό είναι τα \$100 δις.

Η συμφωνία περιλαμβάνει έναν παγκόσμιο στόχο προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή που είναι συνδεδεμένος με τον στόχο συγκράτησης της παγκόσμιας θερμοκρασίας κάτω από τους 1,5°C. Υπογραμμίζεται όμως η σημασία του μετριασμού για τη μείωση των αναγκών σε μέτρα προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή. Το αντίστοιχο άρθρο ενθαρρύνει ιδιαίτερα τη συνεργασία μεταξύ κρατών και επιβάλλει στα κράτη να εμπλακούν σε μια διαδικασία σχεδιασμού για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. Τα εθνικά αυτά σχέδια θα πρέπει να ανανεώνονται και να επικοινωνούνται περιοδικά από τα κράτη ως τμήμα των εθνικών συνεισφορών τους (INDCs) τους αλλά και των πενταετών ελέγχων προόδου εφαρμογής της συμφωνίας σε παγκόσμιο επίπεδο.

Το ζήτημα της αντιμετώπισης των αντιστρεπτών και μη αντιστρεπτών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στις πιο ευάλωτες χώρες του πλανήτη (μικρά νησιωτικά (AOSIS) και λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη (LDC)) απέκτησε για πρώτη φορά ξεχωριστό άρθρο στη συμφωνία της 21^{ης} Παγκόσμιας Συνδιάσκεψης για το Κλίμα. Η αναγνώριση αυτή έχει ξεχωριστή πολιτική σημασία για τις χώρες εκείνες που επηρεάζονται περισσότερο από την κλιματική αλλαγή έχοντας συνεισφέρει απειροελάχιστα στη δημιουργία του προβλήματος. Το τίμημα ήταν η διαβεβαίωση (μέσα στο κείμενο της απόφασης και όχι της συμφωνίας τελικά) ότι αυτή η αναγνώριση δεν θα συνοδευτεί από μηνύσεις στα διεθνή δικαστήρια από τις ευάλωτες χώρες προς τις ανεπτυγμένες, οι οποίες είναι και οι βασικά υπεύθυνες για τη συσσώρευση αερίων του θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα ως τώρα.

Ιδιαίτερη ανησυχία προκαλεί το γεγονός ότι στη συμφωνία δεν υπάρχει καμία ξεκάθαρη αναφορά για προτεραιότητα στη χρηματοδότηση από το Πράσινο Κλιματικό Ταμείο προς τις χώρες αυτές.

Σε ό,τι αφορά τη θέση της Ελλάδας σε αυτές τις ιστορικής σημασίας διαπραγματεύσεις, δυστυχώς ο Έλληνας πρωθυπουργός κατά την ομιλία του την πρώτη μέρα της COP, φανερά εκτός κλίματος¹⁷³, ήταν ίσως ο μόνος αρχηγός κράτους που δεν μίλησε καθόλου για τη σημασία του ενεργειακού τομέα στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Αντιθέτως, έδωσε ιδιαίτερη σημασία στη ναυτιλία, ζητώντας να αποτελεί ο Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός (IMO) την αρχή που θα ασχολείται με το θέμα των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου από τα πλοία, ένας τομέας για τον οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση σχεδιάζει φιλόδοξες πολιτικές. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο τομέας της ναυτιλίας εξαιρέθηκε από το πρωτόκολλο του Κιότο το 1997 και ανατέθηκε στον IMO να καταρτίσει σχέδιο μείωσης των εκπομπών του τομέα, πράγμα το οποίο όμως δεν έχει συμβεί ως τώρα.

Προϋπόθεση για την ενεργοποίηση τη Συμφωνίας ήταν η επικύρωσή της από 55 τουλάχιστον χώρες που εκπέμπουν τουλάχιστον το 55% των αερίων του θερμοκηπίου παγκοσμίως. Η διαδικασία της υπογραφής και επικύρωσης της Συμφωνίας άνοιξε στις 22 Απριλίου 2016 στη Νέα Υόρκη. Ως τις 7 Σεπτεμβρίου 2016, 180 κράτη συμπεριλαμβανομένης της ΕΕ είχαν υπογράψει, ενώ 27 κράτη¹⁷⁴ είχαν επικυρώσει τη συμφωνία. Τα 27 αυτά κράτη είναι υπεύθυνα για το 39,08% των παγκοσμίως εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων προέρχεται από την Κίνα και τις ΗΠΑ, τους δύο μεγαλύτερους ρυπαντές του πλανήτη, που επικύρωσαν τη συμφωνία ταυτόχρονα στις 3 Σεπτεμβρίου 2016¹⁷⁵. Στις 5 Οκτωβρίου 2016 μετά την επικύρωση της Παγκόσμιας Συμφωνίας για το Κλίμα στο Παρίσι και από την Ευρωπαϊκή Ένωση, το UNFCCC ανακοίνωσε ότι πλέον 72 χώρες που αντιπροσωπεύουν το 56% των παγκοσμίως εκπομπών έχουν κυρώσει τη Συμφωνία και άρα αυτή θα τεθεί σε ισχύ στις 4 Νοεμβρίου του 2016¹⁷⁶. Η κύρωση ήρθε σε χρόνο ρεκόρ αν ληφθεί υπόψη ότι μεσολάβησαν λιγότερο από 11 μήνες από την ολοκλήρωση της COP21 στις 12 Δεκεμβρίου του 2015, λιγότερο από 7 μήνες από την ημερομηνία έναρξης της διαδικασίας κύρωσης, ενώ για να κυρωθεί το πολύ χαμηλότερης φιλοδοξίας πρωτόκολλο του Κιότο χρειάστηκαν 8 χρόνια.

Την ίδια μέρα η Ελλάδα επίσης κύρωσε τη Συμφωνία στο Ελληνικό Κοινοβούλιο μόνο με τοποθετήσεις των δύο κομμάτων που δεν ψήφισαν υπέρ της Συμφωνίας (ΚΚΕ και Χρυσή Αυγή) και χωρίς καμία συζήτηση για την επίδραση της Συμφωνίας στον Μακροχρόνιο Ενεργειακό Σχεδιασμό της χώρας αλλά και ευρύτερα στην ελληνική οικονομία και κοινωνία¹⁷⁷. Ενδεικτικό της νεφελώδους και αντιφατικής ενεργειακής και κλιματικής πολιτικής της κυβέρνησης είναι ότι το νομοσχέδιο κύρωσης της ιστορικής συμφωνίας για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής κατατέθηκε λιγότερο από μία εβδομάδα μετά την υπογραφή μνημονίου συνεργασίας, παρουσία του υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας Π. Σκουρλέτη, μεταξύ της ΔΕΗ και της κινεζικής εταιρίας CMEC, για την κατασκευή της νέας λιγνιτικής μονάδας Μελίτη II, που θα καίει το πιο επιβλαβές για το κλίμα καύσιμο του πλανήτη.

Ευρωπαϊκό Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών

Στις 15 Ιουλίου του 2015 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέθεσε την πρότασή της¹⁷⁸ για την αναθεώρηση της οδηγίας 2003/87/ΕΚ που διέπει τη λειτουργία του Ευρωπαϊκού Συστήματος Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών (ΕΣΕΔΕ), με στόχο να συμβάλει στην επίτευξη των στόχων που περιλαμβάνει το κλιματικό και ενεργειακό πακέτο για το 2030 της ΕΕ που συμφωνήθηκε τον Οκτώβριο του 2014¹⁷⁹. Σύμφωνα με το τελευταίο, για την επίτευξη του στόχου μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ κατά 40% το 2030 σε σχέση με τα επίπεδα του 1990, απαιτείται μείωση κατά 43% το 2030 σε σχέση με το 2005 των τομέων που περιλαμβάνονται στο ΕΣΕΔΕ.

¹⁷³ Μάντζαρης Ν. (2015, Δεκέμβριος). COP21 στο Παρίσι: Εκτός κλίματος ο Αλέξης Τσίπρας. [Άρθρο]. Ανακτήθηκε από: goo.gl/vC406n

¹⁷⁴ United Nations Treaty Collection, Paris Agreement. Ανακτήθηκε από: goo.gl/H2jd14

¹⁷⁵ Phillips T. et al. (2016, September). Breakthrough as US and China agree to ratify Paris climate deal. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/Xo7tkF>

¹⁷⁶ Businessgreen (2016, 5 Οκτωβρίου). UN chief declares Paris Agreement threshold reached. <https://goo.gl/6WT5im>

¹⁷⁷ ΥΠΕΝ. (2016, 6 Οκτωβρίου). Υπερψηφίστηκε με μεγάλη πλειοψηφία από την Ελληνική Βουλή το Νομοσχέδιο που κυρώνει την Συμφωνία των Παρισίων για το κλίμα. <https://goo.gl/6ngWpE>

¹⁷⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2015, Ιούλιος). Πρόταση για την τροποποίηση της οδηγίας 2003/87/ΕΚ με σκοπό την ενίσχυση οικονομικά αποδοτικών μειώσεων των εκπομπών και την προώθηση επενδύσεων χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών. Ανακτήθηκε από:

<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/EL/1-2015-337-EL-F1-1.PDF>

¹⁷⁹ European Council. (2014, October). Cover note to Delegations, Conclusions: European Council (23 and 24 October 2014). Ανακτήθηκε από: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/145397.pdf

Για να διασφαλιστεί η επίτευξη του στόχου αυτού απαιτείται αύξηση του ρυθμού μείωσης των συνολικών δικαιωμάτων («ανώτατο όριο») σε 2,2% τον χρόνο για την περίοδο 2021-2030 (την προηγούμενη περίοδο 2013-2020 ο συντελεστής γραμμικής μείωσης ήταν 1,74%). Η πρόταση της ΕΕ περιλαμβάνει διάφορους μηχανισμούς χρηματοδότησης για τη στήριξη των οικονομικών φορέων του τομέα της ενέργειας και της βιομηχανίας στις προκλήσεις καινοτομίας και επενδύσεων που αντιμετωπίζουν κατά τη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα. Ειδικότερα, (άρθρο 10δ) η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει τη σύσταση νέου ταμείου για τον εκσυγχρονισμό των ενεργειακών συστημάτων και τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης από το οποίο μπορούν να ενισχυθούν τα οικονομικά ασθενέστερα κράτη μέλη με κατά κεφαλήν ΑΕΠ μικρότερο από το 60% του ευρωπαϊκού μέσου όρου το 2013. Επίσης, προτείνεται η αύξηση από 300 σε 400 εκατομμύρια του αριθμού των δικαιωμάτων εκπομπών που πρέπει να είναι διαθέσιμα για τη στήριξη της καινοτομίας στον τομέα των τεχνολογιών χαμηλών εκπομπών άνθρακα σε συγκεκριμένους βιομηχανικούς τομείς, και για την ενθάρρυνση της κατασκευής και λειτουργίας των εμπορικών έργων επίδειξης που αποσκοπούν στην περιβαλλοντικώς ασφαλή δέσμευση και γεωλογική αποθήκευση (CCS) CO₂, καθώς και έργων επίδειξης καινοτόμων τεχνολογιών ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, στην ΕΕ.

Αξιοσημείωτη είναι η διεύρυνση των δραστηριοτήτων που μπορούν να χρηματοδοτηθούν από τα έσοδα δημοπράτησης δικαιωμάτων εκπομπών. Επιπλέον των δέκα δραστηριοτήτων που περιλαμβάνονται στην ισχύουσα οδηγία, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει στα κράτη μέλη τη χρήση αυτών των εσόδων και για την αντιστάθμιση του κόστους CO₂ στις ενεργοβόρες βιομηχανίες, τη χρηματοδότηση δράσεων για το κλίμα σε ευάλωτες τρίτες χώρες αλλά και την προαγωγή της δημιουργίας δεξιοτήτων και της ανακατανομής του εργατικού δυναμικού που επηρεάζεται από τη μετάβαση των θέσεων απασχόλησης σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα, σε στενή συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους, διευκολύνοντας έτσι την ομαλή μετάβαση λιγνιτικών περιοχών στη μεταλιγνιτική περίοδο. Σημειώνεται ότι σύμφωνα με την πρόταση της ΕΕ, οι τομείς στους οποίους θα διοχετεύει το κάθε κράτος μέλος τα έσοδα δημοπράτησης δικαιωμάτων εκπομπών, αποτελούν επιλογή του κάθε κράτους μέλους.

Ιδιαίτερης πολιτικής σημασίας είναι η διαφαινόμενη οπισθοχώρηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στα κριτήρια εξαιρέσεων για τη χορήγηση δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών στην ηλεκτροπαραγωγή (άρθρο 10γ), τομέας ο οποίος από το 2013 γενικά δεν δικαιούται δωρεάν δικαιώματα. Σύμφωνα με το ισχύον πλαίσιο (2009/29/ΕΕ) τα κράτη μέλη που δικαιούνται εξαίρεσης για δωρεάν δικαιώματα πρέπει να έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάτω από το 50% του μέσου όρου της ΕΕ και ταυτόχρονα να εξαρτώνται κατά τουλάχιστον 30% από ένα ορυκτό καύσιμο. Στην πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δεν υπάρχει πλέον κριτήριο εξάρτησης από ένα ορυκτό καύσιμο, ενώ το εισοδηματικό όριο του κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανέβηκε στο 60% του ευρωπαϊκού μέσου όρου το 2013, διευκολύνοντας έτσι τη χορήγηση δωρεάν δικαιωμάτων και σε λιγότερο οικονομικά ασθενή κράτη μέλη. Σαν αποτέλεσμα, με την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κράτη όπως η Σλοβακία και η Κροατία δικαιούνται δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών, ενώ δεν θα δικαιούνταν με το ισχύον καθεστώς.

Η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι ήδη υπό επεξεργασία από τις επιτροπές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Η Επιτροπή Περιβάλλοντος, Δημόσιας Υγείας και Ασφάλειας Τροφίμων του ΕΚ (ENVI) είναι υπεύθυνη για τον φάκελο, ενώ οι Επιτροπές Βιομηχανίας, Έρευνας και Ενέργειας (ITRE) και Ανάπτυξης (DEVE) έχουν γνωμοδοτικό ρόλο. Η ψηφοφορία στην ENVI είναι προγραμματισμένη για τις 8 Δεκεμβρίου 2016, ενώ η τελική ψηφοφορία στην ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου θα γίνει τον Φεβρουάριο του 2017.

Κανονισμός για τις λυτές δεσμευτικές μειώσεις εκπομπών αερίων θερμοκηπίου

Ο δεύτερος πυλώνας εφαρμογής του κλιματικού και ενεργειακού πακέτου της ΕΕ για το 2030 είναι οι τομείς που δεν περιλαμβάνονται στο ΕΣΣΕΔΕ (κυρίως μεταφορές, κτίρια, γεωργία και απόβλητα), οι οποίοι καλύπτουν περίπου το 60% των συνολικών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σύμφωνα με την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Οκτωβρίου 2014 για να επιτευχθεί ο στόχος μείωσης κατά 40% των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου ως το 2030 σε σχέση με τα επίπεδα του 1990, απαιτείται μείωση των εκπομπών στους τομείς που δεν υπάγονται στο ΕΣΣΕΔΕ κατά 30% ως το 2030 σε σχέση με το 2005.

Στις 20 Ιουλίου 2016 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε την πρότασή της για έναν Κανονισμό σύμφωνα με τον οποίο θα κατανεμηθεί δεσμευτικά η προσπάθεια επίτευξης του παραπάνω στόχου ανάμεσα στα κράτη μέλη¹⁸⁰. Η πρόταση της ΕΕ δεν συμβαδίζει με τη συμφωνία της Παγκόσμιας Συνδιάσκεψης για το Κλίμα στο Παρίσι για περιορισμό της ανόδου της παγκόσμιας θερμοκρασίας όσο το δυνατόν πιο κοντά στον 1,5 °C. Επιπλέον, προτείνει μηχανισμούς ευελιξίας που επιτρέπουν στα κράτη μέλη να αποφύγουν να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα. Για παράδειγμα, σύμφωνα με την πρόταση της ΕΕ, τα κράτη μέλη επιτρέπεται να μεταφέρουν φτηνές πιστώσεις άνθρακα από το ΕΣΣΕΔΕ και να προσμετρούν την απορρόφηση CO₂ από δάση, μειώνοντας έτσι την προσπάθεια που πρέπει να καταβάλλουν για την επίτευξη του έτσι κι αλλιώς μη φιλόδοξου στόχου του κάθε κράτους μέλους που προσδιορίζει η πρόταση κανονισμού της Επιτροπής.

Η τελική απόφαση αναμένεται να ληφθεί ως το τέλος του 2017.

Ενεργειακή αποδοτικότητα

Η περίοδος αναφοράς χαρακτηρίστηκε κυρίως από διαβουλεύσεις και αναθεωρήσεις της υπάρχουσας ευρωπαϊκής νομοθεσίας.

Τον Ιούνιο του 2015 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε τη διαδικασία διαβούλευσης, υπό τη μορφή ερωτηματολογίων, για την οδηγία 2010/31 για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων¹⁸¹, η οποία πρέπει να αναθεωρηθεί έως το τέλος του 2016.

Αντίστοιχη διαδικασία ξεκίνησε και για την οδηγία 2012/27, τον Νοέμβριο του ίδιου έτους¹⁸². Σχετικά με την τελευταία, το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο επεξεργάστηκε έκθεση¹⁸³ για την εφαρμογή της 2012/27, σε αρκετά σημεία της οποίας συμφώνησαν οι επιτροπές Βιομηχανίας, Έρευνας και Ενέργειας (ITRE) και Περιβάλλοντος, Δημόσιας Υγείας και Ασφάλειας Τροφίμων (ENVI) (όπως για τον στόχο εξοικονόμησης 40% για το 2030 και την επέκταση της ισχύος του άρθρου 7 και μετά το 2020). Η έκθεση εφαρμογής, όπως ψηφίστηκε από την ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, περιλαμβάνει σαφείς αναφορές στη συμφωνία του Παρισιού και το στόχο δημιουργίας κτιριακού αποθέματος σχεδόν μηδενικής κατανάλωσης έως το 2050¹⁸⁴.

Τον Οκτώβριο του 2016 αναμένεται το κείμενο της πρότασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αναθεώρηση των ανωτέρω οδηγιών.

Τον Ιούλιο του 2015 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έδωσε στη δημοσιότητα πρότασή της για την απλούστευση της ενεργειακής σήμανσης προϊόντων και την καθιέρωση μιας ενιαίας κατάταξης

¹⁸⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2016, Ιούλιος). Πρόταση για τις δεσμευτικές ετήσιες μειώσεις των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου από τα κράτη μέλη από το 2021 έως το 2030 για μια ανθεκτική Ενεργειακή Ένωση και την τήρηση των δεσμεύσεων που απορρέουν από τη συμφωνία του Παρισιού και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 525/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για μηχανισμό παρακολούθησης και υποβολής εκθέσεων σχετικά με τις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου και άλλων πληροφοριών που αφορούν την κλιματική αλλαγή. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/7SzCxl>

¹⁸¹ European Commission. (2015). Consultation on the Evaluation of the Energy Performance of Buildings Directive. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/jajnul>

¹⁸² European Commission. (2016). Consultation on the Review of Directive 2012/27/EU on Energy Efficiency. Ανακτήθηκε από: <https://ec.europa.eu/energy/en/consultations/consultation-review-directive-201227eu-energy-efficiency>

¹⁸³ ITRE Committee. (2016). Implementation report on the Energy Efficiency Directive (2012/27/EU). Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/6Χηπα7>

¹⁸⁴ European Parliament. (2016, June). MEPs call for more ambitious and consumer-focused energy targets beyond 2020. [Press release]. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/jeUzUs>

συσκευών στην κλίμακα A-G¹⁸⁵. Το σχέδιο έχει περάσει το στάδιο της επεξεργασίας από την επιτροπή ITRE του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου¹⁸⁶, ψηφίστηκε από την ολομέλεια του και, για την οριστικοποίηση και εφαρμογή του, αναμένονται οι διαπραγματεύσεις μεταξύ του Συμβουλίου και της Επιτροπής. Σημειώνεται πως τα μέλη του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος τάχθηκαν υπέρ της καθυστέρησης εφαρμογής της νέας σήμανσης, εναντιώθηκαν στην υποχρεωτική ανάρτηση της σήμανσης σε οπτικές διαφημίσεις και τη δημιουργία μιας κοινής βάσης δεδομένων για όλα τα σημασιόμενα προϊόντα¹⁸⁷.

Σημειώνεται, τέλος, πως σύμφωνα με έκθεση του Joint Research Centre, η Ελλάδα έχει πετύχει τη μεγαλύτερη μείωση του ρυθμού τελικής κατανάλωσης ενέργειας στην ΕΕ-28 κατά την περίοδο 2000-2014 (16,6%)¹⁸⁸.

Εθνική νομοθεσία και πολιτική

Η εθνική πολιτική στον τομέα της ενέργειας και της κλιματικής αλλαγής την περίοδο αναφοράς χαρακτηρίστηκε από πολύ μεγάλες καθυστερήσεις και εμπόδια στην εφαρμογή των συμφωνηθέντων στο πλαίσιο του τρίτου μνημονίου, μία εμμονή στο λιγνιτικό μοντέλο ηλεκτροπαραγωγής, όπως επίσης και από την απουσία (για μία ακόμη χρονιά) κυβερνητικής πρότασης για τον μακροχρόνιο ενεργειακό σχεδιασμό, γεγονός που ενέτεινε τη σύγχυση στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.

Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή

Παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα είναι μία από τις πιο ευάλωτες χώρες στις καταστροφικές συνέπειες της κλιματικής αλλαγής, για χρόνια στερούνταν μια Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (ΕΣΠΚΑ). Τον Νοέμβριο του 2015, η κυβέρνηση κατέθεσε σε κλειστή δημόσια διαβούλευση περιορισμένης χρονικής διάρκειας ένα τέτοιο σχέδιο εθνικής στρατηγικής¹⁸⁹. Το κείμενο δεν είχε συνεκτικότητα, χαρακτηριζόταν από ελλείψεις στο περιεχόμενο (πχ η αυθαίρετη δόμηση στον φυσικό χώρο, ή οι καταπατήσεις και παράνομες αλλαγές αναλύφου στην παράκτια ζώνη), ενώ περιείχε σημαντικές ανακρίβειες, ατεκμηρίωτες απόψεις και λάθη. Επίσης, δεν ήταν επαρκώς ποσοτικοποιημένο εκεί όπου ήταν εφικτό και αναγκαίο, δεν αξιοποιούσε υφιστάμενα, και σε πολλές περιπτώσεις υποχρεωτικά, νομικά εργαλεία, απέφευγε να προτείνει συγκεκριμένα νομοθετικά και κυρίως υποχρεωτικά μέτρα, ενώ δεν έθιγε ικανοποιητικά τη θεσμική διάσταση της κλιματικής αλλαγής. Από την άλλη μεριά έδινε υπερβολική έμφαση στην αναγκαιότητα αναλύσεων τρωτότητας και στη δημιουργία βάσεων δεδομένων. Επιπλέον, σε πολλά σημεία τα προτεινόμενα μέτρα ήταν γενικά και αόριστα ενώ σε άλλα το σχέδιο στρατηγικής χαρακτηριζόταν από δυσαναλογία ανάμεσα στο μέγεθος της απειλής και τα μέτρα που προτεινόταν. Το WWF Ελλάς κατέθεσε αναλυτικά σχόλια στη διαβούλευση¹⁹⁰ δίνοντας έμφαση στους τομείς των δασικών οικοσυστημάτων, της βιοποικιλότητας, της αλιείας και της ενέργειας. Η ομάδα εργασίας ενσωμάτωσε στο κείμενο πολλά από αυτά τα σχόλια όπως και άλλων φορέων που συμμετείχαν στη διαβούλευση και τον Απρίλιο του 2016 ανάρτησε το βελτιωμένο κείμενο της Εθνικής Στρατηγικής για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή¹⁹¹.

¹⁸⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2015, Ιούλιος). Απλούστερες ενδείξεις ενεργειακής κατανάλωσης: η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει ένα ενιαίο ενεργειακό σήμα «Α έως G» και τη δημιουργία ψηφιακής βάσης δεδομένων για τα προϊόντα. [Δελτίο Τύπου]. Ανακτήθηκε από: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5350_el.htm

¹⁸⁶ European Parliament. (2016, June). Upgrading EU energy efficiency labelling: Industry MEPs amend draft EU rules. [Press release]. Ανακτήθηκε από: <http://www.europarl.europa.eu/news/el/news-room/20160613IPR32052/upgrading-eu-energy-efficiency-labelling-industry-meps-amend-draft-eu-rules>

¹⁸⁷ EPP Group. (2016, July). New and sensible energy labels will help consumers. [Press release]. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/V8Yxr4>

¹⁸⁸ JRC. (2016). Energy Consumption and Energy Efficiency Trends in the EU-28 2000-2014. Ανακτήθηκε από: goo.gl/iD4CT6

¹⁸⁹ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2015, Νοέμβριος) ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ <https://goo.gl/Ek2Kki>

¹⁹⁰ WWF Ελλάς. (2015, Δεκέμβριος). Σχόλια επί του υπό διαβούλευση σχεδίου Εθνικής Στρατηγικής για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/uE5rLc>

¹⁹¹ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, Απρίλιος). Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή. Ανακτήθηκε από: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=crbjkilCIA%3D&tabid=303&language=el-GR>

Το επόμενο χρονικό διάστημα, το υπουργείο συνεργάστηκε με την ένωση Περιφερειών Ελλάδας με στόχο την εναρμόνιση των υπό διαμόρφωση περιφερειακών στρατηγικών για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή (ΠεΣΠΚΑ) με την Εθνική Στρατηγική¹⁹².

Λιγνίτης

Καθώς η αδειοδοτική διαδικασία για τη νέα, γιγαντιαία λιγνιτική μονάδα της ΔΕΗ «Πτολεμαΐδα V» ολοκληρώθηκε κατά την προηγούμενη περίοδο αναφοράς, το επόμενο βήμα ήταν η κατάθεση των δύο προκαταβολών από τη ΔΕΗ προς την ανάδοχο εταιρία (ΤΕΡΝΑ), συνολικού ύψους 400 εκ. ευρώ. Προς αυτή την κατεύθυνση, η ανάδοχος εταιρία κατέθεσε τον Σεπτέμβριο του 2015 εγγυητική επιστολή ύψους 226,8 εκ. ευρώ¹⁹³, πράγμα το οποίο επέτρεψε την εκταμίευση της πρώτης δόσης, ενώ σχεδόν ένα χρόνο αργότερα η ΔΕΗ εκταμίευσε και τη δεύτερη δόση¹⁹⁴.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η απάντηση¹⁹⁵ της ΔΕΗ σε κοινοβουλευτική ερώτηση τεσσάρων βουλευτών¹⁹⁶ σχετικά με την οικονομική βιωσιμότητα της νέας λιγνιτικής μονάδας. Σύμφωνα με τη ΔΕΗ έχει εκπονηθεί σε βάθος, πολυπαραμετρική μελέτη βιωσιμότητας της Πτολεμαΐδας V στην οποία μάλιστα έχουν εξεταστεί σενάρια και με πολύ υψηλές τιμές CO₂, έως 20 €/τόνο για το 2020 και άνω των 30 €/τόνο το 2030. Αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα πάλι με τη ΔΕΗ, στα 30 €/τόνο η Πτολεμαΐδα V θα εκτοπίζεται από μονάδες φυσικού αερίου στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας¹⁹⁷ πράγμα που έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την παραπάνω απάντηση της ΔΕΗ στην κοινοβουλευτική ερώτηση. Επιπλέον, μελέτη που εκπονήθηκε για λογαριασμό του WWF Ελλάς το 2013 δείχνει ότι ακόμα και για πολύ μετριοπαθή σενάρια εξέλιξης των τιμών CO₂, η οικονομική βιωσιμότητα των δυο νέων λιγνιτικών μονάδων της ΔΕΗ (Πτολεμαΐδα V και Μελίτη II) θα είναι πολύ αμφίβολη.¹⁹⁸ Σημειώνεται ότι σε αυτή τη μελέτη, δεν λήφθηκαν υπόψη οι πρόσφατες αλλαγές στην λειτουργία του Ευρωπαϊκού Συστήματος Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών (Market Stability Reserve, αύξηση του συντελεστή μείωσης των δικαιωμάτων εκπομπών κλπ) οι οποίες θα οδηγήσουν σε περαιτέρω αύξηση των τιμών CO₂.

Εκτός από την παραπάνω σε βάθος, πολυπαραμετρική ανάλυση της ΔΕΗ η οποία δεν έχει δημοσιοποιηθεί πουθενά και η ύπαρξη της αναφέρεται για πρώτη φορά δημοσίως, η ΔΕΗ στην απάντησή της επισημαίνει ότι και ο μοναδικός χρηματοδότης της επένδυσης, ο Γερμανικός Οργανισμός Εξαγωγικών Πιστώσεων Euler Hermes έχει επαληθεύσει και επιβεβαιώσει την ανάλυση της ΔΕΗ. Παρά τη βεβαιότητα της ΔΕΗ όμως για την οικονομική βιωσιμότητα της Πτολεμαΐδας V ακόμα και για σενάρια εκτόξευσης τιμών CO₂ κατά την πρώτη δεκαετία λειτουργίας της, στην ίδια απάντηση, ο Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας Παναγιώτης Σκουρλέτης αναφέρει ότι η κυβέρνηση «*παρακολουθεί τις εξελίξεις*» γύρω από την αναθεώρηση της ευρωπαϊκής οδηγίας 2003/87 η οποία θα επηρεάσει καθοριστικά το κόστος δικαιωμάτων εκπομπών CO₂ κατά την περίοδο 2021-2030 και «*διατυπώνει προτάσεις για σχετικά επιμέρους θέματα*», χωρίς όμως να διευκρινίζει ποιες είναι αυτές οι προτάσεις.

Αξίζει τέλος να σημειωθεί ότι η ΔΕΗ δεν έχει τοποθετηθεί σχετικά με την οικονομική αξιολόγηση της Πτολεμαΐδας V σε σύγκριση με άλλες εμπορικά ώριμες και διαθέσιμες τεχνολογίες. Έκθεση του WWF Ελλάς έχει δείξει ότι υβριδικοί συνδυασμοί αιολικών, φωτοβολταϊκών με αντλησιοταμιευτικά συστήματα αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας μπορούν να καλύψουν το φορτίο βάσης για το οποίο

¹⁹² Επί τάπητος η Εθνική Στρατηγική για την Κλιματική αλλαγή. (2016, Μάιος). Ανακτήθηκε από: goo.gl/wPlmkZ

¹⁹³ Λιάγγου Χ. (2015, Σεπτέμβριος). Ξεκινά η κατασκευή της νέας λιγνιτικής μονάδας Πτολεμαΐδα 5. Ανακτήθηκε από: goo.gl/dmVITv

¹⁹⁴ ΔΕΗ: Κατατέθηκε η δεύτερη προκαταβολή για την Πτολεμαΐδα V (2016, Αύγουστος). Ανακτήθηκε από: goo.gl/351kT2

¹⁹⁵ Απάντηση σε Ερώτηση με αριθ. πρωτ. 6361/22-12-2016 (2016, 25 Ιουλίου). <https://goo.gl/uKpOB8>

¹⁹⁶ Μαυρωτάς, Γ., Αμυράς, Γ., Δανέλλης, Σ., Ψαριανός, Γ. Ερώτηση προς τον Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας (2016, 22 Ιουνίου). Αριθ. πρωτ. 6361/22-6-2016. <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c0d5184d-7550-4265-8e0b-078e1bc7375a/9629976.pdf>

¹⁹⁷ Λεονάρδος, Μ. (2014, 6 Δεκεμβρίου). Στρατηγική και σχεδιασμός της ΔΕΗ για το ρόλο του λιγνίτη στο Ελληνικό Σύστημα Ηλεκτρισμού. Παρουσίαση στην ημερίδα του Πράσινου Ινστιτούτου με θέμα «Μετάβαση της Ελλάδας και της Δυτικής Μακεδονίας ειδικότερα σε μια μετα-λιγνιτική εποχή – προκλήσεις και δυνατότητες». <http://goo.gl/8Xo58g>

¹⁹⁸ WWF Ελλάς. (2013, 26 Ιουνίου). Πτολεμαΐδα 5 και Μελίτη 2, Έκθεση οικονομικής βιωσιμότητας των νέων λιγνιτικών μονάδων. Τεχνική έκθεση. <http://www.wwf.gr/images/pdfs/PtolemaidaVMeliti%CE%99%CE%99.pdf>

έχει σχεδιαστεί η Πτολεμαΐδα V όλη τη διάρκεια του χρόνου και μάλιστα με χαμηλότερο σταθμισμένο κόστος ηλεκτρικής ενέργειας.¹⁹⁹

Η διοίκηση της ΔΕΗ όμως δεν αρκείται στην κατασκευή της Πτολεμαΐδας V. Προκειμένου να υλοποιήσει το εκπεφρασμένο όραμά της για διατήρηση μεριδίου του λιγνίτη στο 35% της ζήτησης ηλεκτρικής ενέργειας μονίμως, επιχειρεί να συνάψει συνεργασία με την Κινεζική κατασκευαστική εταιρία CMEC καθώς και με τους ιδιώτες ιδιοκτήτες ορυχείων της περιφερειακής ενότητας Φλώρινας, προκειμένου να κατασκευαστεί και δεύτερη νέα λιγνιτική μονάδα, η Μελίτη II, παρά τις πολύ βάσιμες, διάχυτες αμφιβολίες τόσο για την αναγκαιότητα μιας νέας μονάδας όσο και για την οικονομική της βιωσιμότητα²⁰⁰.

Το σχετικό μνημόνιο συνεργασίας μεταξύ της κινεζικής εταιρίας και της ΔΕΗ υπογράφηκε στις 14 Σεπτεμβρίου 2016²⁰¹, παρουσία του υπουργού περιβάλλοντος και ενέργειας Πάνου Σκουρλέτη. Σε κοινή ανακοίνωσή τους το WWF Ελλάς και το ελληνικό γραφείο της Greenpeace καταδίκασαν την πρόθεση ΔΕΗ και κυβέρνησης για κατασκευή και δεύτερης νέας λιγνιτικής μονάδας, σε αυτό το διεθνές περιβάλλον που κάθε άλλο παρά εγγυάται τη βιωσιμότητα λιγνιτικών μονάδων και χωρίς απολύτως καμία ένδειξη για την αναγκαιότητά της προς κάλυψη της ζήτησης²⁰².

Πριν την υπογραφή του μνημονίου συνεργασίας, η ομάδα των Πράσινων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είχε αποστείλει επιστολή στον Πρωθυπουργό και στον Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας ζητώντας τη ματαίωση του σχεδίου, την εγκατάλειψη της προσπάθειας για δωρεάν δικαιώματα εκπομπών στην ηλεκτροπαραγωγή και τη διοχέτευση τμήματος των δημοσίων εσόδων από τη δημοπράτηση δικαιωμάτων εκπομπών για τη μετάβαση της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας στη μεταλιγνιτική περίοδο²⁰³.

Επί της ουσίας, η ΔΕΗ αναγνωρίζοντας ότι οι πρόσφατες αλλαγές στο ΕΣΣΕΔΕ²⁰⁴ που θα εφαρμοστούν την περίοδο 2021-2030 θα οδηγήσουν σε εκτόξευση της τιμής του δικαιώματος εκπομπών CO₂²⁰⁵ επιβαρύνοντας έτσι τα λειτουργικά έξοδα των νέων λιγνιτικών μονάδων, επιδόθηκε σε εκστρατεία για δωρεάν δικαιώματα εκπομπών τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Καθώς η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αναθεώρηση της οδηγίας του ΕΣΣΕΔΕ (2003/87/ΕΚ) επιτρέπει μόνο σε χώρες με κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάτω του 60% του ευρωπαϊκού μέσου όρου το 2013 να λαμβάνουν δωρεάν δικαιώματα εκπομπών στην ηλεκτροπαραγωγή την περίοδο 2021-2030 και η Ελλάδα το 2013 δεν πληρούσε αυτό το κριτήριο, η ΔΕΗ πρότεινε να συμπεριληφθεί και το 2014 ή/και το 2015 σαν έτος βάσης δεδομένου ότι εκείνες τις χρονιές η Ελλάδα βρέθηκε κάτω από το όριο του 60%.

Στο πλαίσιο αυτής της στρατηγικής, η ΔΕΗ συναντήθηκε με έλληνες ευρωβουλευτές²⁰⁶ και τον Επίτροπο Ενέργειας²⁰⁷, ενώ κατόρθωσε να πείσει και την κυβέρνηση να υιοθετήσει το αίτημα. Συγκεκριμένα, λίγες μέρες πριν από την Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για το Κλίμα στο Παρίσι, ο υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας ζήτησε από τον Επίτροπο Ενέργειας να στηρίξει τη χορήγηση δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών στον τομέα ηλεκτροπαραγωγής της Ελλάδας²⁰⁸, εισπράττοντας όμως την άρνηση του τελευταίου²⁰⁹. Την ίδια αρνητική απάντηση²¹⁰ έδωσε ο Επίτροπος Ενέργειας και στην

¹⁹⁹ WWF Ελλάς. (2015, Φεβρουάριος). Καθαρές Εναλλακτικές στην Πτολεμαΐδα V. <http://goo.gl/PCG8JP>

²⁰⁰ Τα "μυστικά" του κινεζικού ντιλ της ΔΕΗ - Όλο το σχέδιο και τα ερωτήματα για το αν "βγαίνει" επιχειρηματικά η Μελίτη II. (2016, Σεπτέμβριος). Ανακτήθηκε από: goo.gl/00DOiC

²⁰¹ Energypress.gr. (2016, 14 Σεπτεμβρίου). Μνημόνιο συνεργασίας της ΔΕΗ με την κινεζική CMEC για την κατασκευή νέας λιγνιτικής μονάδας στη Μελίτη. <https://goo.gl/RtQao9>

²⁰² WWF Ελλάς και Ελληνικό Γραφείο Greenpeace. (2016, 14 Σεπτεμβρίου). Μαύρο μνημόνιο στηρίζει ο Πάνος Σκουρλέτης. <http://www.wwf.gr/news/1862-2016-09-14-11-53-23>

²⁰³ Επιστολή Ομάδας Πράσινων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2016, 13 Σεπτεμβρίου). http://www.greens-efa.eu/fileadmin/dam/Documents/Letters/20160913_Letter_to_President_Tsipras_and_Minister_Skourletis-Meliti_Greece.pdf

²⁰⁴ European Parliament. (2015, May). ETS market stability reserve: MEPs strike deal with Council. <http://goo.gl/ovzX5n>

²⁰⁵ Thompson Reuters. (2015). Reviewing Europe's carbon market: fight for free allocation, slightly higher prices - Carbon prices are estimated to reach €30/t in 2030, according to Point Carbon analysts. Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/EUoZxw>

²⁰⁶ ΔΕΗ. (2015). Ανακτήθηκε από: goo.gl/fNjZKE

²⁰⁷ Τράτσα Μ. (2015, Ιούνιος). Συνάντηση του προέδρου της ΔΕΗ με τον επίτροπο Ενέργειας. [Άρθρο]. Ανακτήθηκε από: <http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=715984>

²⁰⁸ Συνάντηση Σκουρλέτη με τον επίτροπο Ενέργειας της ΕΕ. (2015, Νοέμβριος). [Άρθρο]. Ανακτήθηκε από: goo.gl/fHGQP2

²⁰⁹ «Πόρτα» από την Ε.Ε. στο ελληνικό αίτημα για δωρεάν ρύπους στον ηλεκτρισμό - Ποιοί είναι οι λόγοι. (2015, Δεκέμβριος). Ανακτήθηκε από: <http://www.kozan.gr/post/235124>

ερώτηση²¹¹ που υπέβαλλε ο ευρωβουλευτής των ΑΝΕΛ Νότης Μαριάς για την αλλαγή του έτους βάσης με στόχο να συμπεριληφθεί η Ελλάδα στις χώρες που δικαιούνται δωρεάν δικαιώματα εκπομπών στην ηλεκτροπαραγωγή. Το αίτημα της ΔΕΗ στηρίζει επίσης η αξιωματική αντιπολίτευση μέσω της ευρωβουλευτή Μαρίας Σπυράκη η οποία, σε συνεργασία με άλλους ευρωβουλευτές του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος, κατέθεσε σχετική τροπολογία στην Επιτροπή Βιομηχανίας, Έρευνας και Ενέργειας (ITRE)²¹² στο πλαίσιο της διαδικασίας αναθεώρησης της οδηγίας 2003/87/ΕΚ του ΕΣΕΔΕ. Σημειώνεται ότι η εν λόγω Επιτροπή έχει μόνο γνωμοδοτικό ρόλο στον συγκεκριμένο φάκελο, τον οποίο χειρίζεται η Επιτροπή Περιβάλλοντος, Δημόσιας Υγείας και Ασφάλειας Τροφίμων (ΕΝVI).

Το WWF Ελλάς από την πρώτη στιγμή τόνισε, τόσο δημόσια²¹³ όσο και ενημερώνοντας τους έλληνες ευρωβουλευτές²¹⁴, ότι το αίτημα της ΔΕΗ για δωρεάν δικαιώματα εκπομπών αντικείται στο ίδιο το πνεύμα της σχετικής ευρωπαϊκής οδηγίας. Εξαιρέσεις αυτού του είδους δίνονται σε χώρες για να τις βοηθήσουν να μεταβούν ομαλά σε ένα μοντέλο ηλεκτροπαραγωγής χαμηλών εκπομπών άνθρακα. Στην Ελλάδα αυτή η μετάβαση ξεκίνησε ήδη (αρκεί κανείς να δει την αύξηση της συμμετοχής των ΑΠΕ και την αντίστοιχη μείωση του λιγνίτη τα τελευταία χρόνια). Το γεγονός ότι οι λιγνιτικές μονάδες της ΔΕΗ πληρώνουν από 1/1/2013 για κάθε τόνο CO₂ που εκπέμπουν, έπαιξε καθοριστικό ρόλο σε αυτήν την αλλαγή πορείας (οι δαπάνες της ΔΕΗ για αγορά δικαιωμάτων εκπομπών το έτος 2015 ανήλθαν σε 251,1 εκατ. ευρώ, αυξημένες κατά 34,2 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2014)²¹⁵. Η ΔΕΗ λοιπόν ζητά την εξαίρεση για τον ακριβώς αντίθετο λόγο από αυτόν για τον οποίο ο νομοθέτης πρόβλεψε τη δυνατότητα εξαιρέσεων: για να ανακόψει την ως τώρα πρόοδο, επιστρέφοντας σε ένα ενεργειακό μοντέλο όπου ο λιγνίτης θα εξακολουθήσει να κυριαρχεί. Το πλέον σημαντικό όμως είναι ότι σύμφωνα με την ευρωπαϊκή νομοθεσία, τα δωρεάν δικαιώματα εκπομπών που δίνονται στην ηλεκτροπαραγωγή αφαιρούνται από τα δικαιώματα που κατανέμονται στη χώρα προς δημοπράτηση. Επομένως μειώνουν τα δημόσια έσοδα τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν τόσο για τη μετάβαση των λιγνιτικών περιοχών στη μεταλιγνιτική περίοδο²¹⁶, όσο και για την προώθηση της καθαρής ενέργειας (σημειώνεται πως στην τριετία 2013-2015 η Ελλάδα είχε συνολικά έσοδα ύψους 473,9 εκ. ευρώ)²¹⁷.

Στον αντίποδα των προσπαθειών της ΔΕΗ, το WWF Ελλάς, λίγες μέρες πριν την Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για το Κλίμα στο Παρίσι κατέθεσε πρόταση στη Μόνιμη Επιτροπή Περιβάλλοντος της Βουλής σύμφωνα με την οποία τμήμα των εσόδων από τη δημοπράτηση δικαιωμάτων εκπομπών να διατίθεται για τη δημιουργία θέσεων εργασίας σε εναλλακτικές οικονομικές δραστηριότητες στους τρεις λιγνιτικούς νομούς της χώρας²¹⁸. Τον Δεκέμβριο του 2015, οι δήμαρχοι των πέντε ενεργειακών δήμων της χώρας (Κοζάνης, Εορδαίας, Αμύνταιου, Φλώρινας και Μεγαλόπολης) με αφορμή νομοσχέδιο που έφερε η κυβέρνηση προς ψήφιση στη Βουλή για το πώς θα κατανεμηθούν τα δημόσια έσοδα από τη δημοπράτηση δικαιωμάτων εκπομπών την περίοδο 2016-2020, πρότεινε συγκεκριμένη τροπολογία προς αυτή την κατεύθυνση²¹⁹, την οποία στήριξε με εκτενή τεκμηρίωση και ο Περιφερειάρχης Δ. Μακεδονίας²²⁰, ενώ το δίκτυο ενεργειακών δήμων απέστειλε και επιστολή προς τα μέλη της εθνικής αντιπροσωπείας πριν την ψήφιση του σχετικού νόμου²²¹. Σχετική ερώτηση κατέθεσε

²¹⁰ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2016, Ιούλιος). Απάντηση του κ. Arias Cañete εξ ονόματος της Επιτροπής. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/IPIV2J>

²¹¹ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2016, Μάιος). Ερώτηση με αίτημα γραπτής απάντησης προς την Επιτροπή -Άρθρο 130 του Κανονισμού- Notis Marias (ECR). Ανακτήθηκε από: goo.gl/yB7HKV

²¹² Σπυράκη Μ. (2016, Ιούλιος). Στήριξη του ΕΛΚ στην Ελλάδα για τον εκσυγχρονισμό της ηλεκτροπαραγωγής – Έγινε θέση του ΕΛΚ η κοινή τροπολογία μας, ώστε να συμπεριληφθεί και η Ελλάδα στις χώρες που λαμβάνουν δωρεάν δικαιώματα στην ηλεκτροπαραγωγή. [Δελτίο Τύπου]. Ανακτήθηκε από: goo.gl/uAEew9

²¹³ Μάντζαρης Ν. (2015, Ιούνιος). Market Stability Reserve: Ρουά ματ στα λιγνιτικά σχέδια της ΔΕΗ. Ανακτήθηκε από: goo.gl/NYv8oT

²¹⁴ WWF Ελλάς. (2015, Οκτώβριος). Ενημέρωση WWF Ελλάς σχετικά με το αίτημα της ΔΕΗ για χορήγηση δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών CO₂ στον τομέα της ηλεκτροπαραγωγής. [Επιστολή]. Ανακτήθηκε από: http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF_Greece_free_CO2_allowances_Greek_MEPS.pdf

²¹⁵ ΔΕΗ. Ετήσιες Οικονομικές Καταστάσεις. 2015. <https://goo.gl/zOEMXs>

²¹⁶ Μάντζαρης Ν. (2015, Νοέμβριος). WWF Ελλάς: Δωρεάν δικαιώματα εκπομπών ή μεταλιγνιτική περίοδος;. Ανακτήθηκε από: goo.gl/EE4gnL

²¹⁷ Marcjohnston.org. (2016, 25 Αυγούστου). 2015 ETS revenues highest yet <https://goo.gl/BNMbOy>

²¹⁸ Βουλή των Ελλήνων. (2015, Νοέμβριος). Συνεδρίαση της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Προστασίας Περιβάλλοντος με θέμα «Η Διεθνής Διάσκεψη COP21 στο Παρίσι και η πολιτική της Ελλάδας για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής». Ανακτήθηκε από: goo.gl/ULsprn

²¹⁹ Δίκτυο Ενεργειακών Δήμων. (2015, Δεκέμβριος). Επιστολή προς τον ΥΠΕΝ και τον Αν. ΥΠΕΝ. Ανακτήθηκε από: goo.gl/MsLmnB

²²⁰ Την πρόταση των ενεργειακών δήμων για νομοθετική ρύθμιση που αφορά στα έσοδα από πλειστηριασμούς αδιάθετων δικαιωμάτων εκπομπών αερίων θερμοκηπίου στηρίζει ο Περιφερειάρχης Δυτικής Μακεδονίας. (2016, Ιανουάριος). Ανακτήθηκε από: goo.gl/OiE2Xk

²²¹ Μέρος από τα έσοδα των δημοπρασιών CO₂ ζητούν οι ενεργειακοί δήμοι. (2016, Φεβρουάριος). Ανακτήθηκε από: goo.gl/vwuEFk

επίσης τον Δεκέμβριο του 2015 και βουλευτής,²²² η απάντηση στην οποία είναι άσχετη με το κύριο ερώτημα. Η πρόταση των ενεργειακών δήμων υιοθετήθηκε από αρκετούς βουλευτές τόσο κατά τη συζήτηση του άρθρου στη Βουλή^{223,224} όσο και στην Επιτροπή Παραγωγής και Εμπορίου²²⁵. Παρόλα αυτά, ο υπουργός απέρριψε την πρόταση²²⁶ ισχυριζόμενος ότι για να χρηματοδοτηθούν θέσεις εργασίας στις λιγνιτικές περιοχές θα πρέπει να υπάρχει συγκεκριμένος σχεδιασμός.

Ακριβώς προς αυτή την κατεύθυνση κινήθηκε το WWF Ελλάς, το οποίο τον Ιούλιο του 2016 κατέθεσε συγκεκριμένο και κοστολογημένο οδικό χάρτη μετάβασης στη μεταλιγνιτική περίοδο για την Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας²²⁷. Επιλέχθηκαν δώδεκα (12) οικονομικές δραστηριότητες του πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα και για καθεμία από αυτές καταρτίστηκαν 3 διαφορετικά σενάρια (ήπιας, μέσης και ισχυρής) ανάπτυξης. Στον πρωτογενή τομέα, έμφαση δόθηκε στην καλλιέργεια κρόκου, αρωματικών και ενεργειακών φυτών, όπως και στην περαιτέρω αειφορική ανάπτυξη της δασοπονίας. Κεντρικός πυλώνας στον δευτερογενή τομέα ήταν η ανάπτυξη των ΑΠΕ, η εξοικονόμηση ενέργειας, η διαχείριση απορριμμάτων, η επεξεργασία της ιπτάμενης τέφρας και η μεταποίηση αρωματικών φυτών. Τέλος, ο τριτογενής τομέας στηρίζεται στην ανάπτυξη του βιομηχανικού τουρισμού, του οικοτουρισμού, αλλά και στην έρευνα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και τα ερευνητικά κέντρα της Δυτικής Μακεδονίας. Για κάθε σενάριο και δραστηριότητα εκτιμήθηκαν οι άμεσες θέσεις εργασίας, η άμεσα τοπικά προστιθέμενη αξία και οι απαιτούμενες επενδύσεις. Στη συνέχεια υπολογίστηκαν οι πολλαπλασιαστικές επιδράσεις αυτών των δραστηριοτήτων σε ολόκληρη την οικονομία της Δυτικής Μακεδονίας αφού προηγουμένως υπολογίστηκαν οι αντίστοιχοι πολλαπλασιαστές σε περιφερειακό επίπεδο.

Ακόμα και στο σενάριο «ήπιας ανάπτυξης» που χαρακτηρίζεται από τις πιο μετριοπαθείς παραδοχές για τις 12 αυτές οικονομικές δραστηριότητες, η οικονομία της Δυτικής Μακεδονίας δεν καταρρέει, καθώς αναπληρώνονται οι περισσότερες θέσεις εργασίας και δημιουργείται μεγαλύτερη Τοπικά Προστιθέμενη Αξία σε σχέση με τις απώλειες από την προγραμματισμένη απόσυρση των λιγνιτικών ΑΗΣ. Το σενάριο «μέσης ανάπτυξης», οδηγεί σε 2.197 περισσότερες θέσεις εργασίας από αυτές που θα χαθούν από την απόσυρση των λιγνιτικών σταθμών ως το 2030, και σε €0,7 δις μεγαλύτερη ΤΠΑ από την αντίστοιχη στο σενάριο αδράνειας. Η υλοποίηση του σεναρίου «ισχυρής ανάπτυξης» θα δημιουργήσει σχεδόν διπλάσιες θέσεις εργασίας (11.595) και παραπάνω από δύο φορές το τοπικό εισόδημα (€ 2,48 δις) που θα χαθεί την επόμενη δεκαεπταετία, ενώ οι απαιτούμενες επενδύσεις (€2,35 δις) είναι συγκρίσιμες με το κόστος των δύο νέων λιγνιτικών μονάδων που επιδιώκει να κατασκευάσει η ΔΕΗ (Πτολεμαΐδα V και Μελίτη II). Η έκθεση ολοκληρώνεται με την ανάδειξη πιθανών πηγών χρηματοδότησης από εθνικούς, αλλά και ευρωπαϊκούς πόρους για την υλοποίηση της μετάβασης στη μεταλιγνιτική περίοδο σε βάθος 15ετίας.

Για την αντιμετώπιση του ιδιαίτερου προβλήματος της τηλεθέρμανσης στη Δ. Μακεδονία που σήμερα στηρίζεται αποκλειστικά στη συμπαραγωγή ηλεκτρισμού και θερμότητας από λιγνίτη, το WWF Ελλάς εκπόνησε μελέτη που εξετάζει εναλλακτικές μεθόδους για την κάλυψη των αναγκών θέρμανσης, χρησιμοποιώντας την πόλη της Πτολεμαΐδας ως αντιπροσωπευτικό παράδειγμα²²⁸. Η μελέτη αποδεικνύει ότι το δίλημμα «λιγνίτης ή πετρέλαιο» παύει να υφίσταται, καθώς αναδεικνύει οικονομικά ανταγωνιστικές εναλλακτικές λύσεις που βασίζονται στις ΑΠΕ. Εξετάστηκαν 6 σενάρια με διαφορετικά μίγματα 4 τεχνολογιών ΑΠΕ. Η συγκριτική οικονομική αξιολόγησή τους έδειξε ότι το

²²² Αμυράς Γ. (2015, 22 Δεκεμβρίου). Ερώτηση με θέμα «Δωρεάν δικαιώματα εκπομπών στην λιγνιτική ηλεκτροπαραγωγή ή δημιουργία θέσεων εργασίας για τη μετάβαση στη μεταλιγνιτική περίοδο;». Ανακτήθηκε από: goo.gl/TmT4Yn

²²³ Κωνσταντινόπουλος Ο. (2016, Φεβρουάριος). Ομιλία στη Βουλή των Ελλήνων. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/214y17>

²²⁴ Οδυσσεάς Κωνσταντινόπουλος: Έστω και την τελευταία στιγμή, ζητώ από τον Υπουργό να εγκρίνει ένα μικρό αντισταθμιστικό όφελος για τη μείωση λιγνιτικής παραγωγής στην Αρκαδία, την Κοζάνη και τη Φλώρινα που θα πληγούν από την ανεργία. (2016, Φεβρουάριος). Ανακτήθηκε από: goo.gl/76O5aG

²²⁵ Ενημέρωση των μελών της Επιτροπής, από τον Πρόεδρο και Διευθύνοντα Σύμβουλο της ΔΕΗ Α.Ε., κ. Εμμανουήλ Παναγιωτάκη, σύμφωνα με το άρθρο 32 παρ. 9 του Κανονισμού της Βουλής, σχετικά με την ανάθεση της προμήθειας DIESEL και λοιπών υγρών καυσίμων για κάλυψη των αναγκών της ΔΕΗ Α.Ε. (2016, 1 Μαρτίου). Ανακτήθηκε από: goo.gl/no7f7b

²²⁶ Δήλωση Υπουργού Ενέργειας Π. Σκουρλέτη για την εντολή που έδωσε στη ΔΕΗ για το Ειδικό Τιμολόγιο στη Δυτική Μακεδονία. (2016, Φεβρουάριος). Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/qe6hjj>

²²⁷ WWF Ελλάς. (2016, Ιούλιος). Οδικός χάρτης μετάβασης στη μεταλιγνιτική περίοδο για την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας. Ανακτήθηκε από: http://www.wwf.gr/images/pdfs/Rmap_Study.pdf

²²⁸ Μαρκογιαννάκης Γ. για το WWF Ελλάς. (2016, Ιούλιος). Εναλλακτικές λύσεις για την τηλεθέρμανση στη Δ. Μακεδονία. Ανακτήθηκε από: http://www.wwf.gr/images/pdfs/H_Ptolemaida.pdf

σενάριο που συνδυάζει συμπαραγωγή ηλεκτρισμού θερμότητας με χρήση στερεής βιομάζας αλλά και βιοαερίου, με την ηλιοθερμία, επιδεικνύει την καλύτερη ισορροπία μεταξύ οικονομικής αποδοτικότητας και αναγκών σε πρώτη ύλη (βιομάζα), καθώς μπορεί να οδηγήσει ακόμα και σε μείωση της σημερινής τιμής πώλησης θερμότητας.

Τα αποτελέσματα αυτών των δύο μελετών παρουσιάστηκαν στην Κοζάνη τόσο σε δημόσια εκδήλωση για τη μεταλιγνιτική περίοδο²²⁹, όσο και σε συνάντηση με τους φορείς της περιοχής.

Σε ό,τι αφορά τις υφιστάμενες λιγνιτικές μονάδες κατά την περίοδο αναφοράς, διευθετήθηκε το ζήτημα της παράτασης λειτουργίας της Πτολεμαΐδας III, της πιο παλιάς και μίας από τις πιο ρυπογόνες λιγνιτικές μονάδες της ΔΕΗ. Κατά την προηγούμενη περίοδο αναφοράς η κυβέρνηση χρησιμοποιώντας ως πρόσχημα της παροχής συμπληρωματικής ισχύος τηλεθέρμανσης για την πόλη της Πτολεμαΐδας, ζήτησε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή την παράταση της λειτουργίας της μονάδας και πέρα από το τέλος του 2015, παρά το γεγονός ότι ρητή προϋπόθεση για την έκδοση της Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων του ΑΗΣ Πτολεμαΐδας το 2011, ήταν ότι όλες οι μονάδες του θα πρέπει να αποσυρθούν το αργότερο ως τις 31.12.2015. Το WWF Ελλάς που από την αρχή είχε αναδείξει το παράλογο και παράνομο του αιτήματος της ελληνικής κυβέρνησης²³⁰, έστειλε επιστολή²³¹ στον υπουργό και τον Αναπληρωτή υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας ζητώντας τους να αποσύρουν το παλαιότερο αίτημα της ελληνικής κυβέρνησης. Καθώς δεν υπήρξε ανταπόκριση από το υπουργείο, το WWF Ελλάς διερεύνησε με την αρμόδια Διεύθυνση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής την πορεία του αιτήματος και έλαβε αντίγραφο της απάντησης²³² που λίγο πριν είχε στείλει η Επιτροπή και στην Ελληνική κυβέρνηση. Σύμφωνα με την απάντηση η Πτολεμαΐδα III δεν πληροί τις προδιαγραφές της ευρωπαϊκής νομοθεσίας για να υπαχθεί σε καθεστώς παρέκκλισης περιορισμένης διάρκειας λειτουργίας κατά το άρθρο 33 της οδηγίας βιομηχανικών εκπομπών (2010/75/ΕΚ)²³³.

Τον Αύγουστο του 2015 εκδόθηκε κ.υ.α.²³⁴ που ενσωματώνει στην εθνική νομοθεσία το εγκεκριμένο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Μεταβατικό Εθνικό Σχέδιο Μείωσης Εκπομπών (ΜΕΣΜΕ). Πρόκειται ουσιαστικά για παράταση κατά 4,5 χρόνια (ως τις 30.6.2020) συμμόρφωσης με τα αυστηρότερα όρια εκπομπών της οδηγίας βιομηχανικών εκπομπών η οποία τέθηκε σε ισχύ από 1.1.2016. Το ελληνικό ΜΕΣΜΕ, στο οποίο εντάσσονται 4 ΑΗΣ (Άγιος Δημήτριος, Μελίτη, Μεγαλόπολη Α' και Μεγαλόπολη Β'), περιλαμβάνει όρια ποσοτήτων αλλά και συγκεντρώσεων οξειδίων του αζώτου (NO_x), διοξειδίου του θείου (SO₂) και σωματιδίων που επιτρέπεται να εκπέμπει ο κάθε ΑΗΣ αλλά και όλοι μαζί συνολικά κάθε χρόνο από το 2016 ως το 2020. Επίσης περιλαμβάνει χρονοδιάγραμμα συγκεκριμένων αναβαθμίσεων που θα οδηγήσουν στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Η εφαρμογή του χρονοδιαγράμματος αυτού ήδη εμφανίζει σημαντικές καθυστερήσεις καθώς η ΔΕΗ εμφανίζει πολύ μεγάλα προβλήματα ρευστότητας, ενώ ταυτόχρονα κατέβαλε πολύ μεγάλη προσπάθεια για να συγκεντρώσει το χρηματικό ποσό των 400 εκ ευρώ που απαιτείται για την προκαταβολή προς την εταιρία που έχει αναλάβει την κατασκευή της Πτολεμαΐδας V.

Παρά το ότι η σχετική κ.υ.α. υπογράφηκε τον Αύγουστο του 2015 κανένας από τους 4 λιγνιτικούς σταθμούς που υπάγονται στο ΜΕΣΜΕ δεν είχε περιβαλλοντικούς όρους σε ισχύ, ενώ από 1.1.2016, το ίδιο ίσχυε και για τους 2 λιγνιτικούς ΑΗΣ που υπάγονται σε καθεστώς παρέκκλισης περιορισμένης διάρκειας λειτουργίας σύμφωνα με το άρθρο 33 της 2010/75/ΕΚ (ΑΗΣ Καρδιάς και Αμυνταίου). Στον Πίνακα 1 παρουσιάζεται η κατάσταση με τις ΑΕΠΟ όλων των υφιστάμενων λιγνιτικών ΑΗΣ της χώρας όπως αυτή ίσχυε στις 1.1.2016. Σημειώνεται επίσης ότι καμία από τις αντίστοιχες ΑΕΠΟ, η ισχύς των οποίων είχε εκπνεύσει, δεν ήταν συμβατή με τα όρια και τις ποσότητες που αναφέρονται στο ΜΕΣΜΕ για την περίοδο 2016-2020. Σε ό,τι αφορά τις άδειες λειτουργίας, όλοι οι ΑΗΣ της χώρας υπάγονται

²²⁹ Δήμος Κοζάνης: Το πρόγραμμα της ημερίδας "Μεταλιγνιτική περίοδος – Η Πρόκληση για τη Δ. Μακεδονία". (2016, Απρίλιος). Ανακτήθηκε από: <http://www.kozan.gr/post/259310>

²³⁰ Μάντζαρης Ν. (15.5.2015). Πτολεμαΐδα III: Επαναλειτουργία «κατά παρέκκλιση» της λογικής; Energypress, <https://goo.gl/65vtK3>

²³¹ WWF Ελλάς. (2015, Οκτώβριος). Επιστολή προς τους Υπουργό και Αν. Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/images/pdfs/Ltr-Tsironis_Skourletis_re_Ptolemaidall.pdf

²³² European Commission, DG Environment. (2015, Νοέμβριος). Application of Article 33 of Directive 2010/75/EU on industrial emissions (IED) - Ptolemais power plant. [Επιστολή]. Ανακτήθηκε από: <http://www.wwf.gr/images/pdfs/Reply-to-WWF-Greece.pdf>

²³³ WWF Ελλάς. (2016, Ιανουάριος). «Πόρτα» της ΕΕ στην Πτολεμαΐδα III. [Δελτίο Τύπου]. Ανακτήθηκε από: <http://www.wwf.gr/news/1761-2016-01-27-11-19-52>

²³⁴ ΦΕΚ Β'1793. 2015

σε ένα ιδιαίζον καθεστώς, αυτό της «ενιαίας άδειας λειτουργίας», ενώ παράλληλα 3 από αυτούς έχουν και ξεχωριστή άδεια λειτουργίας τη στιγμή που δεν είχαν ΑΕΠΟ σε ισχύ (ΑΗΣ Μελίτης, ΑΗΣ Μεγαλόπολης Α', ΑΗΣ Μεγαλόπολης Β'). Με τα παραπάνω δεδομένα, το WWF Ελλάς προχώρησε τον Μάρτιο του 2016 σε σχετική καταγγελία στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Πίνακας: Ημερομηνίες έκδοσης και λήξης των ΑΕΠΟ των ΑΗΣ (1.1.2016)

ΑΗΣ	ΑΕΠΟ	Λήξη
Μεγαλόπολη 3(A)	158734/19.9.2006	31.12.2010
Μεγαλόπολη 4(B)	161692/29.5.2006	30.10.2010
Μελίτη 1	67596/23.09.1998	23.9.2004
Άγιος Δημήτριος 1-5	94650/12.9.2006	12.9.2013
Καρδιά 1-4	188380/7.11.2011	31.12.2015
Αμύνταιο 1-2	188379/7.11.2011	31.12.2015

Εξέλιξη στο θέμα των ΑΕΠΟ υπήρξε τον Ιούνιο του 2016 καθώς εκδόθηκε η ΑΕΠΟ του μεγαλύτερου ΑΗΣ της χώρας, του ΑΗΣ Αγίου Δημητρίου, με στόχο τη συμμόρφωση με το ΜΕΣΜΕ²³⁵. Ελάχιστες μέρες μετά παρουσιάστηκε²³⁶ επιστημονική μελέτη του ΑΠΘ²³⁷ που αποδίδει στην τέφρα του ίδιου ΑΗΣ, τις πολύ υψηλές συγκεντρώσεις εξασθενούς χρωμίου (CrVI) οι οποίες μετρήθηκαν στο πόσιμο νερό γειτονικών χωριών. Η ΔΕΗ αμφισβητεί τα συμπεράσματα αυτής της μελέτης, ανακοινώνοντας συνοπτικά τα αποτελέσματα άλλης μελέτης που εκπόνησε το ΕΜΠ για λογαριασμό της, τα οποία αποδίδουν τις υψηλές συγκεντρώσεις εξασθενούς χρωμίου κυρίως σε φυσικά αίτια²³⁸.

Εξορύξεις υδρογονανθράκων

Η σημαντικότερη εξέλιξη στις εξορύξεις υδρογονανθράκων κατά την περίοδο αναφοράς ήταν η ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής οδηγίας 2013/30 για την ασφάλεια των υπεράκτιων εξορύξεων υδρογονανθράκων που έλαβε χώρα με καθυστέρηση ενός χρόνου, τον Ιούλιο του 2016²³⁹. Εξαιτίας αυτής της καθυστέρησης η Ελλάδα έλαβε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή προειδοποίηση στις 23.9.2015 και αιτιολογημένη γνώμοδότηση στις 26.2.2016²⁴⁰. Όπως επισήμανε το WWF Ελλάς σε ενημέρωση²⁴¹ που απέστειλε σε μέλη του Ελληνικού Κοινοβουλίου που ζήτησαν τη συνδρομή του, η καθυστέρηση της εφαρμογής του νόμου θα είναι ακόμα μεγαλύτερη, δεδομένου ότι ο νόμος περιλαμβάνει ένα μεγάλο αριθμό εξουσιοδοτικών διατάξεων, για κρίσιμα θέματα όπως η ανεξάρτητη επαλήθευση, ή η εμπιστευτική αναφορά, τη στιγμή που ήδη έχουν υπογραφεί δύο συμβάσεις υπεράκτιων εξορύξεων στην Ελλάδα (Πατραϊκός κόλπος και Κατάκολο). Προβλήματα εντοπίζονται επίσης τόσο στη διασφάλιση των τεχνικών και χρηματοοικονομικών δυνατοτήτων των επιλεγέντων σχημάτων για την πρόληψη και την αντιμετώπιση σοβαρών ατυχημάτων, αλλά και την αποκατάσταση του περιβάλλοντος σε σχετικό ενδεχόμενο (άρθρο 4 του ν/σ), όσο και στην ίδια τη διαδικασία εξέτασης των πιθανών συνεπειών των γεωτρήσεων, στην οποία η συμμετοχή του κοινού πρέπει να γίνεται με τρόπο ουσιαστικό (άρθρο 5). Η οδηγία 2013/30 και το κείμενο του νόμου ορίζουν σαφώς πως οι άδειες υπεράκτιων εργασιών οφείλουν να χορηγούνται μόνο εφόσον έχουν παρασχεθεί επαρκείς αποδείξεις για την τήρηση των ανωτέρω, πριν την έναρξη οποιασδήποτε εργασίας.

²³⁵ ΑΔΑ ΨΒΖΥ4653Π8-ΠΕ8. 27.6.2016. Τροποποίηση, Ανάθεση της υπ. αρ. 94650/12-9-2006 ΚΥΑ «Εγκριση περιβαλλοντικών όρων λειτουργίας του ΑΗΣ της ΔΕΗ Α.Ε στον Άγιο Δημήτριο του Ν. Κοζάνης», καθώς και αναδιτύπωση των εγκεκριμένων περιβαλλοντικών όρων αυτής»

²³⁶ Κουταβάς Σ. (2016, 30 Ιουνίου). Κοζάνη: Στην τέφρα οφείλεται η ρύπανση των υπόγειων υδάτων. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/sg5Xzj>

²³⁷ Καντηράνης, Ν. κ.ά.(2016, Μάιος). Εκτίμηση της προέλευσης του Cr(VI) στο υπόγειο νερό ύδρευσης των Δημοτικών Διαμερισμάτων Ακρινής - Αγίου Δημητρίου - Ρυακίου του Δήμου Κοζάνης. Τμήμα Γεωλογίας, Τμήμα Χημικών Μηχανικών και Τμήμα Χημείας, ΑΠΘ. Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/l4z5wt>

²³⁸ ΔΕΗ ΑΕ. (2016, Ιούνιος). Αποτελέσματα έρευνας του ΕΜΠ. [Δελτίο Τύπου]. Ανακτήθηκε από: goo.gl/1zJj0n

²³⁹ Ν. 4409/2016. Πλαίσιο για την ασφάλεια στις υπεράκτιες εργασίες έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων, ενσωμάτωση της Οδηγίας 2013/30/ΕΕ, τροποποίηση του Π.δ. 148/2009 και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ Α' 136/28.7.2016

²⁴⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2016, 26 Φεβρουαρίου). Δέσμη παραβάσεων Φεβρουαρίου: Κυριότερες αποφάσεις. <https://goo.gl/cpjrcj>

²⁴¹ WWF Ελλάς. (2016, Ιούλιος). Επιστολή προς τα μέλη της Βουλής των Ελλήνων: Σχέδιο νόμου «Πλαίσιο για την ασφάλεια στις υπεράκτιες εργασίες έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων, ενσωμάτωση της οδηγίας 2013/30/ΕΕ, τροποποίηση του π.δ. 148/2009 και άλλες διατάξεις». Ανακτήθηκε από: http://www.wwf.gr/images/pdfs/SxoliaEnswmatwsi2013.30_June2016.pdf

Επίσης το WWF Ελλάς έθιξε το ζήτημα της μη ανεξαρτησίας της ΕΔΕΥ ΑΕ στον νέο νόμο σε αντίθεση με τα όσα προβλέπει η ευρωπαϊκή οδηγία. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την 2013/30/ΕΚ, ο συγκεκριμένος φορέας πρέπει να λειτουργεί «*ανεξάρτητα από πολιτικές, κανονιστικές αποφάσεις ή άλλους παράγοντες που δεν σχετίζονται με τα καθήκοντά της κατά την παρούσα οδηγία*». Από την άλλη μεριά, 3 από τα 4 μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΔΕΥ ΑΕ διορίζονται με απόφαση του υπουργού ΠΕΝ, ενώ ο Πρόεδρος του ΔΣ διορίζεται με απόφαση υπουργικού συμβουλίου. Επιπλέον, το ύψος των προβλεπόμενων προστίμων κρίθηκε ιδιαίτερα χαμηλό και άρα ασύμβατο με την πρόβλεψη της οδηγίας ότι για κυρώσεις που πρέπει να είναι «αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές».

Κατά τη γνώμη του WWF Ελλάς, οι προτεραιότητες της ελληνικής κυβέρνησης πρέπει να είναι:

- η αναλυτική χαρτογράφηση των σωρευτικών επιπτώσεων των διαφορετικών δραστηριοτήτων στα θαλάσσια οικοσυστήματα, σε εθνικό επίπεδο,
- η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, θαλάσσιου και παράκτιου, με προτεραιότητα στη διασφάλιση της ακεραιότητας των προστατευόμενων περιοχών και διατήρηση των προστατευόμενων ειδών
- η εφαρμογή της αρχής της προφύλαξης, ελλείψει των απαραίτητων δεδομένων και πληροφοριών.

Σημειώνεται τέλος πως η πάγια θέση του WWF²⁴² είναι ενάντια σε οποιαδήποτε νέα εξόρυξη πετρελαίου και φυσικού αερίου στη Μεσόγειο, τόσο λόγω της ιδιαίτερης βιοποικιλότητας που φιλοξενείται στα νερά της, όσο και λόγω της ανάγκης να περιορίσουμε άμεσα την καύση ορυκτών καυσίμων, εάν θέλουμε να ανακόψουμε την πορεία της επερχόμενης αλλαγής του κλίματος.

Φυσικό αέριο

Σε αδιέξοδο φαίνεται να οδηγείται η πώληση του 66%, των μετοχών της εταιρείας «Διαχειριστής Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου ΑΕ» (ΔΕΣΦΑ), σχεδόν τρία χρόνια μετά την υπογραφή της συμφωνίας πώλησης έναντι 400 εκατ. ευρώ, μεταξύ αφενός του ΤΑΙΠΕΔ και των ΕΛΠΕ και αφετέρου της εταιρείας πετρελαίου του Αζερμπαϊτζάν SOCAR. Είχε προηγηθεί η επίλυση της εμπλοκής της εξαγοράς με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή λόγω του ότι δεν υπάρχει προηγούμενο εισόδοιο σε ευρωπαϊκά δίκτυα, εταιρείας τρίτης χώρας με δραστηριότητα σε δίκτυα, παραγωγή και εμπορία, μέσω της δέσμευσης της Αζέρικης εταιρείας να πουλήσει το 17% του πακέτου της σε ευρωπαϊκή εταιρία. Η αιτία της νέας εμπλοκής που ενδέχεται να οδηγήσει τη συμφωνία σε ναυάγιο είναι η τροπολογία που κατέθεσε ο υπουργός ΠΕΝ στο ψηφισθέν νομοσχέδιο για την ασφάλεια των υπεράκτιων εξορύξεων τον Ιούλιο του 2016 (ν. 4409/2016). Συγκεκριμένα σύμφωνα με το άρθρο 61 του νέου νόμου, οι αυξήσεις στα τέλη χρήσης του δικτύου φυσικού αερίου που θα αποτελούσαν και τα βασικά έσοδα της SOCAR περιορίστηκαν σε επίπεδα 30-35% με στόχο να μειωθεί η επιβάρυνση για την ενεργοβόρο βιομηχανία και τους καταναλωτές. Από την άλλη μεριά η Αζέρικη εταιρία είχε βασίσει την προσφορά της για εξαγορά του 66% του ΔΕΣΦΑ προς 400 εκ. ευρώ σε αυξήσεις των τελών της τάξης του 68%. Σημειώνεται ότι η εγγυητική επιστολή που είχε καταθέσει η SOCAR λήγει στις 30.9.2016.

Η Αζέρικη εταιρία διευκρίνισε ότι αυτή η εξέλιξη σε ό,τι αφορά την εξαγορά του ΔΕΣΦΑ δεν θα επηρεάσει αρνητικά την πορεία του αγωγού TAP όπου συμμετέχει, η κατασκευή του οποίου ξεκίνησε τον Μάιο του 2016 μετά το πράσινο φως που έδωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή²⁴³. Τέλος, εγκρίθηκε από τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας η πρόσκληση για την υποβολή δεσμευτικών προσφορών βάσει των κατευθυντήριων γραμμών για τη διαχείριση και κατανομή δυναμικότητας επί του διασυνδεδεμένου αγωγού Ελλάδας-Βουλγαρίας, IGB. Το έργο προγραμματίζεται να ξεκινήσει το δεύτερο εξάμηνο του 2016, ενώ η έναρξη λειτουργίας του προσδιορίζεται για τις αρχές του δεύτερου εξαμήνου του 2018²⁴⁴.

²⁴² Leading change for the Mediterranean Sea. Ανακτήθηκε από:

http://wwf.panda.org/what_we_do/where_we_work/mediterranean/mediterranean_marine_initiative/

²⁴³ Πράσινο φως της Κομισιόν στον αγωγό TAP. (2016, Μάρτιος). Ανακτήθηκε από: goo.gl/PPtHTI

²⁴⁴ Προχωρά ο ελληνοβουλγαρικός αγωγός IGB. (2016, Αύγουστος). Ανακτήθηκε από: goo.gl/g3gWCv

Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

Στο χρονικό διάστημα Ιούλιος 2015-Ιούνιος 2016 εγκαταστάθηκαν μόνο 199 MW αιολικών και μόλις 1 MW φωτοβολταϊκών σταθμών^{245,246}, συμπεριλαμβανομένων και των φωτοβολταϊκών σε στέγες, εξαιτίας του ασταθούς επενδυτικού κλίματος και της πολιτικής περιορισμού της διείσδυσης των ΑΠΕ. Ο ρυθμός ανάπτυξης των ΑΠΕ παρέμεινε χαμηλός αλλά σημείωσε μικρή βελτίωση σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο αναφοράς όπου στο αντίστοιχο χρονικό διάστημα είχαν εγκατασταθεί 151 MW αιολικών και 13 MW φωτοβολταϊκών σταθμών.

Στις 26 Φεβρουαρίου 2016, το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας έθεσε σε κλειστή δημόσια διαβούλευση το «*Νέο σχήμα λειτουργικής ενίσχυσης για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ*»²⁴⁷, σύμφωνα με την υποχρέωση που ανέλαβε με βάση το 3^ο μνημόνιο²⁴⁸ και με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τους τομείς Περιβάλλοντος και Ενέργειας την περίοδο 2014-2020²⁴⁹. Στόχος του νέου σχήματος είναι η σταδιακή ενσωμάτωση και συμμετοχή των ΑΠΕ στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας με την ελάχιστη δυνατή επιβάρυνση του τελικού καταναλωτή.

Το WWF Ελλάς κατέθεσε στη διαβούλευση αναλυτικά σχόλια²⁵⁰. Ενώ εκτιμά ως θετικό το πνεύμα του νόμου με βάση το οποίο οι ώριμες τεχνολογίες ΑΠΕ μπορούν και πρέπει να ενταχθούν στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας συναγωνιζόμενες ευθέως τις συμβατικές τεχνολογίες ηλεκτροπαραγωγής, εντούτοις θεωρεί ότι ο νέος μηχανισμός στήριξης των ΑΠΕ έχει πολλά προβληματικά σημεία και σημαντικές ελλείψεις. Καταρχάς στη σχετική ομάδα εργασίας που κατάρτισε το υπουργείο απουσίασαν εκπρόσωποι της ακαδημαϊκής κοινότητας, της κοινωνίας των πολιτών και της αγοράς των ΑΠΕ, ενδεικτικό μιας προβληματικής νοοτροπίας. Η κατάθεσή του για δημόσια διαβούλευση έγινε και πάλι με μεγάλη καθυστέρηση οδηγώντας σε σειρά επιπλέον στρεβλώσεων για την αγορά των ΑΠΕ στην Ελλάδα. Το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι η έμμεση θεσμοθέτηση νέου, χαμηλότερου στόχου διείσδυσης των ΑΠΕ για το 2020 που καταργεί στην ουσία τον νομοθετημένο (ν. 3851/2010) στόχο του 40% μεριδίου ΑΠΕ στην ηλεκτροπαραγωγή. Είναι χαρακτηριστικό ότι απαντώντας σε σχετική κοινοβουλευτική ερώτηση²⁵¹ έξι μήνες αργότερα²⁵², ο υπουργός Πάνος Σκουρλέτης παραδέχεται τη χωρίς καμία διαβούλευση καταστρατήγηση του ν. 3851/2010 σχετικά με τον στόχο διείσδυσης των ΑΠΕ για το 2020. Η αρνητική αυτή εξέλιξη μάλιστα προηγήθηκε του μακροχρόνιου ενεργειακού σχεδιασμού που ακόμα δεν έχει καταρτιστεί, προκαταλαμβάνοντάς τον στην πράξη σε συνδυασμό με τις αποφάσεις για κατασκευή δύο νέων λιγνιτικών μονάδων. Επί της ουσίας το νέο σχήμα καταλήγει να μειώνει ακόμα περισσότερο τα έσοδα των παραγωγών ΑΠΕ, δύο μόλις χρόνια μετά το New Deal (ν. 4254/2014) με το σκεπτικό του εξορθολογισμού της αγοράς ΑΠΕ, ακόμα και σε τεχνολογίες ΑΠΕ όπου το κόστος εγκατάστασης και λειτουργίας δεν έχει αλλάξει σημαντικά τα τελευταία χρόνια (πχ αιολικά, μικρά υδροηλεκτρικά). Σε συνδυασμό με τις αλληπάλληλες αλλαγές του θεσμικού πλαισίου των ΑΠΕ καθώς και άλλου είδους άμεσες ή έμμεσες επιβαρύνσεις των παραγωγών ΑΠΕ (διακοπιμότητα, αντιστάθμιση κόστους CO₂ για την ενίσχυση των ενεργοβόρων βιομηχανιών) η κατάληξη θα είναι η παρατεταμένη καθήλωση των ΑΠΕ σε χαμηλά επίπεδα διείσδυσης τη στιγμή που ο κλάδος θα μπορούσε να συνεισφέρει δυναμικά στην ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας.

²⁴⁵ ΛΑΓΗΕ Α.Ε. (2016, Ιούνιος). Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και ΣΗΘΥΑ. Συνοπτικό Πληροφοριακό Δελτίο. http://www.lagie.gr/fileadmin/groups/EDRETH/RES/2016_06_RES_01.pdf

²⁴⁶ ΔΕΔΔΗΕ Α.Ε. (2016, Ιούνιος). Πληροφοριακό Δελτίο Παραγωγής στα Μη Διασυνδεδεμένα νησιά για τον Ιούνιο 2016. <http://goo.gl/k8HZPa>

²⁴⁷ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, Φεβρουάριος). Περιγραφή σχήματος λειτουργικής ενίσχυσης στους τομείς των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και Συμπαγωγής Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/BgL5mE>

²⁴⁸ Νόμος 4336/2015 ΦΕΚ 94 Α/14.8.2015

²⁴⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014, Ιούνιος). Κατευθυντήριες γραμμές για τις κρατικές ενισχύσεις στους τομείς του περιβάλλοντος και της ενέργειας (2014-2020). [Ανακοίνωση]. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/tk21el>

²⁵⁰ WWF Ελλάς. (2016, Μάρτιος). Σχόλια επί του νέου σχήματος λειτουργικής ενίσχυσης για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ. Ανακτήθηκε από: http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF_Greece_Comments_RES_scheme_fin.pdf

²⁵¹ Αμυράς, Γ. Ερώτηση προς τον Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 11 Μαρτίου). Αριθ. πρωτ. 3930/11-3-2016. <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c0d5184d-7550-4265-8e0b-078e1bc7375a/9521074.pdf>

²⁵² Απάντηση στην Ερώτηση με αριθ. πρωτ. 3930/11-3-2016 (2016, 8 Σεπτεμβρίου). <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/67715b2c-ec81-4f0c-ad6a-476a34d732bd/9704094.pdf>

Επίσης, το νέο σχήμα στήριξης των ΑΠΕ έχει σημαντικές ελλείψεις Δεν προσφέρει κανένα κίνητρο για την ανάπτυξη αιολικών πάρκων που θα αξιοποιούν περιοχές με χαμηλότερο αιολικό δυναμικό μέσα σε Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) για την ορνιθοπανίδα όταν σε αυτές υπάρχουν και περιοχές υψηλού αιολικού δυναμικού. Κάτι τέτοιο θα συνέβαλε στην αποσυμφόρηση περιοχών υψηλού αιολικού δυναμικού εντός προστατευόμενων περιοχών, όπου η ανάπτυξη αιολικών ενδέχεται να έχει σημαντικές επιπτώσεις στην προστατευόμενη ορνιθοπανίδα. Επιπλέον, δεν περιέχει καμία μέριμνα ή κίνητρο για την ανάπτυξη υβριδικών συστημάτων ΑΠΕ με συστήματα αποθήκευσης ενέργειας (μπαταρίες ή συστήματα αντλησιοταμίευσης), πράγμα που θα μπορούσε να είναι ευεργετικό ειδικά στα μη διασυνδεδεμένα νησιά και ιδιαιτέρως αυτά των οποίων η διασύνδεση δεν προβλέπεται να προχωρήσει στο άμεσο μέλλον. Τέλος το νέο σχήμα στήριξης των ΑΠΕ δεν αγγίζει ένα δομικό και χρόνιο πρόβλημα του Ειδικού Λογαριασμού ΑΠΕ (ΕΛΑΠΕ) του ΛΑΓΗΕ: τον στρεβλό τρόπο υπολογισμού του ΕΤΜΕΑΡ με το οποίο τελικά επιβαρύνονται οι καταναλωτές, αφού όπως και στο υφιστάμενο σύστημα εγγυημένων τιμών, έτσι και με το νέο μηχανισμό, οι ΑΠΕ θα συμμετέχουν στον Ημερήσιο Ενεργειακό Προγραμματισμό (ΗΕΠ) με μηδενική τιμή, μη επηρεάζοντας άμεσα την Οριακή Τιμή Συστήματος (ΟΤΣ).

Ο νέος μηχανισμός στήριξης κατατέθηκε για δεύτερη φορά σε ανοικτή δημόσια διαβούλευση στο ορηγον στις 17 Ιουνίου 2016 για χρονικό διάστημα 10 ημερών²⁵³ με αφαίρεση των σχετικών αναφορών για τη συνολική ισχύ ΑΠΕ που θα εγκατασταθεί ως το 2020 και ξεκάθαρη αναφορά στην ισχύ του ν. 3851/2010 ως προς τη συμμετοχή της ενέργειας που παράγεται από ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας στη χώρα μέχρι το έτος 2020. Στη συνέχεια ήρθε για συζήτηση στη Βουλή στις 2 Αυγούστου με τη διαδικασία του κατεπείγοντος και τελικά ψηφίστηκε στις 4 Αυγούστου²⁵⁴. Δυστυχώς καμία ουσιαστική συζήτηση δεν έγινε στη Βουλή καθώς εκτός από την πίεση του χρόνου, ο νέος μηχανισμός στήριξης επισκιάστηκε από τη συζήτηση για μια εμβόλιμη τροπολογία της τελευταίας στιγμής για το μουσουλμανικό Τέμενος στο Βοτανικό.

Εξοικονόμηση ενέργειας

Με τον ν. 4342/2015 η ελληνική κυβέρνηση ενσωμάτωσε την οδηγία 27/2012 για την ενεργειακή αποδοτικότητα, έπειτα από 2 αποτυχημένες προσπάθειες των προηγούμενων κυβερνήσεων (η πρώτη δημόσια διαβούλευση του νόμου έγινε τον Σεπτέμβριο του 2014 και η δεύτερη τον Ιούνιο του 2015), και αφού είχε προηγηθεί η παραπομπή της χώρας στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, με πρόταση επιβολής ημερήσιου προστίμου €29.145,60²⁵⁵. Η οδηγία περιλαμβάνει την υποχρέωση ετήσιας ανακαίνισης του 3% της συνολικής επιφάνειας των κτιρίων της κεντρικής δημόσιας διοίκησης, από 1/1/2014, υποχρέωση στην οποία έχει σημειωθεί πλήρης απραξία.

Εκ μέρους της Ελλάδας, και όσο αφορά τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την οδηγία 2010/31, εκκρεμούν ακόμα ο καθορισμός των βέλτιστων από πλευράς κόστους επιπέδων απόδοσης (για την οποία η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε την παραπομπή της χώρας στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο)²⁵⁶, η αναθεώρηση των ελάχιστων απαιτήσεων ενέργειας, και ο ορισμός του κτιρίου σχεδόν μηδενικής κατανάλωσης (nZEB). Η αναθεώρηση του ΚΕΝΑΚ, που έχει εξαγγελθεί από την ελληνική

²⁵³ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016). Δημόσια Διαβούλευση για το νέο καθεστώς στήριξης των σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Συμπαράγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας υψηλής απόδοσης. Ανακτήθηκε από: <http://www.opengov.gr/minenv/?p=7396>

²⁵⁴ Νόμος 4414/2016 (ΦΕΚ Α' 149/9.8.2016) «Νέο καθεστώς στήριξης των σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Συμπαράγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης - Διατάξεις για το νομικό και λειτουργικό διαχωρισμό των κλάδων προμήθειας και διανομής στην αγορά του φυσικού αερίου και άλλες διατάξεις.»

²⁵⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2015, 18 Ιουνίου). Η Επιτροπή παραπέμπει την ΕΛΛΑΔΑ στο Δικαστήριο και αποστέλλει στη ΓΕΡΜΑΝΙΑ τελευταία προειδοποίηση σχετικά με τη μεταφορά της οδηγίας για την ενεργειακή απόδοση. [Δελτίο Τύπου]. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/9sGhJl>

²⁵⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2015, 19 Νοεμβρίου). Η Επιτροπή παραπέμπει την ΕΛΛΑΔΑ στο Δικαστήριο για μη συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την οδηγία για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων. [Δελτίο Τύπου]. Ανακτήθηκε από: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6007_el.htm

κυβέρνηση²⁵⁷, συνιστά μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για να εκπληρωθούν οι παραπάνω υποχρεώσεις. Για τον σκοπό αυτό, μάλιστα, έχει συσταθεί και ειδική Επιτροπή από το ΥΠΕΝ²⁵⁸.

Σημαντική εξαγγελία, που όμως μένει να υλοποιηθεί τάχιστα, αποτελεί το νέο πρόγραμμα εξοικονόμησης για τον τομέα της κατοικίας, «Εξοικονομώ Κατ' Οίκον»²⁵⁹, με θετικά στοιχεία όπως η προβλεπόμενη αύξηση του επιλέξιμου προϋπολογισμού/αίτησης, ο κομβικός ρόλος του ΕΤΕΑΝ κλπ., αλλά και αρνητικά, όπως ο μικρός αριθμός κατοικιών που προβλέπεται να υπαχθούν στο νέο πρόγραμμα. Με κ.υ.α (13/02-01/180616/1180/2016)²⁶⁰ τροποποιήθηκε η κ.υ.α προκήρυξης του προηγούμενου προγράμματος «Εξοικονομώ Κατ' Οίκον», για την επέκταση του χρονικού ορίου υποβολής αιτήσεων και την καταβολή επιπλέον πόρων προς τους δικαιούχους. Με τον ν. 4409/2016,²⁶¹ τέλος, εισήχθησαν διατάξεις για την άρση της στρέβλωσης διενέργειας ελέγχων από 'προσωρινούς' επιθεωρητές, οι οποίοι ασκούσαν την ιδιότητα αυτή για πάνω από 5 έτη.

Αγορά ηλεκτρικής ενέργειας

Λαμβάνοντας υπόψη τη δέσμευση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας για τη διάθεση ποσοστού ύψους 60% των αναμενόμενων εσόδων από τις δημοπρασίες δικαιωμάτων ρύπων του 2016 για την ενίσχυση του Ειδικού Λογαριασμού ΑΠΕ & ΣΗΘΥΑ κατά το έτος αυτό, δηλαδή περίπου 150 εκ. € σύμφωνα με συντηρητική εκτίμηση (το υπουργείο εκτιμούσε 176 εκ. ευρώ), η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) προσδιόρισε τον Δεκέμβριο του 2015 τις χρεώσεις ΕΤΜΕΑΡ με ισχύ από 1.1.2016, ανά κατηγορία καταναλωτή²⁶²:

Πίνακας: Μεταβολή στις χρεώσεις ΕΤΜΕΑΡ μεταξύ 2016 και προηγούμενων ετών (€/1000kWh)

Κατηγορία πελάτη	2014-2015	2016	Μεταβολή %	
Οικιακοί	26,30	24,87	-1,43	-5,4%
Αγροτικοί ΧΤ	11,39	10,69	-0,70	-6,1%
Λοιποί ΧΤ	30,89	28,21	-2,68	-8,7%
ΜΤ άνω των 13 GWh	2,31	2,48	0,17	7,4%
Αγροτικοί ΜΤ	10,83	10,12	-0,71	-6,6%
Λοιποί ΜΤ	12,77	10,12	-2,65	-20,8%
ΥΤ	2,23	2,41	0,18	8,1%
Μεσοσταθμική	19,73	18,13	-1,60	-8,1%

Η μείωση του απαιτούμενου εσόδου του ΕΤΜΕΑΡ για το 2016 ανέρχεται στα 130 εκ. € (από περίπου 1067 εκ. € εκτιμώμενα έσοδα του Ειδικού Λογαριασμού από ΕΤΜΕΑΡ κατά το 2015, σε περίπου 937 εκ. € το 2016). Το γεγονός αυτό οδηγεί, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Πίνακα 1, σε μεσοσταθμική μείωση των χρεώσεων ΕΤΜΕΑΡ για το 2016 κατά 8.1%, σε σχέση με τις αντίστοιχες χρεώσεις των ετών 2014-2015. Σημειώνεται ότι η δυνατότητα μείωσης του ΕΤΜΕΑΡ σχετίζεται με την αναμενόμενη αύξηση των δημοσίων εσόδων από τη δημοπράτηση των δικαιωμάτων εκπομπών CO2 που κατανέμονται στη χώρα.

²⁵⁷ Βερροϊόπουλος (ΥΠΕΝ): έρχονται νέο μοντέλο ΑΠΕ & νέο "εξοικονομώ". (2016, Φεβρουάριος). Ανακτήθηκε από: [http://www.b2green.gr/ell/post/31961/verroiopoulos-\(ypen\)-erchontai-neo-montelo-ape-&-neo-exoikonomo](http://www.b2green.gr/ell/post/31961/verroiopoulos-(ypen)-erchontai-neo-montelo-ape-&-neo-exoikonomo)

²⁵⁸ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 22 Ιανουαρίου). Απόφαση: Σύσταση και Συγκρότηση Επιτροπής Συντονισμού για την επικαιροποίηση της

εθνικής νομοθεσίας για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων, Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ.

²⁵⁹ Ζούντα Α. (2016, 28 Αυγούστου). Νέα φιλοσοφία για το «Εξοικονομώ κατ' οίκον». [Άρθρο]. Ανακτήθηκε από: goo.gl/E4Kiu7

²⁶⁰ Κοινή υπουργική απόφαση 13/02-01/180616/1180 «Τροποποίηση της με αριθ. Φ.Β1/Ε2.1/244/6/5.1.2011 κοινής απόφασης των Υπουργών Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας και Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΦΕΚ Β' 54/26.01.2011) με τίτλο «Προκήρυξη του Προγράμματος «Εξοικονομώ κατ' οίκον» που θα υλοποιηθεί στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007- 2013», όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει» (ΦΕΚ Β 2274/22.07.2016)

²⁶¹ Νόμος 4409/2016 «Πλαίσιο για την ασφάλεια στις υπερβάτιες εργασίες έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων, ενσωμάτωση της Οδηγίας 2013/30/ΕΕ, τροποποίηση του π.δ. 148/2009 και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 136/28.7.2016)

²⁶² ΡΑΕ. (2015). ΑΠΟΦΑΣΗ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ.465/2015. Ανακτήθηκε από: goo.gl/itqGMF

Επίσης, τον Σεπτέμβριο του 2015 το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε νόμιμη για τους καταναλωτές οικιακής χρήσης την επιβολή του ειδικού τέλους μείωσης εκπομπών αερίων ρύπων (ΕΤΜΕΑΡ), το οποίο εισπράχθηκε το 2013 μέσω των λογαριασμών της ΔΕΗ. Αντίθετα, την έκρινε ως παράνομη όσον αφορά στις εταιρείες αυτοπαραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και από μονάδες Συμπααραγωγής Ηλεκτρισμού και Θερμότητας και μονάδες Συμπααραγωγής Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Αποδοτικότητας (ΣΗΘ/ΣΗΘΥΑ), κάνοντας δεκτή την αίτηση εταιρείας που ζητούσε να ακυρωθεί η απόφαση της ΡΑΕ, με την οποία καθορίστηκαν οι τιμές του ΕΤΜΕΑΡ για το β' εξάμηνο του 2013. Με τις δυο αυτές αποφάσεις της (3366 και 3367/2015) η Ολομέλεια του ΣτΕ κάνει έναν σαφή διαχωρισμό αφού κρίνει ότι οι εταιρείες παράγοντας καθαρή ηλεκτρική ενέργεια έχουν συμβάλλει ήδη στον εθνικό σκοπό μείωσης εκπομπών αερίων ρύπων.

Μία από τις βασικές υποχρεώσεις του Μνημονίου²⁶³ στον τομέα της ενέργειας ήταν η κατάργηση της έκπτωσης 20% για την ενεργοβόρο βιομηχανία και η αντικατάστασή της με τιμολόγια βάσει του οριακού κόστους παραγωγής λαμβάνοντας υπόψη τα καταναλωτικά χαρακτηριστικά των πελατών που επηρεάζουν το κόστος. Για να αποζημιώσει την απώλεια για την ενεργοβόρο βιομηχανία η κυβέρνηση, με Υπουργική Απόφαση τις παραμονές της Πρωτοχρονιάς του 2016²⁶⁴, εισήγαγε τις **Υπηρεσίες Διακοπόμενου Φορτίου** (ΥΔΦ), με τις οποίες δύναται ο Διαχειριστής του Συστήματος (ΑΔΜΗΕ) να διακόπτει την ηλεκτροδότηση επιλεγμένων βιομηχανικών μονάδων, για ορισμένο χρονικό διάστημα, με καταβολή ανάλογης οικονομικής αποζημίωσης. Βάσει της υ.α., οι ΥΔΦ επιβάλλονται από την ανάγκη διασφάλισης της ευστάθειας του συστήματος ηλεκτρικής ενέργειας (αναφέρονται λόγοι όπως η χαμηλή διαθέσιμη ηλεκτροπαραγωγική ισχύς, περιορισμοί στις εισαγωγές ηλεκτρικής ενέργειας, κρίση προμήθειας φυσικού αερίου κλπ).

Από πούθενά όμως δεν προκύπτει πρόβλημα ευστάθειας του συστήματος που θα δικαιολογούσε την ανάγκη εφαρμογής του μέτρου της διακοπιμότητας. Το αντίθετο μάλιστα. Το 2013 ο ΛΑΓΗΕ εκτίμησε πως η εγκατεστημένη ισχύς είναι περίπου διπλάσια της ετήσιας μέγιστης ζήτησης²⁶⁵. Το 2014 η Τρόικα επεσήμανε πως η χώρα διαθέτει υπερεπάρκεια ισχύος, συνεπώς δεν συντρέχει λόγος για θέσπιση μηχανισμού εξασφάλισής της²⁶⁶. Το 2015, στις προγραμματικές δηλώσεις της Κυβέρνησης, μόλις τρεις μήνες πριν την θέσπιση των ΥΔΦ, ο ίδιος ο Υπουργός επεσήμανε τη «*σημερινή υπερεπάρκεια ισχύος παραγωγής*»²⁶⁷. Επιπλέον ο Διαχειριστής του Συστήματος έχει εκτιμήσει σε δύο διαδοχικές μελέτες επάρκειας ισχύος πως για το έτος 2016 οι ωριαίοι δείκτες αξιοπιστίας είναι πολύ πάνω από τα αποδεκτά όρια (Μελέτη Επάρκειας Ισχύος 2013-2020), ενώ έως και το 2019 τα επίπεδα αξιοπιστίας παραμένουν υψηλά ακόμα και χωρίς τη δυνατότητα εισαγωγών ενέργειας (Μελέτη Επάρκειας Ισχύος 2017-2023). Το 2016, οι παραγωγοί ενέργειας από φωτοβολταϊκά δημοσίευσαν τεχνική μελέτη η οποία διαπίστωσε πως την τριετία 2013-2015 υπήρχε, ανά πάσα στιγμή, περίσσεια θερμικής δυναμικότητας της τάξης των 1.500 MW²⁶⁸. Τέλος, η ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας συνεχώς μειώνεται. Το πρώτο εξάμηνο του 2016, όταν ξεκίνησε η εφαρμογή του μέτρου, η ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας συρρικνώθηκε κατά 3,3% σε σχέση με το 2015²⁶⁹.

Σε αυτή την περίπτωση της μη αναγκαιότητας του μέτρου για την ευστάθεια του συστήματος τίθεται σοβαρό ζήτημα παράνομης κρατικής ενίσχυσης από τον ίδιο τον διαχειριστή συστήματος, σύμφωνα με τον οποίο: «*η παραδοχή ότι η ΥΔΦ επιδιώκει και έτερο σκοπό, ο οποίος θα υπερίσχυε της ασφάλειας του Συστήματος, [...], θα καθιστούσε τον μηχανισμό παράνομη κρατική ενίσχυση και θα διακινδύνευε τη νομιμότητά του στο σύνολό της*»²⁷⁰. Αυτό όμως δεν εμπόδισε τον υπουργό ΠΕΝ να παραδεχτεί δημόσια, οκτώ μόλις μέρες μετά την τοποθέτηση του Διαχειριστή, ότι: «*Η διακοπιμότητα*

²⁶³ Νόμος 4336/2015. «Συνταξιοδοτικές διατάξεις – Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης» (ΦΕΚ Β' 94/14.08.2015)

²⁶⁴ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2015, 28 Δεκεμβρίου). Υπηρεσία Διακοπόμενου Φορτίου, τύπος και περιεχόμενο Συμβάσεων Διακοπόμενου Φορτίου, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 17 του Ν. 4203/2013. ΦΕΚ Β' 2861/28-12-2015

²⁶⁵ Φιλίππου Μ. (2013, Δεκέμβριος). Αγορά Ηλεκτρικής Ενέργειας και Κόστος Ηλεκτροπαραγωγής. [Παρουσίαση]. 18^ο Εθνικό Συνέδριο Ενέργειας ΙΕΝΕ. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/ThHMWn>

²⁶⁶ Λιάγγου Χ. (2014, Δεκέμβριος). Τρόικα: Μείωση 50% των αποζημιώσεων σε ηλεκτροπαραγωγούς. Ανακτήθηκε από: goo.gl/zlDKW4

²⁶⁷ Ομιλία του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας Πάνου Σκουρλέτη. (2015, Οκτώβριος). Ανακτήθηκε από: goo.gl/C6ZaMf

²⁶⁸ Σύνδεσμος Παραγωγών Ενέργειας με Φωτοβολταϊκά. (2016, Ιανουάριος). Επιστολή προς ΑΔΜΗΕ για τις δημοπρασίες Υπηρεσιών Διακοπόμενου Φορτίου. Ανακτήθηκε από: goo.gl/5IEjNr

²⁶⁹ ΛΑΓΗΕ, Μηνιαία Δελτία ΗΕΠ

²⁷⁰ ΑΔΜΗΕ. Αποτελέσματα Διαβούλευσης για την Διακοπιμότητα. Ανακτήθηκε από: goo.gl/fqc7A7

είναι εργαλείο άσκησης βιομηχανικής πολιτικής. Για να τα λέμε με το όνομά τους. Άσχετα αν εμφανίζεται ως μέτρο, το οποίο θα εξασφαλίζει την ασφάλεια της ενεργειακής αγοράς»²⁷¹.

Τα παραπάνω που υποδηλώνουν ότι τελικά οι βιομηχανικές μονάδες πληρώνονται για τις ΥΔΦ ακόμα κι αν δεν χρειαστεί ποτέ να τις παράσχουν, ανέδειξε το WWF Ελλάς²⁷². Ανέδειξε επίσης τη γενικότερη αδιαφάνεια που χαρακτηρίζει την εφαρμογή του μέτρου, αλλά και διάφορες παρατυπίες, όπως ότι συγκεκριμένη εγκατάσταση τσιμεντοβιομηχανίας παραμένει στο Μητρώο Διακοπτόμενου Φορτίου, τέσσερις μήνες μετά τη διακοπή λειτουργίας της.

Επιπλέον σημειώνεται ότι ο Σύνδεσμος Παραγωγών Ενέργειας από Φωτοβολταϊκά (ΣΠΕΦ) κατέθεσε αίτηση ακύρωσης²⁷³ κατά της υ.α. ΑΠΕΗΛ/Γ/Φ1/Οικ.184898 για το μέτρο των ΥΔΦ η οποία θα εκδικαστεί στις 25.10.2016²⁷⁴, όπως επίσης και καταγγελία στη Γενική Διεύθυνση Ενέργειας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής²⁷⁵, με βασικό επιχείρημα την πλασματικότητα της ανάγκης εφαρμογής του μέτρου για την ευστάθεια του συστήματος.

Εκτός της διακοψιμότητας, η ενεργοβόρος βιομηχανία ενισχύεται και μέσω του μέτρου της λεγόμενης αντιστάθμισης του κόστους CO₂. Πρόκειται για μία ρύθμιση που προβλέπεται από την ευρωπαϊκή νομοθεσία, με βάση την οποία, ένα μέρος των χρημάτων που πληρώνει η ενεργοβόρος βιομηχανία για δικαιώματα εκπομπών, επιστρέφεται σε αυτήν για να μη θιγεί η ανταγωνιστικότητά της έναντι αντίστοιχων βιομηχανιών που δραστηριοποιούνται σε χώρες εκτός ΕΣΕΔΕ οι οποίες προφανώς δεν χρειάζεται να πληρώνουν για δικαιώματα εκπομπών. Από τον Δεκέμβριο του 2014 τμήμα των δημοσίων εσόδων από τη δημοπράτηση των δικαιωμάτων εκπομπών που κατανέμονται στην Ελλάδα δίνονται στην ενεργοβόρο βιομηχανία με εκταμιεύσεις από τον Ειδικό Λογαριασμό ΑΠΕ (ΕΛΑΠΕ) του ΛΑΓΗΕ²⁷⁶. Επομένως το μέτρο αφαιρεί έσοδα από τον λογαριασμό από τον οποίο πληρώνονται οι παραγωγοί ΑΠΕ, αυξάνοντας το σχετικό έλλειμμα και ενισχύοντας την ανάγκη αύξησης του ΕΤΜΕΑΡ των καταναλωτών για να το καλύψουν. Η διαδικασία με την οποία διανέμονται ποσά στην ενεργοβόρο βιομηχανία είναι αδιαφανής αφού πούθενά δεν αναγράφεται ποιο ακριβώς τμήμα των δημοσίων εσόδων δίνεται για αυτό τον σκοπό, ούτε δημοσιεύονται τα ονόματα ή τα ποσά με τα οποία ενισχύονται οι ενεργοβόρες βιομηχανίες. Σε επικοινωνία του WWF Ελλάς με το ΥΠΕΝ διευκρινίστηκε ότι για το 2013 και το 2014 είχαν διατεθεί συνολικά 19,5 εκ ευρώ για αντιστάθμιση CO₂ με βάση τον ν. 3304/2014.

Δεδομένου ότι η περίοδος εφαρμογής του νόμου που καθόριζε τον προορισμό των δημοσίων εσόδων από τη δημοπράτηση δικαιωμάτων εκπομπών²⁷⁷ εξέπνευσε στις 31.12.2015, ο υπουργός ΠΕΝ αναγκάστηκε να καταθέσει εσπευσμένα σχετική τροπολογία σε νομοσχέδιο με εντελώς διαφορετικό αντικείμενο. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 50 του ν. 4369/2016 για το Εθνικό Μητρώο Επιτελικών Στελεχών Δημόσιας Διοίκησης, τη βαθμολογική διάρθρωση θέσεων, τα συστήματα αξιολόγησης, προαγωγών και επιλογής προϊσταμένων, για την περίοδο 2016-2020 «*ποσοστό των εσόδων, το οποίο θα καθοριστεί κατ' ανώτατο όριο με την υπουργική απόφαση θα καλύπτει τις ανάγκες της ενίσχυσης για επιχειρήσεις τομέων και υποτομέων που εκτίθενται σε σημαντικό κίνδυνο διαρροής άνθρακα, όπως προβλέπεται στην υπ' αριθμ. κ.υ.α. ΑΠ/21906/2014 (Β' 3304)*». Η σχετική υ.α. στην οποία αναφέρεται ο νόμος δεν έχει εκδοθεί ακόμα.

²⁷¹ Συνέντευξη Τύπου του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Πάνου Σκουρλέτη. (2016, 31 Μαρτίου). Ανακτήθηκε από: goo.gl/OjEIH8

²⁷² Προδρόμου, Μ. (2016, 4 Σεπτεμβρίου). Διακοπές μετ' αποδοχών για την ελληνική βιομηχανία. Εφημερίδα των Συντακτών. [Άρθρο]. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/vrS1KL>

²⁷³ ΣΠΕΦ. (2016, Φεβρουάριος). Προσέφυγε στο ΣτΕ ο ΣΠΕΦ κατά της Διακοψιμότητας. [Δελτίο Τύπου]. Ανακτήθηκε από: goo.gl/8Fr5N6

²⁷⁴ ΣΠΕΦ. (2016, Μάρτιος). Στις 25/10/16 η εκδίκαση της Προσφυγής του ΣΠΕΦ στο ΣτΕ για την Διακοψιμότητα. [Δελτίο Τύπου]. Ανακτήθηκε από: goo.gl/gRf1ZQ

²⁷⁵ ΣΠΕΦ. (2016, Απρίλιος). Κατατέθηκε η Καταγγελία ΣΠΕΦ στην Γ.Δ. Ενέργειας της Ε.Ε. κατά των ΥΔΦ. [Δελτίο Τύπου]. Ανακτήθηκε από: <http://www.spef.gr/index.php/el/nea/deltia-tyπου/item/585-katathike-i-kataggelia-spef-stin-g-d-energeias-tis-e-e-kata-ton-ydf>

²⁷⁶ Νόμος 3304/2014 Α.Π. ΑΠΕΗΛ/οικ.21906 «Ενίσχυση για επιχειρήσεις τομέων και υποτομέων που εκτίθενται σε σημαντικό κίνδυνο διαρροής άνθρακα, λόγω του κόστους δικαιωμάτων του συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου της Ε.Ε. που μετακυλιέται στις τιμές ηλεκτρικής ενέργειας (ενίσχυση για έμμεσο κόστος εκπομπών), σύμφωνα με τα οριζόμενα στην Οδηγία 2003/87/ΕΚ όπως τροποποιήθηκε από την Οδηγία 2009/29/ΕΚ και ισχύει καθώς και στην Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αρ. SWD(2012) 130 και 131 τελικό (Κατευθυντήριες γραμμές για ορισμένα μέτρα κρατικών ενισχύσεων στο πλαίσιο του συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου μετά το 2012 – ΕΕ 2012/С 158/04). Διαδικασία χορήγησης της ενίσχυσης από τη ΛΑΓΗΕ ΑΕ, για την περίοδο 2013-2020, δικαιούχοι, μέγιστο ποσό ενίσχυσης και μεθοδολογία χορήγησης της ενίσχυσης.» (ΦΕΚ Β' 9-12-2014)

²⁷⁷ Άρθρο 39 ν.4062/2012 (ΦΕΚ 70Α/30-3-2012)

Ένα από τα προαπαιτούμενα της αξιολόγησης της πορείας εφαρμογής του μνημονίου στον τομέα της ενέργειας είναι και η έναρξη των δημοπρασιών τύπου **NOME**. Οι δημοπρασίες αυτές στόχο έχουν να δώσουν πρόσβαση σε ιδιώτες στη λιγνιτική και υδροηλεκτρική ηλεκτροπαραγωγή που μέχρι σήμερα ανήκει εξολοκλήρου στη ΔΕΗ, μειώνοντας ταυτόχρονα το μερίδιό της στη λιανική αγορά, το οποίο δεν πρέπει να ξεπερνά το 50% ως το 2020, σύμφωνα με το τρίτο μνημόνιο.

Προς την κατεύθυνση ικανοποίησης των προαπαιτούμενων σχετικά με τα προϊόντα τύπου **NOME** θεσπίστηκε με νόμο τον Μάιο του 2016 μηχανισμός πώλησης προθεσμιακών προϊόντων ηλεκτρικής ενέργειας με φυσική παράδοση μέσω δημοπρασιών²⁷⁸. Η ΡΑΕ έθεσε στη συνέχεια σε δημόσια διαβούλευση την εισήγηση του Λειτουργού της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας Α.Ε.²⁷⁹ για τον Κώδικα Συναλλαγών Δημοπρασιών Προθεσμιακών Προϊόντων Ηλεκτρικής Ενέργειας, με τον οποίο ρυθμίζονται θέματα που σχετίζονται με το Μητρώο Συμμετεχόντων του Συστήματος Συναλλαγών Δημοπρασιών Προθεσμιακών Προϊόντων Ηλεκτρικής Ενέργειας, τα δημοπρατούμενα προθεσμιακά προϊόντα ηλεκτρικής ενέργειας, τον τύπο και τη διαδικασία οργάνωσης και διεξαγωγής των δημοπρασιών (ενδεικτικά υποβολή δηλώσεων αγοράς και κατάρτιση αποτελεσμάτων), το μηχανισμό καταμερισμού των προθεσμιακών προϊόντων, τη δευτερογενή αγορά, τις δηλώσεις χρήσης των ποσοτήτων προθεσμιακών μηνιαίων υποπροϊόντων, και τις διαδικασίες εκκαθάρισης και διακανονισμών συναλλαγών.

Το μεγαλύτερο όμως εμπόδιο στην εφαρμογή των δημοπρασιών **NOME** ήταν η αντίσταση της ΔΕΗ στη θέσπιση της τιμής εκκίνησης. Η εταιρία θεωρούσε βέβαιο ότι η διαδικασία των δημοπρασιών θα της προκαλούσε ζημιές καθώς θα την ανάγκαζε να πουλά ηλεκτρική ενέργεια κάτω από το κόστος παραγωγής. Για τον λόγο αυτό ο πρόεδρος ΔΕΗ πρότεινε διάφορες εναλλακτικές για να επιτευχθεί ο ίδιος στόχος της μείωσης του μεριδίου της ΔΕΗ στη προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας. Η πιο χαρακτηριστική αντιπρόταση περιλάμβανε τη δημιουργία εταιρειών λιανικής με πελάτες από όλες τις κατηγορίες, τις οποίες θα διέθετε μέσω διαγωνισμού και έναντι ανταλλάγματος, στους άλλους προμηθευτές. Η πρόταση όμως αυτή θεωρήθηκε μη ρεαλιστική καθώς οι ιδιώτες προμηθευτές, οι οποίοι είναι οι δυνητικοί ενδιαφερόμενοι για την εξαγορά των εταιρειών λιανικής που θα έβγαζε προς πώληση η ΔΕΗ, δεν θα είχαν κανέναν λόγο να βάλουν χρήματα για να προσθέσουν στο υγιές σήμερα χαρτοφυλάκιο τους πελάτες με χαμηλά περιθώρια κέρδους ή πελάτες που δεν πληρώνουν τους λογαριασμούς τους, όταν χωρίς να επενδύσουν μπορούν να κερδίζουν τους «καλούς» πελάτες της ΔΕΗ προσφέροντας εκπτώσεις²⁸⁰.

Τελικά στις 9.9.2016 εκδόθηκε η υ.α. που θεσπίζει την πολυαναμενόμενη τιμή εκκίνησης για τις δημοπρασίες **NOME** στα 37,37 €/MWh. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο τρόπος με τον οποίο υπολογίστηκε η τιμή αυτή. Συγκεκριμένα το λιγνιτικό μεταβλητό κόστος της ΔΕΗ εκτιμήθηκε στα 27,26 €/MWh και περιλαμβάνει μεταβλητό κόστος ορυχείων, κόστος αγοράς καυσίμων, ειδικό τέλος λιγνίτη, ειδικό κόστος εκκίνησης, μεταβλητό κόστος λειτουργίας και συντήρησης συν 12,71 €/MWh κόστος αγοράς δικαιωμάτων εκπομπής ρύπων, ενώ το μεταβλητό κόστος υδροηλεκτρικής παραγωγής της ΔΕΗ θεωρήθηκε 2,12 €/MWh. Σημειώνεται ότι στην αντιπαράθεση της ΔΕΗ με την Αλουμίνιον αλλά και με άλλες ενεργοβόρες βιομηχανίες, η ΔΕΗ εκτιμούσε το μέσο κόστος της λιγνιτικής της παραγωγής στα 59,14 €/MWh²⁸¹. Οι πρώτες δημοπρασίες **NOME** θα πρέπει να ξεκινήσουν μέσα στον Σεπτέμβριο του 2016, πράγμα που ωστόσο είναι πρακτικά αδύνατο. Βέβαιη πρέπει να θεωρείται η μετάθεση της έναρξης τον Οκτώβριο του 2016 σύμφωνα με την πρόταση του ΛΑΓΗΕ και θα περιλαμβάνει δύο προϊόντα 150MW και 200MW με φυσική παράδοση Δεκέμβριο και Ιανουάριο αντίστοιχα.

Ένα άλλο προαπαιτούμενο των δανειστών στον τομέα της ενέργειας που εμφανίζει πολύ σημαντικές καθυστερήσεις και πολλά εμπόδια είναι η εύρεση πλειοδότη για το 24% του Διαχειριστή του Δικτύου

²⁷⁸ Άρθρο 140, παρ. 2 του ν. 4389/2016 «Επείγουσες διατάξεις για την εφαρμογή της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 94/27.05.2016)

²⁷⁹ ΛΑΓΗΕ. (2016, Ιούλιος). Κώδικας Συναλλαγών Δημοπρασιών Προθεσμιακών Προϊόντων Ηλεκτρικής Ενέργειας. Ανακτήθηκε από: http://www.rae.gr/site/file/categories_new/about_rae/activity/global_consultation/current/150716?p=file&i=0

²⁸⁰ Λιάγγου Χ. (2016, Ιούνιος). Η ΔΕΗ «πουλάει» 400.000 πελάτες της. [Άρθρο]. Ανακτήθηκε από: <http://www.kathimerini.gr/864817/article/oikonomia/epixeirhseis/h-deh-poylaei-400000-pelates-tis>

²⁸¹ Οι δημοπρασίες **NOME** επαναφέρουν το λιγνιτικό κόστος της ΔΕΗ (2014, 19 Μαρτίου). Ανακτήθηκε από: <http://energypress.gr/news/oi-dimoprasies-nome-epanaferyn-lignitiko-kostos-tis-dei>

(ΑΔΜΗΕ) στο πλαίσιο της ικανοποίησης του σχετικού όρου του τρίτου μνημονίου για πλήρη απόσχιση του ΑΔΜΗΕ από τη ΔΕΗ. Ο μνημονιακός αυτός όρος θα ικανοποιηθεί με πώληση, από τη ΔΕΗ του 24% του ΑΔΜΗΕ σε στρατηγικό επενδυτή, πώληση ενός επιπλέον 25% στο Δημόσιο και απόδοση στους μετόχους της ΔΕΗ του υπόλοιπου 51%. Ο μηχανισμός αυτός θεσπίστηκε με τον ίδιο νόμο που ρύθμιζε τη διαδικασία δημοπράτησης προϊόντων ΝΟΜΕ τον Μάιο του 2016 (ν. 4389/2016). Η διαδικασία εύρεσης πλειοδότη περιλαμβάνει έλεγχο των στοιχείων του ΑΔΜΗΕ από τους ενδιαφερόμενους επενδυτές και στη συνέχεια την κατάθεση από μέρους τους δεσμευτικών προσφορών ως τις 15 Οκτωβρίου 2016²⁸². Η ΔΕΗ από την πλευρά της θα πρέπει να έχει ολοκληρώσει την αποτίμηση της εταιρείας από ανεξάρτητο οίκο, διαδικασία που δεν είναι γνωστό αν έχει ξεκινήσει ακόμα. Επίσης σημαντική εκκρεμότητα αποτελεί το γεγονός ότι οι πιστωτές δεν έχουν ακόμα εγκρίνει το σχέδιο απόσχισης και πώλησης του 24% της ΔΕΗ, το οποίο ενέκρινε η Γενική Συνέλευση της ΔΕΗ τον Ιούλιο του 2016 μαζί με τα υπόλοιπα στάδια της διαδικασίας απόσχισης²⁸³.

Με το άρθρο 150 του ν. 4389/2016 ορίστηκε τον Μάιο του 2016 ο νέος μεταβατικός Μηχανισμός Αποζημίωσης Ευελιξίας των μονάδων ηλεκτροπαραγωγής που αμείβει την ικανότητα των συμβατικών μονάδων της ΔΕΗ και των ανεξάρτητων παραγωγών να είναι διαθέσιμες όποτε το σύστημα χρειάζεται ηλεκτρική ενέργεια. Το ύψος του Μοναδιαίου Τιμήματος Πληρωμής Ισχύος για την παροχή ευέλικτης ισχύος καθορίστηκε σε 45 €/kW διαθέσιμης ισχύος και με ανώτατο όριο καταβολής τα 15 εκατομμύρια ευρώ ανά μονάδα παραγωγής. Ως μέγιστο συνολικό κόστος του Μηχανισμού ορίστηκαν τα 225 εκ. ευρώ, μια σημαντική μείωση σε σχέση με τα 570 εκ. ευρώ που ίσχυαν στο προηγούμενο καθεστώς των Αποδεικτικών Διαθεσιμότητας Ισχύος. Σημειώνεται ότι το ζήτημα της ρύθμισης του νέου αυτού μεταβατικού μηχανισμού εκκρεμούσε από τον Ιανουάριο του 2015. Συμπεριλήφθηκε στο τρίτο μνημόνιο τον Αύγουστο του 2015, αλλά ως αποτέλεσμα των καθυστερήσεων, οι συμβατικές μονάδες ηλεκτροπαραγωγής που δικαιούνταν αποζημίωσης δεν θα τη λάβουν για το 2015.

Σύνταξη κεφαλαίου: Νίκος Μάντζαρης και Μιχάλης Προδρόμου

²⁸² Λιάγγου Χ. (2016, Σεπτέμβριος). Πρώτος γύρος επαφών με τους υποψήφιους επενδυτές του ΑΔΜΗΕ. [Άρθρο]. Ανακτήθηκε από: goo.gl/uBkBbM

²⁸³ ΔΕΗ: Εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση ο ιδιοκτησιακός διαχωρισμός του ΑΔΜΗΕ. (2016, 11 Ιουλίου). Ανακτήθηκε από: goo.gl/wX996M

Νερό

Σχέδια διαχείρισης και χρήσεις ύδατος

Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενες εκθέσεις, το χρονοδιάγραμμα της οδηγίας-πλαίσιο για το νερό προέβλεπε τη δημοσίευση όλων των σχεδίων διαχείρισης μέχρι την 22.9.2009, ενώ όλα τα προγράμματα μέτρων έπρεπε να ήταν έτοιμα προς εφαρμογή «το αργότερο» μέχρι την 22.12.2012.²⁸⁴ Αντιθέτως, στην Ελλάδα τα περισσότερα σχέδια διαχείρισης δημοσιεύθηκαν το 2013 και το 2014, ενώ στα μέσα του 2015, εκκρεμούσε ακόμα ένα σχέδιο.²⁸⁵ Εν τω μεταξύ, μέχρι την 22.12.2015, όλα τα σχέδια διαχείρισης έπρεπε να είχαν αναθεωρηθεί:²⁸⁶ αντιθέτως, κάτι λιγότερο ένα μήνα νωρίτερα (31.11.2015), εγκρίθηκαν τα τεύχη δημοπράτησης των σχετικών μελετών.²⁸⁷

Δεν είναι υπερβολή να ειπωθεί ότι τα προγράμματα μέτρων που περιλαμβάνονταν στα πρώτα σχέδια διαχείρισης ήταν απλώς εικονικά. Εκτός όμως από την εικονικότητα, είχαν και άλλα προβλήματα: μία αξιολόγησή τους σημείωσε τις «περιορισμένες προσδοκίες» των προγραμμάτων μέτρων, καθώς και το γεγονός ότι εξαρτούνται από περαιτέρω διοικητικές πράξεις, οι οποίες σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις δεν έχουν έκτοτε θεσπιστεί.²⁸⁸ Για τον λόγο αυτό, πέρασε απαρατήρητη μία ακόμα προθεσμία – η προθεσμία αναβάθμισης και αποκατάστασης όλων των συστημάτων επιφανειακών και υπόγειων υδάτων (καθώς και συμμόρφωσης με τα πρότυπα και τους στόχους των προστατευόμενων περιοχών) (22.12.2015).²⁸⁹ Με τον τρόπο αυτόν, «νοθεύτηκε» μία ακόμα δυνατότητα που παρέχει η οδηγία – η θέσπιση «εξαιρέσεων» από τους περιβαλλοντικούς στόχους, η οποία είναι νοητή μόνο αν έχει προηγηθεί μία συνεπής προσπάθεια για την επίτευξη των στόχων αυτών.

Το φθινόπωρο του 2015, τελικά εγκρίθηκε το τελευταίο σχέδιο διαχείρισης που εκκρεμούσε – του υδατικού διαμερίσματος νησιών Αιγαίου. Από τα 75 ποτάμια συστήματα, όλα είχαν άγνωστη χημική κατάσταση· με 4 εξαιρέσεις, όλα είχαν άγνωστη οικολογική κατάσταση· με 2 εξαιρέσεις, και τα 87 παράκτια συστήματα είχαν άγνωστη χημική κατάσταση· όλα τα 12 ιδιαιτέρως τροποποιημένα υδάτινα συστήματα είχαν άγνωστη χημική και (με μία εξαίρεση) οικολογική κατάσταση. Το σχέδιο καθορίζει ως στόχο – ή μάλλον εύχεται - και για τα συστήματα τη μη υποβάθμιση – ένας στόχος χωρίς κανένα νόημα αν δεν υπάρχει ταξινόμηση.

Καθαρότερη κάπως ήταν η εικόνα στα 113 υπόγεια υδάτινα συστήματα, από τα οποία 33 έχουν κακή ποσοτική και ποιοτική κατάσταση, κυρίως λόγω υπερεκμετάλλευσης και υφαλμύρινσης. Το σχέδιο αντιμετωπίζει την εφαρμογή του προγράμματος μέτρων (και γενικότερα της οδηγίας) ως προαιρετική, σημειώνοντας ότι «δεν υπάρχουν οι προϋποθέσεις» για να προσδιοριστούν τα υδάτινα συστήματα που δεν θα πετύχουν τους στόχους: με τέτοια κενά, είναι προς διερεύνηση αν το σχέδιο αυτό έπρεπε να είχε εγκριθεί. Σε άλλο σημείο, χωρίς διάθεση ασεϊσμού, σημειώνεται ότι «τα χρονικά περιθώρια μέχρι το 2015 ενδέχεται να μην είναι αρκετά». Φύλαρο και δειλό, το «μηδενικού διοικητικού κόστους» πρόγραμμα μέτρων περιορίζεται σε γενικόλογες παραπομπές στη νομοθεσία, και αδρές υποδείξεις

²⁸⁴ Άρθρο 11 παρ. 7 και 13 παρ. 6 οδηγίας 2000/60 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2000 για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων.

²⁸⁵ WWF Ελλάς. (2015). Δεσμεύσεις και εφαρμογή. Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα. 47.

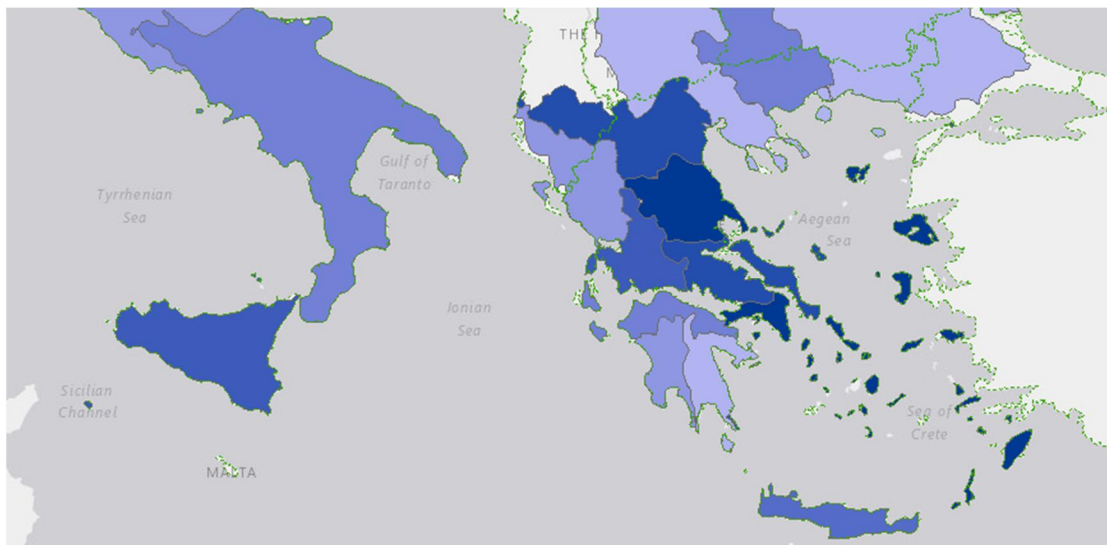
²⁸⁶ Άρθ. 11 παρ. 8 οδηγίας 2000/60 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2000 για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων.

²⁸⁷ Ενδεικτικά, απόφαση Ε.Γ.Υ./Υ.Π.Ε.Ν. οικ. 106036/30-11-2015 «α) Προκήρυξης του έργου «Κατάρτιση 1ης Αναθεώρησης Σχεδίων Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών των 14 Υδατικών Διαμερισμάτων της χώρας, σύμφωνα με τις προδιαγραφές της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ, κατ' εφαρμογή του Ν. 3199/2003 όπως τροποποιήθηκε και ισχύει και του ΠΔ 51/2007 (επτά μελέτες)» με ανοιχτή διαδικασία και ορισμού Προϊσταμένης Αρχής και Διευθύνουσας Υπηρεσίας. β) Των συμβατικών τευχών. γ) Της διάθεσης σχετικής πίστωσης» (ΑΔΑ: 7ΛΥΡ4653Π8-ΣΙ7).

²⁸⁸ European Commission. (9.3.2015). Report on the progress in implementation of the Water Framework Directive Programmes of Measures. Accompanying the document: Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. The Water Framework Directive and the Floods Directive: Actions towards the 'good status' of EU water and to reduce flood risks. COM (2015) 120 final. 101-103.

²⁸⁹ Άρθρο 4 παρ. 1 οδηγίας 2000/60 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2000 για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων.

μελλοντικών δράσεων, οι οποίες για «να τεθούν σε εφαρμογή μετά το 2015, απαιτείται η ένταξή τους στα σχετιζόμενα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα» - κάτι που δεν είναι σαφές να θα συμβεί.²⁹⁰

Εικόνα 1. Δείκτης εκμετάλλευσης ύδατος (Water Exploitation Index, WEI+) για το καλοκαίρι του 2012 (τελευταία διαθέσιμα στοιχεία). Οι περιοχές με WEI ίσο ή μεγαλύτερο του 40% (η σκουρότερη απόχρωση του χάρτη) αντιμετωπίζουν έλλειψη.²⁹¹

Οι υπόλοιπες νομοθετικές εξελίξεις ήταν περιορισμένες: τον Ιούλιο του 2015, και ξανά τον Ιανουάριο του 2016, αναπροσαρμόστηκαν τα πρόστιμα και οι προθεσμίες για όσους δεν έχουν υποβάλλει αίτηση για χορήγηση άδειας χρήσης ύδατος για υφιστάμενο σημείο υδροληψίας.²⁹² Είναι σαφές ότι η αδειοδότηση αντιμετωπίζει προβλήματα.²⁹³ Τα ρυθμιστικά μέτρα για την χρήση των επιφανειακών, υπόγειων-πηγαίων και παράκτιων υδατικών πόρων του υδατικού διαμερίσματος Κρήτης είναι μία από τις πρώτες προσπάθειες να συμπληρωθεί ένα ΣΔΛΑΠ με πρόσθετες ρυθμίσεις.²⁹⁴

Από τις νομολογιακές εξελίξεις, αξιοσημείωτη ήταν η απόφαση του ΔΕΕ της 4.5.2016 η οποία επιβεβαίωσε το περιθώριο εκτίμησης των αρμόδιων αρχών κατά την έγκριση παρεκκλίσεων από τους στόχους της οδηγίας για υπέρτερο δημόσιο συμφέρον,²⁹⁵ αρκεί να βασίζεται σε λεπτομερή και συγκεκριμένη για κάθε έργο ανάλυση.²⁹⁶ Δυστυχώς, είναι αμφίβολο αν τα «έντυπα αξιολόγησης» που συνοδεύουν τα ελληνικά σχέδια διαχείρισης ικανοποιούν τις απαιτήσεις αυτές.

Με αφορμή δύο αιτήσεις ακύρωσης κατά ενιαίων αδειών χρήσης νερού – εκτέλεσης έργων (γεωτρήσεων), οι οποίες προκαλούσαν προβλήματα στην υδροδότηση γειτονικού οικισμού, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι δεν προβλέπεται «αναστολή της εφαρμογής ή με οποιοδήποτε

²⁹⁰ Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων αριθ. Ε.Γ. οικ. 412/2015 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Νήσων Αιγαίου» (Β' 2019), και ιδίως κεφ. 8 και 11.

²⁹¹ European Environmental Agency. (21.3.2016). Water exploitation index for river basin districts (εφαρμογή ArcGIS). Ανάκτηση την 14.8.2016 από: <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/explore-interactive-maps/water-exploitation-index-for-river>

²⁹² Άρθ. 4 κ.υ.α. οικ. 170766/2016 « Τροποποίηση της υπ' αριθ. 51354/2641/Ε103/2010 κοινής υπουργικής απόφασης (Β' 1909), σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2013/39/ΕΕ «για την τροποποίηση των οδηγιών 2000/60/ΕΚ και 2008/105/ΕΚ όσον αφορά τις ουσίες προτεραιότητας στον τομέα της πολιτικής των υδάτων» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12ης Αυγούστου 2013 και άλλες συναφείς διατάξεις» (Β' 69).

²⁹³ Κατά μία λίγο παλαιότερη απόφαση του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου, «στη λεκάνη απορροής υδάτων του Πηνειού (Θεσσαλία), ο συνολικός αριθμός των γεωτρήσεων, για τις περισσότερες από τις οποίες δεν έχει εκδοθεί άδεια, υπερβαίνει τις 30 000 και ενδέχεται να φτάνει τις 33 000». Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο. (2014) Ειδική έκθεση 4. Ενωμάτωση των στόχων της πολιτικής υδάτων της ΕΕ στην ΚΓΠ: μερικώς επιτυχής.

²⁹⁴ Απόφαση Γ.Γ. Α.Δ. Κρήτης οικ. 5656/2015 «Περιοριστικά, απαγορευτικά και άλλα ρυθμιστικά μέτρα που αφορούν στη χρήση των επιφανειακών, υπόγειων-πηγαίων και παράκτιων υδατικών πόρων και στην εκτέλεση και λειτουργία των έργων αξιοποίησής τους, με στόχο την προστασία και την διατήρηση του υδατικού δυναμικού του Υδατικού Διαμερίσματος Κρήτης» (Β' 2055).

²⁹⁵ Πρόκειται για την δυνατότητα που προβλέπει το άρθρο 4 παρ. 7 της οδηγίας 2000/60 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2000, για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων.

²⁹⁶ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση του Δικαστηρίου (πρώτο τμήμα) της 4ης Μαΐου 2016, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Δημοκρατίας της Αυστρίας, C-346/14.

τρόπο άρση του ...κανόνα» (της εκτέλεσης έργων αξιοποίησης υδατικών πόρων μόνο στο πλαίσιο σχεδιασμού) κατά το μεταβατικό διάστημα μέχρι την πλήρη εφαρμογή της οδηγίας 2000/60/ΕΕ (και των εθνικών ρυθμίσεων που την ενσωματώνουν), «ανεξαρτήτως του ζητήματος αν θα ήταν επιτρεπτή κατά το Σύνταγμα και τους κανόνες του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης η κατάργηση, έστω και προσωρινώς, του κανόνα αυτού, ο οποίος... θεσπίστηκε ενόψει της συνταγματικής επιταγής για τη διαφύλαξη των φυσικών πόρων».²⁹⁷

Ακόμα πιο σαφής ήταν η απόφαση σε μία αίτηση ακύρωσης κατά περιβαλλοντικών όρων υδρευτικού έργου στη Θεσσαλία: το έργο επηρέαζε υπόγειο σύστημα υδάτων του οικείου Μητρώου Προστατευόμενων Περιοχών (από τα ελάχιστα σε καλή ποιοτική και ποσοτική κατάσταση διατήρησης), ενώ η ΜΠΕ δεν στηριζόταν σε επίκαιρα υδρογεωλογικά δεδομένα, πρόγραμμα ανάπτυξης υδάτινων πόρων ή μελέτη συνολικής διαχείρισης των υδάτινων πόρων του συγκεκριμένου υδατικού διαμερίσματος. Το μεταγενέστερο σχέδιο διαχείρισης, δεν θεραπεύει την πλημμέλεια διότι « δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι σκοπεί στη νομιμοποίηση εγκρίσεων περιβαλλοντικών όρων έργων αξιοποίησης υδάτων εκδοθεισών πριν την έγκριση προγράμματος ανάπτυξης υδατικών πόρων ή σχεδίων διαχείρισης, κατά παράβαση της ισχύουσας νομοθεσίας». Κατά συνέπεια, «έργα αξιοποίησης υδατικών πόρων, των οποίων οι περιβαλλοντικοί όροι έχουν εγκριθεί χωρίς να ληφθούν υπ' όψιν τα οικεία Σχέδια Διαχείρισης Υδάτων, δεν δύναται να αδειοδοτηθούν, εάν προηγουμένως δεν γίνει επανεξέταση της αποφάσεως των περιβαλλοντικών τους όρων σύμφωνα με τα οριζόμενα στα σχέδια αυτά... ήτοι χωρίς την προσηκούμενη διοικητική επανεξέταση».²⁹⁸

Λύματα και ρύπανση

Με την απόφαση της 15.10.2015, το ΔΕΕ επέβαλε χρηματική ποινή στην Ελλάδα, επειδή δεν συμμορφώθηκε με παλαιότερη καταδικαστική απόφαση που αφορούσε την επεξεργασία των αστικών λυμάτων.

Συγκεκριμένα, η Ελληνική Δημοκρατία υποχρεώνεται να καταβάλει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή «χρηματική ποινή 3.640.000 ευρώ ανά εξάμηνο καθυστέρησης στη λήψη των μέτρων που απαιτούνται για τη συμμόρφωση προς την απόφαση Επιτροπή κατά Ελλάδας (C-440/06, EU:C:2007:642), από την ημερομηνία δημοσίευσής της παρούσας αποφάσεως και μέχρι την πλήρη εκτέλεση της αποφάσεως Επιτροπή κατά Ελλάδας (C-440/06, EU:C:2007:642), το πραγματικό ποσό της οποίας πρέπει να υπολογίζεται στο τέλος κάθε εξαμήνου περιόδου με μείωση του συνολικού ποσού κάθε μιας από τις περιόδους αυτές κατά ποσοστό αντίστοιχο της αναλογίας του αριθμού μονάδων ισοδύναμου πληθυσμού των οικισμών των οποίων τα συστήματα συλλογής και επεξεργασίας των αστικών λυμάτων κατέστησαν σύμφωνα με την απόφαση Επιτροπή κατά Ελλάδας (C-440/06, EU:C:2007:642) στο τέλος της αντίστοιχης περιόδου σε σχέση με τον αριθμό μονάδων ισοδύναμου πληθυσμού των οικισμών που δεν διαθέτουν τέτοια συστήματα κατά την ημέρα δημοσίευσής της παρούσας αποφάσεως». Επιπλέον, επιβάλλεται κατ' αποκοπή χρηματικό ποσό 10.000.000 ευρώ, επειδή «το σύνολο των νομικών και πραγματικών στοιχείων..., ιδίως ο σχετικά υψηλός αριθμός οικισμών που εξακολουθούσαν να μη διαθέτουν συστήματα συλλογής και επεξεργασίας των αστικών λυμάτων ανταποκρινόμενα στις επιταγές της οδηγίας κατά την ημερομηνία της επ' ακροατηρίου συζήτησεως, καθώς και το γεγονός ότι έχουν ήδη εκδοθεί άλλες δύο αποφάσεις ...με τις οποίες διαπιστώθηκε ότι η Ελληνική Δημοκρατία δεν είχε εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της όσον αφορά την επεξεργασία των αστικών λυμάτων, συνιστούν ένδειξη περί του ότι για την αποτελεσματική πρόληψη της επαναλήψεως στο μέλλον αναλόγων παραβάσεων...μπορεί να απαιτείται η λήψη μέτρου αποτρεπτικού χαρακτήρα».²⁹⁹

Σίγουρα, η Ελλάδα δεν είναι η μόνη χώρα που έχει παραβιάσει τη σχετική οδηγία, ή στην οποία επιβλήθηκαν χρηματικές ποινές λόγω μη συμμόρφωσης με καταδικαστική απόφαση για το ίδιο

²⁹⁷ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 1548-9/2016.

²⁹⁸ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 4474/2015.

²⁹⁹ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση του Δικαστηρίου (τέταρτο τμήμα) της 15ης Οκτωβρίου 2015, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας, C-167/14.

θέμα:³⁰⁰ ωστόσο, αν ληφθούν συνολικά υπόψη οι οικονομικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η χώρα, η απόφαση αυτή είναι μία ιδιαίτερα δυσάρεστη εξέλιξη.

Τα διαθέσιμα στοιχεία δείχνουν ότι η χώρα εξακολουθεί να αντιμετωπίζει δύσκολες προκλήσεις σε σχέση με τη διαχείριση των λυμάτων. Τον Νοέμβριο του 2015, η Ελλάδα παραπέμφθηκε πάλι για μη συμμόρφωση (επί 11 χρόνια) με παλαιότερη καταδικαστική απόφαση της 24.6.2004, η οποία αφορούσε την έλλειψη αποχετευτικού δικτύου στο Θριάσιο Πεδίο, και την απόρριψη ανεπεξέργαστων αστικών λυμάτων στην ευαίσθητη περιοχή του κόλπου της Ελευσίνας.³⁰¹

Κατά την όγδοη έκθεση εφαρμογής (2016) της οδηγίας για τα αστικά λύματα, το 2012 υπήρχαν στην Ελλάδα 33 οικισμοί στους οποίους η διαχείριση των αστικών λυμάτων δεν ήταν σύμφωνη με τη νομοθεσία (ημερομηνία αναφοράς 31.12.2012).³⁰² Εξάλλου, σύμφωνα με τη σχετική βάση δεδομένων της ΕΓΥ, ένας σημαντικός αριθμός εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων είτε δεν καταχωρεί στοιχεία, είτε δεν επιτυγχάνει τις επιβεβλημένες οριακές τιμές (στοιχεία του 2015).³⁰³ Τον Ιούλιο του 2016, η ετήσια έκθεση του συντονιστικού οργάνου επιθεώρησης και ελέγχου διαπίστωνε για την περιοχή της Δέσβου ότι *«η πλειοψηφία των ελαιοτριβείων του νησιού, τουλάχιστον από το 2006 έως σήμερα, διαθέτουν ανεπεξέργαστα ή πλημμελώς επεξεργασμένα σε φυσικούς αποδέκτες τα υγρά απόβλητα της παραγωγικής τους διαδικασίας, ενώ παράλληλα ... οι άδειες λειτουργίας τους εκδίδονται με την έγκριση των αιρετών αρχών, κατά παράβαση των σχετικών διατάξεων που διέπει τη νόμιμη λειτουργία τους και παρά τις αρνητικές εισηγήσεις των αρμοδίων υπηρεσιών»*.³⁰⁴ Ο Συνήγορος του Πολίτη κατέγραψε την πλημμελή διαχείριση των υγρών αποβλήτων τριών μικρών νησιωτικών δήμων (Σύμης, Ανάφης, Κιμώλου), όπου η έλλειψη ή οι καθυστερήσεις των έργων ολοκληρωμένης διαχείρισης των υγρών αποβλήτων απειλούν το μοναδικό φυσικό περιβάλλον.³⁰⁵

³⁰⁰ Από την περίοδο που καλύπτει η παρούσα έκθεση, βλ. τις αποφάσεις C-38/15, C-557/14 και 398/14, οι οποίες αφορούν την Ισπανία, την Πορτογαλία και την Πορτογαλία (αντιστοίχως).

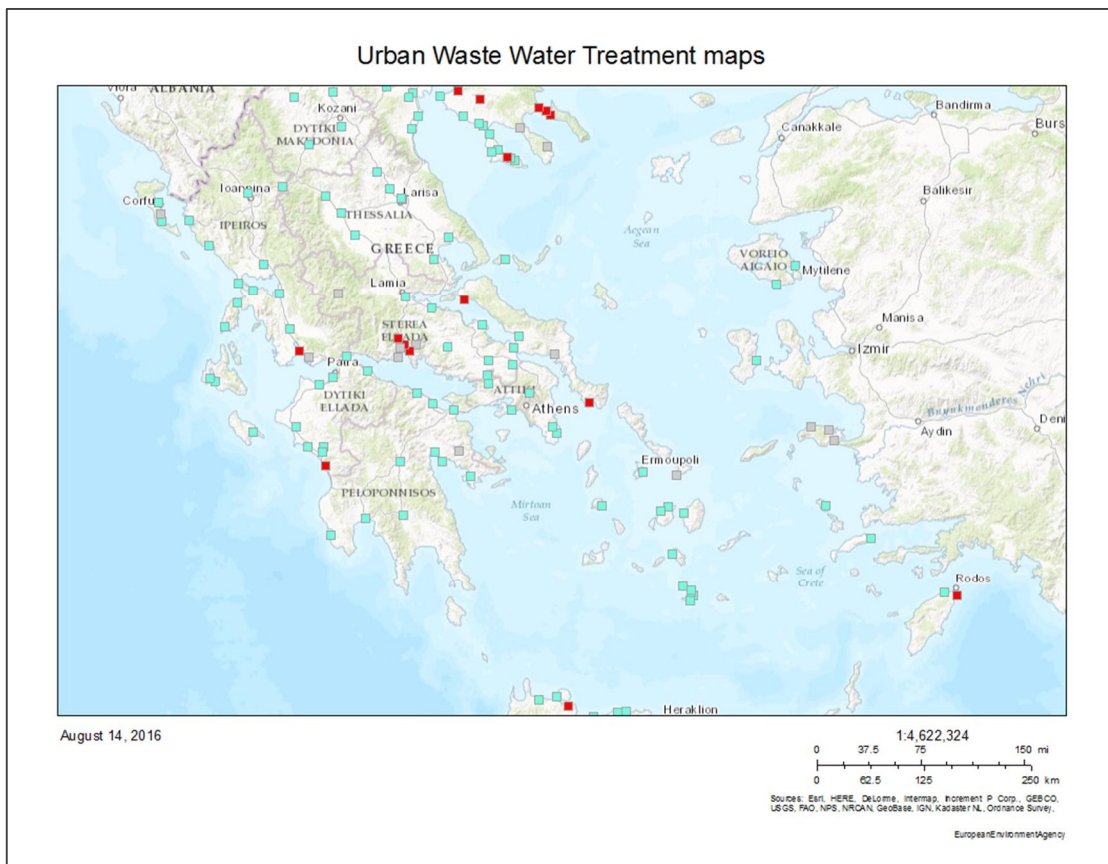
³⁰¹ European Commission - Press release. (14.11.2015). Commission proposes fines and refers GREECE back to the Court of Justice of the EU over persistent poor waste water treatment. Ανάκτηση την 13.7.2016 από: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6009_en.htm

³⁰² European Commission. (2016). Urban waste water. Implementation Reports. 8th Technical assessment of information on the Implementation of Council Directive 91/271/EEC. Annex V. Πίνακας 9-4-1. Ανάκτηση την 16.7.2016 από: http://ec.europa.eu/environment/water/water-urbanwaste/implementation/implementationreports_en.htm

³⁰³ Ειδική Γραμματεία Υδάτων. (2016). Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων. Βάση Δεδομένων Παρακολούθησης Λειτουργίας. Ανάκτηση την 22.7.2016 από: <http://astikalimata.ypeka.gr/Services/Pages/Browse.aspx>

³⁰⁴ Γ.Γ. Δημόσιας Διοίκησης. (Ιούλιος 2016). Ετήσια έκθεση συντονιστικού οργάνου επιθεώρησης και ελέγχου. Πεπραγμένα σωματίων και υπηρεσιών επιθεώρησης και ελέγχου (Ετήσια έκθεση 2015). Ανάκτηση την 4.8.2016 από: https://www.gedd.gr/article_data/Linked_files/157/02.SOEEkthesi2015.pdf

³⁰⁵ Συνήγορος του Πολίτη. (31.12.2015). Ετήσια έκθεση. Περιβάλλον και υποδομές. Ανάκτηση την 4.8.2016 από: http://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.ehtisies_ektheseis_documents.356709

Εικόνα. Εγκαταστάσεις επεξεργασίας αστικών λυμάτων (ημερομηνία αναφοράς 2011-12). Με κόκκινο σημειώνονται οι εγκαταστάσεις που παραβιάζουν τα όρια, ενώ με γκρίζο όσες δεν υποβάλλουν στοιχεία.³⁰⁶

Πολλά παρόμοια θέματα έπρεπε και κατά τους τελευταίους μήνες να αντιμετωπιστούν από τα δικαστήρια. Σε μία ακόμα ιδιαίτερα σημαντική απόφαση για το οικοσύστημα του Ασωπού, ακυρώθηκε η παράλειψη της διοίκησης «α) να διακόψει τη λειτουργία όσων μονάδων δεν διαθέτουν σύστημα επεξεργασίας αποβλήτων ή λειτουργούν κατά παράβαση των σχετικών με την επεξεργασία αποβλήτων περιβαλλοντικών όρων, ώστε να αποφευχθεί η περαιτέρω ρύπανση του οικοσυστήματος, β) να επιλύσει το γενικότερο πρόβλημα επεξεργασίας αποβλήτων, είτε με την κατασκευή κεντρικής μονάδας, είτε με όποιο αντίστοιχο έργο επιλέξει, ενόψει και των σχετικών μελετών, και γ) να λάβει τα κατάλληλα μέτρα αποκατάστασης του διαταραχθέντος οικοσυστήματος, μεταξύ των οποίων και το ήδη μνημονευθέν προεδρικό διάταγμα του άρθρου 23 του ν. 1650/1986».³⁰⁷ Το δικαστήριο σημείωσε το πλήθος των διαθέσιμων μελετών για το θέμα, καθώς και ορισμένες παλαιότερες αποφάσεις του για την ίδια περιοχή, όπως την περσινή ΣτΕ (7μ.) 975/2015, βάσει της οποίας η Διοίκηση υποχρεώνεται να λάβει τα πρόσφορα μέτρα πρόληψης και αποκατάστασης κατά την έννοια των διατάξεων της οδηγίας για την περιβαλλοντική ευθύνη.

Επίσης, δικάζοντας κατ' αναίρεση, το Συμβούλιο της Επικρατείας εξέτασε την επιβολή προστίμου από τον Γενικό Επιθεωρητή Περιβάλλοντος σε βιομηχανία λιπασμάτων: οι σοβαρές παραβάσεις αφορούσαν την διαχείριση των υγρών βιομηχανικών αποβλήτων (γυψόνερων) – μεταξύ άλλων, και την διαφυγή τους σε παρακείμενο έλος-, την υπέρβαση των ορίων για διάφορες τοξικές ουσίες, την έλλειψη μέτρων προστασίας για την αυξημένη παρουσία ραδιοϊσοτόπων. Η απόφαση εν μέρει

³⁰⁶ European Environmental Agency. (26.4.2015). Urban Waste Water Treatment maps. Ανάκτηση την 15.8.2016 από: <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/uwwtd/interactive-maps/urban-waste-water-treatment-maps-1>

³⁰⁷ ΣτΕ (Ε' Τμήμα) 3943/2015. Για τον Ασωπό, πρβλ. και ΣτΕ (Ε' Τμήμα) 4368/2015, η οποία αναίρεσε απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών. Με την αναρροισβλήτη απόφαση, είχαν εν μέρει ακυρωθεί πρόστιμα των Επιθεωρητών Περιβάλλοντος για την ρύπανση των υπόγειων υδάτων στην περιοχή.

ανατρέθηκε, καθώς παρανόμως μείωσε ορισμένα πρόστιμα για λόγους που άπτονται με την συμπεριφορά της εταιρείας μετά την επιβολή του προστίμου.³⁰⁸

Αντιθέτως, απορρίφθηκε αίτηση ακύρωσης κατά της τροποποίησης των περιβαλλοντικών όρων της εγκατάστασης επεξεργασίας λυμάτων του Δήμου Βουπρασίας, στην β' ζώνη προστασίας του (κατά τον κρίσιμο χρόνο) σχεδίου κοινής υπουργικής απόφασης για τον «Χαρακτηρισμό των χερσαίων, υδάτινων και θαλασσιών περιοχών της λιμνοθάλασσας Κοτυχίου, του δάσους Στροφυλιάς και της ευρύτερης περιοχής τους ως Εθνικό Πάρκο λιμνοθάλασσας Κοτυχίου - δάσους Στροφυλιάς»: το δικαστήριο, πριν καταλήξει στην απόφαση, σημείωσε ότι πρόκειται για «θεμελιώδες έργο υποδομής για τη δημιουργία οικισμού, βασικό δε έργο εξυγιάνσεως όταν ο οικισμός υφίσταται ήδη χωρίς να λειτουργεί σχετική μονάδα. Κατά συνέπεια, όχι μόνο δεν αναιρούνται, αλλ' ειδικώς εξυπηρετούνται οι θαλάσσιοι από τα άρθρα 21 και 24 του Συντάγματος σκοποί προστασίας της δημοσίας υγείας και του περιβάλλοντος από την κατασκευή και λειτουργία ανάλογης μονάδας και του αντίστοιχου δικτύου».³⁰⁹

Κατά τη νομολογία του δικαστηρίου, οι μονάδες βιολογικού καθαρισμού δεν συνιστούν έργα διαχείρισης και αξιοποίησης υδάτινων πόρων (όπως, π.χ., τα έργα υδροληψίας, μεταφοράς νερού, έργα δικτύων, ρύθμισης - αποθήκευσης, επεξεργασίας νερού, τροφοδότησης και έργα προστασίας - συντήρησης), και δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του ν. 3199/2003, ώστε να απαιτείται η προηγούμενη εκπόνηση των σχεδίων διαχείρισης των λεκανών απορροής ή η ένταξή του σε προγραμματισμό διαχείρισης υδάτων.³¹⁰

Επίσης, απορρίφθηκε αίτηση ακύρωσης κατά του καθορισμού ορισμένων χειμάρρων ως αποδεκτών λυμάτων βιομηχανίας τροφίμων: η σχετική απόφαση ήταν επαρκώς αιτιολογημένη, καθώς οι χειμάρροι είχαν επαρκές μήκος και απορροφητικότητα, ή είχαν παλαιότερα οριστεί ως αποδέκτες βιομηχανικών λυμάτων.³¹¹ Το διοικητικό εφετείο επίσης δικαίωσε τον «Ειδικό Διαβαθμιδικό Σύνδεσμο Νομού Αττικής», για την εκροή μεγάλης ποσότητας αποστραγγισμάτων (υγρών αποβλήτων), μέσω των ρεμάτων «Μαύρη Ώρα» και «Άγιος Γεώργιος» στη θαλάσσια περιοχή του Ασπροπύργου, διότι οφειλόταν σε έκτακτες περιστάσεις.³¹²

Οι νομοθετικές εξελίξεις, τόσο σε εθνικό όσο και ενωσιακό επίπεδο ήταν περιορισμένες. Με μικρή καθυστέρηση, η χώρα ενσωμάτωσε τον τροποποιημένο κατάλογο ουσιών προτεραιότητας στο τομέα της πολιτικής των υδάτων: η νέα ρύθμιση όχι μόνο αναθεωρεί τα πρότυπα ποιότητας περιβάλλοντος (ΠΠΠ) για ορισμένες από τις αρχικές 33 επικίνδυνες ουσίες προτεραιότητας, αλλά προσθέτει και 11 πρόσφατα χαρακτηρισμένες (από τις οποίες οι πιο γνωστές είναι οι διοξίνες και οι παρόμοιες ενώσεις, καθώς και τα τοξικά εντομοκτόνα dichlorvos και heptachlor). Για ορισμένες από τις ουσίες αυτές, οι οποίες συσσωρεύονται είτε σε ιζήματα και/ή ζώντες οργανισμούς, η Ειδική Γραμματεία Υδάτων οφείλει να διασφαλίσει ότι οι συγκεντρώσεις δεν αυξάνονται σημαντικά.³¹³

Ταυτόχρονα, θεσπίστηκε σε ενωσιακό επίπεδο και ο κατάλογος των ουσιών προς επιτήρηση – καινοφανών ρυπαντών για τους οποίους χρειάζονται περισσότερα στοιχεία πριν εκτιμηθεί η επικινδυνότητά τους: στον κατάλογο αυτό, περιλαμβάνονται τα νεοκοτινοειδή, και ορισμένες φαρμακευτικές ουσίες με παρουσία στους υδάτινους πόρους, όπως η δικλοφενάκη και τα μακρολιδικά αντιβιοτικά.³¹⁴ Δυστυχώς, σε τελείως αντίθετη κατεύθυνση, η επικαιροποίηση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα φυτοφάρμακα έδωσε την ευκαιρία για την μείωση ορισμένων αποστάσεων ασφαλείας

³⁰⁸ ΣτΕ (Ε' Τμήμα) 4177/2015.

³⁰⁹ ΣτΕ (Ε' Τμήμα) 1114/2015.

³¹⁰ ΣτΕ (Ε' Τμήμα) 1014/2016, σκέψη 18.

³¹¹ ΣτΕ (Ε' Τμήμα) 3059/2015.

³¹² ΔΕφΑθ 5441/2015.

³¹³ Άρθρα 1-3, 5 κ.υ.α. οικ. 170766/2016 « Τροποποίηση της υπ' αριθ. 51354/2641/Ε103/2010 κοινής υπουργικής απόφασης (Β' 1909), σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2013/39/ΕΕ «για την τροποποίηση των οδηγιών 2000/60/ΕΚ και 2008/105/ΕΚ όσον αφορά τις ουσίες προτεραιότητας στον τομέα της πολιτικής των υδάτων» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12ης Αυγούστου 2013 και άλλες συναφείς διατάξεις» (Β' 69).

³¹⁴ Εκτελεστική απόφαση 2015/495 Επιτροπής, της 20ής Μαρτίου 2015, για τη δημιουργία καταλόγου επιτήρησης των ουσιών για την παρακολούθηση σε επίπεδο Ένωσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων, σύμφωνα με την οδηγία 2008/105/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.

από περιοχές που χρησιμοποιούνται από το ευρύ κοινό ή από ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού,³¹⁵ ενώ τα ειδικά μέτρα που προβλέπουν οι διατάξεις αυτές για την προστασία του υδάτινου περιβάλλοντος δεν φαίνεται να έχουν ληφθεί.³¹⁶

Ρέματα και πλημμύρες

Στις αρχές του 2015, μία έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ελλάδα σημείωνε ότι «τα σχέδια διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών περιέχουν ελάχιστες αναφορές στις πλημμύρες και την σχετική οδηγία· δεν υπάρχουν αναφορές στον συντονισμό με την οδηγία για τις πλημμύρες, ο οποίος απαιτείται για την εφαρμογή τόσο της οδηγίας για το νερό, όσο και της οδηγίας για τις πλημμύρες. Δεν υπάρχει ξεκάθαρη, πρακτική αναφορά ή σύνδεση με τα σχέδια διαχείρισης των κινδύνων πλημμύρας τα οποία εκπονούνται...».³¹⁷ Πράγματι, η ημερομηνία εκπόνησης των (οριστικών) σχεδίων διαχείρισης πλημμυρικών κινδύνων (22.10.2015) παρήλθε άπρακτη.³¹⁸

Μέχρι την ώρα που γράφονται οι γραμμές αυτές (8.8.2016), έχει ολοκληρωθεί μόνο η προκαταρκτική αξιολόγηση των κινδύνων πλημμύρας για όλα τα υδατικά διαμερίσματα,³¹⁹ ενώ για το υ.δ. Θράκης (GR12), φαίνεται να έχει οριστικοποιηθεί (αλλά όχι ακόμα εγκριθεί) και το σχέδιο διαχείρισης για την λεκάνη απορροής Έβρου.³²⁰ Οι σχετικές προκηρύξεις έχουν δημοσιευθεί από το 2013.³²¹

Η παραβίαση της (προηγούμενης) προθεσμίας για τους χάρτες επικινδυνότητας και τους χάρτες κινδύνων πλημμύρας (22.12.2013)³²² – οι οποίοι, την στιγμή αυτή (9.2016), φαίνεται να είναι διαθέσιμοι μόνο για την Ανατολική Μακεδονία (GR11)³²³ - έχει προκαλέσει νέα προειδοποιητική επιστολή (19.11.2015).³²⁴

Οι καθυστερήσεις παρεμποδίζουν την πλήρη εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας, καθώς η τελευταία παραπέμπει στα σχέδια αυτά για τρία τουλάχιστον σημαντικά θέματα: την οριοθέτηση των ρεμάτων,³²⁵ τα έργα του ΡΣΑ 2014³²⁶ και τις αποφάσεις έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, οι άδειες εγκατάστασης ή λειτουργίας έργων των οποίων η λειτουργία «παρουσιάζει δυνητικό κίνδυνο

³¹⁵ Άρθ. 1 παρ. 7 κ.υ.α. 6669/79087/2015 «Τροποποίηση της αριθμ. 8197/90920/22-7-2013 απόφασης των Υπουργών Υγείας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής «Θέσπιση Εθνικού Σχεδίου Δράσης με στόχο την εφαρμογή της Οδηγίας 2009/128/ΕΚ και την προστασία του ανθρώπου και του περιβάλλοντος» (Β' 1883/1-8-2013)» (Β' 1582).

³¹⁶ Άρθ. 25-26 της κ.υ.α. 8197/90920/2013 «Θέσπιση Εθνικού Σχεδίου Δράσης με στόχο την εφαρμογή της Οδηγίας 2009/128/ΕΚ και την προστασία του ανθρώπου και του περιβάλλοντος» (Β' 1883), όπως τροποποιήθηκαν.

³¹⁷ European Commission. (9.3.2015). Report on the progress in implementation of the Water Framework Directive Programmes of Measures. Accompanying the document: Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. The Water Framework Directive and the Floods Directive: Actions towards the 'good status' of EU water and to reduce flood risks. COM (2015) 120 final. 87-88.

³¹⁸ Άρθ. 7 παρ. 5 Οδηγίας 2007/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2007, για την αξιολόγηση και τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας.

³¹⁹ ΥΠΕΝ. (2009-2015). Πλημμύρες. Ανάκτηση την 22.7.2016 από: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=252>

³²⁰ ΥΠΑΠΕΝ. (Αχρονολόγητο). Σχέδια Διαχείρισης Κινδύνου Πλημμύρας (ΣΔΚΠ). Ανάκτηση την 22.7.2016 από: <http://floods.ypeka.gr/index.php/sxedia-diaxeirisis>

³²¹ Απόφαση Ειδικού Γραμματέα Υδάτων 196272/2013 « Έγκριση : α) Προκήρυξης του έργου «Σχέδια Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας Λεκανών Απορροής Ποταμών των Υδατικών Διαμερισμάτων Ηπείρου, Δυτικής Στερεάς Ελλάδας και Θεσσαλίας» με ανοιχτή διαδικασία, και ορισμού Προϊσταμένης Αρχής και Διευθύνουσας Υπηρεσίας. β) Των συμβατικών τευχών. γ) Της διάθεσης σχετικής πίστωσης» (ΑΔΑ: ΒΕΖ20-ΝΩ2).

³²² Άρθ. 6 παρ. 8 και 15 παρ. 1 Οδηγίας 2007/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2007, για την αξιολόγηση και τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας.

³²³ ΥΠΑΠΕΝ. (Αχρονολόγητο). Χάρτες επικινδυνότητας - Ανατολική Μακεδονία (GR11). Ανάκτηση την 22.7.2016 από: <http://floods.ypeka.gr/index.php/xartes-epikindynotitas/gr11>

³²⁴ Infringement number 2015/2071.

³²⁵ Κατά το άρθρο 2 παρ. 2 ν. 4258/2014 (Α' 94), «στη σύνταξη του φακέλου οριοθέτησης λαμβάνονται υπόψη τα μέτρα, οι όροι, οι περιορισμοί και οι δεσμεύσεις που τυχόν προβλέπονται... β) στο σχέδιο διαχείρισης των κινδύνων πλημμύρας της εν λόγω περιοχής λεκάνης απορροής και στους

χάρτες κινδύνου και επικινδυνότητας πλημμύρας που συντάσσονται, σύμφωνα με τα άρθρα 5 και 6 της υπ' αριθμ. 31822/1542/2010 κοινής απόφασης... (Β' 1108)...». Πάντως, δεν διευκρινίζεται η σχέση ανάμεσα στις έννοιες αυτές και τις έννοιες που χρησιμοποιεί ο νόμος για τα υδατορέματα (π.χ., «γραμμές πλημμύρας», «ζώνη πλημμύρας», βλ. 1 παρ. 7 και παρ. 8 του ίδιου νόμου).

³²⁶ Άρθ. 20 παρ. 2, 20 παρ. 3, 31 παρ. 5, 38 παρ. 8 ν. 4277/2014 (Α' 156).

πλημμύρας».³²⁷ Η νομολογία των διοικητικών εφετειών αναδεικνύει μία διαφορετική πτυχή του ίδιου ζητήματος: τις αγωγές αποζημίωσης (βάσει των άρθρων 105-106 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα) κατά του ελληνικού δημοσίου για ζημιές που έχουν προκληθεί από πλημμύρες, οι οποίες προκλήθηκαν ή επιδεινώθηκαν από δημόσια έργα.³²⁸

Οι απειλές για τα υδατορέματα - οι οποίες οφείλονται σε μία παρωχημένη αντίληψη για την «ανάπτυξη», σύμφωνα με την οποία είναι άχρηστοι χώροι που πρέπει να επιχωματωθούν και να οικοδομηθούν, νόμιμα ή παράνομα, διότι σε αντίθετη περίπτωση είναι «υπεύθυνα» για τις πλημμύρες – είναι διαρκείς. Μπροστά στην κατάσταση αυτή, δεν προκαλούν έκπληξη οι απόψεις των μελετητών του έργου διευθέτησης του σημαντικού αστικού ρέματος Πικροδάφνης – ενός ρέματος «ιδιαιτέρου περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος»³²⁹, οι οποίοι φέρονται να ισχυρίστηκαν ότι «τα υφιστάμενα οικοσυστήματα είναι άνευ αξίας, καθότι δεν είναι NATURA».³³⁰ Επίσης, ήταν αναμενόμενο ότι η τελευταία ετήσια έκθεση του συντονιστικού οργάνου επιθεώρησης και ελέγχου αναφέρει αρκετές περιπτώσεις ελέγχων για πιθανές παραβιάσεις της νομοθεσίας για τα ρέματα.³³¹ Το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους γνωμοδότησε για τις προϋποθέσεις «αποχαρακτηρισμού» ρέματος, διευκρινίζοντας ορθά ότι είναι επιτρεπτή μόνο όταν το ρέμα εξαφανίζεται για «φυσικά αίτια».³³²

Στο πλαίσιο αυτό, η συνεχής επιβεβαίωση, ακόμα και μετά τον πρόσφατο νόμο, της νομολογίας που έχει διαμορφωθεί τις τελευταίες δεκαετίες για την προστασία των ρεμάτων είναι ιδιαίτερα θετική. Σε δύο συναφείς υποθέσεις, το Συμβούλιο της Επικρατείας ακύρωσε την παράλειψη των αρμόδιων αρχών να λάβουν μέτρα προστασίας υδατορεμάτων – και στις δύο περιπτώσεις, επειδή τεχνικά έργα είχαν υλοποιηθεί στην κοίτη χωρίς καμία απολύτως από τις νόμιμες προϋποθέσεις.³³³ Το τριμελές συμβούλιο (του άρθρου 2 ν. 3068/2002), χρειάστηκε και αυτό να ασχοληθεί με το ρέμα Πικροδάφνης, «διαπιστώνοντας ότι η Διοίκηση (Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής) καθυστέρησε να προωθήσει τη διαδικασία έκδοσης διατάγματος οριοθέτησης του ρέματος ...και δη στο σύνολό του, καθώς και να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την απρόσκοπτη λειτουργία του ρέματος, συμπεριλαμβανομένων και των αναγκαίων τροποποιήσεων του σχεδίου πόλεως, ώστε να διασφαλίζεται η ως άνω λειτουργία του».³³⁴

Ορισμένες αποφάσεις διαπίστωσαν εξόφθαλμες παραβάσεις της νομοθεσίας: η ΑΕΠΟ μεγάλου τεχνικού έργου διαπλάτυνσης υδατορέματος στην Κρήτη επίσης ακυρώθηκε, καθώς βασιζόταν σε απόφαση οριοθέτησης η οποία είχε εκδοθεί αναρμοδίως,³³⁵ ενώ σε μία παρόμοια περίπτωση η ΑΕΠΟ

³²⁷ Άρθ. 6 παρ. 7 κ.υ.α. Η.Π. 31822/1542/Ε103 «Αξιολόγηση και διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2007/60/ΕΚ «για την αξιολόγηση και τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας», του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2007» (Β' 1108).

³²⁸ Πολλές από αυτές τις υποθέσεις, οι οποίες δημοσιεύθηκαν πρόσφατα, πηγάζουν από την μεγάλη καταιγίδα που έπληξε το λεκανοπέδιο το καλοκαίρι του 2002, και οδήγησαν σε διάφορα αποτελέσματα. Βλ. ΔΕφΑθ 2374/2015, 2835/2015, 3659/2015, 5529/2015, 613/2016, 954/2016, 977-978/2016, 833/2016.

³²⁹ Απόφαση Υπουργού ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ 9173/164/23.3.1993 (Δ' 281).

³³⁰ Εφημερίδα των Συντακτών. (5.8.2016). Η Περιφέρεια «ξεγλιστρά» από τις διαδικασίες για το ρέμα της Πικροδάφνης. Ανάκτηση την 26.7.2016 από: <https://www.efsyn.gr/arthro/i-perifereia-xeglistra-apo-tis-diadikasia-gia-to-rema-tis-pikrodafnis>

³³¹ Γ.Γ. Δημόσιας Διοίκησης. (Ιούλιος 2016). Ετήσια έκθεση συντονιστικού οργάνου επιθεώρησης και ελέγχου. Πεπραγμένα σωμάτων και υπηρεσιών επιθεώρησης και ελέγχου (Ετήσια έκθεση 2015). 19 ετ. Ανάκτηση την 4.8.2016 από: https://www.gedd.gr/article_data/Linked_files/157/02.SOEEEkthesi2015.pdf Εκεί, βρίσκεται ο πίνακας με τις σημαντικότερες επιθεωρήσεις του ΣΕΕΔΔ στους τομείς της δόμησης, χωροταξίας και φυσικού περιβάλλοντος (2015).

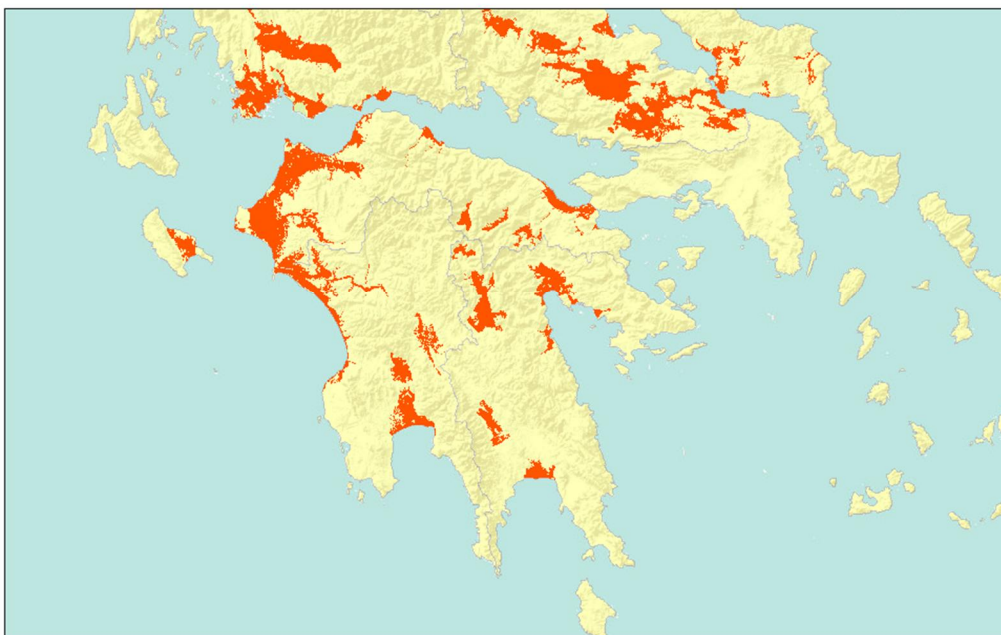
³³² Νομικό Συμβούλιο του Κράτους. (2015, 23. Δεκεμβρίου). Αριθμός γνωμοδότησεως 322/2015. Ανακτήθηκε από: <http://www.nsk.gr/web/nsk/anazitisi-gnomodoteseon>

³³³ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 4352/2015 και 4272/2015.

³³⁴ Συμβούλιο της Επικρατείας. Πρακτικό συνεδρίασεως του Τριμελούς Συμβουλίου του Συμβουλίου της Επικρατείας (άρθρ. 2 του ν. 3068/2002) 11/2015. Το Πρακτικό εξέτασε τον βαθμό συμμόρφωσης της διοίκησης με την ΣτΕ (Ε' τμήμα, 7μ.) 1278/2008, με την οποία κρίθηκε ότι «υπήρχε υποχρέωση της Διοικήσεως να εκδώσει διάταγμα οριοθέτησεως του ρέματος Πικροδάφνης στο σύνολό του, τεκμηριωμένης με τα κατά νόμο αναγκαία στοιχεία και μελέτες, προκειμένου να διασφαλισθεί η ακώλυτη λειτουργία του ως οικοσυστήματος». Λόγω των πρόσφατων εξελίξεων, και της πολυπλοκότητας του θέματος, η οριστική απόφαση αναβλήθηκε. Η ΣτΕ 1272/2008 είχε ακυρώσει τη σχετική παράλειψη της διοίκησης, και είχε αναπέμψει την υπόθεση στη ίδια, προκειμένου να ολοκληρωθεί η οριοθέτηση και να ληφθούν όλα τα αναγκαία μέτρα για την απρόσκοπτη λειτουργία του ρέματος, μεταξύ άλλων και τροποποίηση του σχεδίου πόλεως.

³³⁵ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 3137/2015.

στηριζόταν σε οριοθέτηση που είχε ήδη ακυρωθεί με προηγούμενη απόφαση.³³⁶ Ακόμα και μετά το νόμο για τα υδατορέματα, για συνταγματικούς λόγους, «η επικύρωση της οριοθέτησης ρεμάτων τα οποία βρίσκονται σε οικισμούς ή σε περιοχές που έχουν γενικότερη σημασία για τη Χώρα» - για παράδειγμα, σε «παραλιακή περιοχή εκτός ορίων οικισμού και σε παραλιακή περιοχή η οποία κείται σε απόσταση μικρότερη των 500 μ. από τη θάλασσα», ή εντός εθνικού πάρκου, ή σε περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους- «δεν επιτρέπεται, κατά το Σύνταγμα, να ανατεθεί σε άλλο, πλην του Προέδρου της Δημοκρατίας όργανο της εκτελεστικής εξουσίας».³³⁷ Αλλού, τέθηκε το θέμα της σχέσης ανάμεσα στην εθνική νομοθεσία για τα ρέματα και το ενωσιακό δίκαιο: έτσι, κρίθηκε ότι η οριοθέτηση δεν προϋποθέτει την ύπαρξη σχεδίου διαχείρισης.³³⁸

Εικόνα: Απόσπασμα από τον χάρτη περιοχών με δυνητικά σοβαρούς κινδύνους πλημμύρας (άρθρο 5 παρ. 1 οδηγίας 2007/60), με ημερομηνία αναφοράς τον Μάιο 2014. Δεν φαίνεται να έχουν συμπεριληφθεί στοιχεία για την Αττική.³³⁹

Πλοία και υπεράκτιες εγκαταστάσεις

Στον τομέα προστασίας των θαλάσσιων υδάτων, η θέσπιση του νόμου για το πλαίσιο «για την ασφάλεια στις υπεράκτιες εργασίες έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων, ενσωμάτωση της Οδηγίας 2013/30/ΕΕ, τροποποίηση του π.δ. 148/2009 και άλλες διατάξεις» είναι σημαντική. Μαζί με ορισμένες άλλες ρυθμίσεις,³⁴⁰ πρόκειται για το βασικό νομικό πλαίσιο που θα διέπει τις επικείμενες εργασίες έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων. Ο νέος νόμος περιέχει πολλές διατάξεις για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, οι οποίες, μολονότι πολύπλοκες και «πανηγυρικές», πρέπει να εφαρμοστούν: για παράδειγμα, προβλέπεται ότι «κατά την εξέταση των τεχνικών και

³³⁶ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 1012/2016. Επίσης, πρβλ. και την ΣτΕ (Ε' τμήμα) 2881/2015, που αφορούσε «προδήλως αβάσιμη» αίτηση ακύρωσης κατά πρωτοκόλλου απομάκρυνσης αυθαίρετης κατασκευής σε ρέμα, το οποίο είχε εκδοθεί βάσει των παλαιότερων διατάξεων για την αστυνομία των δημόσιων υδάτων.

³³⁷ Από την περίοδο που καλύπτει περίπου η παρούσα έκθεση, βλ. ιδίως Πρακτικά Επεξεργασίας 85/2015 (παραλιακή περιοχή), 59/2016 (προστατευόμενη περιοχή) και 161/2016 (παραλιακή περιοχή, περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους).

³³⁸ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 1013/2016, σκέψη 9.

³³⁹ European Environmental Agency. (1.3.2015). Floods Directive PFRA / APSFR. Ανάκτηση την 15.8.2016 από: <http://www.eea.europa.eu/themes/water/interactive/floods-directive-pfra-apsfr>

³⁴⁰ Βλ. ιδίως (από την περίοδο αναφοράς) π.δ. 11/2016 «Κανονισμός σχεδιαστικών κριτηρίων, κατασκευαστικών προτύπων και άλλων μέτρων ασφαλείας για πλοία υποστήριξης υπεράκτιων εγκαταστάσεων» (Α' 22). Επίσης, για την ΕΔΕΥ, υ.α. 6854/2016 «Έγκριση Κανονισμού Εσωτερικής Λειτουργίας και Διαχείρισης της «Ελληνικής Διαχειριστικής Εταιρίας Υδρογονανθράκων Α.Ε. - ΕΔΕΥ ΑΕ»» (Β' 491).

χρηματοοικονομικών ικανοτήτων του αιτούντος άδεια, συνεκτιμώνται ιδιαίτερος ζητήματα προστασίας του θαλάσσιου και παράκτιου περιβάλλοντος και ιδίως των οικοσυστημάτων που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο για το μετριασμό της αλλαγής του κλίματος και προσαρμογής σε αυτήν, όπως είναι τα αλατούχα έλη και τα υποθαλάσσια λιβάδια, καθώς επίσης και στις θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές, όπως είναι οι ειδικές ζώνες διατήρησης ... οι ζώνες ειδικής προστασίας ... και οι θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές που έχουν συμφωνηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση ή στο πλαίσιο διεθνών ή περιφερειακών συμφωνιών, στις οποίες η Ελλάδα είναι Συμβαλλόμενο Μέρος...».³⁴¹

Ωστόσο, υπάρχουν και πολλές αδυναμίες. Μία σειρά από εξουσιοδοτικές διατάξεις προβλέπουν κοινές υπουργικές αποφάσεις ή προεδρικά διατάγματα για πολύ ουσιαστικά θέματα, όπως την πρόληψη της ρύπανσης από υπεράκτιες εγκαταστάσεις, οι πηγές των χρηματοοικονομικών πόρων της αρμόδιας αρχής, οι φορείς ανεξάρτητης επαλήθευσης των συστημάτων ασφάλειας και περιβαλλοντικής διαχείρισης, η ταχεία και αποτελεσματική εκδίκαση των (ιδιαίτερα πολύπλοκων) αγωγών αποζημίωσης, οι κανονισμοί ασφαλείας για τις υπεράκτιες εργασίες, και οι οικονομικές υποχρεώσεις των κατόχων αδείας για τα σχέδια εξωτερικής έκτακτης ανάγκης.³⁴² οι πράξεις αυτές εκκρεμούν ή θα εκκρεμούν, από ό,τι φαίνεται, για πολύ καιρό.

Στις αδυναμίες του νόμου συγκαταλέγονται τα μικρά πρόστιμα³⁴³ και η επιλογή, για μία μεταβατική περίοδο (η οποία στη πράξη μπορεί να είναι μεγάλη), ενός σχήματος αρμόδιας αρχής που δεν είναι «ανεξάρτητ[ο] από οιαδήποτε ... που σχετίζεται με την οικονομική ανάπτυξη των υπεράκτιων φυσικών πόρων και της αδειοδότησης υπεράκτιων εργασιών πετρελαίου και φυσικού αερίου .. και με τη συλλογή και διαχείριση των εσόδων από τις εν λόγω εργασίες».³⁴⁴ Ήδη δεν τηρείται η απαίτηση του νέου νόμου (και της σχετικής οδηγίας) για επάρκεια ανθρώπινων και χρηματοοικονομικών πόρων.³⁴⁵

Η ζημία των υδάτων θα έπρεπε να εκτιμηθεί βάσει του προσδιορισμού της καλής περιβαλλοντικής τους κατάστασης σύμφωνα με την «εθνική στρατηγική για την προστασία και διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος», η οποία δεν έχει ολοκληρωθεί.³⁴⁶ Τέλος, η Επιτροπή, με έκθεση που προβλέπει η σχετική οδηγία, επιβεβαίωσε για την χώρα μας την ανεπάρκεια «των εθνικών πόρων εμπειρογνωμοσύνης για τη συμμόρφωση με τις ρυθμιστικές λειτουργίες» που επιβάλλει το νομικό πλαίσιο για τις υπεράκτιες εγκαταστάσεις.³⁴⁷ Παρεμπιπτόντως, θα πρέπει να σημειωθεί ότι παρήλθε

³⁴¹ Άρθ. 4 παρ. 6 ν. 4409/2016 (Α' 136).

³⁴² Αντιστοίχως, άρθ. 4 παρ. 7, 8 παρ. 8, 17 παρ. 9, 4 παρ. 3 δ), 8 παρ. 9, 29 παρ. 1 ν. 4409/2016 (Α' 136).

³⁴³ Άρθ. 32 (Α) ν. 4409/2016 (Α' 136).

³⁴⁴ Άρθ. 8 παρ. 4 ν. 4409/2016 (Α' 136). Μολονότι η οδηγία, «όταν ο συνολικός αριθμός των κανονικά επανδρωμένων εγκαταστάσεων είναι μικρότερος των έξι», επιτρέπει την άσκηση των ρυθμιστικών αρμοδιοτήτων από μία αρχή που δεν είναι ανεξάρτητη «από οιαδήποτε λειτουργία του κράτους μέλους που σχετίζεται με την οικονομική ανάπτυξη των υπεράκτιων φυσικών πόρων και της αδειοδότησης υπεράκτιων εργασιών πετρελαίου και φυσικού αερίου εντός του κράτους μέλους και με τη συλλογή και διαχείριση των εσόδων από τις εν λόγω εργασίες» (άρθ. 8 παρ. 3 οδηγίας 2013/30, για την ασφάλεια των υπεράκτιων εργασιών πετρελαίου και φυσικού αερίου και την τροποποίηση της οδηγίας 2004/35/EK) είναι φανερό ότι επιλέχθηκε η χειρότερη λύση.

³⁴⁵ Σύμφωνα με την 1^η ετήσια οικονομική έκθεση της ΕΔΕΥ, «η Εταιρεία δεν έχει ακόμα στελεχωθεί με επιστημονικό και διοικητικό προσωπικό. Σε εξέλιξη βρίσκεται η διαδικασία για την απόσπαση πέντε (5) υπαλλήλων από τον ευρύτερο δημόσιο τομέα για την κάλυψη των αναγκών της αμέσως μετά τη λειτουργία της και σύμφωνα με το άρθρο 152, παρ. 1 του ν. 4001/2011. ...Βασικός στόχος είναι η δημιουργία μιας πρώτης ομάδας (πυρήνα) επιστημονικού δυναμικού που να αναλάβει σταδιακά τις αρμοδιότητες που απορρέουν από τον σκοπό της ίδρυσης της Ε.Δ.Ε.Υ. Α.Ε..

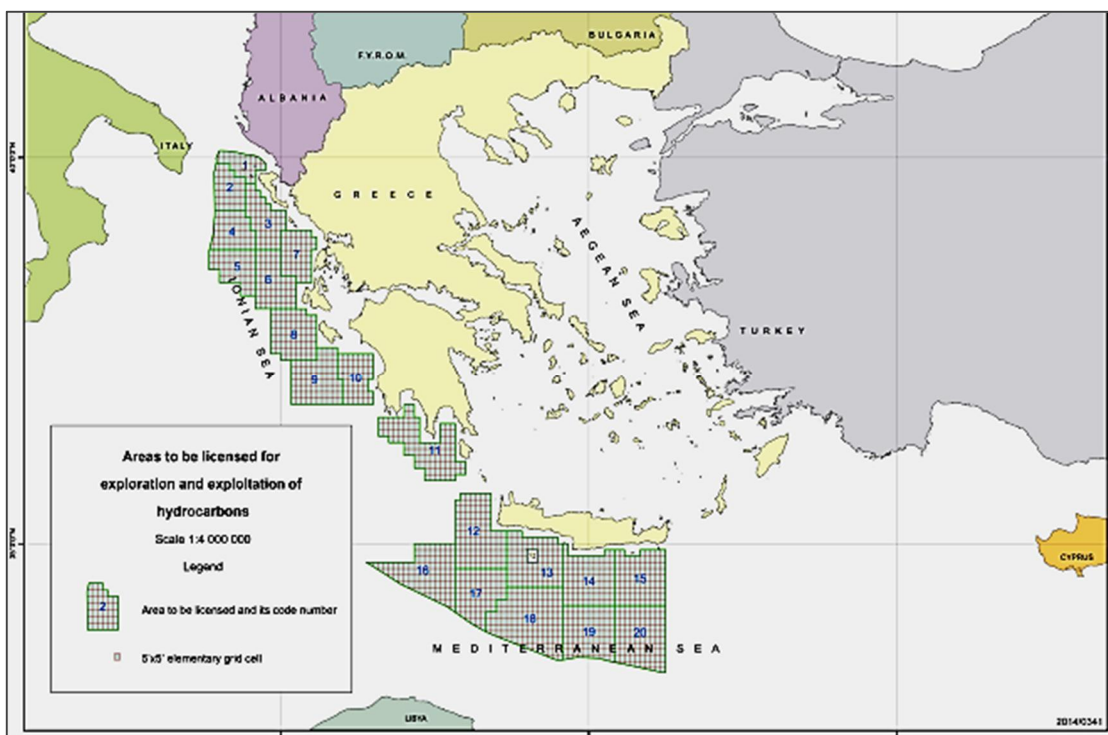
Επιστημαίνεται επίσης ότι μετά την εκπόνηση και την έγκριση (ΦΕΚ 491 τ.Β /26 Φεβρουαρίου 2016) του Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Ε.Δ.Ε.Υ. Α.Ε στον οποίο, μεταξύ άλλων, προβλέπονται το οργανόγραμμα της Εταιρείας, η διάρθρωση και οι αρμοδιότητες των υπηρεσιακών μονάδων της, οι κατηγορίες και οι ειδικότητες του προσωπικού της, ο αριθμός των θέσεων ο οποίος σύμφωνα με το άρθρο 152, παρ. 2 του ν. 4001/2011 δεν μπορεί συνολικά να υπερβαίνει τους είκοσι πέντε (25) καθώς και τα απαιτούμενα για την πρόσληψη του προσωπικού προσόντα, είναι δυνατή η έναρξη των διαδικασιών για την πλήρη στελέχωση της Εταιρείας...». Όσον αφορά την οικονομική ανεξαρτησία της ΕΔΕΥ, λίγο παρακάτω σημειώνεται ότι «τα έσοδα αυτά χαρακτηρίζονται από ασάφεια δεδομένου ότι εξαρτώνται από την συνέχεια των δραστηριοτήτων και την επιτυχή έκβαση των ερευνών... Παράλληλα, όπως έχει προαναφερθεί, δεν έχει ακόμα νομικά επιλυθεί το θέμα της μεταφοράς στην Ε.Δ.Ε.Υ. Α.Ε. των εσόδων που έχουν εισπραχθεί ή θα εισπραχθούν από τις τρέχουσες δραστηριότητες αναζήτησης, έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων, έσοδα τα οποία θα μπορούσαν να στηρίζουν τις λειτουργικές της ανάγκες καθώς και κάθε δραστηριότητα για την επίτευξη του σκοπού της...». ΕΔΕΥ. 7.1 - 31.12.2015. Ετήσια οικονομική έκθεση 1^{ης} εταιρικής χρήσης. 9 επ.

³⁴⁶ 9 παρ. 1 και 17 παρ. 2 α) ν. 3983/2011 (Α' 144).

³⁴⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (31.5.2016). Έκθεση της Επιτροπής σχετικά με την επάρκεια εθνικών πόρων σε εμπειρογνώμονες για την επίτευξη συμμόρφωσης με τις ρυθμιστικές λειτουργίες σύμφωνα με το άρθρο 27 παράγραφος 4 της οδηγίας 2013/30/ΕΕ. COM(2016) 318 final. Η Ελλάδα

άπρακτη η προθεσμία για την κατάρτιση προγραμμάτων μέτρων για την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης σε κάθε θαλάσσια υποπεριοχή της «εθνικής στρατηγικής». ³⁴⁸

Με τα δεδομένα αυτά, είναι μάλλον σαφές ότι ελάχιστες σκέψεις έχουν γίνει για τις επιπτώσεις ενός μεγάλου ατυχήματος (ή της μικρής, αλλά επαναλαμβανόμενης ρύπανσης από συνεχείς δραστηριότητες) όχι μόνο στο περιβάλλον, αλλά και σε άλλους οικονομικούς κλάδους, όπως για παράδειγμα τον τουρισμό, την αλιεία, τη ναυτιλία, τις υδατοκαλλιέργειες, και η τήρηση υψηλών απαιτήσεων ασφάλειας και προστασίας του περιβάλλοντος κατά τις υπεράκτιες εργασίες θα είναι ιδιαίτερα δύσκολη.

Εικόνα: Χάρτης και στοιχειώδη ορθογώνια των προς παραχώρηση περιοχών. ³⁴⁹

Ανεξάρτητα από τις υπεράκτιες εγκαταστάσεις, υπήρξαν και ορισμένες ακόμα εξελίξεις που αφορούν το θαλάσσιο περιβάλλον. Στο εθνικό δίκαιο, η τροποποίηση του π.δ./τος για την κυκλοφορία πλοίων, ³⁵⁰ και ορισμένες τοπικές ρυθμίσεις, όπως ο Γενικός Κανονισμός Λιμένα Σαρωνικού, ³⁵¹ και μία απόφαση για τις λουτρικές εγκαταστάσεις στην περιοχή αρμοδιότητας της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, ³⁵² θα συμβάλουν, εφόσον εφαρμοστούν, στον περιορισμό της θαλάσσιας ρύπανσης.

εντάσσεται στην ομάδα 2 (κράτη μέλη με μικρό αριθμό εγκαταστάσεων), όπου «δεν υπάρχει κράτος μέλος με πλήρες φάσμα των υπεράκτιων τεχνικών ειδικοτήτων». Πάντως, εκτιμάται ότι «τα κράτη μέλη γνωρίζουν ότι απαιτείται ενίσχυση των πόρων και προγραμματίζουν την πρόσληψη και την εκπαίδευση προσωπικού».

³⁴⁸ Άρθ. 5 παρ. 2 β) αα) ν. 3983/2011 (Α' 144).

³⁴⁹ Ανακοίνωση της κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας σύμφωνα με την οδηγία 94/22/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τους όρους χορήγησης και χρήσης των αδειών αναζήτησης, έρευνας και παραγωγής υδρογονανθράκων (2014/C 000/03) (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C-400/4 της 13.11.2014).

³⁵⁰ Προεδρικό διάταγμα 88/2015 «Τροποποίηση του Π.δ. 49/2005 «Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2002/59/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Ιουνίου 2002 «Δημιουργία κοινοτικού συστήματος παρακολούθησης της κυκλοφορίας των πλοίων και ενημέρωσης» (Α' 66), με κύριο σκοπό τη συμμόρφωση προς την Οδηγία 2014/100/ΕΕ της Επιτροπής, της 28ης Οκτωβρίου 2014» (Α' 180). Το π.δ. αφορά την επικαιροποίηση του συστήματος ανταλλαγής ναυτιλιακών πληροφοριών της Ένωσης SafeSeaNet.

³⁵¹ Ιδίως άρθ. 98-113 της υ.α. 2133.2/33882/2015 «Έγκριση του Γενικού Κανονισμού Λιμένα Σαρωνικού» (Β' 2443).

³⁵² Απόφαση Περιφερειάρχη Κ. Μακεδονίας 244925/4756/2015 «Υλικά και μέσα που πρέπει να διαθέτουν οι θαλάσσιες λουτρικές εγκαταστάσεις εντός των διοικητικών ορίων της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, για την αντιμετώπιση περιστατικών ρύπανσης της θάλασσας μικρής έκτασης» (Β' 1615).

Η Σύμβαση Παραχώρησης μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και του Οργανισμού Λιμένα Πειραιά προβλέπει ότι καμία διάταξη της «δεν επιτρέπεται να ερμηνεύεται με τρόπο που εμποδίζει την άσκηση των αρμοδιοτήτων του Υπουργού Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, ιδίως εκείνων που αφορούν στην έκδοση κανονισμών», όπως αυτών που αφορούν στην «την πρόληψη της ρύπανσης ή μόλυνσης της θαλάσσιας, χερσαίας και εναέριας λιμενικής ζώνης, συμπεριλαμβανομένης της απόρριψης υγρών, υλικών, ουσιών ή αντικειμένων στα λιμενικά ύδατα και στις αποβάθρες ή ποικίλων ειδών εκπομπών στην ατμόσφαιρα, για τον ορισμό μέτρων προφύλαξης σχετικά με τη φορτοεκφόρτωση και τη διαχείριση ενδεχομένως ρυπογόνων, μολυσματικών, οχληρών ή κινδυνωδών φορτίων, καθώς και τις δέουσες ενέργειες σε περίπτωση διάχυσης ρύπων, απόρριψης απορριμμάτων και αποβλήτων των πλοίων».³⁵³

Η νομολογία ασχολήθηκε ξανά με το λεπτό ζήτημα της σχέσης ποινικών και διοικητικών κυρώσεων για τη ρύπανση του περιβάλλοντος, επιβεβαιώνοντας (σε μία υπόθεση που αφορούσε θαλάσσια ρύπανση στην περιοχή του Πειραιά) ότι «ούτε η έναρξη ούτε η εξέλιξη της διαδικασίας επιβολής της κύρωσης του χρηματικού προστίμου και της τυχόν ανοιγείσης ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων δίκης κωλύεται σε περίπτωση που για την ίδια παράβαση έχει ολοκληρωθεί η ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων διαδικασία με απόφαση που έχει καταστεί απρόσβλητη».³⁵⁴

Σε υπόθεση που αφορούσε τη ρύπανση από πετρελαιοκηλίδα του κόλπου των Κεφρών, λόγω θραύσης αγωγών φορτοεκφόρτωσης πετρελαίου κατά τη διάρκεια καταγίδας (με κίνδυνο ανθρώπινης ζωής), το Συμβούλιο της Επικρατείας αναιρέσε εφετειακή απόφαση με την οποία κρίθηκε η επιβολή προστίμου ήταν πλημμελής, διότι δεν προσδιορίστηκε ο αναγκαίος αριθμός προσώπων ή ειδικών συνεργείων ή μέσων τα οποία όφειλε να διαθέτει σε ετοιμότητα η αναιρεσίβλητη εταιρεία.³⁵⁵

Από πλευράς ενωσιακού δικαίου, η οδηγία για τις λιμενικές εγκαταστάσεις παραλαβής αποβλήτων πλοίου και καταλοίπων εναρμονίστηκε με τη νέα κατηγοριοποίηση των αποβλήτων της MARPOL, ειδικά ως προς το περιεχόμενο των κοινοποιήσεων που υποβάλλονται από τα πλοία στις λιμενικές αρχές.³⁵⁶ Επίσης, επικαιροποιήθηκαν οι ευρύτερες αρμοδιότητες της ενωσιακής επιτροπής ασφάλειας στη ναυτιλία και πρόληψης της ρύπανσης από τα πλοία (COSS) – του βασικού οργάνου που επικουρεί την Επιτροπή για τα θέματα αυτά.³⁵⁷

Νερό ανθρώπινης κατανάλωσης

Η νομοθεσία για το νερό ανθρώπινης κατανάλωσης δεν αλλάζει συχνά, και όποτε αυτό συμβαίνει, αξίζει να αναδεικνύεται.

Η οδηγία σχετικά με την ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης τροποποιήθηκε μέσα στο 2015 (με ημερομηνία ενσωμάτωσης την 27.10.2017).³⁵⁸ Η τροποποίηση επιτρέπει παρεκκλίσεις τόσο από τη συχνότητα δειγματοληψίας όσο και από τις παραμέτρους παρακολούθησης, «υπό την προϋπόθεση ότι διενεργούνται αξιόπιστες εκτιμήσεις κινδύνου»: οι εκτιμήσεις αυτές πρέπει να βασίζονται στο πρότυπο EN 15975-2, για την ασφάλεια της τροφοδοσίας πόσιμου νερού.³⁵⁹ Οι παρεκκλίσεις, οι οποίες αιτιολογούνται για λόγους «ευελιξίας» και «εξοικονόμησης κόστους»,³⁶⁰

³⁵³ Άρθ. 5 παρ. και 5 παρ. 2 θ) ν. 4404/2016 (Α' 126).

³⁵⁴ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 2543/2015.

³⁵⁵ ΣτΕ (Ε' τμήμα) 2222/2015.

³⁵⁶ Οδηγία (ΕΕ) 2015/2087 της Επιτροπής της 18ης Νοεμβρίου 2015, για την τροποποίηση του παραρτήματος II της οδηγίας 2000/59/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις λιμενικές εγκαταστάσεις παραλαβής αποβλήτων πλοίου και καταλοίπων φορτίου.

³⁵⁷ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/103 της Επιτροπής της 27ης Ιανουαρίου 2016, που τροποποιεί τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 2099/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την επιτροπή ασφάλειας στη ναυτιλία και πρόληψης της ρύπανσης από τα πλοία (Committee on Safe Seas and the Prevention of Pollution from Ships, COSS).

³⁵⁸ Οδηγία (ΕΕ) 2015/1787 της Επιτροπής της 6ης Οκτωβρίου 2015, για την τροποποίηση των παραρτημάτων II και III της οδηγίας 98/83/ΕΚ του Συμβουλίου σχετικά με την ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης.

³⁵⁹ Παράρτημα II, μέρος Γ, της οδηγίας 98/83/ΕΚ του Συμβουλίου, της 3ης Νοεμβρίου 1998, σχετικά με την ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης όπως τροποποιήθηκε.

³⁶⁰ 6^η αιτιολογική σκέψη οδηγίας (ΕΕ) 2015/1787 της Επιτροπής της 6ης Οκτωβρίου 2015, για την τροποποίηση των παραρτημάτων II και III της οδηγίας 98/83/ΕΚ του Συμβουλίου σχετικά με την ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης.

επικαλούνται πρόσφατες κατευθυντήριες γραμμές της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας.³⁶¹ Παραδόξως, άλλη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής βρήκε την οδηγία αυτή οικονομικά αποδοτική, καθώς μόνο το 18% του κόστους του πόσιμου νερού αποδίδεται στις ρυθμίσεις της.³⁶²

Δυστυχώς, η εξέλιξη αυτή, ιδιαίτερα αν μεταφερθεί στην ελληνική πραγματικότητα, θα πρέπει να θεωρηθεί οπισθοδρόμηση. Η ρύπανση του υδρευτικού δικτύου στην πόλη Φλιντ των ΗΠΑ καταδεικνύει ότι η ασφάλεια της τροφοδοσίας είναι πρόκληση ακόμα και για τις ανεπτυγμένες χώρες.³⁶³ Συγκεκριμένες υποχρεώσεις για τακτή παρακολούθηση ορισμένων παραμέτρων πλέον θα μπορούν να αποφεύγονται, βάσει κάποιων «εκτιμήσεων κινδύνου», για τις οποίες μπορεί να υπάρχουν πρότυπα ή οδηγίες διεθνών οργανισμών, αλλά όχι νομικές επιταγές. Όσον αφορά το πρότυπο EN 15975-2, όπως όλα τα πρότυπα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Τυποποίησης, είναι ιδιωτικό προϊόν και δεν είναι δημόσια διαθέσιμο.³⁶⁴

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα στοιχεία που καταγράφουν οι ευρωπαϊκές εκθέσεις, τα στοιχεία παρακολούθησης για το 78% των ζωνών παροχής μεγάλης κλίμακας είναι ανεπαρκή ή ανύπαρκτα, και το ίδιο ισχύει για το 32% των ζωνών παροχής μικρής κλίμακας (2008-2010).³⁶⁵ Επιπλέον, οι ΔΕΥΑ μαστίζονται από έλλειψη προσωπικού, και μάλιστα επιστημονικού.³⁶⁶ Στις συνθήκες αυτές, είναι αμφίβολο αν οι εκτιμήσεις κινδύνου θα είχαν προλάβει την παρουσία Cr(VI) στο υπόγειο νερό ύδρευσης των δημοτικών διαμερισμάτων Ακρινής- Αγίου Δημητρίου και Ρυακίου, η οποία επιβεβαιώθηκε τον Μάιο του 2016:³⁶⁷ αντίθετα, είναι πιθανό ότι θα εμπόδιζαν την ανακάλυψη του προβλήματος. Σε κάθε περίπτωση, η παρουσία του Cr(VI) στις ελληνικές ζώνες παροχής είναι για γεωλογικούς λόγους ευρύτατη,³⁶⁸ και τυχόν παρεκκλίσεις για αυτό θα ήταν αδιανόητες: λογικά, κάτω από τις συνθήκες αυτές, θα έπρεπε να εξεταστεί σοβαρά η *αυστηροποίηση* του σχετικού ορίου.

Στις αρχές του 2016, ενσωματώθηκε και η οδηγία για την προστασία της υγείας του πληθυσμού από ραδιενεργές ουσίες στο νερό ανθρώπινης κατανάλωσης.³⁶⁹ Η πιο γνωστή από τις ουσίες αυτές είναι το ραδόνιο (Rn), το οποίο εκλύεται από το έδαφος αλλά συσσωρεύεται στους εσωτερικούς χώρους, μεταξύ άλλων και μέσω της παροχής νερού.³⁷⁰ Για το ραδόνιο, και μερικές ακόμα ραδιενεργές ουσίες, θεσπίζεται παραμετρική τιμή, πάνω από την οποία η ΕΕΑΕ αξιολογεί τους κινδύνους για την υγεία. Η υπουργική απόφαση και η οδηγία προβλέπουν επίσης διορθωτικά μέτρα και ειδοποίηση του πληθυσμού.

³⁶¹ World Health Organisation. (2011). Guidelines for drinking-water quality - 4 th ed. Ανάκτηση την 4.8.2016 από: http://www.who.int/water_sanitation_health/publications/2011/dwq_guidelines/en/

³⁶² ECORYS. 5.2016. Study supporting the revision of the EU Drinking Water Directive.

Evaluation Report, 12. Ανάκτηση την 4.8.2016 από: <http://www.safe2drink.eu/dwd-evaluation/>

³⁶³ U.S. EPA. (19.7.2016). Flint Drinking Water Documents. Ανάκτηση την 4.8.2016 από: <https://www.epa.gov/flint/flint-drinking-water-documents>. Στην περίπτωση της πόλης του Flint, και για λόγους που είναι ακόμα υπό διερεύνηση, η επιχείρηση ύδρευσης άλλαξε την πηγή του νερού και έπαυσε να χρησιμοποιεί αντιδιαβρωτικές ουσίες, με αποτέλεσμα την συσσώρευση μολύβδου στο πόσιμο νερό.

³⁶⁴ Ένα δελτίο με γενικές πληροφορίες μπορεί να βρεθεί εδώ: European Committee for Standardisation. (2013). CEN/TC 164-Water supply. Ανάκτηση την 16.8.2016 από:

https://standards.cen.eu/dyn/www/f?p=204:110:0:::FSP_PROJECT,FSP_ORG_ID:34082,6145&cs=1D6BE2BE520222891358893E49E81D4FE

³⁶⁵ Πρβλ. τις εκθέσεις για κάθε κράτος-μέλος που είναι διαθέσιμες από την ιστοσελίδα: European Commission. (8.6.2016). Reporting requirements and Synthesis Reports. Ανάκτηση την 4.8.2016 από: http://ec.europa.eu/environment/water/water-drink/reporting_en.html.

Ενδεικτικά, για τις 177 ζώνες παροχής μεγάλης κλίμακας, αναφέρεται ότι: "across all parameters, for 78%% of WSZ there was no or not sufficient monitoring data reported based on the worst case assumption".

³⁶⁶ ΕΔΕΥΑ. 10.6.2016. Αποφάσεις της 27ης Τακτικής Γενικής Συνέλευσης της Ε.Δ.Ε.Υ.Α. (Χαλκίδα, 10/6/2016). Ανάκτηση την 11.8.2016 από: <http://www.edeya.gr/2013-09-23-10-52-39/anakoinwseis/item/455-apofaseis-tis-27hs-taktikis-genikis-sinelefsis-ths-edeya-xalkida-10-6-2016>

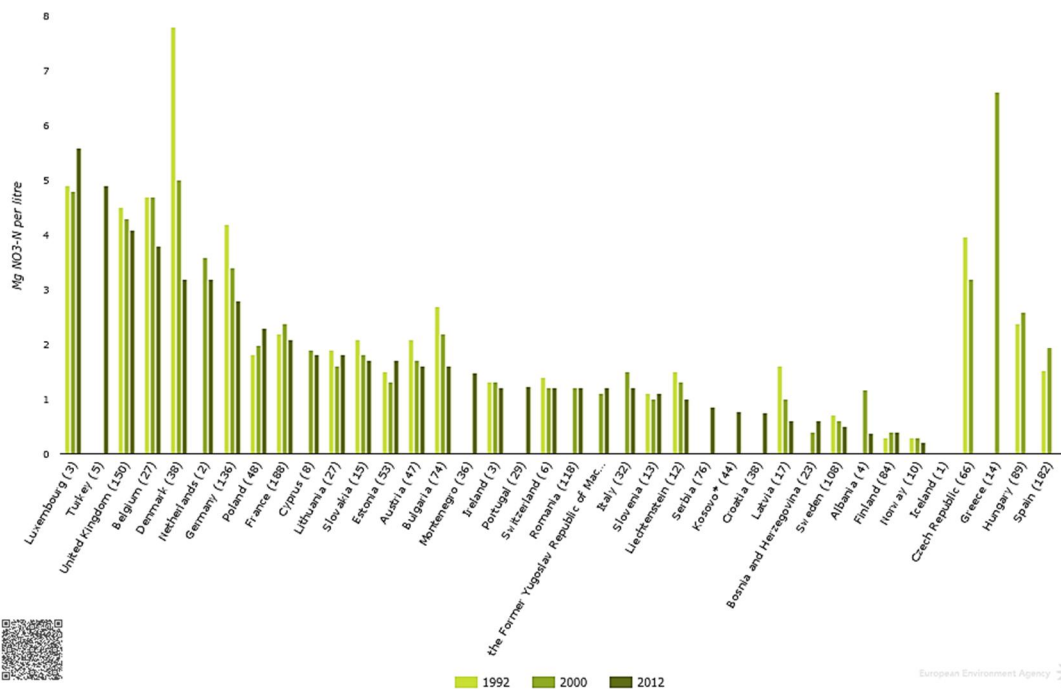
³⁶⁷ Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης – Τμήματα Γεωλογίας, Χημικών Μηχανικών και Χημείας. 5.2016. Εκτίμηση της προέλευσης του Cr(VI) στο υπόγειο νερό ύδρευσης των Δημοτικών

Διαμερισμάτων Ακρινής - Αγίου Δημητρίου - Ρυακίου του Δήμου Κοζάνης.

³⁶⁸ E. Kaprara k.a. (2015). Occurrence of Cr(VI) in drinking water of Greece and relation to the geological background. Journal of Hazardous Materials 281, 2-11. DOI: 10.1016/j.jhazmat.2014.06.084

³⁶⁹ Κοινή υπουργική απόφαση Π/112/1057/2016 «Θέσπιση απαιτήσεων προστασίας της υγείας του πληθυσμού από ραδιενεργές ουσίες που περιέχονται στο νερό ανθρώπινης κατανάλωσης, σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 2013/51/EYPATOM του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2013» (Β' 241).

³⁷⁰ ΕΕΑΕ. (2015). Το ραδόνιο στο σπίτι μας. Ανάκτηση την 11.8.2016 από: <https://eeae.gr/ακτινοπροστασία/μετρήσεις-ραδονίου/το-ραδόνιο-στο-σπίτι-μας>

Εικόνα: Μέση συγκέντρωση νιτρικών στους ευρωπαϊκούς ποταμούς. Οι μετρήσεις από την Ελλάδα είναι οι μεγαλύτερες στην Ευρώπη (2012).³⁷¹

Άρδευση. Όπως αναφέρθηκε στην τελευταία έκθεση, η Ελλάδα καταδικάστηκε τον Απρίλιο του 2015 επειδή «δεν χαρακτηρίσε ως ευπρόσβλητες ζώνες ορισμένες ζώνες στις οποίες παρατηρείται παρουσία μαζών υπόγειων ή επιφανειακών υδάτων που προσβάλλονται από συγκεντρώσεις νιτρικών ιόντων μεγαλύτερες από 50 mg/l και/ή από φαινόμενο ευτροφισμού και δεν εκτόνησε τα προγράμματα δράσεως σχετικά με τις ζώνες αυτές εντός ενός έτους μετά τον εν λόγω χαρακτηρισμό». Στην απόφαση, αναφέρονταν οι «περιοχές του ποταμού Έβρου, της Θεσσαλονίκης, της Πέλλας, της Ημαθίας και της Θεσσαλικής πεδιάδας, του νομού Εύβοιας, της βορείου Πελοποννήσου (περιοχές Κορίνθου, Κάτω Αχαΐας, Λουσικών, Άραξου, Σφαγείκων και Αιγίου), της νοτιοδυτικής Πελοποννήσου (περιοχή των νομών Μεσσηνίας και Ηλείας), της ανατολικής Πελοποννήσου (περιοχές Σπάρτης, Έλους-Σκάλας και Λεωνιδίου), της ανατολικής Κρήτης, της ανατολικής Αττικής και του ποταμού Ασωπού».³⁷² Μολονότι ορισμένες από αυτές τις περιοχές έχουν ενταχθεί στον τελευταίο κατάλογο ευπρόσβλητων ζωνών, η διαδικασία σύνταξης των προγραμμάτων νιτρορρύπανσης ξεκίνησε μόλις τον Ιούνιο του 2016.

Δυστυχώς, είναι πρόδηλο ότι ορισμένες από τις περιοχές αυτές αντιμετωπίζουν προκλήσεις και από άλλες αιτίες υποβάθμισης των υδάτων. Κατά την περίοδο αναφοράς, αναλήφθηκαν ορισμένες οριζόντιες δράσεις για το ίδιο θέμα, όπως η έγκριση του «κώδικα ορθής γεωργικής πρακτικής για την προστασία των νερών από τη νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης».³⁷³ Σχετικές διατάξεις υπάρχουν και στην νέα απόφαση για την εφαρμογή του καθεστώτος πολλαπλής συμμόρφωσης.³⁷⁴

Σύνταξη κεφαλαίου: Γιώργος Χασιώτης

³⁷¹ European Environmental Agency. (6.5.2015). Average concentration of nitrate in European rivers. Ανάκτηση την 16.8.2016 από: <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/daviz/average-concentration-of-nitrate-in-2/#parent-fieldname-title>

³⁷² Απόφαση του Δικαστηρίου (ένατο τμήμα) της 23ης Απριλίου 2015, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας, C-149/14.

³⁷³ Υπουργική απόφαση 1420/82031/2015 «Κώδικας Ορθής Γεωργικής Πρακτικής για την Προστασία των Νερών από τη Νιτρορρύπανση Γεωργικής Προέλευσης» (Β' 1709).

³⁷⁴ Υπουργική απόφαση 3 1791/74062/2015 «Εφαρμογή του καθεστώτος της Πολλαπλής Συμμόρφωσης σε εκτέλεση του Κανονισμού (ΕΕ) 1306/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και τους κανονισμούς 640/2014 και 809/2014 της Επιτροπής» (Β' 1468).

Στερεά απόβλητα

Στον τομέα των στερεών αποβλήτων οι εξελίξεις κατά την περίοδο αναφοράς ήταν αρκετές. Ωστόσο, η ολοκληρωμένη διαχείριση αποβλήτων στη χώρα παραμένει μέχρι σήμερα ζητούμενο. Καθυστερήσεις και ανεπάρκειες σηματοδοτούν τον τομέα των αποβλήτων, με τη νομολογία και ειδικά τις αποφάσεις του ΔΕΕ να αποτελούν καταλύτες για την ενεργοποίηση διαδικασιών που εκκρεμούν εδώ και δεκαετίες.

Εθνικός και περιφερειακός σχεδιασμός διαχείρισης αποβλήτων

Η εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας για τα στερεά απόβλητα παραμένει προβληματική. Υπενθυμίζεται ότι η οδηγία 2008/98/ΕΕ³⁷⁵ που θέτει το πλαίσιο διαχείρισης αποβλήτων στην ΕΕ, ενσωματώθηκε με τον ν.4042/2012. Κατά την περίοδο αναφοράς οι διατάξεις του ν. 4042/2012³⁷⁶ που επιπλέον ορίζει τα μέτρα εφαρμογής της οδηγίας στην Ελλάδα, τροποποιήθηκαν όσον αφορά τα όργανα έγκρισης και τη δημοσιότητα των αποφάσεων εφαρμογής του εθνικού και περιφερειακού σχεδιασμού διαχείρισης αποβλήτων, καθώς και την καθιέρωση της συνεργασίας των Υπουργείων Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης και Περιβάλλοντος και Ενέργειας στην εκπόνηση, κύρωση και τροποποίηση του ΕΣΔΑ και του Εθνικού Προγράμματος Πρόληψης δημιουργίας αποβλήτων.³⁷⁷ Βάσει των παραπάνω διατάξεων εκδόθηκαν οι πράξεις³⁷⁸ που τροποποιούν και εγκρίνουν το Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων (ΕΣΔΑ) και το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων.

Παράλληλα με τη σχετική πρόοδο στην περιβαλλοντική αδειοδότηση των Περιφερειακών Σχεδίων Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ),³⁷⁹ το Τμήμα Διαχείρισης Αστικών, Βιομηχανικών και συναφών Αποβλήτων του ΥΠΕΝ εξέδωσε εγκύκλιο³⁸⁰ με την οποία παρέχει διευκρινίσεις αναφορικά με την έγκριση και κύρωση των ΠΕΣΔΑ. Σημειώνεται ότι για την αντιμετώπιση του προβλήματος των ΧΑΔΑ σε περιοχές χωρίς νόμιμο λειτουργικό ΧΥΤΑ ή χώρο αποθήκευσης αποβλήτων, τροποποιήθηκε η διάταξη για τη διαχείριση των αστικών αποβλήτων (ΑΣΑ) κατά παρέκκλιση των εγκεκριμένων ΠΕΣΔΑ, επεκτείνοντας τις ρυθμίσεις και στους ΧΥΤΑ που έχουν κορεστεί ή παύσει με απόφαση του αρμόδιου για τη διαχείρισή του οργάνου, καθώς και το χρονικό διάστημα των ρυθμίσεων έως και δύο έτη πλέον της τριετίας.³⁸¹ Κατ' εφαρμογή του συγκεκριμένου άρθρου και λαμβάνοντας υπόψη «το γεγονός της καθυστέρησης υλοποίησης του συνόλου των υποδομών διαχείρισης στερεών αποβλήτων, που προβλέπονται στους Περιφερειακούς Σχεδιασμούς Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ), στην ανάγκη παύσης λειτουργίας και αποκατάστασης όλων των Ανεξέλεγκτων Χώρων Διάθεσης Αποβλήτων (ΧΑΔΑ) και την αποφυγή δημιουργίας νέων» συνεχίζονται να εκδίδονται αποφάσεις με

³⁷⁵ Οδηγία 2008/98/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Νοεμβρίου 2008, για τα απόβλητα και την κατάργηση ορισμένων οδηγιών (ΕΕ 2008, L 312/3).

³⁷⁶ Νόμος 4042/2012 «Ποινική προστασία περιβάλλοντος– Εναρμόνιση με την οδηγία 2008/99/ΕΚ – Πλαίσιο παραγωγής και διαχείρισης αποβλήτων – Ρύθμιση θεμάτων Υπουργείου Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής» (Α' 24)

³⁷⁷ Τροποποίηση του άρθ. 35 του ν.4042/2012 με το άρθ. 31 του ν.4342/9.11.2015 (Α' 143).

³⁷⁸ Κοινή υπουργική απόφαση 51373/4684/25.11.2015 (Β' 2706) και Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου 49/15.12.2015 (Α' 174)

³⁷⁹ Ενδεικτικά: Περιβαλλοντικός Προέλεγχος για την αναθεώρηση του Περιφερειακού Σχεδιασμού Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) Κρήτης. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/UgyEBv>

Έγκριση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του σχεδίου: «Αναθεώρηση του Περιφερειακού Σχεδίου Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) της Περιφέρειας Ηπείρου». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/5nYm6b>

³⁸⁰ Εγκύκλιος ΓΓ ΥΠΕΝ οικ. 872/13/07.01.2016. «Εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 31 του ν. 4342/2015 αναφορικά με την έγκριση και κύρωση των Περιφερειακών Σχεδίων Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ)». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/X6G1BW>

³⁸¹ Τροποποίηση του άρθ. 10 της κοινής υπουργικής απόφασης Η.Π. 50910/2727/22.12.2003 (Β' 1909) με το άρθ. 57 του ν.4042/2012, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθ. 158 του ν.4389/2016 (Α' 94).

μέτρα προσωρινής διαχείρισης των αστικών στερεών αποβλήτων κατά παρέκκλιση του προβλεπόμενου σχεδιασμού.³⁸²

Με ακόμη μία ειδική τροποποιητική ρύθμιση στον ν.4042/2012 που προωθήθηκε τον Ιούλιο 2016 προβλέπεται πλέον η έκδοση κ.υ.α. αναφορικά με τους ορισμούς, τις κατηγορίες και τις προδιαγραφές των Πράσινων Σημείων και των Κέντρων Ανακύκλωσης, Εκπαίδευσης και Διαλογής στην Πηγή (ΚΑΕΔΙΣΠ)³⁸³ και η έκδοση κ.υ.α. για τον έλεγχο των συνθηκών παραγωγής και διαχείρισης των μη επικίνδυνων αποβλήτων.³⁸⁴ Το ηλεκτρονικό σύστημα συλλογής στοιχείων για την παραγωγή και διαχείριση αποβλήτων εξελίχθηκε σε «Ηλεκτρονικό μητρώο αποβλήτων» (ΗΜΑ), στο οποίο έχουν υποχρέωση καταχώρισης οι οργανισμοί/επιχειρήσεις που παράγουν και διαχειρίζονται απόβλητα (επικίνδυνα και μη), καθώς και οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) α' βαθμού,³⁸⁵ ενώ με τη σύσταση του «Εθνικού Μητρώου Παραγωγών»³⁸⁶ στο οποίο εγγράφονται οι παραγωγοί συσκευασιών, ηλεκτρικών στηλών και συσσωρευτών, ειδών ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (ΗΗΕ), οχημάτων, ελαστικών και λιπαντικών ελαίων, διευκολύνεται η παρακολούθηση της τήρησης της νομοθεσίας για την εναλλακτική διαχείριση συσκευασιών και άλλων προϊόντων. Όσον αφορά στους φορείς διαχείρισης αποβλήτων κατά την περίοδο αναφοράς αξίζει να σημειωθούν η ολοκλήρωση της δημόσιας διαβούλευσης³⁸⁷ για τη σύσταση και οργάνωση νομικών προσώπων δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου που θα επωμιστούν τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων, και η τροποποίηση διάταξης³⁸⁸ του ν. 4071/2012 με την οποία οι αρμοδιότητες ΦοΔΣΑ που έχουν ανατεθεί σε άλλο νομικό πρόσωπο³⁸⁹ εξακολουθούν να ασκούνται από αυτό για όσο χρόνο προβλέπεται στη σχετική απόφαση ανάθεσης. Τέλος, ως αρνητική μπορεί να χαρακτηριστεί η μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2016 αναστολή έναρξης εφαρμογής του ειδικού τέλους ταφής στους οργανισμούς ή τις επιχειρήσεις που διαθέτουν απόβλητα σε Χώρο Υγειονομικής Ταφής (ΧΥΤ),³⁹⁰ ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη ότι είχε προηγηθεί αναστολή³⁹¹ εφαρμογής του τέλους μέχρι στις 31.12.2015.

Συμπερασματικά, η εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας για τα στερεά απόβλητα παραμένει προβληματική. Χαρακτηριστικό είναι ότι ενώ η χώρα ακόμη προσπαθεί να διαχειριστεί την επιβολή προστίμων από το ΔΕΕ στον τομέα των αποβλήτων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε νέα παραπομπή στο Δικαστήριο της ΕΕ λόγω της κακής διαχείρισης των αποβλήτων στον ΧΥΤΑ της Κέρκυρας. Σύμφωνα με το σχετικό δελτίο τύπου³⁹² η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της ότι ο χώρος υγειονομικής ταφής στο Τεμπλόνη, που λειτουργεί από το 2007 κατά παράβαση των οδηγιών 1999/31/ΕΚ και 2008/98/ΕΚ, συνιστά σημαντικό κίνδυνο για τη δημόσια υγεία και το περιβάλλον.

Οι στόχοι της χώρας για το 2015 της οδηγίας 2008/98/ΕΕ, όπως ενσωματώθηκε με τον ν.4042/2012, για τη δημιουργία τεσσάρων ρευμάτων χωριστής συλλογής χαρτιού, πλαστικού, μετάλλων και γυαλιού³⁹³ δεν επιτεύχθηκαν σε πανελλαδικό επίπεδο καθώς οι περισσότεροι ΠΕΣΔΑ που

³⁸² Ενδεικτικά: Απόφαση ΓΓ οικ. 2693/111849/23.6.2015 «Διαχείριση των αστικών στερεών αποβλήτων της 5ης Διαχειριστικής Ενότητας της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας (Δήμων Κύμης-Αλιβερίου και Καρύστου)» (Β' 1398).

Απόφαση ΓΓ οικ. 8425 /111849/6.11.2015 «Διαχείριση των αστικών στερεών αποβλήτων της Π.Ε. Έβρου και του Δήμου Νέστου Περιφερειακής Ενότητας Καβάλας της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης» [παράταση της κ.υ.α. 52890/4174 (Β' 3120/20/11/2014) μέχρι 20.11.2016] (Β' 2453).

³⁸³ Τροποποίηση του άρθ. 38 παρ.6 του ν.4042/2012 με το άρθ. 42 ν. 4409/2016, (Α'136).

³⁸⁴ Προσθήκη παρ.8 στο άρθ. 38 του ν.4042/2012 με το άρθ. 157 του ν. 4389/2016 (Α'94)

³⁸⁵ Το άρθρο 42 του ν. 4042/2012 αντικαταστάθηκε με την παρ. 1 του άρθ. 157 του ν.4389/2016 (Α'94)

³⁸⁶ Υπουργική απόφαση οικ. 181504/9.8.2016 «Κατάρτιση, περιεχόμενο και σύστημα διαχείρισης του Εθνικού Μητρώου Παραγωγών (Ε.Μ.ΠΑ.)-Καθορισμός διαδικασίας εγγραφής των παραγωγών, στο πλαίσιο της εναλλακτικής διαχείρισης των συσκευασιών και άλλων προϊόντων, σύμφωνα με τα άρθ. 7 και 17 του ν. 2939/2001 (Α'179) όπως ισχύουν» (Β' 2454).

³⁸⁷ Σύσταση και οργάνωση νομικών προσώπων δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου για τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων της χώρας Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/bmPrgC>

³⁸⁸ Με το άρθ. 23 του ν.4368/2016 (Α'21) «Μέτρα για την επιτάχυνση του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις» καταργήθηκε η παρ.11 του άρθρου 17 του ν.4071/2012 (Α' 85).

³⁸⁹ κατά τις διατάξεις της παρ. 5 του ν. 3536/2007 όπως ισχύει.

³⁹⁰ Με το άρθ. 7 της πράξης νομοθετικού περιεχόμενου της 24.12.2015 ΠΝΠ (Α'182), η οποία κυρώθηκε με το άρθρο 1 του ν.4366/2016 (Α 18).

³⁹¹ Άρθ. 77 παρ. 2 του ν.4257/2014 (Α' 93)

³⁹² European Commission. 10.12.2015. Waste management: Commission refers Greece to the Court of Justice of the EU over illegal landfill.

Ανάκτηση από: <https://goo.gl/KfxFga>

³⁹³ Άρθρο 27 (άρθρο 11 της οδηγίας) του ν.4042/2012 και με την επιφύλαξη του άρθ. 26 παρ. 2: «...έως το 2015 χωριστή διαλογή καθιερώνεται τουλάχιστον για τα ακόλουθα : χαρτί, μέταλλο, πλαστικό και γυαλί».

περιλαμβάνουν τέτοια σχέδια δεν έχουν καν εγκριθεί. Την ίδια στιγμή, δεν υπάρχει κανένα επίσημο στοιχείο για το ποσοστό της χωριστής συλλογής βιολογικών αποβλήτων, το οποίο σύμφωνα με τον ν. 4042/2012³⁹⁴ θα έπρεπε ως το 2015 να έχει φτάσει το 5% των συνολικών αυτής της κατηγορίας αποβλήτων.

ΔΕΕ C-584/14 – Επιβολή προστίμου στην Ελλάδα

Με την απόφαση της 7^{ης} Σεπτεμβρίου 2016, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης επέβαλε στην Ελλάδα κατ' αποκοπή πρόστιμο και ημερήσια χρηματική ποινή για μη συμμόρφωση με προηγούμενη απόφασή του της 10ης Σεπτεμβρίου 2009, με την οποία είχε διαπιστωθεί ότι η Ελλάδα δεν εφάρμοξε, στον τομέα διαχείρισης των επικίνδυνων αποβλήτων, τις εξής τρεις κοινοτικές οδηγίες :

1. για τα στερεά απόβλητα,³⁹⁵
2. για τα επικίνδυνα απόβλητα,³⁹⁶
3. για την υγειονομική ταφή των αποβλήτων.³⁹⁷

Όπως επισημαίνεται στην ανακοίνωση του ΔΕΕ,³⁹⁸ «[ε]ιδικότερα, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η Ελλάδα δεν είχε εκπονήσει και θέσει σε εφαρμογή, εντός εύλογης προθεσμίας, σχέδιο διαχείρισης των επικίνδυνων αποβλήτων σύμφωνο με τις απαιτήσεις της νομοθεσίας της Ένωσης ούτε είχε δημιουργήσει ολοκληρωμένο και κατάλληλο δίκτυο εγκαταστάσεων διαθέσεως των επικίνδυνων αποβλήτων, στο πλαίσιο του οποίου να εφαρμόζονται οι πλέον ενδεδειγμένες μέθοδοι για την εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας. Επιπροσθέτως, η Ελλάδα δεν είχε λάβει το σύνολο των μέτρων που απαιτούνταν για την εξασφάλιση, ως προς τη διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων, της τηρήσεως των κανόνων περί αξιοποιήσεως και διαθέσεως των αποβλήτων και περί αδειοδοτήσεως και εκμεταλλεύσεως των χώρων υγειονομικής ταφής.»

Με την απόφασή του, το ΔΕΕ επιβάλλει στην Ελλάδα την υποχρέωσης καταβολής στον προϋπολογισμό της Ένωσης, χρηματικής ποινής ύψους 30.000 ευρώ ανά ημέρα καθυστέρησης εφαρμογής της απόφασης του 2009, καθώς και κατ' αποκοπήν ποσό ύψους 10 εκατομμυρίων ευρώ.

Η επιβολή οικονομικών κυρώσεων αποτελεί έσχατο μέσο για τη συμμόρφωση των κρατών μελών με τις δικαστικές αποφάσεις. Μερικές ενδεικτικές περιπτώσεις στις οποίες το ΔΕΕ έχει επιβάλει πρόστιμα για μη συμμόρφωση με προγενέστερες περιβαλλοντικές αποφάσεις του είναι οι εξής:

Ελλάδα (2000)³⁹⁹: 20.000 ευρώ ημερησίως για κάθε μέρα παράβασης της απόφασης της 7ης Απριλίου 1992, C-45/91 για τη διαχείριση στερεών αποβλήτων (υπόθεση Κουρουπητού).

Ισπανία (2005)⁴⁰⁰: Χρηματική ποινή 624.150 ευρώ ετησίως και για κάθε 1 % των περιοχών κολυμβήσεως στα εσωτερικά ισπανικά ύδατα των οποίων η ασυμφωνία της ποιότητας με τις οριακές τιμές που καθορίζονται βάσει της οδηγίας θα έχει διαπιστωθεί για το εν λόγω έτος.

Γαλλία (2007):⁴⁰¹ Χρηματική ποινή 57.761.250 ευρώ ανά εξάμηνο και κατ' αποκοπήν ποσό 20 εκατομμυρίων ευρώ για μη συμμόρφωση με απόφαση του 1991 σχετικά με ανεπαρκείς ελέγχους ως προς το ελάχιστο μέγεθος διχτυών, του

³⁹⁴ Άρθ. 41 (άρθ. 22 της οδηγίας) του ν.4042/2012: «[έ]ως το 2015, το ποσοστό χωριστής συλλογής των βιολογικών αποβλήτων πρέπει να ανέλθει, κατ' ελάχιστον στο 5% του συνολικού βάρους των βιολογικών αποβλήτων και έως το 2020, κατ' ελάχιστον, στο 10% του συνολικού βάρους των βιολογικών αποβλήτων.» (Α' 24)

³⁹⁵ Οδηγία 2006/12/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2006, περί των στερεών αποβλήτων (ΕΕ 2006, L 114).

³⁹⁶ Οδηγία 91/689/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 1991, για τα επικίνδυνα απόβλητα (ΕΕ 1991, L 377).

³⁹⁷ Οδηγία 1999/31/ΕΚ του Συμβουλίου της 26ης Απριλίου 1999, περί υγειονομικής ταφής των αποβλήτων (ΕΕ 1999, L 182).

³⁹⁸ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2016, 7 Σεπτεμβρίου). Λόγω καθυστέρησης στην εφαρμογή της νομοθεσίας της Ένωσης περί αποβλήτων, η Ελλάδα υποχρεούται να καταβάλει κατ' αποκοπήν ποσό ύψους 10 εκατομμυρίων ευρώ και χρηματική ποινή ύψους 30 000 ευρώ ανά ημέρα καθυστέρησης [Ανακοινωθέν τύπου]. Ανακτήθηκε από <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2016-09/cp160087el.pdf>.

³⁹⁹ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση της 4ης Ιουλίου 2000. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ελληνικής Δημοκρατίας. Παράβαση κράτους μέλους - Απόφαση του Δικαστηρίου περί αναγνωρίσεως της παραβάσεως - Άρθρο 171 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 228 ΕΚ) - Χρηματικές κυρώσεις - Χρηματική ποινή - Απόβλητα - Οδηγίες 75/442/ΕΟΚ και 78/319/ΕΟΚ., C-387/97.

⁴⁰⁰ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2003. «Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Βασιλείου της Ισπανίας. Παράβαση κράτους μέλους - Απόφαση του Δικαστηρίου αναγνωρίζουσα παράβαση - Παράλειψη εκτελέσεως - Άρθρο 228 ΕΚ - Χρηματικές κυρώσεις - Χρηματική ποινή - Ποιότητα των υδάτων κολυμβήσεως - Οδηγία 76/160/ΕΟΚ», C-278/01

ελάχιστου μεγέθους αλιευόμενων ψαριών και της παρεμπόμπουσας αλιείας.

Ιρλανδία (2011):⁴⁰² Επιβολή υποχρέωσης καταβολής κατ' αποκοπήν ποσού 1,5 εκατομμυρίων ευρώ για μη συμμόρφωση με προγενέστερη απόφαση που αφορούσε την οδηγία 85/337/ΕΟΚ για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σχεδίων δημόσιων και ιδιωτικών έργων.

Ιρλανδία (2011):⁴⁰³ Επιβολή υποχρέωσης καταβολής χρηματικής ποινής 12.000 ευρώ ανά ημέρα καθυστέρησης εφαρμογής προγενέστερης απόφασης σχετικά με τη διάθεση των οικιακών λυμάτων σύμφωνα με την οδηγία 75/442/ΕΟΚ.

Βέλγιο (2013): Επιβολή υποχρέωσης καταβολής κατ' αποκοπήν ποσού 10 εκατομμυρίων ευρώ, και χρηματικής ποινής 859 404 ευρώ ανά εξάμηνο καθυστέρησης των μέτρων (μειούμενο ανάλογα με την πρόοδο εκτέλεσης της απόφασης) που απαιτούνται για τη συμμόρφωση με προηγούμενη απόφαση που αφορά τα αστικά λύματα (οδηγία 91/271) (C-533/11).

Ιταλία (2014): Επιβολή υποχρέωσης καταβολής κατ' αποκοπήν ποσού 40 εκατομμυρίων ευρώ, και χρηματικής ποινής, η οποία υπολογίζεται βάσει ενός αρχικού ποσού 42 800 000 ευρώ, και μειώνεται ανά εξάμηνο ανάλογα με την πρόοδο συμμόρφωσης με προηγούμενη απόφαση που αφορούσε την διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων, (C-196/13).

Ελλάδα (2014): Επιβολή υποχρέωσης καταβολής κατ' αποκοπήν ποσού των 10 εκατομμυρίων ευρώ, και χρηματικής ποινής, η οποία υπολογίζεται βάσει ενός αρχικού ποσού ύψους 14 520 000 ευρώ, και μειώνεται ανά εξάμηνο ανάλογα με την πρόοδο συμμόρφωσης με προηγούμενη απόφαση που αφορούσε την διαχείριση των στερεών αποβλήτων. (C-378/13).

Ελλάδα (2015): Επιβολή υποχρέωσης καταβολής κατ' αποκοπήν ποσού 10 εκατομμυρίων ευρώ, και χρηματικής ποινής, η οποία υπολογίζεται βάσει ενός αρχικού ποσού ύψους 3.640.000 ευρώ, το οποίο μειώνεται ανά εξάμηνο ανάλογα με την πρόοδο συμμόρφωσης με προηγούμενη απόφαση που αφορούσε τα αστικά λύματα (C-167/14).

Πορτογαλία (2016): Επιβολή υποχρέωσης καταβολής κατ' αποκοπήν ποσού 3 εκατομμυρίων ευρώ, και χρηματικής ποινής ύψους 8.000 ευρώ για κάθε ημέρα καθυστέρησης όσον αφορά την εφαρμογή των αναγκαίων μέτρων για τη συμμόρφωση με προηγούμενη απόφαση που αφορά τα αστικά λύματα (C-557/14).

Συμπράξεις δημοσίου και ιδιωτικού τομέα: Μετά την εκπόνηση του Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης Απορριμμάτων (ΕΣΔΑ) κατά την προηγούμενη περίοδο αναφοράς, όλα τα δρομολογημένα έργα διαχείρισης απορριμμάτων μέσω Συμπράξεων Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ) πάγωσαν με την εξαίρεση της ΣΔΙΤ της Δυτικής Μακεδονίας. Τα έργα για την κατασκευή της μονάδας διαχείρισης στη Δ. Μακεδονία ξεκίνησαν τον Οκτώβριο του 2015 και αναμένεται να παραδοθούν σε πλήρη λειτουργία τον Ιούνιο του 2017 σύμφωνα με τον γενικό διευθυντή της Διαχείρισης Απορριμμάτων Δυτικής Μακεδονίας Α.Ε. (ΔΙΑΔΥΜΑ)⁴⁰⁴. Μεγάλη αναταραχή επικράτησε ωστόσο σχετικά με τα υπόλοιπα έργα ΣΔΙΤ με κορυφαία την περίπτωση της Περιφέρειας Πελοποννήσου, καθώς τόσο το ζήτημα της νομικής ισχύος του ΕΣΔΑ όσο και αυτό της συμβατότητας των έργων ΣΔΙΤ με τον ΕΣΔΑ, παρέμεναν αδιευκρίνιστα για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ειδικότερα, τον Νοέμβριο του 2015, το Ε' κλιμάκιο του Ελεγκτικού Συνεδρίου έδωσε το πράσινο φως για την

⁴⁰¹ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (τμήμα μείζονος συνθέσεως). Απόφαση της 12ης Ιουλίου 2005. «Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Γαλλικής Δημοκρατίας. Παράβαση κράτους - Αλιεία - Ανάθεση υποχρεώσεων ελέγχου στα κράτη μέλη - Διαπίστωση παραβάσεως με απόφαση του Δικαστηρίου - Παράλειψη εκτελέσεως - Άρθρο 228 ΕΚ - Καταβολή κατ' αποκοπήν ποσού - Επιβολή χρηματικής ποινής», C-304/02.

⁴⁰² Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (Παράβαση κράτους μέλους - Οδηγία 85/337/ΕΟΚ - Εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον - Εσφαλμένη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο - Παράρτημα ΙΙ - Σημείο 1, στοιχεία α' έως γ' - Απόφαση του Δικαστηρίου - Διαπίστωση παραβάσεως κράτους μέλους - Άρθρο 260 ΣΛΕΕ - Χρηματικές κυρώσεις - Κατ' αποκοπήν ποσό - Ικανότητα του κράτους μέλους προς καταβολή του ποσού - Οικονομική κρίση - Εκτίμηση βάσει σημερινών οικονομικών δεδομένων), C-279/11

⁴⁰³ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. «Παράβαση κράτους μέλους — Οδηγία 75/442/ΕΟΚ — Οικιακά λύματα των οποίων η διάθεση πραγματοποιείται μέσω σηπτικών δεξαμενών στις αγροτικές περιοχές — Απόφαση του Δικαστηρίου περί διαπίστωσης παραβάσεως κράτους μέλους — Άρθρο 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ — Μέτρα προς εκτέλεση αποφάσεως του Δικαστηρίου — Χρηματικές κυρώσεις — Χρηματική ποινή — Κατ' αποκοπήν ποσό», C-374/11

⁴⁰⁴ Λιάλιος Γ. Καθημερινή. (2015, 27 Οκτωβρίου). Υπό κατασκευήν η πρώτη μονάδα απορριμμάτων με ΣΔΙΤ. <https://goo.gl/KDqrOQ>

υπογραφή της Σύμβασης ΣΔΙΤ για τη διαχείριση των απορριμμάτων της Περιφέρειας Πελοποννήσου⁴⁰⁵. Παρά το γεγονός ότι το ΥΠΕΝ θεωρούσε ότι τα έργα στην Πελοπόννησο ήταν αντίθετα στον ΕΣΔΑ λόγω των πολύ υψηλών εγγυημένων ποσοτήτων (150.000 τόνοι ετησίως), του υψηλού κόστους εισόδου (80,5 ευρώ/τόνο) και της μεγάλης διάρκειας της σύμβασης (28 χρόνια), το Ελεγκτικό Συνέδριο έκρινε πως ο ΕΣΔΑ δεν είχε νομική ισχύ όταν η υπόθεση εξεταζόταν κι επομένως η ΣΔΙΤ Πελοποννήσου μπορούσε να προχωρήσει κανονικά. Λίγες μέρες αργότερα εκδόθηκε η σχετική κ.υ.α. που κύρωνε τον ΕΣΔΑ⁴⁰⁶. Όμως τα προβλήματα παραμένουν, καθώς κατά του ΕΣΔΑ προσέφυγε η Περιφέρεια Πελοποννήσου, ο Ιατρικός Σύλλογος Κορινθίας και 12 πολίτες τον Φεβρουάριο του 2016⁴⁰⁷. Βασικό επιχείρημα της προσφυγής στο ΣτΕ ήταν ότι ο ΕΣΔΑ δεν συνοδευόταν από Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ), μια παρατήρηση που είχε κάνει και το Ελεγκτικό Συνέδριο, όταν εξέτασε την υπόθεση.

Στην προσπάθεια να βρεθεί λύση στο διαφαινόμενο αδιέξοδο, πραγματοποιήθηκαν διαπραγματεύσεις ανάμεσα στη Διυπουργική Επιτροπή του Δημοσίου για τα μεγάλα έργα υποδομών και την ανάδοχο εταιρία, οι οποίες οδηγήθηκαν σε αίσιο τέλος τον Φεβρουάριο 2016. Η ελάχιστη εγγυημένη ποσότητα μειώθηκε σημαντικά από τους 150.000 στους 100.000 τόνους, αυξήθηκαν κατά πέντε οι σταθμοί μεταφόρτωσης (ΣΜΑ), πράγμα που αναμένεται να μειώσει το κόστος μεταφοράς στη μονάδα διαχείρισης, ενώ συμφωνήθηκε δωρεά από την ανάδοχο εταιρία στον Φορέα Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΦοΔΣΑ) Πελοποννήσου φωτοβολταϊκού σταθμού ισχύος 3 MW, προσδίδοντας έτσι μια πηγή χρηματοδότησης της λειτουργίας του φορέα. Ωστόσο, το κόστος εισόδου (gate fee) στα εργοστάσια επεξεργασίας παρέμεινε ως είχε, όπως και η ανώτατη διάρκεια των 28 ετών της σύμβασης. Προστέθηκε μόνο η δυνατότητα επανεξέτασης της σύμβασης μετά από 21 χρόνια⁴⁰⁸. Τον Ιούλιο 2016 το Ελεγκτικό Συνέδριο απεφάνθη οριστικά για τη νομιμότητα του έργου⁴⁰⁹.

Το ζήτημα περιπλέχθηκε εκ νέου από τις σφοδρές διαφωνίες ορισμένων δημάρχων μεγάλων δήμων της Πελοποννήσου με τα συγκεκριμένα έργα ΣΔΙΤ⁴¹⁰. Υπογραμμίζεται ότι οι δήμαρχοι, όπως και η Περιφέρεια, ο ΦοΔΣΑ και τα συναρμόδια υπουργεία, πρέπει να εγκρίνουν τον νέο Περιφερειακό Σχεδιασμό Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ), προκειμένου να μπορούν να αξιοποιηθούν κοινοτικά κονδύλια για τα έργα διαχείρισης απορριμμάτων.

Οι τεράστιες καθυστερήσεις στην πρόοδο των έργων διαχείρισης απορριμμάτων στην Πελοπόννησο γενικότερα οδήγησαν σε παράπλευρες στρεβλώσεις. Το υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας επέτρεψε τη λειτουργία του ΧΥΤΥ Τριανταφυλλιάς ως ΧΥΤΑ μέσω της μεταφοράς και επεξεργασίας σύμμεικτων απορριμμάτων από δήμους του νομού Ηλείας (Πύργου, Ήλιδος, Αρχαίας Ολυμπίας και Πηνειού) οι οποίοι αδυνατούν να διαχειριστούν τα απορρίμματά τους λόγω της έλλειψης των κατάλληλων υποδομών⁴¹¹. Ειδικότερα, μετά από την παράταση της κήρυξης σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης των Δήμων Ήλιδας, Πύργου και Αρχαίας Ολυμπίας εκδόθηκε απόφαση που εξαιρεί την προσωρινή μονάδα προεπεξεργασίας, ανακύκλωσης και κομποστοποίησης του ΧΥΤΥ Τριανταφυλλιάς Νομού Ηλείας από την υποχρέωση τήρησης της διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης⁴¹².

Σημειώνεται ότι μέχρι σήμερα (Σεπτέμβριος 2016) έχουν εγκριθεί μόνο οι ΠΕΣΔΑ της Κρήτης, της Θεσσαλίας και της Ηπείρου. Στην περίπτωση της Ηπείρου, η έγκριση του ΠΕΣΔΑ συνεπάγεται την ανάθεση της διαχείρισης των απορριμμάτων της Περιφέρειας Ηπείρου σε ιδιώτη μέσω ΣΔΙΤ ύψους 50 εκ. ευρώ που θα επεξεργάζεται 150.000 τόνους ετησίως⁴¹³.

⁴⁰⁵ Λιάλιος Γ. Καθημερινή. (2015, 10 Νοεμβρίου). Απόφαση υπέρ ΣΔΙΤ Πελοποννήσου.. <https://goo.gl/8gz88b>

⁴⁰⁶ Κοινή υπουργική απόφαση 51373/4684/25.11.2015 (Β' 2706)

⁴⁰⁷ Lawnet. (2016, 16 Φεβρουαρίου). ΣτΕ: Αίτηση ακύρωσης του νέου ΕΣΔΑ, κατέθεσε η Περιφέρεια Πελοποννήσου. <https://goo.gl/c03MOT>

⁴⁰⁸ Βισκαδουράκη, Η. (2016, 2 Μαρτίου). Βελτιωμένη πρόταση για τα απορρίμματα της Πελοποννήσου. <https://goo.gl/wHjFR5>

⁴⁰⁹ Ελεγκτικό Συνέδριο. Απόφαση της 26^{ης} Ιουλίου 2016. 1748/2016

⁴¹⁰ Λιάλιος, Γ. Καθημερινή. (2016, 8 Σεπτεμβρίου). Δεν έχει τέλος ο «πόλεμος» των σκουπιδιών. <https://goo.gl/MN5yVU>

⁴¹¹ Patranews. (2016, 24 Μαρτίου). Ο ΧΥΤΥ Τριανταφυλλιάς φαντάζει η καλύτερη προσωρινή λύση για τα σκουπίδια Πύργου και Αρχ. Ολυμπίας. <https://goo.gl/ro3Erm>

⁴¹² Υπουργική απόφαση 19916 /15.4.2016. Εξαιρέση από την υποχρέωση τήρησης της διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργου αποτελούμενου από προσωρινή μονάδα προεπεξεργασίας, ανακύκλωσης και κομποστοποίησης, στην περιοχή του Χώρου Υγιονομικής Ταφής Υπολειμμάτων Νομού Ηλείας (θέση Τριανταφυλλιάς). Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/5LjCzH>

⁴¹³ Τζάννε, Μ. (2016, 5 Ιουλίου). ΣΔΙΤ Ηπείρου: Η Αρχιρόδον έφυγε, η Τέρνα επιστρέφει. <https://goo.gl/xmdz8P>

Σε ό,τι αφορά την Αττική που παράγει το ένα τρίτο των απορριμμάτων της χώρας, εκπονήθηκε το νέο σχέδιο αναθεώρησης⁴¹⁴ του ΠΕΣΔΑ και κατατέθηκε στο υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης. Το σχέδιο περιλαμβάνει ξεχωριστή συλλογή έντυπου χαρτιού, 5 ΧΥΤΑ που αργότερα θα μετατραπούν σε ΧΥΤΥ, 3 μονάδες κομποστοποίησης, 3 Κέντρα Διαλογής Ανακυκλώσιμου Υλικού (ΚΔΑΥ), 4 Σταθμούς Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων (ΣΜΑ), 9 Τμήματα ΣΜΑ (ΤΣΜΑ) αλλά και μονάδα θερμικής αξιοποίησης του RDF που παράγεται στο Εργοστάσιο Μηχανικής Ανακύκλωσης Κομποστοποίησης (ΕΜΑΚ) Λιοσίων. Κεντρικός στόχος του σχεδίου της Περιφέρειας Αττικής είναι η εκτροπή από την ταφή του 78,22% των απορριμμάτων της Αττικής, ενώ ο αρχικός προϋπολογισμός των προτεινόμενων υποδομών ήταν 408 εκατομμύρια ευρώ⁴¹⁵. Τέλος, στις 30 Ιουλίου 2016 κατατέθηκε από τον Ειδικό Διαβαθμιακό Σύνδεσμο Νομού Αττικής (ΕΔΣΝΑ) προς έγκριση η σχετική Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για τον νέο ΠΕΣΔΑ⁴¹⁶. Με την ολοκλήρωση της διαδικασίας διαβούλευσης της ΣΜΠΕ και την εγκριτική απόφαση, το ΠΕΣΔΑ Αττικής θα εισαχθεί για τελική έγκριση στο Περιφερειακό Συμβούλιο Αττικής.

Στερεά απόβλητα προσφυγικών ροών: Τον Ιανουάριο 2016, ο Αναπληρωτής Υπουργός Περιβάλλοντος εξέφρασε την πρόθεση για τη διαχείριση των αποβλήτων των προσφυγικών ροών στα νησιά του Αιγαίου (ακέραιες ή σπασμένες βάρκες, φουσκωτά, σωσίβια, εξωλέμβιες μηχανές, κατεστραμμένα ήδη ρουχισμού κλπ) με πιλοτικό πρόγραμμα στη Λέσβο⁴¹⁷. Τον Απρίλιο του 2016 η Greenpeace κατέθεσε συγκεκριμένη πρόταση⁴¹⁸ για την αντιμετώπιση του διογκούμενου προβλήματος απορριμμάτων στη Λέσβο. Για το περίπου 60% των ελαφρών υλικών όπως τα σωσίβια και ο ρουχισμός προτείνεται η συλλογή και η αποθήκευση με στόχο την επαναχρησιμοποίηση, ενώ για το υπόλοιπο περίπου 40% που δεν μπορεί να επαναχρησιμοποιηθεί λόγω φθοράς από τον ήλιο, προτείνεται ο θρυμματισμός και η χρήση στην τσιμεντοβιομηχανία ως καύσιμο. Από την υλοποίηση της πρότασης της Greenpeace συνολικά, θα ανακτηθεί, αξιοποιηθεί, ανακυκλωθεί ή κομποστοποιηθεί το σύνολο των αποβλήτων που δημιουργήθηκε ως αποτέλεσμα της προσφυγικής-μεταναστευτικής κρίσης. Τέλος, τον Σεπτέμβριο του 2016 ο Αναπληρωτής Υπουργός Περιβάλλοντος συζήτησε με τον Υφυπουργό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης της Γερμανίας, το ενδεχόμενο συνεργασίας των δυο χωρών για τη διαχείριση των αποβλήτων με έμφαση στα νησιά με έντονο προσφυγικό πρόβλημα⁴¹⁹.

Επικίνδυνα απόβλητα

Αναφορικά με τα επικίνδυνα απόβλητα σημειώνεται ότι στις 29.03.2016 τέθηκε σε διαβούλευση το «Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Επικίνδυνων Αποβλήτων»⁴²⁰ και μέχρι την 01.08.2016 δεν είχε προχωρήσει η υπογραφή της σχετικής κ.υ.α. Επίσης, επικαιροποιήθηκαν οι κατάλογοι με τις αδειοδοτημένες εταιρείες στον τομέα της συλλογής και μεταφοράς/επεξεργασίας επικινδύνων αποβλήτων, συμπεριλαμβανομένων και των επικινδύνων αποβλήτων υγειονομικών μονάδων (ΕΑΥΜ) (Μάιος 2016) και με τις αδειοδοτημένες εταιρείες στην αποθήκευση επικινδύνων αποβλήτων (Μάιος 2016). Σημειώνεται ότι από το 2011 δεν έχει δημοσιευτεί στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΝ⁴²¹ αναφορά με τα στοιχεία «διασυνοριακών μεταφορών επικινδύνων αποβλήτων και μη επικινδύνων αποβλήτων με τη διαδικασία της κοινοποίησης».

⁴¹⁴ Αναθεώρηση Περιφερειακού Σχεδίου Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΠΕ.Σ.Δ.Α) Περιφέρειας Αττικής. <https://goo.gl/N3l3fu>

⁴¹⁵ Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης. (2016, 8 Ιουλίου). Γνωμοδότηση επί της 2^{ης} Αναθεώρησης του Περιφερειακού Σχεδιασμού Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) Αττικής. <https://goo.gl/WWofVe>

⁴¹⁶ ΕΔΣΝΑ (2016, 2 Αυγούστου). Κατάθεση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για το ΠΕΣΔΑ Αττικής <https://goo.gl/FTX5KC>

⁴¹⁷ ΥΠΕΝ. (2016, 18 Ιανουαρίου). Κυβερνητική διυπουργική σύσκεψη με τον Γιάννη Τσιρώνη και τον Τέρενς Κουίκ για την διαχείριση των αποβλήτων στα νησιά του Αιγαίου. <https://goo.gl/rTA7Ra>

⁴¹⁸ Greenpeace (2016, 14 Απριλίου). Κρίση Αποβλήτων ή Λύση και Καινοτομία; <https://goo.gl/Jn0X4f>

⁴¹⁹ ΥΠΕΝ. (2016, 14 Σεπτεμβρίου). Συνάντηση του Αν, ΥΠΕΝ, Γ. Τσιρώνη, με τον Υφυπουργό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης της Γερμανίας, H.-J. Fuchtel. <https://goo.gl/ll1ptA>

⁴²⁰ Διαβούλευση: «Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Επικίνδυνων Αποβλήτων» Ανακτήθηκε από <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=232>

⁴²¹ ΥΠΕΝ. Διαχείριση επικινδύνων αποβλήτων. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/F2Zdke>

ΣτΕ Ε' 1682/2016 Μονάδα διαχείρισης επικίνδυνων αποβλήτων στην Κοζάνη

Η αιτούσα Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας ζήτησε από το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο την ακύρωση της οικ. 175510/14.10.2014 απόφασης της Γενικής Γραμματέα του ΥΠΕΚΑ, με την οποία εγκρίθηκε Τεχνική Περιβαλλοντική Μελέτη για το έργο «Κατασκευή τριών νέων κυψελών εντός υφιστάμενου Χώρου Διαχείρισης Βιομηχανικών Αποβλήτων σε λιγνιτωρυχείο της ΔΕΗ ΑΕ».

Ο ΧΔΒΑ χωροθετήθηκε στο εξαντλημένο λιγνιτωρυχείο ορυχείο Καρδιάς του Νομού Κοζάνης, με σκοπό την ασφαλή διάθεση και διαχείριση κυρίως επικίνδυνων βιομηχανικών αποβλήτων αμιάντου από εγκαταστάσεις της ΔΕΗ στην περιοχή. Από τον σκοπό της ως άνω περιβαλλοντικής αδειοδοτήσεως, η οποία αφορά κυρίως προϊόντα που θα προκύψουν μετά από εργασίες κατεδάφισης - αποξήλωσης και αποκομιδής -διαχείρισης υλικών από αμιαντοσιμέντο στις εγκαταστάσεις που λειτουργεί η ΔΕΗ στη συγκεκριμένη περιοχή, σε συνδυασμό με την επιλεγείσα από την οικεία ΜΠΕ εναλλακτική λύση, με κριτήριο την εγγύτητα του λιγνιτωρυχείου Καρδιάς στον χώρο προελεύσεως των αποβλήτων και την καταλληλότητα των εδαφών, συνάγεται ότι δεν χορηγήθηκε έγκριση για την κατασκευή και λειτουργία ΧΔΒΑ πανελλαδικής εμβέλειας, η χωροθέτηση του οποίου άλλωστε θα προϋπέθετε, κατά το προαναφερθέν άρθρο 12 του ν. 1650/1986, σχεδιασμό σε εθνικό επίπεδο.

Εγκεκριμένος εθνικός σχεδιασμός για χώρους διαχείρισης επικίνδυνων αποβλήτων δεν υπήρχε κατά τον χρόνο έκδοσης της υπό ακύρωση κ.υ.α. Σημειωτέον ότι μετά την έκδοση της 124528/7.5.2004 απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, με την 38526/1261/19.4.2006 απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας χορηγήθηκε στη ΔΕΗ ΑΕ, υπό συγκεκριμένους όρους και περιορισμούς, άδεια «για τη δραστηριότητα συλλογής, μεταφοράς και διάθεσης αποβλήτων αμιαντοσιμέντου στο πεδίο Καρδιάς», εντός των Νομών Κοζάνης και Φλώρινας.

Το ΣτΕ έκρινε πως η μεταβολή της ισχύουσας ΑΕΠΟ, ήταν ουσιώδης, από την Τεχνική Περιβαλλοντική Μελέτη [ΤΕΠΕΜ] για την κατασκευή και λειτουργία τριών νέων κυψελών ο συγκεκριμένος χώρος επρόκειτο πλέον να δέχεται επικίνδυνα απόβλητα από βιομηχανικές και στρατιωτικές εγκαταστάσεις από ολόκληρη σχεδόν την Ελλάδα, καθώς και από αποτεφρωτήρες στην Αττική (εν λειτουργία) και στη Βόρεια Ελλάδα (υπό σχεδιασμό).

Ραδιενεργά: Κατόπιν δημόσιας ηλεκτρονικής διαβούλευσης⁴²², εκδόθηκαν τελικά κ.υ.α που εγκρίνουν το εθνικό πρόγραμμα για τη διαχείριση αναλωθέντων καυσίμων και ραδιενεργών αποβλήτων⁴²³ και καθορίζουν την εθνική πολιτική για τη διαχείριση τους⁴²⁴.

Απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (ΑΗΗΕ): Προχώρησε η ενσωμάτωση και η εφαρμογή της οδηγίας 2013/56/ΕΕ σχετικά με τις ηλεκτρικές στήλες και τους συσσωρευτές και τα απόβλητα τους, με την έκδοση σχετικής κ.υ.α.. Συνακόλουθα, η Επιτροπή επέλεξε να κλείσει την υπόθεση κατά της Ελλάδας αναφορικά με την εφαρμογή της συγκεκριμένης οδηγίας.⁴²⁵

Απόβλητα υγειονομικών μονάδων: Το Υπουργείο Υγείας, ανταποκρινόμενο σε ερωτήματα σχετικά με τη διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων των Υγειονομικών Μονάδων και τον χωρικό προσδιορισμό των κατάλληλων εγκαταστάσεων για τη διαχείρισή τους, εξέδωσε εγκυκλίους σχετικά με τη διαχείριση των Επικίνδυνων Αποβλήτων Υγειονομικών Μονάδων⁴²⁶ και με τις Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις των Υγειονομικών Μονάδων⁴²⁷.

«Ιστορικά απόβλητα»: Η αντιμετώπιση του προβλήματος της επί μακρόν παραμονής αποβλήτων που έχουν παραχθεί κατά τα προηγούμενα έτη, τα λεγόμενα «ιστορικά» απόβλητα, που ωστόσο δεν

⁴²² Δημόσια ηλεκτρονική διαβούλευση τη με αρ.πρωτ. Π/112/3-4-2015 Κοινή Υπουργική Απόφαση με θέμα «Καθορισμός της εθνικής πολιτικής για τη διαχείριση των αναλωθέντων καυσίμων και των ραδιενεργών αποβλήτων» και «Εισηγητική Έκθεση» για το σχέδιο της Κοινής Υπουργικής Απόφασης Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/6bTBu9>

Δημόσια διαβούλευση επί του Προεδρικού Διατάγματος «Περί θεσπίσεως εθνικού νομοθετικού, ρυθμιστικού και οργανωτικού πλαισίου για την υπεύθυνη και ασφαλή διαχείριση αναλωθέντων καυσίμων και ραδιενεργών αποβλήτων» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/YdnSqC>

⁴²³ Κοινή υπουργική απόφαση Π/112/214196/31.12.2015. «Εθνικό πρόγραμμα για τη διαχείριση αναλωθέντων καυσίμων και ραδιενεργών αποβλήτων» (Β' 2941).

⁴²⁴ Κοινή υπουργική απόφαση 131207/13/27.08.2015. Περί «καθορισμού της εθνικής πολιτικής για τη διαχείριση των αναλωθέντων καυσίμων και των ραδιενεργών αποβλήτων» (Β' 1858).

⁴²⁵ Αρ.υποθ.20150405, 25.02.2016.

⁴²⁶ Εγκύκλιος Υπουργείου Υγείας με αριθμ. Γ1δ/Γ.Π. οικ.52384/10.07.2015

⁴²⁷ Εγκύκλιος Υπουργείου Υγείας με αριθμ Γ1δ/Γ.Π. οικ.24031/20.02.2015

είναι απαραίτητα επικίνδυνα, εντός των γηπέδων των βιομηχανικών εγκαταστάσεων, όπως διαπιστώνεται κατά τον περιβαλλοντικό έλεγχο ή την περιβαλλοντική αδειοδότηση βιομηχανικών εγκαταστάσεων, παραμένει ζητούμενο. Η Διεύθυνση Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης του ΥΠΕΝ εξέδωσε εγκύκλιο⁴²⁸ με την οποία διευκρινίζει ότι πριν την ανανέωση ή τροποποίηση της Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ) της αντίστοιχης δραστηριότητας προβλέπεται υποχρέωση υποβολής χρονοδιαγράμματος απομάκρυνσης/διαχείρισης των αποβλήτων και την ολοκλήρωση των εργασιών διαχείρισης μέχρι τις 30.6.2018.

Απόβλητα από εκσκαφές, κατασκευές και κατεδαφίσεις (ΑΕΚΚ): Η Γενική Γραμματέας Χωροταξίας του ΥΠΕΝ ενημέρωσε⁴²⁹ τις υπηρεσίες δόμησης για την ανάγκη τήρησης της διαδικασίας του άρθρου 7 παρ.3α της κ.υ.α. 36259/1757/Ε103/23.09.2010 (Β' 1312) αναφορικά με την υποβολή σχεδίου διαχείρισης αποβλήτων από τον διαχειριστή ΑΕΚΚ, παράλληλα με τη διαδικασία έκδοσης άδειας δόμησης.

Εξορυκτικά απόβλητα

Τον Νοέμβριο του 2015 δημοσιεύτηκε από το ΥΠΕΝ η δεύτερη έκθεση για την εφαρμογή της οδηγίας 2006/21/ΕΚ «Σχετικά με τη διαχείριση των αποβλήτων της εξορυκτικής βιομηχανίας και την τροποποίηση της οδηγίας 2004/35/ΕΚ» που αφορά στην περίοδο 2011-2015. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έκθεσης αναφοράς για την εφαρμογή της οδηγίας 2006/21/ΕΚ, η πορεία εφαρμογής της οδηγίας στην Ελλάδα είναι απογοητευτική. Την περίοδο 1.05.2011 – 30.04.2015 που εξετάζει η αναφορά είχε εγκριθεί περιβαλλοντικά, μόνο μία εγκατάσταση κατηγορίας Α, για την οποία ωστόσο «δεν έχουν χορηγηθεί ακόμα, όλες οι απαιτούμενες άδειες, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις», ενώ σημειώνεται ότι κατά την περίοδο 2011-2015, «δεν έχει κλείσει καμία εγκατάσταση αποβλήτων». Η έκθεση αναφέρει επίσης ότι «δεν έχει καταρτισθεί πρόγραμμα επιθεωρήσεων» σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο και «δεν έχει καταρτιστεί κατάλογος αδρανών αποβλήτων», ενώ κλείνει προτείνοντας εναλλακτικές λόγω «της μη ύπαρξης εθνικών οριακών τιμών για περιοχές που χαρακτηρίζονται ως μη ρυπασμένες και με την απουσία δεδομένων συστηματικής καταγραφής και αποτύπωσης των επιπέδων περιεκτικότητας βαρέων μετάλλων και μεταλλοειδών στο φυσικό υπόβαθρο».

Σημειώνεται επίσης απόφαση⁴³⁰ της Γενικής Διεύθυνσης Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών & Αγροπεριβάλλοντος σύμφωνα με την οποία δεν είναι δυνατή η έγκριση χώρων εναπόθεσης στείρων ως ιδιαίτερη επέμβαση και ότι η έγκριση επέμβασης σε επιπλέον δασικού χαρακτήρα έκταση, πέραν του αδειοδοτημένου λατομικού χώρου, για την εναπόθεση στείρων ή καταλοίπων ή των υπολοίπων βιομηχανικής επεξεργασίας των μεταλλευμάτων, επιτρέπεται σε ειδικούς προς τούτο χώρους.

Πολιτική της ΕΕ: Κυκλική οικονομία

Μετά την απόσυρση της νομοθετικής πρότασης⁴³¹ για την κυκλική οικονομία τον Δεκέμβριο 2014, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 2 Δεκεμβρίου 2015 κατέθεσε νέα πρόταση που περιλαμβάνει μέτρα για την προώθηση της κυκλικής οικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση⁴³².

Η νέα πρόταση είναι γενικόλογη, και δεν κατορθώνει να ενώσει όλα τα υφιστάμενα εργαλεία πολιτικής στους διάφορους επιμέρους τομείς της κυκλικής οικονομίας σε ένα συνεκτικό πακέτο. Σε

⁴²⁸ Έγγραφο ΥΠΕΝ με αριθμ. οικ. 13141/11.03.2016. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/HbHxKo>

⁴²⁹ Έγγραφο ΥΠΕΝ με αριθμ. 20272/01.07.2016. Ανακτήθηκε από <https://diavgeia.gov.gr/decision/view/76%CE%A5%CE%994653%CE%A08-2%CE%A4%CE%9B>

⁴³⁰ Εγκύκλιος ΥΠΕΝ 134764/7015/07.03.2016. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/e6HKby>

⁴³¹ EUR-Lex. Προς μια κυκλική οικονομία: πρόγραμμα μηδενικών αποβλήτων για την Ευρώπη. Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. COM/2014/0398 final. <https://goo.gl/jIHPH3>

⁴³² EUR-Lex. (2015, 2 Δεκεμβρίου). Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Το κλείσιμο του κύκλου-Ένα σχέδιο δράσης της ΕΕ για την κυκλική οικονομία. http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:8a8ef5e8-99a0-11e5-b3b7-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_1&format=PDF

σύγκριση με την προηγούμενη επικοινωνία της Επιτροπής το 2014, η νέα πρόταση υποβαθμίζει τους νομικά δεσμευτικούς στόχους στη διαχείριση των απορριμμάτων και ειδικότερα της ανακύκλωσης, γεγονός που θα οδηγήσει σε μικρότερη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου αλλά και λιγότερες θέσεις εργασίας. Επίσης, το νέο πακέτο της κυκλικής οικονομίας δεν περιλαμβάνει έναν ευρωπαϊκό στόχο αποδοτικότητας στη χρήση πρώτων υλών, πράγμα που θα συνέβαλε καθοριστικά στη μείωση της κατανάλωσης πρώτων υλών στην ΕΕ, στη μείωση της εξάρτησης της οικονομίας της από εισαγωγές και στην αποσύνδεση της κατανάλωσης από την οικονομική ανάπτυξη. Ένας τέτοιος στόχος είχε προταθεί από την προηγούμενη Ευρωπαϊκή Επιτροπή, είχε στηριχθεί από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο⁴³³ αλλά και από φορείς που συμμετέχουν στην ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την αποδοτική χρήση των πόρων⁴³⁴.

Συντάκτες κεφαλαίου: Φωτεινή Βρεττού και Ιόλη Χριστοπούλου

⁴³³ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2015, 9 Ιουλίου). Απόφαση για αποδοτικότητα χρήσης πρώτων υλών: Προς μια κυκλική οικονομία. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2015-0266+0+DOC+XML+V0//EN>

⁴³⁴ European Resource Efficiency Platform. http://ec.europa.eu/environment/resource_efficiency/re_platform/index_en.htm

Φύση και βιοποικιλότητα

Κατά την περίοδο αναφοράς, στο πολιτικό και θεσμικό πλαίσιο προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, οι εξελίξεις είναι μάλλον λίγες, παρόλ' αυτά πάντα παρουσιάζουν ενδιαφέρον. Σε κάθε περίπτωση, καταδεικνύουν ότι η διατήρηση και ανάδειξη της φυσικής μας κληρονομιάς αποτελεί χαμηλή προτεραιότητα για την ελληνική πολιτεία και την κυβέρνηση.

Οδηγίες της ΕΕ για τη φύση

Εξελίξεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο: Οι σημαντικότερες ευρωπαϊκές εξελίξεις συνδέονται με αξιολόγηση των οδηγιών για τους οικοτόπους⁴³⁵ και για τα άγρια πτηνά⁴³⁶ που διενεργεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁴³⁷. Η αξιολόγηση ανακοινώθηκε τον Φεβρουάριο 2014 και ξεκίνησε τυπικά τον Οκτώβριο 2014, αλλά ακόμη δεν έχει ολοκληρωθεί. Μέσα από τον «έλεγχο καταλληλότητας», που εντάσσεται στο Πρόγραμμα Βελτίωσης της Καταλληλότητας και της Αποδοτικότητας του Κανονιστικού Πλαισίου (Regulatory Fitness and Performance Programme (REFIT)),⁴³⁸ εξετάζεται κατά πόσο οι δύο οδηγίες συμβάλλουν με αποδοτικό και συνεκτικό τρόπο στην προστασία των ειδών και οικοτόπων που είναι σημαντικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η διαδικασία ελέγχου των οδηγιών έχει προκαλέσει μεγάλη ανησυχία για το μέλλον του ενωσιακού πλαισίου προστασίας της φύσης, με δεδομένο ότι η πολιτική και οικονομική συγκυρία στην Ευρώπη είναι ιδιαίτερα αρνητική για την προστασία του περιβάλλοντος. Αντίθετα ίσως με τις επιδιώξεις κάποιων που μέσα από τη διαδικασία της αξιολόγησης αναζητούσαν αφορμή για την αναθεώρηση και τελικά την χαλάρωση των προβλέψεων των δύο οδηγιών, όλα τα μέχρι σήμερα στοιχεία οδηγούν στο αντίθετο συμπέρασμα. Η συγκέντρωση δεδομένων αλλά και απόψεων επιβεβαιώνουν την ανάγκη όχι μόνο διατήρησης των δύο οδηγιών αλλά και ενίσχυσης της εφαρμογής τους ώστε να μπορούν να είναι ακόμα πιο αποτελεσματικές στην προσπάθεια διατήρησης της βιοποικιλότητας.

Συγκεκριμένα, μέσα στο χρονικό διάστημα που καλύπτει η παρούσα έκθεση, ολοκληρώθηκε η δημόσια διαβούλευση που οργάνωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή από τον Απρίλιο μέχρι τον Ιούλιο 2015. Σε διάστημα 12 εβδομάδων συμμετείχαν στη διαβούλευση 552.427 πολίτες, καθιστώντας τη διαβούλευση για το μέλλον της προστασίας της φύσης στην Ευρώπη, τη μεγαλύτερη διαβούλευση που έχει οργανώσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Σημαντική συνδρομή σε αυτό το μεγάλο αριθμό συμμετοχών είχε η εκστρατεία «Συναγερμός για τη Φύση»⁴³⁹ που οργάνωσαν περισσότερες από 120 περιβαλλοντικές οργανώσεις από όλη την Ευρώπη. Μέσω της πλατφόρμας που δημιουργήθηκε 520.315 πολίτες εξέφρασαν τη στήριξη τους στις οδηγίες. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσιοποίησε τα επεξεργασμένα αποτελέσματα της διαβούλευσης τον Οκτώβριο 2015⁴⁴⁰.

Τα αποτελέσματα της διαβούλευσης όπως και της άσκησης συλλογής δεδομένων και στοιχείων από 107 φορείς που εκπροσωπούν εθνικές αρχές, αγροτικούς και άλλους παραγωγικούς φορείς, την

⁴³⁵ Οδηγία 92/43/ΕΟΚ για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας.

⁴³⁶ Οδηγία 2009/147/ΕΚ περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών.

⁴³⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. 2016. Fitness Check of EU Nature Legislation (Birds and Habitats Directives). Ανακτήθηκε από http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/index_en.htm.

⁴³⁸ Το πρόγραμμα αξιολόγησης της νομοθεσίας (Regulatory Fitness and Performance Programme (REFIT)) προωθήθηκε αρχικά μέσα από ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2012. European Commission. (2012). EU Regulatory Fitness. [COM(2012) 746 final]. Ανακτήθηκε από http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/index_en.htm και Ευρωπαϊκή Επιτροπή. 2016. REFIT – making EU law lighter, simpler and less costly. Ανακτήθηκε από http://ec.europa.eu/info/law-making-process/evaluating-and-improving-existing-laws/refit-making-eu-law-simpler-and-less_en

⁴³⁹ BirdLife, European Environmental Bureau, Friends of the Earth Europe και WWF. 2016. Nature Alert. Ανακτήθηκε από <https://www.naturealert.eu/el/>. Οι βασικοί συντονιστές της εκστρατείας είναι οι οργανώσεις BirdLife, European Environmental Bureau, Friends of the Earth Europe και WWF. Η δράση στην Ελλάδα συντονίζεται από τις οργανώσεις: Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Δίκτυο ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ SOS και WWF Ελλάς και υποστηρίζεται από πολλές ακόμα περιβαλλοντικές οργανώσεις

⁴⁴⁰ Fries-Tersch, E., Sundseth, K. & Ballesteros, M. (2015, October). *Report on the open public consultation of the 'fitness check' on the Birds and Habitats Directives. Final report for the European Commission, DG Environment*. Ανακτήθηκε από http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/docs/consultation/public%20consultation_FINAL.pdf

επιχειρηματική κοινότητα και περιβαλλοντικές οργανώσεις⁴⁴¹ από κάθε κράτος μέλος και ευρωπαϊκής εμβέλειας που είχε προηγηθεί νωρίτερα το 2015⁴⁴² παρουσιάστηκαν σε συνέδριο που οργάνωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 20 Νοεμβρίου 2015⁴⁴³. Η πλειονότητα των στοιχείων που υποβλήθηκαν υποστηρίζουν τις οδηγίες και επισημαίνουν την ανάγκη για καλύτερη εφαρμογή και επιβολή τους, ενώ τονίζουν την ανάγκη για αυξημένη χρηματοδότηση για την προστασία της φύσης. Ελάχιστοι φορείς αμφισβήτησαν τις οδηγίες και ζήτησαν την αναθεώρησή τους. Συγκεκριμένα πρόκειται για ορισμένους εκπροσώπους του αγροτικού τομέα και της επαγγελματικής αλιείας και τον σύνδεσμο ιδιωτών δασοκτημόνων. Στον αντίποδα, ισχυρή υποστήριξη προς τις οδηγίες παρέχουν εκπρόσωποι κλάδων όπως: η τσιμεντοβιομηχανία, η διαχείριση δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας, η βιολογική γεωργία και ο τουρισμός.

Με αφορμή το συνέδριο, εννέα κράτη μέλη έστειλαν κοινή επιστολή⁴⁴⁴, την οποία αμέσως ακολούθησε και χωριστή επιστολή από τον Έλληνα Αναπληρωτή Περιβάλλοντος,⁴⁴⁵ εκφράζοντας την αντίθεσή τους σε ενδεχόμενη πρόταση αναθεώρησης των οδηγιών, καθώς στην πραγματικότητα θα δημιουργούσε περισσότερη αβεβαιότητα και κόστος για την επιχειρηματικότητα και τόνισαν ότι το ζητούμενο είναι η σωστή εφαρμογή τους.

Λίγες εβδομάδες αργότερα, οι υπουργοί περιβάλλοντος των κρατών μελών, εξετάζοντας την ενδιάμεση αξιολόγηση της Στρατηγικής της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα τόνισαν την ανάγκη για πλήρη εφαρμογή των οδηγιών ως το πρώτο και βασικότερο μέτρο για την επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής. Στο κείμενο των συμπερασμάτων⁴⁴⁶ του Συμβουλίου δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη διαχείριση των περιοχών Natura 2000 και την εξασφάλιση επαρκούς χρηματοδότησης για την κάλυψη των αναγκών εφαρμογής. Επιπλέον, τονίζεται η ανάγκη ενσωμάτωσης της διατήρησης της βιοποικιλότητας στις τομεακές πολιτικές της ΕΕ και ειδικά στους τομείς της γεωργίας, αλιείας και της δασοπονίας. Στην τοποθέτηση του, ο Αναπληρωτής Υπουργός Περιβάλλοντος, Γιάννης Τσιρώνης, εξέφρασε της στήριξη του στα συμπεράσματα του Συμβουλίου και τόνισε για άλλη μία φορά την ανάγκη εφαρμογής των ευρωπαϊκών οδηγιών. Παρά τις καθυστερήσεις και τα προβλήματα που η χώρα αντιμετωπίζει στον τομέα της προστασίας της φύσης, είναι θετικό ότι η Ελλάδα αναγνωρίζει ότι χρωστά πολλά στην ευρωπαϊκή περιβαλλοντική νομοθεσία. Αξίζει να σημειωθεί ότι παρά τους όποιους ενδοιασμούς, η συνεδρίαση του Συμβουλίου Υπουργών ήταν ανοιχτή και αναμεταδόθηκε απευθείας στο διαδίκτυο. Όπως σχολίασε η προεδρεύουσα υπουργός του Λουξεμβούργου, αυτό ήταν σημαντικό γιατί το θέμα της διατήρησης της βιοποικιλότητας είναι ένα θέμα που ενδιαφέρει τους πολίτες.

Η θετική στάση υπέρ των οδηγιών συνεχίστηκε και το 2016. Τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου υιοθέτησαν με συντριπτική πλειοψηφία, 592 ψήφων την έκθεση⁴⁴⁷ σχετικά με την ενδιάμεση αναθεώρηση της Στρατηγικής της ΕΕ για τη Βιοποικιλότητα (2015/2137(INI)), η οποία θέτει ως στόχο την ανάσχεση της απώλειας της βιοποικιλότητας μέχρι το 2020. Η έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου απορρίπτει εμφατικά κάθε πιθανή αναθεώρηση των οδηγιών για τα άγρια πτηνά και τα οικοτόπους καθώς μία τέτοια ενέργεια θα οδηγήσει σε καθυστερήσεις και αβεβαιότητα, θέτοντας σε κίνδυνο το φυσικό περιβάλλον, την κοινωνία αλλά και την οικονομία. Το WWF Ελλάς μαζί με άλλες

⁴⁴¹ WWF Ελλάς. (2015). Απαντήσεις ελληνικών περιβαλλοντικών οργανώσεων στην τεχνική διαβούλευση. Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/images/pdfs/2015Apr30_EvidenceGatheringQuestionnaire_NGOs_GR.pdf και http://www.wwf.gr/images/pdfs/2015Mar24_EvidenceGatheringQuestionnaire_NGOs_GR.pdf.

⁴⁴² ΓΔ Περιβάλλοντος (2015). Fitness Check - responses to the evidence gathering questionnaire. Ανακτήθηκε από http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/evidence_gathering/index_en.htm.

⁴⁴³ ΓΔ Περιβάλλοντος (2015). Conference on the Fitness Check of EU Nature Legislation - 20 Νοεμβρίου 2015. Ανακτήθηκε από http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/conference_en.htm

⁴⁴⁴ Κοινή επιστολή εννέα υπουργών περιβάλλοντος. (2015, 26 Οκτωβρίου). Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/jXZ01A>.

⁴⁴⁵ ΥΠΕΝ. (2016, 16 Νοεμβρίου). Αξιολόγηση Ευρωπαϊκών Οδηγιών για τη Φύση (FitnessCheck). Ανακτήθηκε από <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snl%5B524%5D=4014&language=el-GR>.

⁴⁴⁶ Council of the European Union. (2015, 16 Δεκεμβρίου). Outcome of the Council Meeting. (15380/15)Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/5TC8vV>.

⁴⁴⁷ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2015, 8 Ιανουαρίου). Έκθεση σχετικά με την ενδιάμεση αναθεώρηση της Στρατηγικής της ΕΕ για τη Βιοποικιλότητα (2015/2137(INI)). Ανακτήθηκε από <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2016-0003+0+DOC+XML+V0//EL>

περιβαλλοντικές οργανώσεις είχε καλέσει⁴⁴⁸ τους έλληνες ευρωβουλευτές να ψηφίσουν θετικά στη ψηφοφορία, αίτημα στο οποίο σχεδόν όλοι ανταποκρίθηκαν.

Παρόλο που στον αρχικό σχεδιασμό η διαδικασία της αξιολόγησης επρόκειτο να ολοκληρωθεί στο Συμβούλιο Υπουργών Περιβάλλοντος τον Ιούνιο 2016, η Επιτροπή ακόμη δεν έχει προβεί στην ανακοίνωση της πρότασής της για το μέλλον της ευρωπαϊκής νομοθεσίας για τη φύση. Η Επιτροπή διέθεσε στο κοινό την έκθεση⁴⁴⁹ των εμπειρογνομόνων συμβούλων, στους οποίους η Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος είχε αναθέσει την υποστήριξη του έργου της αξιολόγησης. Η δημοσιοποίηση αυτής της έκθεσης δεν ήταν εύκολη υπόθεση και χορηγήθηκε στο κοινό μόνο μετά από αίτημα προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή που απηύθυνε το Ευρωπαϊκό Γραφείο Πολιτικής του WWF.

Η έκθεση έχει επεξεργαστεί όλα τα δεδομένα και τις απόψεις που κατατέθηκαν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, τα συμπεράσματα της ενδιάμεσης αξιολόγησης της Ευρωπαϊκής στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα⁴⁵⁰ και τα δεδομένα που παρουσίασε η έκθεση για την κατάσταση της φύσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση που δημοσίευσε η Επιτροπή νωρίτερα το 2015.

Το συμπέρασμα είναι ξεκάθαρο: «*οι οδηγίες είναι κατάλληλες και παρουσιάζουν ξεκάθαρη ευρωπαϊκή προσιθέμενη αξία*». Η έκθεση επισημαίνει ότι τα οφέλη ως προς την προστασία της φύσης και την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης είναι σημαντικά και ξεπερνούν το κόστος εφαρμογής, παρόλο που κάποιοι εμπλεκόμενοι φορείς επιβαρύνονται περισσότερο από άλλους. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το συμπέρασμα ότι η αποτελεσματικότητα των οδηγιών επηρεάζεται από πολλές προκλήσεις που αφορούν στην εφαρμογή τους και ιδιαίτερα τη διάθεση επαρκών πόρων, τον σχεδιασμό της διαχείρισης, την επάρκεια των διαθέσιμων κατευθύνσεων και τη μεγαλύτερη συνέργεια μεταξύ διαφορετικών ευρωπαϊκών πολιτικών.

Για να αντιμετωπιστούν οι παραπάνω προκλήσεις, οι περιβαλλοντικές οργανώσεις τονίζουν ότι είναι απαραίτητο να κλείσει το θέμα της πιθανής αναθεώρησης των οδηγιών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και κράτη μέλη πρέπει να επικεντρωθούν στη βελτίωση της εφαρμογής των οδηγιών με εξασφάλιση επαρκούς χρηματοδότησης, κατευθυντήριων γραμμών αλλά και κινητοποίησης των μηχανισμών ελέγχου και επιβολής της νομοθεσίας. Επιπλέον είναι σημαντικό να δοθεί έμφαση στην ενίσχυση της ενσωμάτωσης των μέτρων προστασίας που οι οδηγίες προβλέπουν σε άλλες πολιτικές και της συνοχής των άλλων πολιτικών με την προτεραιότητα διατήρησης της βιοποικιλότητας. Η ανάγκη αυτή εντοπίζεται ιδιαίτερα στον τομέα της γεωργίας, για την οποία προτείνεται η υποβολή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής σε αντίστοιχο έλεγχο καταλληλότητας με αυτό που υποβλήθηκαν οι οδηγίες για τη φύση, αλλά και στον τομέα των υποδομών, για τον οποίο προτείνεται η δημιουργία ενός διευρωπαϊκού δικτύου πράσινων υποδομών⁴⁵¹.

Εφαρμογή οδηγιών για τη φύση

Θεσμική προστασία περιοχών Natura 2000: Σε συνέχεια της προειδοποιητικής επιστολής, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέστειλε στην Ελλάδα τον Φεβρουάριο 2016 αιτιολογημένη γνώμη⁴⁵², φέρνοντας τη χώρα ένα βήμα πιο κοντά στην παραπομπή στο δικαστήριο.

⁴⁴⁸ Δίκτυο Μεσόγειος SOS, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, WWF Ελλάς. (2016, 17 Ιανουαρίου). Προστασία της φύσης στην Ευρώπη - Στρατηγική της ΕΕ για τη Βιοποικιλότητα. [Επιστολή]. Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/images/pdfs/2016Jan26_MEPS_Biodiversity_NGOSGR.pdf.

⁴⁴⁹ Milieu, IEEP and ICF. (2016, Μάρτιος). Evaluation Study to support the Fitness Check of the Birds and Habitats Directives. Ανακτήθηκε από http://www.wwf.eu/media_centre/?272571/EU-Nature-Directives-are-Fit-for-Purpose-study.

⁴⁵⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2015, 5 Μαΐου). Η κατάσταση της φύσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση Έκθεση σχετικά με την κατάσταση και τις τάσεις των τύπων οικοτόπων και των ειδών που καλύπτονται από την οδηγία για τους οικοτόπους και την οδηγία για τα πτηνά όσον αφορά την περίοδο 2007-2012 σύμφωνα με το άρθρο 17 της οδηγίας για τους οικοτόπους και το άρθρο 12 της οδηγίας για τα πτηνά Βρυξέλλες. (COM(2015) 219 final). Ανακτήθηκε από <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/EL/1-2015-219-EL-F1-1.PDF>.

⁴⁵¹ BirdLife, EEB, Friends of the Earth, WWF. (2016, Σεπτέμβριος). The Laws of Nature: What the EU Should do to protect nature in Greece. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.eu/?277711/WWF-action-for-a-better-nature-protection>.

⁴⁵² Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2016, 25 Φεβρουαρίου). Δέσμη παραβάσεων Φεβρουαρίου: κυριότερες αποφάσεις. [Δελτίο Τύπου]. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/2ER2Zj>.

Το σκεπτικό της Επιτροπής βασίζεται στο γεγονός ότι η Ελλάδα δεν έχει καθορίσει επαρκώς όλους τους τόπους κοινοτικής σημασίας (ΤΚΣ) ως Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ), δεν έχει ορίσει στόχους διατήρησης για την κάθε περιοχή και δεν έχει ορίσει μέτρα διατήρησης, που μπορεί να προκύπτουν από τα σχέδια διαχείρισης, για την κάθε περιοχή. Ουσιαστικά, πρόκειται για μη συμμόρφωση «με τις βασικές υποχρεώσεις που απορρέουν από την οδηγία για τους οικοτόπους [που] δεν επιτρέπει την ορθή προστασία και διαχείριση των τόπων και συνιστά μείζονα απειλή για την εύρυθμη λειτουργία και τη συνοχή του δικτύου Natura 2000 στο σύνολό του».

Δέκα χρόνια μετά την έγκριση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή του καταλόγου των ΤΚΣ⁴⁵³ η εξαετής προθεσμία που η Ελλάδα είχε στη διάθεσή της για την εκπλήρωση των βασικών αυτών υποχρεώσεων της έχει προ πολλού παρέλθει. Ο νόμος για τη βιοποικιλότητα⁴⁵⁴ ελάφρυνε σημαντικά τη διαδικασία χαρακτηρισμού των περιοχών ως ΕΖΔ, ολοκλήρωσε τη νομική κατοχύρωση 239 ΕΖΔ και όρισε τη διαδικασία για τον ορισμό στόχων διατήρησης, ενώ ελάφρυνε τη διαδικασία για τον ορισμό μέτρων διατήρησης και την κατάρτιση σχεδίων διαχείρισης. Όπως σημειώνεται και παρακάτω, η εφαρμογή του νόμου παρουσιάζει σημαντικές καθυστερήσεις, καθώς όχι μόνο σχέδια διαχείρισης δεν έχουν εγκριθεί αλλά ούτε οι προδιαγραφές των σχεδίων διαχείρισης δεν έχουν προς το παρόν οριστεί. Επιπλέον, ο σχεδιασμός του έργου της εποπτείας και παρακολούθησης των κοινοτικής σημασίας προστατευόμενων ειδών και τύπων οικοτόπων, στο οποίο θα βασιζόνταν τα δεδομένα για τον ορισμό των στόχων διατήρησης, όπως παρουσιάζεται στην επόμενη ενότητα, εκτροχιάστηκε. Η αιτιολογημένη γνώμη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής θα πρέπει να λειτουργήσει ως ηχηρό καμπανάκι αφύπνισης, ώστε το ΥΠΕΝ να ολοκληρώσει τον σχεδιασμό του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών που βασίζεται στην θεσμική θωράκιση των προστατευόμενων περιοχών και τη θέσπιση και λειτουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης, παρακολούθησης και φύλαξης.

Παρακολούθηση ειδών και οικοτόπων: Κατά την περίοδο αναφοράς, το πρόγραμμα εποπτείας και παρακολούθησης των ευρωπαϊκά προστατευόμενων ειδών και τύπων οικοτόπων επιτέλους ολοκληρώθηκε. Υπενθυμίζεται ότι το πρόγραμμα υλοποιήθηκε ώστε να συμπληρωθούν τα διαθέσιμα δεδομένα που αφορούν στην κατάσταση διατήρησης τους και τελικά να αποσταλούν επικαιροποιημένα δεδομένα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ο σχεδιασμός προέβλεπε ότι το εθνικό πρόγραμμα θα συμπληρωνόταν επίσης από επιμέρους προγράμματα εποπτείας που θα υλοποιούσαν οι φορείς διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών. Τόσο το εθνικό πρόγραμμα όσο και τα επιμέρους προγράμματα των φορέων διαχείρισης σημαδεύτηκαν από καθυστερήσεις και πληθώρα προβλημάτων κατά την υλοποίησή τους, με αποτέλεσμα η 3^η εθνική εξαετής αναφορά βάσει του άρθρου 17 της οδηγίας για τους οικοτόπους 92/43/ΕΟΚ⁴⁵⁵ να μη σταλεί εντός των ορισμένων προθεσμιών και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να κινήσει προδικαστική διαδικασία. Η υπόθεση, που είχε φτάσει σε επίπεδο αιτιολογημένης γνώμης, έκλεισε τον Σεπτέμβριο 2015 μετά την αποστολή της έκθεσης τον Ιούλιο 2015⁴⁵⁶, δηλαδή δύο χρόνια μετά την πρώτη προθεσμία υποβολής της έκθεσης. Ωστόσο, το έργο ακόμα δεν είχε ολοκληρωθεί καθώς οι επιστημονικές ομάδες υπέβαλαν τα τελικά τους παραδοτέα τον Δεκέμβριο του 2015 ενώ το πρόγραμμα τυπικά παραλήφθηκε από το ΥΠΕΝ τον Απρίλιο 2016⁴⁵⁷. Μέχρι σήμερα, ωστόσο, τα τελικά αποτελέσματα δεν έχουν δημοσιοποιηθεί και τα μόνα παραδοτέα που έχουν αναρτηθεί στην

⁴⁵³ Απόφαση (ΕΕ) 2006/613/ΕΚ της Επιτροπής.

⁴⁵⁴ Νόμος 3937/2011 «για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (Α' 60).

⁴⁵⁵ Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992 για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας.

⁴⁵⁶ Το ΥΠΕΝ δεν έχει αναρτήσει την έκθεση, η οποία ωστόσο είναι προσβάσιμη από τον δικτυακό τόπο «Φύση και Βιοποικιλότητα της Ελλάδας» του ΕΚΒΥ, που συμμετείχε στο έργο της εποπτείας και είχε αναλάβει τον επιστημονικό συντονισμό κατάρτισης της έκθεσης. ΕΚΒΥ. (2016). Η 3η εθνική έκθεση εφαρμογής της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Ανακτήθηκε από <http://www.biodiversity-info.gr/index.php/el/national-reports/habitat-dir-reports/3i-ekthesi-odigias92-43-eok>.

⁴⁵⁷ Ενδεικτικά παρατίθεται η απόφαση που αφορά στο οριζόντιο έργο του τεχνικού και επιστημονικού συντονισμού: Απόφαση Γεν. Δ/ντριας Περιβαλλοντικής Πολιτικής ΥΠΕΝ. 20432/573/18.4.2016 «Οριστική Παραλαβή της μελέτης «Οριζόντιος τεχνικός και επιστημονικός συντονισμός των μελετών Εποπτείας και Αξιολόγησης της Κατάστασης Διατήρησης Ειδών και Τύπων Οικοτόπων στην Ελλάδα και συνθετική αξιοποίηση των αποτελεσμάτων» (ΑΔΑ: 9ΗΥΨ4653Π8-ΘΝΡ)

ειδική ιστοσελίδα⁴⁵⁸ που έχει δημιουργήσει το ΥΠΕΝ είναι αυτά των προκαταρκτικών σταδίων (Φάση Α). Την ίδια ημερομηνία, δηλαδή τον Ιούλιο 2015, κατατέθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η αντίστοιχη έκθεση που προβλέπει το άρθρο 12 της οδηγίας για τα άγρια πτηνά⁴⁵⁹.

Ακόμα κι αν δεν έχουν δημοσιοποιηθεί, τα αποτελέσματα ήδη αξιοποιήθηκαν στη διαμόρφωση από το ΥΠΕΝ πρότασης επέκτασης του δικτύου Natura 2000 (βλ. παρακάτω). Η αξία ωστόσο της έρευνας και ειδικά της επιστημονικής παρακολούθησης της κατάστασης της φύσης έγκειται σε μεγάλο βαθμό στη συνέχεια και τη συνέπεια. Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν θα καταστούν σύντομα ανεπίκαιρα αν δεν προβλεφθεί ένα σταθερό σύστημα επιστημονικής παρακολούθησης που θα επικαιροποιεί τα δεδομένα τακτικά και συστηματικά και θα τα συγκεντρώνει σε δημόσια προσβάσιμες βάσεις δεδομένων ως αναπόσπαστο στοιχείο του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών. Η Ελλάδα σίγουρα θα αξιοποιήσει τα δεδομένα που συλλέχθηκαν για την 4^η εξαετή αναφορά, αλλά αν δεν προβλέψει έγκαιρα για την οργάνωση και λειτουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος παρακολούθησης της κατάστασης της ελληνικής φύσης, σύντομα θα βρεθεί στο ίδιο αδιέξοδο, ενώ ο κόπος, η αποκτηθείσα γνώση και εμπειρία καθώς και οι πόροι που αξιοποιήθηκαν για το πρόγραμμα της εποπτείας θα πάνε χαμένοι.

Νέες περιοχές Natura 2000: Στις 22 Ιουνίου 2016, το ΥΠΕΝ έθεσε σε δημόσια διαβούλευση για έναν μήνα τις προτάσεις του για την επέκταση του δικτύου Natura 2000. Συγκεκριμένα, το ΥΠΕΝ πρότεινε 68 Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ) βάσει της οδηγίας για τους οικοτόπους, 23 Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) βάσει της οδηγίας για τα άγρια πτηνά και μία περιοχή ταυτόχρονα ως ΤΚΣ και ΖΕΠ. Οι περισσότερες προτάσεις αφορούν θαλάσσιες περιοχές, οι οποίες είτε αποτελούν ελεγκτάσεις χερσαίων περιοχών στον θαλάσσιο χώρο είτε νέες περιοχές. Οι προτάσεις έρχονται σε συνέχεια διαπίστωσης ότι η Ελλάδα έχει σημαντικές εκκρεμότητες αναφορικά με την επαρκή προστασία προστατευόμενων ειδών και τύπων οικοτόπων των δύο οδηγιών, οι οποίες είχαν ήδη επισημανθεί στο θαλάσσιο βιογεωγραφικό σεμινάριο που είχε οργανώσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2010 καθώς και σε σχετική επιστολή EU PILOT που η Επιτροπή είχε στείλει στο Υπουργείο.

Η εξέλιξη αυτή αποτελεί ένα εξαιρετικά σημαντικό βήμα για την πλήρη εφαρμογή των οδηγιών για τη φύση. Σε μία περίοδο κατά την οποία η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξετάζει την αποτελεσματικότητα των οδηγιών, η Ελλάδα επιβεβαιώνει με περίτρανο τρόπο ότι οι οδηγίες είναι κατάλληλες για την προστασία και διατήρηση της εθνικής και ευρωπαϊκής φυσικής κληρονομιάς. Η συμπλήρωση του δικτύου Natura 2000 ειδικά στον θαλάσσιο χώρο σε ποσοστό που θα φτάνει το 20% της θαλάσσιας έκτασης της χώρας φανερώνει τον πλούτο της ελληνικής θαλάσσιας βιοποικιλότητας και υπερκαλύπτει τον παγκόσμιο στόχο που έχει θέσει η Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα για χαρακτηρισμό τουλάχιστον 10% των θαλασσών από θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές.

Οι προτάσεις για χαρακτηρισμό νέων εκτάσεων ως περιοχές Natura 2000 βασίστηκαν στο πρόγραμμα εποπτείας και παρακολούθησης καταδεικνύοντας την αξία της έρευνας πεδίου, της συνεργασίας μεταξύ ειδικών επιστημόνων και την ανάγκη για συνεχή εμπλουτισμό της γνώσης και συστηματική παρακολούθηση. Ωστόσο, οι 100 προτάσεις που προκρίθηκαν από το ΥΠΕΝ ήταν μόνο ένα μέρος των εισηγήσεων των επιστημονικών ομάδων, στις οποίες οι συμμετέχοντες στη διαβούλευση δεν είχαν πρόσβαση.

Το WWF Ελλάς συμμετείχε στη διαβούλευση και αφού δέχθηκε όλες τις προτάσεις του ΥΠΕΝ επικεντρώθηκε στις περιπτώσεις εκείνες που απορρίφθηκαν ενώ κατέθεσε και κάποιες συμπληρωματικές προτάσεις εκτάσεων για ένταξη στο δίκτυο Natura 2000⁴⁶⁰. Συγκεκριμένα το WWF Ελλάς διαπίστωσε ότι απορρίπτονται προτάσεις για επέκταση ή ένταξη νέων περιοχών είτε χωρίς αιτιολογία είτε μετά από εφαρμογή κριτηρίων που δεν προβλέπονται από τις οδηγίες, είτε ακόμα και

⁴⁵⁸ ΥΠΕΝ. 2016. Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών και τύπων οικοτόπων της Ελλάδας». Ανακτήθηκε από <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=889&language=el-GR>.

⁴⁵⁹ Οδηγία 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009, περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών.

⁴⁶⁰ WWF Ελλάς. (2015, 22 Ιουλίου). Παρατηρήσεις WWF Ελλάς επί της διαβούλευσης «Νέες περιοχές προς ένταξη στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000». Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/images/pdfs/2016Jul22_NeesN2000_WWF.pdf.

με ανεπαρκή κατανόηση των κριτηρίων των οδηγιών. Για τον λόγο αυτό ζήτησε την επανεξέταση όλων των προτάσεων. Στις θέσεις του, το WWF Ελλάς υπογράμμισε επιπλέον ότι απαιτείται:

- άμεση προώθηση των προτεινόμενων περιοχών στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για αξιολόγηση (αφορά ειδικά στους ΤΚΣ, στάδιο 2 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ) και ετοιμότητα για την πλήρη θεσμική κατοχύρωση τους σε εθνικό επίπεδο ως Ειδικές Ζώνες Διατήρησης και Ζώνες Ειδικής Προστασίας·
- ορισμός στόχων διατήρησης σε εθνικό επίπεδο και ανά περιοχή·
- κατάρτιση και υλοποίηση συγκεκριμένων και διαφορετικών ανά περιοχή σχεδίων διαχείρισης, στα οποία θα ορίζονται τα κατάλληλα για την κάθε περιοχή και την επίτευξη των στόχων διατήρησης μέτρα·
- συμμετοχικές διαδικασίες λήψεων απόφασης, δηλαδή προώθηση της συν-διαχείρισης των περιοχών με βάση την επιστημονική γνώση και τα δεδομένα που προκύπτουν από την επιστημονική παρακολούθηση της κάθε περιοχής·
- επαρκές και λειτουργικό σύστημα φύλαξης και εποπτείας της κάθε περιοχής.

Οι προτάσεις έχουν προωθηθεί επίσης στην Επιτροπή Φύση 2000, η οποία διατυπώνει γνώμη επί των προτάσεων για ένταξη εκτάσεων στο δίκτυο Natura 2000.

Εθνική νομοθεσία για τη φύση

Νόμος για τη βιοποικιλότητα: Κατά τη διάρκεια του έτους αναφοράς, αν και αξιοποιήθηκαν κάποιες από τις προβλέψεις του νόμου για τη βιοποικιλότητα⁴⁶¹, δεν σημειώθηκαν σημαντικές εξελίξεις στην εφαρμογή του. Υπενθυμίζεται ότι στην περσινή έκθεση⁴⁶², με αφορμή τη συμπλήρωση πέντε ετών από την υιοθέτηση του νόμου, ο οποίος όταν ψηφίστηκε εκσυγχρόνισε και απλοποίησε τις διαδικασίες για την προστασία της ελληνικής φύσης, έγινε αναλυτική παρουσίαση της πορείας εφαρμογής του. Η έκθεση σημείωνε ότι ο νόμος *«υποβαθμίζεται από το γεγονός ότι η πολιτεία, και κυρίως το αρμόδιο υπουργείο που έχει και την κεντρική και βασική ευθύνη, δεν έχει μεριμνήσει ακόμα για την έκδοση των εφαρμοστικών και κατ' εξουσιοδότηση πράξεων που προβλέπονται, αναβάλλοντας επ' αόριστον την ουσιαστική εφαρμογή του νόμου»*⁴⁶³. Το συμπέρασμα εξακολουθεί να ισχύει, ενώ προστίθενται για άλλη μία χρονιά απόπειρες τροποποίησης και αποδυνάμωσης διατάξεων του νόμου.

Η κυριότερη απόπειρα τροποποίησης του ν. 3937/2011 προήλθε με το άρθ. 43 παρ. 2 του νομοσχεδίου του ΥΠΑΑΤ με τίτλο «Αγροτικοί Συνεταιρισμοί, μορφές συλλογικής οργάνωσης του αγροτικού χώρου και άλλες διατάξεις»⁴⁶⁴, που προέβλεπε ειδική ρύθμιση για μία μόνο δραστηριότητα, την υδατοκαλλιέργεια, σε μία κατηγορία προστατευόμενων περιοχών, τα καταφύγια άγριας ζωής. Όπως διαπιστώνεται και στη σχετική αιτιολογική έκθεση του νόμου για τη βιοποικιλότητα⁴⁶⁵, η πρόβλεψη για θαλάσσια καταφύγια άγριας ζωής στοχεύει σε τόπους οικολογικά σημαντικούς, κυρίως για την αναπαραγωγή ψαριών και τη συγκέντρωση γόνου και η λήψη μέτρων όπως η απαγόρευση της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας μπορεί να αποτελέσει σημαντική παρέμβαση για την ανάκαμψη των ιχθυοπαθεμάτων, τουλάχιστον σε τοπικό επίπεδο. Με την πρόβλεψη του νομοσχεδίου του ΥΠΑΑΤ επιδιώχθηκε η άρση της απαγόρευσης της υδατοκαλλιέργειας σε ΚΑΖ και η προσθήκη πρόβλεψης για έκδοση π.δ., το οποίο να ρυθμίζει τα θέματα που αφορούν στην ιχθυοκαλλιέργεια εντός των καταφυγιών άγριας ζωής. Η αιτιολόγηση της συγκεκριμένης τροποποίησης βασίζεται στο γεγονός ότι σε υδάτινες περιοχές (ποτάμια, δέλτα, λίμνες, λιμνοθάλασσες), που είχαν με το προηγούμενο του ν.

⁴⁶¹ Νόμος 3937/2011 «για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (Α'60).

⁴⁶² WWF Ελλάς. (2015). Δεσμεύσεις για εφαρμογή: Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-NOMOreport-2015-FINAL.pdf>.

⁴⁶³ WWF Ελλάς. (2015). Δεσμεύσεις για εφαρμογή: Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-NOMOreport-2015-FINAL.pdf>.

⁴⁶⁴ Νόμος 4384/2016 (ΦΕΚ Α'78 /26.04.2016) «Αγροτικοί Συνεταιρισμοί, μορφές συλλογικής οργάνωσης του αγροτικού χώρου και άλλες διατάξεις». Ανακτήθηκε από http://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=aa86049f-7cd9-4930-88da-a5e00103d71e.

⁴⁶⁵ Άρθρο 5 παρ. 4.3 εδ. α' ν. 3937/2011 «για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (Α'60).

3937, καθεστώς χαρακτηριστεί ως καταφύγια άγριας ζωής, η αλιεία και οι υδατοκαλλιέργειες επιτρέπονταν. Ήδη προηγούμενη τροποποίηση του νόμου τον Δεκέμβριο 2014⁴⁶⁶ οδήγησε σε κατάργηση της πρόβλεψης της απαγόρευσης της αλιείας στα ΚΑΖ. Συνεπώς, με την προτεινόμενη διάταξη τελικά θα ακυρωνόταν ο ρόλος και η λειτουργία των θαλάσσιων καταφυγίων άγριας ζωής. Η τροποποίηση τελικά αποσύρθηκε μαζί με όλο το άρθρο που αφορούσε σε «ρυθμίσεις θεμάτων αλιευτικών δραστηριοτήτων».

Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι η προτεινόμενη τροποποίηση κατατέθηκε λίγους μήνες μετά την ίδρυση του πρώτου θαλάσσιου καταφυγίου άγριας ζωής της χώρας, στη Γυάρο. Εφόσον πράγματι έχει διαπιστωθεί ότι η διάταξη δημιουργεί πρόβλημα σε νόμιμες αλιευτικές και υδατοκαλλιεργητικές δραστηριότητες σε υφιστάμενα καταφύγια άγριας ζωής σε εσωτερικά ύδατα, θα είναι απαραίτητο, σε συνεννόηση με τον συναρμόδιο υπουργό περιβάλλοντος, να δοθεί μία συνολικότερη λύση, αφού ωστόσο αποκατασταθεί το άρθρο του ν. 3937/2011, ώστε η δυνατότητα χαρακτηρισμού νέων θαλάσσιων ΚΑΖ να έχει νόημα και αξία.

Με αφορμή το συγκεκριμένο συμβάν αλλά και τις προτάσεις στις οποίες κατέληξε η ομάδα εργασίας που αξιολόγησε τις απόψεις που κατατέθηκαν στο εθνικό διάλογο για το κυνήγι (βλ. παρακάτω), το ΥΠΕΝ ίσως θα πρέπει να προγραμματίσει μία μεθοδική, συστηματική και διεξοδική αξιολόγηση βάσει επιστημονικών κριτηρίων των υφιστάμενων ΚΑΖ, η οποία να τεθεί σε δημόσια διαβούλευση, ώστε ο κατάλογος των ΚΑΖ να είναι ενημερωμένος και να καλύπτει τους στόχους και σκοπούς του ν. 3937/2011 που εκσυγχρόνισε το εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών.

Το πρώτο θαλάσσιο καταφύγιο άγριας ζωής στην Ελλάδα γίνεται πραγματικότητα

Η Ελλάδα αξιοποίησε για πρώτη φορά τη δυνατότητα που παρέχει ο νόμος για τη βιοποικιλότητα για χαρακτηρισμό μιας περιοχής ως θαλάσσιο καταφύγιο άγριας ζωής, πέντε χρόνια μετά τη θέσπισή της. Με την απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αιγαίου⁴⁶⁷, η θαλάσσια ζώνη που εκτείνεται σε 3 ναυτικά μίλια γύρω από τη Γυάρο και έκταση 245χλμ², η οποία «είναι απαραίτητη για την φωλεοποίηση, αναπαραγωγή, ανάπτυξη και την επιβίωση ενός ή περισσότερων ειδών της άγριας πανίδας και βενθικής χλωρίδας που είναι σπάνια και αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα θαλάσσιου οικοτόπου,» χαρακτηρίστηκε ως θαλάσσιο καταφύγιο άγριας ζωής.⁴⁶⁸

Η απόφαση αυτή θωρακίζει μία εξαιρετικά σημαντική θαλάσσια περιοχή της χώρας, που φιλοξενεί το 14% του παγκόσμιου πληθυσμού της μεσογειακής φώκιας (*Monachus monachus*), μία από τις σημαντικότερες αποικίες του θαλασσοπούλιού μύχου (*Puffinus yelkouan*), καθώς και προστατευόμενους θαλάσσιους οικοτόπους, ειδικότερα λιβάδια ποσειδωνίας (*Posidonia oceanica*) και πυκνούς κοραλλιογενείς σχηματισμούς (τραγάνια) ενώ έχει χαρακτηριστεί ως περιοχή Natura 2000 βάσει των οδηγιών για τους οικοτόπους⁴⁶⁹ και για τα άγρια πτηνά⁴⁷⁰.

Επιτροπή Φύση 2000: Μετά από περισσότερο από έναν χρόνο αδράνειας, επανασυγκροτήθηκε με σχετική τροποποιητική απόφαση της προηγούμενης απόφασης συγκρότησής της⁴⁷¹ η Επιτροπή Φύση 2000. Η Επιτροπή Φύση 2000 λειτουργεί ως «κεντρικό επιστημονικό γνωμοδοτικό όργανο του

⁴⁶⁶ Άρθρο 59 ν. 4315/2014 «Πράξεις εισφοράς σε γη και σε χρήμα – Ρυμοτομικές απαλλοτριώσεις και άλλες διατάξεις» (Α' 269).

⁴⁶⁷ Απόφαση ΓΓ Αποκ. Διοίκησης Αιγαίου 91881/24.12.2015 «Ίδρυση Θαλάσσιου Καταφυγίου Άγριας Ζωής (ΚΑΖ) στην θαλάσσια ζώνη πέριξ της νήσου Γυάρου, Περιφερειακής Ενότητας Σύρου» (Δ' 463).

⁴⁶⁸ Η απόφαση της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αιγαίου στηρίχθηκε στην έκθεση μελέτης τεκμηρίωσης για τη θεσμοθέτηση θαλάσσιου Καταφυγίου Άγριας Ζωής της Γυάρου που εκπονήθηκε από τη ΜΟΜ/Εταιρεία Μελέτης και Προστασίας της Μεσογειακής Φώκιας στο πλαίσιο του προγράμματος ΚΥΚΛΑΔΕΣ LIFE «Ολοκληρωμένη προστασία της Μεσογειακής Φώκιας στις Βόρειες Κυκλάδες» που υλοποιείται από το WWF Ελλάς μαζί με το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αιγαίου, την Αναπτυξιακή Εταιρία Κυκλάδων, το Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, τη ΜΟΜ/Εταιρία για τη Μελέτη και Προστασία της Μεσογειακής Φώκιας και το ιταλικό ινστιτούτο Tethys και υποστηρίζεται και συγχρηματοδοτείται από τη χρηματοδοτική γραμμή LIFE Nature της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και από το Ίδρυμα του Πρίγκιπα Αλβέρτου ΙΙ του Μονακό.

⁴⁶⁹ Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992 για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας.

⁴⁷⁰ Οδηγία 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30ής Νοεμβρίου 2009 περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών.

⁴⁷¹ Υπουργική απόφαση 13044/12.04.2016 «Τροποποίηση της 6825/203/4-2-2014 απόφασης του Υπουργού ΠΕΚΑ «Συγκρότηση Επιτροπής «Φύση 2000» σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 5 της κοινής υπουργικής απόφασης 33318/3028/1998» (ΥΟΔΔ 104/2014) (ΥΟΔΔ '211).

*Κράτους για το συντονισμό, την παρακολούθηση και αξιολόγηση των πολιτικών και μέτρων προστασίας της ελληνικής βιοποικιλότητας*⁴⁷². Ορίστηκε νέος πρόεδρος ο Βασίλης Λυκούσης, Διευθυντής του Ινστιτούτου Ωκεανογραφίας του Ελληνικό Κέντρο Θαλασσιών Ερευνών.

Η επιτροπή, με τη νέα της συγκρότηση, λειτούργησε αμέσως και γνωμοδότησε επί του σχεδίου π.δ. για τον Κυπαρισσιακό Κόλπο (βλ. παρακάτω). Η Επιτροπή έχει κληθεί επίσης να γνωμοδοτήσει επί των προτάσεων για νέες περιοχές Natura 2000, καθώς και άλλα διατάγματα προστασίας που έχουν τεθεί σε διαβούλευση το τελευταίο διάστημα.

Πρέπει να σημειωθεί ότι, σε αντίθεση με άλλες ηττίεις της, το Υπουργείο στο πρώτο διάστημα επαναλειτουργίας της Επιτροπής παρείχε μια βασική υποστήριξη στο έργο της και ενημέρωσε τη σχετική με το έργο της Επιτροπής ιστοσελίδα⁴⁷³ στον ιστότοπο του υπουργείου. Ωστόσο, ακόμη ο ρόλος της Επιτροπής δεν έχει αναγνωριστεί και η συμβολή της στην προστασία της ελληνικής βιοποικιλότητας δεν έχει αξιοποιηθεί, καθώς δεν έχει κληθεί να γνωμοδοτήσει για θέματα όπως το κυνήγι, για το οποίο το ΥΠΕΝ διοργάνωσε εθνικό διάλογο, όπως επίσης και για το μέλλον του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών.

Ορειβατικά καταφύγια και μονοπάτια: Στις υπόλοιπες εξελίξεις, εκδόθηκε κ.υ.α. καθορισμού των προδιαγραφών νέων ορειβατικών καταφυγών και της διαδικασίας χορήγησης ειδικού σήματος λειτουργίας υφιστάμενων και νέων καταφυγών⁴⁷⁴. Κατ' εφαρμογή των διατάξεων της, τον Ιούλιο εκδόθηκε η πρώτη διαπιστωτική πράξη⁴⁷⁵ για το ορειβατικό καταφύγιο «Χριστόδουλος Χατζηπέτρος» στο όρος Κόζιακα.

Επιπλέον, τον Ιούλιο 2016 τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση σχέδιο υ.α. με τίτλο «Καθορισμός τεχνικών προδιαγραφών χάραξης, σήμανσης, διάνοιξης και συντήρησης των ορειβατικών – πεζοπορικών μονοπατιών»⁴⁷⁶. Οι παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στη διαβούλευση ακόμα και κατά τη διάρκεια της δύσκολης θερινής περιόδου φανερώνουν την προστιθέμενη αξία των ανοιχτών διαδικασιών. Στις παρατηρήσεις που κατέθεσε το WWF Ελλάς⁴⁷⁷, χαρακτήρισε την πρωτοβουλία του υπουργείου καταρχήν θετική, επεσήμανε ωστόσο ότι προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στη διατήρηση των υφιστάμενων μονοπατιών, αντί για τη χάραξη και κατασκευή νέων, και στην αναγνώριση της πολύ-λειτουργικότητας των μονοπατιών.

Πάρκο Πρεσπών:⁴⁷⁸ Άλλη μία χρονιά πέρασε και η Ελλάδα ακόμη δεν έχει κυρώσει τη Διεθνή Συμφωνία για την Προστασία και Αειφόρο Ανάπτυξη του Πάρκου Πρεσπών, παρά το γεγονός ότι οι υπόλοιποι εταίροι, δηλαδή οι γείτονες χώρες και η Ευρωπαϊκή Ένωση, έχουν ολοκληρώσει τις κυρωτικές διαδικασίες. Καθώς ωστόσο σχέδιο κυρωτικού νόμου βρίσκεται σε προχωρημένο στάδιο επεξεργασίας είναι πιθανό τους επόμενους μήνες να υπάρξει κάποια εξέλιξη στο θέμα αυτό.

Ως αποτέλεσμα της ελληνικής κωλυσιεργίας, η συνεργασία για τη διασυνοριακή διαχείριση της προστατευόμενης περιοχής αντιμετωπίζει σημαντικές δυσκολίες με πιο αξιοσημείωτη την αδυναμία σύστασης τετραμερούς ομάδας εργασίας για τη διαχείριση των υδάτων που η συμφωνία προβλέπει. Παρά το γεγονός ότι Πάρκο Πρεσπών αποτελεί ελληνική πρωτοβουλία και ενώ έχει τη στήριξη όλων των τοπικών και γειτονικών φορέων, το ΥΠΕΝ εμποδίζει την ολοκλήρωση και θεσμική κατοχύρωση της πρότυπης αυτής διασυνοριακής συνεργασίας.

⁴⁷² Άρθρο 19. παρ. 2 ν. 3937/2011 «για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (Α' 60).

⁴⁷³ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. 2016. Επιτροπή Φύση 2000. Ανακτήθηκε από <http://ypoka.gr/Default.aspx?tabid=764&language=el-GR>.

⁴⁷⁴ Κοινή υπουργική απόφαση 23948/20.11.2015 «Καθορισμός προδιαγραφών ορειβατικών καταφυγών και διαδικασία χορήγησης Ειδικού Σήματος Λειτουργίας» (Β' 2570)

⁴⁷⁵ Απόφαση ΕΥΠΑΤΕ 14242/21.7.2016 «Διαπιστωτική πράξη ορειβατικού καταφυγίου «Χριστόδουλος Χατζηπέτρος» στο όρος Κόζιακα στη θέση Βρύση Μπακόλη της Περιφερειακής Ενότητας Τρικάλων.» (ΑΔΑ: ΩΗΠ3465307-072).

⁴⁷⁶ Ανοιχτή Διακυβέρνηση. (2016). Δημόσια διαβούλευση επί του σχεδίου υ.α. «Καθορισμός τεχνικών προδιαγραφών χάραξης, σήμανσης, διάνοιξης και συντήρησης των ορειβατικών – πεζοπορικών μονοπατιών» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/prBc74>.

⁴⁷⁷ WWF Ελλάς (2016, Αύγουστος). Ορειβατικά – πεζοπορικά μονοπάτια – Συμμετοχή στη δημόσια διαβούλευση. Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/images/pdfs/2016Aug21_MonopatiaYA_WWF.pdf

⁴⁷⁸ Εταιρεία Προστασίας Πρεσπών. (2010). Πάρκο Πρεσπών. Ανακτήθηκε από http://www.spp.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=15&lang=el

Για την ιστορία, το Πάρκο Πρεσπών, είναι η πρώτη διασυνοριακή προστατευόμενη περιοχή που ιδρύθηκε στα Βαλκάνια, τον Φεβρουάριο του 2000, με κοινή διακήρυξη των Πρωθυπουργών της Ελλάδας, της Αλβανίας και της ΠΓΔΜ. Η διακήρυξη έγινε πραγματικότητα στη βάση πρότασης της Εταιρίας Προστασίας Πρεσπών (ΕΠΠ) και του WWF Ελλάς. Εννέα χρόνια μετά, οι Πρωθυπουργοί των τριών χωρών συναντήθηκαν στην Πρέσπα στις 27 Νοεμβρίου 2009, όπου συμφώνησαν για την υπογραφή διεθνούς συμφωνίας για την προστασία και βιώσιμη ανάπτυξη στο Πάρκο Πρεσπών. Τον Φεβρουάριο του 2010, υπογράφηκε η διεθνής συμφωνία μεταξύ των τριών κρατών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με σκοπό την ισχυροποίηση της λειτουργίας του Πάρκου Πρεσπών και την ενίσχυση της διασυνοριακής συνεργασίας στα ζητήματα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος.

Εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών

Θεσμική κατοχύρωση προστατευόμενων περιοχών: Στο επίπεδο της νομικής κατοχύρωσης των προστατευόμενων περιοχών της χώρας, διαφαίνεται μία μικρή κινητικότητα από την πλευρά του ΥΠΕΝ, ωστόσο μέχρι σήμερα και πέρα από την έκδοση της προσωρινής υ.α. για τον Κυλαρισιακό Κόλπο δεν έχει οδηγήσει στην έκδοση νέων διαταγμάτων προστασίας και τελικά στην αποτελεσματική θεσμική θωράκιση των περιοχών. Για παράδειγμα, παρά τη δημοσίευση σχετικού πρακτικού επεξεργασίας με λίγες παρατηρήσεις από το ΣτΕ⁴⁷⁹ επί του π.δ. για τον χαρακτηρισμό του υγροτόπου Βουρκάρι Μεγάρων ως περιφερειακό πάρκο, το διάταγμα μέχρι στιγμής δεν έχει προχωρήσει.

Μέχρι σήμερα έχουν εκδοθεί μόνο πέντε π.δ., τα οποία κατοχυρώνουν την μέτρα διατήρησης και διαχείρισης των εθνικά προστατευόμενων περιοχών. Υπενθυμίζεται ότι η υποχρέωση θέσπισης καθεστώτος προστασίας με π.δ. προστασίας ισχύει από το 1986 με τον ν. 1650⁴⁸⁰. Παρά τις διάφορες τροποποιήσεις του νόμου, η πρόβλεψη συνεχίζει να ισχύει για τις περισσότερες κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών, πλην δηλαδή εκείνων για τις οποίες ο ν. 3937/2011 απλοποίησε τη διαδικασία. Παρόλα αυτά, το Υπουργείο Περιβάλλοντος έχει κάνει υπερβολική χρήση μεταβατικής διάταξης⁴⁸¹ που προέβλεπε τη δυνατότητα έκδοσης κ.υ.α. διευτούς ισχύος, με δυνατότητα παράτασης για άλλον έναν χρόνο, για τη διασφάλιση μιας περιοχής για την οποία είχε ήδη κινηθεί η διαδικασία χαρακτηρισμού, χωρίς όμως να την ολοκληρώνει. Έχει περάσει σχεδόν μία δεκαετία από την πρώτη απόφαση⁴⁸² που ακύρωσε την κ.υ.α. χαρακτηρισμού της περιοχής Παμβώτιδας, όμως ακόμα δεν έχει εκδοθεί π.δ. για ούτε μία από τις περιοχές των οποίων οι κ.υ.α. χαρακτηρισμού κατέπεσαν στο ΣτΕ. Συνολικά, έξι κ.υ.α. έχουν ακυρωθεί από το Συμβούλιο της Επικρατείας ενώ εκκρεμεί απόφαση για δύο ακόμη περιοχές για τις οποίες το δικαστήριο έχει εκδώσει αναβλητικές αποφάσεις.

Αξιοσημείωτη όμως σίγουρα εξέλιξη είναι η τοποθέτηση σε δημόσια διαβούλευση των σχεδίων προεδρικών διαταγμάτων για το Εθνικό Πάρκο Δαδιάς, Λευκίμης, Σουφλίου,⁴⁸³ Λευκών Ορέων και Σαμαριάς,⁴⁸⁴ και Ροδόπης⁴⁸⁵.

Πιο πρόσφατα, ακυρώθηκε η τροποποίηση της κ.υ.α. για την Κορώνεια–Βόλβη⁴⁸⁶ καθώς η περίοδος ισχύος της τροποποιηθείσας κ.υ.α. είχε παρέλθει χωρίς να εκδοθεί π.δ. Η αίτηση ακύρωσης ασκήθηκε από τον Δικηγορικό Σύλλογο Θεσσαλονίκης, με βασική αιτιολογία ότι η τροποποίηση επιδεινώνει το καθεστώς προστασίας του Εθνικού Πάρκου. Ωστόσο, το ΣτΕ ακύρωσε την τροποποίηση, επειδή η

⁴⁷⁹ Πρακτικό επεξεργασίας ΣτΕ 12/2015.

⁴⁸⁰ Νόμος 1650/1986 «για την προστασία του περιβάλλοντος» (Α' 160).

⁴⁸¹ Άρθρο 21 παρ. 6 ν. 1650/1986 «για την προστασία του περιβάλλοντος» (Α' 160).

⁴⁸² ΣτΕ (Ε' Τμ.) 3595/2007

⁴⁸³ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 30 Σεπτεμβρίου). Χαρακτηρισμός της χερσαίας περιοχής του δάσους Δαδιάς, Λευκίμης, Σουφλίου ως Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς, Λευκίμης, Σουφλίου, καθορισμός ζωνών προστασίας αυτού, χρήσεων, όρων και περιορισμών. Ανακτήθηκε από <http://www.opengov.gr/minenv/?p=8075>

⁴⁸⁴ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 26 Ιουλίου). Δημόσια Διαβούλευση του σχεδίου Προεδρικού Διατάγματος με τίτλο: «Χαρακτηρισμός της περιοχής του Εθνικού Δρυμού Λευκών Ορέων ως Εθνικού Πάρκου, καθορισμός ζωνών προστασίας και χρήσεων, όρων και περιορισμών». Ανακτήθηκε από <http://www.opengov.gr/minenv/?p=7485>

⁴⁸⁵ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 30 Ιουνίου). Δημόσια Διαβούλευση για το σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος «Χαρακτηρισμός χερσαίων και υδάτινων περιοχών της Οροσειράς ροδόπης ως Εθνικό Πάρκο». Ανακτήθηκε από <http://www.opengov.gr/minenv/?p=7454>

⁴⁸⁶ ΣτΕ (Ε' Τμ.) 2026/2015

αρχική κ.υ.α. είχε εκδοθεί παράνομα και η διάρκεια ισχύος της είχε λήξει. Ως αποτέλεσμα στη μόνο προστατευόμενη περιοχή όπου έχει εγκριθεί πρόσφατα Σχέδιο Διαχείρισης⁴⁸⁷, το Σχέδιο βασίζεται σε τροποποιήσεις της κ.υ.α. χαρακτηρισμού που έχουν ακυρωθεί. Η αποτελεσματικότητα της διαχείρισης σε αυτή την περίπτωση τίθεται εν αμφιβόλω.

Επίσης, σε συνέχεια της αναβλητικής του απόφασης⁴⁸⁸ και μετά το πέρας του εξαμήνου που το ανώτατο δικαστήριο είχε ορίσει μέχρι την οριστική του απόφαση, εκδόθηκε από το ΣτΕ ακυρωτική απόφαση⁴⁸⁹ και για το Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς. Παρόλο που το σκεπτικό της απόφασης είναι παρόμοιο με προηγούμενες ακυρωτικές αποφάσεις του δικαστηρίου, δηλαδή ότι ο χαρακτηρισμός της προστατευόμενης περιοχής έγινε αναρμοδίως με την ακυρωθείσα κ.υ.α.⁴⁹⁰ αντί για π.δ., η συγκεκριμένη είναι η πρώτη απόφαση που ακυρώνει υπουργική πράξη αφού έχει παρέλθει η προθεσμία χάριτος που το δικαστήριο είχε παραχωρήσει στη διοίκηση για την έκδοση των προβλεπόμενων π.δ. Εκκρεμεί η απόφαση για αντίστοιχες υποθέσεις, για τις οποίες το ΣτΕ έχει εκδώσει αναβλητικές αποφάσεις αναφορικά με το Εθνικό Πάρκο Δέλτα Αξιού-Λουδία- Αλιάκμονα⁴⁹¹ και την Περιοχή Προστασίας της Φύσης Στενών και εκβολών των ποταμών Αχέροντα και Καλαμιά⁴⁹².

Παρά την εκτενή νομολογία, το Υπουργείο Περιβάλλοντος, προέβη στην έκδοση νέας υ.α.⁴⁹³ φέτος, επιχειρώντας να καλύψει τις σημαντικές καθυστερήσεις του στην έκδοση του διατάγματος προστασίας της περιοχής του Κυπαρισσιακού (βλ. παρακάτω σχετική ενότητα).

Παράλληλα εξακολουθούν να υπάρχουν προστατευόμενες περιοχές, στις οποίες μάλιστα λειτουργούν φορείς διαχείρισης, χωρίς για αυτές να έχουν εκδοθεί τα προεδρικά διατάγματα θέσπισης μέτρων προστασίας. Η περίπτωση αυτή αφορά κυρίως εθνικούς δρυμούς. Χαρακτηριστική η περίπτωση του βουνού των θεών, του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, για τον οποίο σχέδιο π.δ. δόθηκε σε διαβούλευση το 2011, αλλά ακόμη δεν έχει προχωρήσει, δίνοντας μάλιστα σε κυβερνητικά στελέχη βήμα για τη διατύπωση ανάρμοστων με την προστασία ιδεών για την τουριστική ανάπτυξη του βουνού⁴⁹⁴.

Για δύο περιοχές, το ΥΠΕΝ έθεσε σχέδια διαταγμάτων σε διαβούλευση. Συγκεκριμένα για τον χαρακτηρισμό ως εθνικά πάρκα των χερσαίων και υδάτινων περιοχών της Οροσειράς Ροδόπης και του Εθνικού Δρυμού Λευκών Ορέων. Οι δύο διαβουλεύσεις ολοκληρώθηκαν στις 30 Ιουλίου και 22 Αυγούστου 2016 αντίστοιχα και τα σχέδια διαταγμάτων βρίσκονται υπό επεξεργασία στο ΥΠΕΝ.

Ειδικά για τη Ροδόπη είχε προηγηθεί ειδική ρύθμιση στον νόμο για τις βοσκήσιμες γαίες (βλ. παρακάτω)⁴⁹⁵ που ψηφίστηκε τον Δεκέμβριο 2015 για νέα και πέραν του τρίτου έτους που προβλέπει η νομοθεσία παράταση ισχύος της δεύτερης κ.υ.α. που έχει εκδοθεί για την περιοχή μέχρι τις 20 Αυγούστου 2016. Αυτή τη φορά, δηλαδή, το ΥΠΕΝ παρέτεινε με διάταξη νόμου την ισχύ της μοναδικής κ.υ.α. προστατευόμενης περιοχής της οποίας μέχρι εκείνη τη στιγμή η τριετής διάρκεια ισχύος δεν είχε παρέλθει. Παρά το παράδοξο της διαδικασίας που ακολουθεί το ΥΠΕΝ, και πάλι η προθεσμία δεν τηρήθηκε και τελικά η προστασία της Ροδόπης βρίσκεται σήμερα στον αέρα.

⁴⁸⁷ Υπουργική απόφαση 58481/27.11.2012. «Έγκριση Σχεδίου Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου των Λιμνών Κορώνειας-Βόλβης και των Μακεδονικών Τεμπών.» (Β' 3159).

⁴⁸⁸ ΣτΕ (Ε' Τμ.) 534/2015.

⁴⁸⁹ ΣτΕ (Ε' Τμ.) 1671/2016

⁴⁹⁰ Κοινή υπουργική απόφαση 12356/7.3.2009 «Χαρακτηρισμός των χερσαίων, υδάτινων και θαλάσσιων περιοχών της λιμνοθάλασσας Κοτυχίου, του δάσους Στροφυλιάς και της ευρύτερης περιοχής τους (Ν. Αχαΐας Ν. Ηλείας) ως «Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς»» (Δ' 159).

⁴⁹¹ ΣτΕ (Ε' Τμ.) 642/2015

⁴⁹² ΣτΕ (Ε' Τμ.) 3959/2015

⁴⁹³ Υπουργική απόφαση 25794/20.5.2016 «Μέτρα για την προστασία των χερσαίων και θαλάσσιων περιοχών των «GR2330005: Θίνες και παραλιακό δάσος Ζαχάρως, Στροφυλιά, Κακόβατος», «GR2330008: Θαλάσσια περιοχή Κόλπου Κυπαρισσίας: Ακρ. Κατάκολο -Κυπαρισσία» και «GR2550005: Θίνες Κυπαρισσίας (Νεοχώρι - Κυπαρισσία)» και της ευρύτερης περιοχής τους.» (Δ' 141).

⁴⁹⁴ Δημήτρης Μάρδας: «Καταφυγιακό χωριό στον Όλυμπο για επισκέπτες χωρίς... γόβες». (2015, 21 Δεκεμβρίου). *Ολυμπιακό Βήμα*. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/kK92jJ>. Σύμφωνα μάλιστα με ανακοίνωση του ΥΠΕΝ, «Ο κ.Μάρδας εξέθεσε στον Αν. Υπουργό επενδυτικά σχέδια για την περιοχή του Ολύμπου και οι δύο Υπουργοί συνεργάστηκαν ώστε τα σχέδια αυτά να γίνουν συμβατά με το σχεδιαζόμενο Π.Δ. Ολύμπου το οποίο σύντομα θα αποσταλεί στο ΣτΕ για έγκριση.» ΥΠΕΝ (2016, 18 Ιανουαρίου). Συνάντηση Αν. Υπουργού Περιβάλλοντος Γ. Τσιρώνη, με τον Υφυπουργό Εξωτερικών Δ. Μάρδα, για τον Όλυμπο [Δελτίο Τύπου]. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/JF92y0>.

⁴⁹⁵ Άρθρο 28 ν. 4351/2015 «Βοσκήσιμες γαίες Ελλάδας και άλλες διατάξεις» (Α' 164).

Λόγω της απραγίας του ΥΠΕΝ, οι δύο περιοχές, ο Όλυμπος και η Σαμαριά, που έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα της UNESCO για τον Άνθρωπο και τη Βιόσφαιρα (Man and Biosphere/MAB) κινδυνεύουν με αποπομπή από αυτό.

Συγκεκριμένα, κατά την 28η συνάντηση του Διεθνούς Συντονιστικού Συμβουλίου του MAB, που πραγματοποιήθηκε στη Λίμα τον Μάρτιο 2016⁴⁹⁶, εξετάστηκε η περιοδική αναφορά για τον Όλυμπο και διαπιστώθηκε ότι δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να παραμείνει στο παγκόσμιο δίκτυο των Αποθεμάτων Βιόσφαιρας λόγω των προβλημάτων που παρουσιάζονται στη διαχείριση της περιοχής. Ζητήθηκε από την Ελλάδα να επιβεβαιώσει μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου 2016 τη λειτουργία του Φορέα Διαχείρισης, να παρουσιάσει πράξη νομικού χαρακτήρισμού της περιοχής με ανανεωμένη ζωνοποίηση και επαρκή περιφερειακή ζώνη καθώς τουλάχιστον ένα πρώτη εκδοχή του σχεδίου διαχείρισης που θα εξυπηρετήσει την αειφορική ανάπτυξη της περιοχής.

Στην περίπτωση της Σαμαριάς, στην οποία το Συμβούλιο επανέρχεται για δεύτερη φορά, η απόφαση είναι πιο σαφής καθώς ζητά εξηγήσεις για την απουσία περιφερειακής ζώνης γύρω από τον πυρήνα της περιοχής, καθώς και ένα επικαιροποιημένο σχέδιο διαχείρισης στο οποίο η ζωνοποίηση να πληροί τις απαιτήσεις που θέτει το πρόγραμμα MAB. Η προθεσμία ανταπόκρισης είναι μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου 2016. Και στις δύο περιπτώσεις γίνεται σαφές ότι είτε αφορά την θεσμική κατοχύρωση των περιοχών είτε τη διαχείριση τους, η εφαρμογή τόσο της νομοθεσίας για τη φύση παραμένει ελλειμματική.

Σε όλα τα παραπάνω, θα πρέπει επίσης να προστεθεί η ανεπαρκής θεσμική προστασία των περιοχών Natura 2000, που οδήγησε στην αποστολή αιτιολογημένης γνώμης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Υπενθυμίζεται ότι με βάση τις προβλέψεις του νόμου για τη βιοποικιλότητα οι περιοχές Natura 2000 ενσωματώνονται στο εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών.

Αξίζει να σημειωθεί ότι για πολλές από αυτές τις περιοχές έχουν ήδη εκπονηθεί, συχνά με ευρωπαϊκή συγχρηματοδότηση, και σε αρκετές περιπτώσεις εγκριθεί ειδικές περιβαλλοντικές μελέτες (ΕΠΜ), οι απαραίτητες δηλαδή μελέτες για την τεκμηρίωση της ανάγκης προστασίας των περιοχών.

Το Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιότητας (ΠΔΠ, Prioritised Action Framework) για τις περιοχές Natura 2000 αναφέρει ότι «*το 27% των Ειδικών Ζωνών Διατήρησης (65 από τις 241 περιοχές) και το 21% των Ζωνών Ειδικής Προστασίας (43 από τις 202 περιοχές) έχουν εγκεκριμένη ΕΠΜ... [γ]ια τις υπόλοιπες περιοχές είτε δεν έχει εκπονηθεί ΕΠΜ είτε βρίσκεται σε στάδιο εκπόνησης ή επεξεργασίας*».⁴⁹⁷ Παρόλ' αυτά με δήλωση⁴⁹⁸ του Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος, Γιάννη Τσιρώνη σχεδιάζεται η αξιοποίηση των διαθέσιμων ευρωπαϊκών πόρων, ύψους 17,5 εκατομμυρίων ευρώ, κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020 ώστε «*επιτέλους να αποκτήσουμε αυτό που λέμε ειδικές περιβαλλοντικές μελέτες, προεδρικά διατάγματα και τα διαχειριστικά σχέδια. Χρήματα που έπρεπε ήδη να έχουν δοθεί*.» Προδικάζοντας μάλλον το αποτέλεσμα της ανοιχτής υπόθεσης με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία δεν έχει καν παραπέμψει την υπόθεση στο δικαστήριο συνέχισε λέγοντας ότι «*η Ελλάδα τρώει πρόστιμα επειδή δεν τα έχει αυτά*.» Σχολιάζοντας σωστά τα προβλήματα που δημιουργεί η ανεπαρκής και τελικά πλημμελής εφαρμογή της νομοθεσίας για τη φύση συνολικότερα σχολίασε επιπλέον «*[α]λλά τι άλλο τρώει; Το ότι κανένας σοβαρός επιχειρηματίας δεν τολμάει να πάει σε αυτές τις περιοχές και να επενδύσει γιατί δεν ξέρει τι θα βρει μπροστά του από δασικά, τι θα βρει μπροστά του από απαγορεύσεις, τι θα βρει μπροστά του τα οποία κρίνονται πάντα κατά περίπτωση, γιατί δεν υπάρχει ζωνοποίηση*». Η δήλωση του Αναπληρωτή Υπουργού είναι συμβατή με το γεγονός ότι το επιχειρησιακό πρόγραμμα «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη 2014-2020» προωθούνται δύο προσκλήσεις ύψους 13,5 εκατομμυρίων ευρώ για τη σύνταξη ΕΠΜ, ειδικών εκθέσεων και σχεδίων διαχείρισης για περιοχές του δικτύου Natura

⁴⁹⁶ UNESCO. 2016. Διεθνές Συντονιστικό Συμβούλιο του MAB 2016 Item 11 of the Provisional Agenda: Periodic Review of Biosphere Reserves and Follow-up Recommendations. (SC-16/CONF.228/5). Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/Z9q7UN>.

⁴⁹⁷ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2014). Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιότητας για το Δίκτυο Natura 2000 για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020. 17. Ανακτήθηκε από <https://greeknationalpafs.wordpress.com/>

⁴⁹⁸ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 19 Μαΐου). Τοποθέτηση του Αν. Υπουργού Περιβάλλοντος, Γιάννη Τσιρώνη, στην κοινή Συνέντευξη Τύπου του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, και του ΥΠΕΝ. [Δελτίου Τύπου]. Ανακτήθηκε από <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif%5B524%5D=4246&language=el-GR>

2000⁴⁹⁹. Ωστόσο, δεν είναι σαφές αν το συγκεκριμένο έργο, χωρίς να έχει προηγηθεί αξιολόγηση των ολοκληρωμένων εγκεκριμένων ή μη μελετών καθώς και η πορεία όσων εκπονούνται, χωρίς να υπάρχει ιεράρχηση ως προς τις κατηγορίες των προστατευόμενων περιοχών στις οποίες το ΥΠΕΝ έχει σκοπό να εντάξει την εκάστοτε περιοχή Natura 2000 και άρα την ανάγκη εκπόνησης αυτών των μελετών και της κατάρτισης π.δ. καθώς και απόφαση όσον αφορά στο σχήμα διοίκησης των προστατευόμενων περιοχών, αποτελεί μια αποδοτική και αποτελεσματική αξιοποίηση πολύτιμων πόρων για τη φύση. Σε κάθε περίπτωση δημιουργούνται απορίες αν πράγματι έχουν εξεταστεί οι δυνατότητες που δίνει ο ν. 3937/2011, που σκοπό είχε ακριβώς να ελαφρύνει τη διοίκηση από τις βαριές διαδικασίες των ΕΠΜ ως μέσο για την θωράκιση των περιοχών Natura 2000. Είναι επίσης βέβαιο ότι ακόμα και αν υλοποιηθεί το συγκεκριμένο έργο, η ολοκλήρωση του θα απαιτήσει αρκετό χρόνο. Συνεπώς, το ΥΠΕΝ θα πρέπει να δρομολογήσει την ουσιαστική διασφάλιση των περιοχών για το μεσοδιάστημα.

Πίνακας: Κατάσταση θεσμικής κατοχύρωσης εθνικά προστατευόμενων περιοχών		
Προστατευόμενη περιοχή	Πράξη χαρακτηρισμού	Δικαστική απόφαση (ενδεικτικά)
Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου	π.δ. της 1/22.12.1999 (Δ' 906) και τροποποίηση π.δ. της 29.10/27.11.2003 (Δ' 1272)	ΣτΕ 3067/2001, 2601-3/2001, 3242-3/2005, , και απόφαση ΔΕΕ C-103/00
Εθνικό Πάρκο Σχινιά – Μαραθώνα	π.δ. της 22.6/3.7.2000 (Δ' 395)	ΣτΕ 1319/2001
Υγρόπτοι και ακτή Ψαλιδίου του Δήμου Κω	π.δ. της 4/6.7.2006 (Δ' 571)	
Τζουμέρκα	π.δ. της 9/12.2.2009 (Δ' 49)	
Περιοχή Προστασίας της Φύσης Λίμνης Καστοριάς	π.δ. της 14/19.6.2012 (ΤΑΑΠΘ 226)	
Παμβώτιδα	κ.υ.α. 22943/5.6.2003 (ΦΕΚ)	ΣτΕ (Ε'Τμ.) 3595/2007
Εθνικό Πάρκο Λιμνών Κορώνειας – Βόλβης	κ.υ.α. 6919/11.2.2004 (Δ' 248) και τροποποίηση κ.υ.α. 39542/12.08.2008 (ΤΑΑΠΘ 441)	ΣτΕ (Ε'Τμ.) 2036/2015
Εθνικό Πάρκο Δέλτα Έβρου	κ.υ.α.4110/29.1.2007 (Δ'102)	ΣτΕ (Ε'Τμ.) 3290/2009
Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	κ.υ.α. 44549/17.10.2008 (Δ' 497)	ΣτΕ (Ε'Τμ.) 5455/2012
Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφιλιάς	κ.υ.α.12365/17.3.2009 (Δ'159)	ΣτΕ (Ε'Τμ.) 1671/2016 σε συνέχεια της αναβλητικής απόφασης ΣτΕ (Ε'Τμ.) 534/2015
Εθνικό Πάρκο Δέλτα Αξιού Λουδία Αλιάκμονα	κ.υ.α.12966/23.3.2009 (ΤΑΠΠΘ 220)	Αναβλητική απόφαση ΣτΕ (Ε'Τμ.) 642/2015
Περιοχή Προστασίας της Φύσης Στενών και εκβολών των ποταμών Αχέροντα και Καλαμά	κ.υ.α.36427/23.03.2009 (Δ' 396)	Αναβλητική απόφαση ΣτΕ (Ε'Τμ.) 3959/2015
Εθνικό Πάρκο Χελμού Βουραϊκού	κ.υ.α.40390/1.10.09 (Δ' 446)	ΣτΕ (Ε'Τμ.) 808/2014
Εθνικό θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου - Β. Σποράδων	κ.υ.α.23537/06.05.2003 (Δ' 621)	
Εθνικό Πάρκο Β. Πίνδου (Εθνικών Δρυμών Βίκου - Αώου και Πίνδου)	κ.υ.α.23069/31.05.2005 (Δ' 639)	
Εθνικό Πάρκο Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου	κ.υ.α.22306/26.05.2006 (Δ' 477)	Σχετική απόφαση ΔΕΕ C-166/04
Εθνικό Πάρκο υγρότοπου Κερκίνης	κ.υ.α.42699/19.10.2006 (ΤΑΑΠΘ 98)	
Εθνικό Πάρκο Δάσους Δαδιάς- Λευκίμης- Σουφλίου	κ.υ.α.35633/30.08.2006 (Δ' 911)	
Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Αμβρακικού	κ.υ.α.11989/14.03.2008 (Δ' 123)	
Εθνικό Πάρκο Δρυμού Πρεσπών	κ.υ.α.28651/09.09.2009 (Δ' 302)	

⁴⁹⁹ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ΥΜΕΠΕΡΑΑ. (2016). Πρόσκληση οικ. 5093/28.04.2016 «Σύνταξη ΕΠΜ, Ειδικών Εκθέσεων και Σχεδίων Διαχείρισης για περιοχές του Δικτύου Natura 2000, πλην της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και Στερεάς Ελλάδας», (ΑΔΑ: 7559465307-Ξ8Π) και Ε.Π. ΥΜΕΠΕΡΑΑ 2016. Πρόσκληση οικ. 5094/28.04.2016. «Σύνταξη ΕΠΜ, Ειδικών Εκθέσεων και Σχεδίων Διαχείρισης για περιοχές του Δικτύου Natura 2000, στις Περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου και Στερεάς Ελλάδας» (ΑΔΑ: ΩΕ52465307-0ΓΖ). Ανακτήθηκαν από: <http://www.epop.gr/index.php/e-p-y-me-per-a-a/proskliseis-ep-y-me-per-aa-2014-2020>.

Εθνικό Πάρκο Οροσειράς Ροδόπης	κ.υ.α. 40379/1.10.09 (Δ' 445), κ.υ.α.61762/11.12.2012 (ΑΑΠ 406), κ.υ.α.56270/3.12.2014 (ΑΑΠ 381) άρθ. 28 ν. 4351/4.12.2015 (Α'164)	
Κάρλας Μαυροβουνίου – Κεφαλόβρυσου Βελεστίνου	Εκκρεμεί	
Εθνικός Δρυμός Ολύμπου	Εκκρεμεί	
Εθνικός Δρυμός Σαμαριά	Εκκρεμεί	
Εθνικός Δρυμός Παρνασσού	Εκκρεμεί	
Εθνικός Δρυμός Οίτης	Εκκρεμεί	
Εθνικός Δρυμός Αίνου	Εκκρεμεί	
Εθνικός Δρυμός Πάρνηθας	Εκκρεμεί, ωστόσο, ισχύει π.δ. της 19/24.7.2007 (Δ' 336)	ΣΤΕ 3497-3502/2007, 3506-3515/2010, 2880/2012, 5403/2012
Προστατευόμενη περιοχή	Καθορισμός μέτρων προστασίας	Δικαστική απόφαση
Βιότοποι Οχιάς μήλου	κ.υ.α. 49567/01.12.2006 (Δ'1071) / Αντικατάσταση από άρθ. 42 παρ. 24 ν. 4030/22.11.2011 (Α'249)	Σχετική απόφαση ΔΕΕ C- 518/04
Όρος Πάρνωνας και Υγρότοπος Μούστου	κ.υ.α. 33999/03.08.2010 (ΤΑΑΠΘ 353) / Παράταση υ.α. 24817/16.04.2013 (ΤΑΑΠΘ 156)	
Όρος Υμητός	π.δ. της 14/16.6.2011 (Δ'187)	ΣΤΕ 2997/2014, και σχετική απόφαση ΔΕΕ C-473/14
Κυπαρισσιακός	υ.α. 25794/20.5.2016 (Δ'141)	

Υμητός: Μετά την απόφαση του ΔΕΕ επί των προδικαστικών ερωτημάτων που είχε θέσει το ΣτΕ για την υπόθεση του π.δ. Υμητού⁵⁰⁰, με την οποία κρίθηκε ότι απαιτείται στρατηγική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) για κάθε νομοθέτημα που εισάγει ρυθμίσεις χωροταξικού χαρακτήρα, χρήσεις γης και όρους δόμησης,⁵⁰¹ έχουν κινηθεί διαδικασίες για την κατάρτιση της ΣΜΠΕ από τη Διεύθυνση Σχεδιασμού, Μητροπολιτικών, Αστικών και Περιαστικών Περιοχών του ΥΠΕΝ. Η υπηρεσία, μετά από πρόχειρο διαγωνισμό, διαθέτει και την υποστήριξη συμβούλου για την υποστήριξη της εκπόνησής της ΣΜΠΕ⁵⁰².

Νήσος Χρυσή: Τον Ιούλιο 2015 εκδόθηκε απόφαση⁵⁰³ από τον Γεν. Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Κρήτης με θέμα την προστασία και τη σύνταξη κανονισμού λειτουργίας της νήσου Χρυσής (Γαϊδουρονήσι) στην Κρήτη. Το νησί που έχει χαρακτηριστεί ως περιοχή Natura 2000, καταφύγιο άγριας ζωής, τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και φιλοξενεί υγρότοπο, τμήμα του οποίου προστατεύεται από το π.δ. των νησιωτικών υγροτόπων, αποτελεί σημαντικό τουριστικό προορισμό⁵⁰⁴. Η ανεξέλεγκτη πρόσβαση στο νησί μπορεί να οδηγήσει στην υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής. Συνεπώς, κρίθηκε απαραίτητη η λήψη μέτρων.

⁵⁰⁰ ΣΤΕ (Ολομ.) 2996/2014

⁵⁰¹ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ένατο τμήμα). Απόφαση της 10^{ης} Σεπτεμβρίου 2015, Δήμος Κρωπίας Ατικής κατά Υπουργείου Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, C-473/14.

⁵⁰² Απόφαση Γενικής Γραμματέα ΥΠΕΝ 17/21.7.2016. «Έγκριση του Πρακτικού 2/11.07.2016 (Αξιολόγηση υποφακέλου Οικονομικών Προσφορών – Κατάρτιση Πίνακα Τελικής Κατάταξης) και του Πρακτικού 3/18.07.2016 (Δικαιολογητικά Κατακύρωσης) της Επιτροπής Διενέργειας Διαγωνισμού και κατακύρωση αποτελέσματος του διαγωνισμού του έργου με τίτλο «Παροχή υπηρεσιών συμβούλου για την υποστήριξη της Δ/σης Σχεδιασμού /Μητροπολιτικών Αστικών και Περιαστικών Περιοχών στην εκπόνηση Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του ορεινού όγκου του Υμητού και Σχεδίου Προεδρικού Διατάγματος». (7ΗΙΕ4653Π8-3ΨΔ).

⁵⁰³ Απόφαση Γ.Γ. Α. Δ. Κρήτης 2548/27.7.2015 «Απόφαση για την προστασία και τη σύνταξη Κανονισμού λειτουργίας της νήσου "Χρυσής" Δήμου Ιεράπετρας Κρήτης» (Β' 1678)

⁵⁰⁴ WWF Ελλάς. Απογραφικό δελτίο: HRY001 - Αλυκή Χρυσής. GrIsWet - Βάση δεδομένων για τους νησιωτικούς υγροτόπους της Ελλάδας. Ανακτήθηκε από http://www.oikoskopio.gr/ygrotopio/general/report.php?id=155¶m=themeleidn&wetland_lang=el_GR.

Διοίκηση και λειτουργία εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών: Τον Αύγουστο του 2015, εκπρόσωποι του ΥΠΕΝ σε συνάντηση με εκπροσώπους των φορέων διαχείρισης είχαν δεσμευτεί⁵⁰⁵ «για τη συνέχιση της απρόσκοπτης λειτουργίας» τους, που είχε παραταθεί μέχρι το τέλος Δεκεμβρίου 2015 με προηγούμενη νομική ρύθμιση⁵⁰⁶. Επίσης είχαν δεσμευτεί για την ένταξη των αναγκών των φορέων διαχείρισης στον κρατικό προϋπολογισμό, την επανεξέταση του θεσμικού καθεστώτος και την αναβάθμισή τους, λαμβάνοντας υπόψη τα πορίσματα του Εθνικού Διαλόγου. Παρά τις εξαγγελίες, η αγωνία για το μέλλον των φορέων διαχείρισης, παρέμεινε, μέχρι το παρά πέντε.

Τελικά, η λύση δόθηκε στις 30 Δεκεμβρίου. Με πράξη νομοθετικού περιεχομένου παρατάθηκε για άλλο ένα έτος η λειτουργία τους καθώς «[οι] συμβάσεις των εργαζομένων ... και οι συμβάσεις μίσθωσης έργου παρατείνονται από τη λήξη τους μέχρι και την 31η/12/2016»⁵⁰⁷. Καθώς η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση από την οποία μέχρι τότε καλύπτονταν οι ανάγκες λειτουργίας των φορέων έληγε επίσης τον Δεκέμβριο 2015, στην ίδια διάταξη προβλέπεται η κάλυψη της μισθοδοσίας και των λειτουργικών δαπανών των φορέων από το Πράσινο Ταμείο. Για τον σκοπό αυτόν, στο Πράσινο Ταμείο δεσμεύτηκαν αρχικά πέντε και στη συνέχεια 7,8 εκατομμύρια ευρώ με βάση τους εγκεκριμένους προϋπολογισμούς των φορέων διαχείρισης⁵⁰⁸.

Οι υπόλοιπες εξαγγελίες, δεν έχουν προς το παρόν υλοποιηθεί. Πιθανή εξαίρεση είναι σειρά αποφάσεων που εκδόθηκαν, με τις οποίες επανασυγκροτήθηκαν τα διοικητικά συμβούλια των φορέων διαχείρισης. Οι αποφάσεις αυτές ήταν απαραίτητες καθώς υπήρχαν μέλη που είχαν οριστεί με προηγούμενες αποφάσεις, τα οποία πλέον δεν ανήκαν στις υπηρεσίες, τους φορείς ή τις οργανώσεις που τους είχαν ορίσει ως εκπροσώπους τους.

Το μέλλον του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών, για το οποίο είχε οργανωθεί εθνικός διάλογος που ολοκληρώθηκε τον Νοέμβριο 2014⁵⁰⁹ και είχε συσταθεί ειδική επιτροπή τον Ιούλιο 2015,⁵¹⁰ είναι αβέβαιο. Λίγοι μόνο μήνες απομένουν πριν την εκπνοή και της τελευταίας παράτασης ζωής των φορέων διαχείρισης, οι οποίοι εδώ και 15 χρόνια και παρά τα συνεχιζόμενα προβλήματα λειτουργίας τους στηρίζουν την προστασία και διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών. Επίσης, δεν έχει ζητηθεί η γνώμη της Επιτροπής Φύση 2000, η οποία βάσει του ν. 2742/1999 λειτουργεί και ως Εθνική Επιτροπή Προστατευόμενων Περιοχών. Κατά την προηγούμενη θητεία της, η Επιτροπή είχε διατυπώσει σειρά σχετικών προτάσεων που μπορούν ακόμα να αξιοποιηθούν.⁵¹¹

Το WWF Ελλάς, που έχει δημοσιεύσει ήδη από το 2011 σχετικό κείμενο διαλόγου⁵¹², έχει επανειλημμένα τονίσει την ανάγκη προώθησης μίας ολοκληρωμένης λύσης ώστε το εθνικό σύστημα

⁵⁰⁵ Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2015, 27 Αυγούστου). Διασφάλιση της λειτουργίας των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών [Δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snid=5B524%5D=3934&language=el-GR>.

⁵⁰⁶ Νόμος 4219/2013 «Κύρωση των Συμφωνιών Τροποποίησης των συμβάσεων παραχώρησης των μεγάλων οδικών έργων και ρύθμιση συναφών θεμάτων» (Α'269).

⁵⁰⁷ Πράξη νομοθετικού περιεχομένου./30.12.2015. «Ρύθμιση κατεπειγόντων θεμάτων των Υπουργείων Οικονομικών, Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Εθνικής Άμυνας, Υγείας και Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού και της ΕΡΤ Α.Ε.» (Α'184).

⁵⁰⁸ Υπουργική απόφαση 9611/26.2.2016. «Έγκριση των προϋπολογισμών οικονομικού έτους 2016 των 28 λειτουργούντων Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (ΦΔΠΠ)» (Β' 572)

⁵⁰⁹ WWF Ελλάς. (2015). Δεσμεύσεις για εφαρμογή: Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-NOMOreport-2015-FINAL.pdf>.

⁵¹⁰ Υπουργική απόφαση 29491/20.7.2015. «Σύσταση και συγκρότηση ειδικής επιτροπής για την κατάρτιση νομοσχεδίων α) για την αξιολόγηση / τροποποίηση και συμπλήρωση του νόμου πλαισίου για το φυσικό περιβάλλον και β) για το εθνικό σύστημα διοίκησης και διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών και του φυσικού περιβάλλοντος». (ΑΔΑ: Ω43Β465ΦΘΗ-90Ρ).

⁵¹¹ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016). Επιτροπή Φύση 2000. Ανακτήθηκε από <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=764&language=el-GR>

⁵¹² WWF Ελλάς. 2011. Πρόταση για ένα συνεκτικό και αποτελεσματικό σύστημα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/NATURE-policy-reform.pdf>

προστατευόμενων περιοχών να είναι λειτουργικό και αποτελεσματικό κομμάτι ενός συνολικότερου συστήματος διοίκησης της ελληνικής φύσης.⁵¹³

Περιπτώσεις υποβάθμισης προστατευόμενων περιοχών

ΧΥΤΑ Ζακύνθου: Δύο χρόνια και πλέον από την καταδίκη της Ελλάδας από το ΔΕΕ για τη συνεχιζόμενη λειτουργία, του δυσλειτουργικού και κορεσμένου ΧΥΤΑ Ζακύνθου⁵¹⁴, ο ΧΥΤΑ εξακολουθεί να λειτουργεί. Μέχρι σήμερα καμία ουσιαστική μέριμνα δεν έχει υπάρξει για την προστασία της πιο σημαντικής παραλίας ωτοκίας της χελώνας *Caretta caretta* στη Μεσόγειο. Ακόμα και μετά την καταδικαστική απόφαση, ο ΧΥΤΑ εξακολουθεί να λειτουργεί, ενώ οι ενέργειες που προέβλεπε η Απόφαση του Περιφερειάρχη Ιονίων Νήσων για τον τερματισμό της λειτουργίας τους δεν έχουν προχωρήσει.⁵¹⁵

Διάνοιξη παράνομου δρόμου στη Ζάκυνθο: Τον Δεκέμβριο 2015 διαπιστώθηκε από τον Φορέα Διαχείρισης⁵¹⁶ ότι εντός του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου πραγματοποιήθηκαν παράνομες χωματουργικές εργασίες και συγκεκριμένα διάνοιξη δρόμου πλάτους 3μ και μήκους 1χλμ μεταξύ των παραλιών Γέρακα και Δάφνης. Οι εργασίες έλαβαν χώρα στην περιοχή Φ1 Προστατευόμενου Τοπίου του ΕΘΠΖ, της οποίας στόχος βάσει του ΠΔ του ΕΘΠΖ είναι «η διατήρηση των φυσικών χαρακτηριστικών και του τοπίου και η διασφάλιση των προϋποθέσεων προστασίας των παραλιών ωτοκίας της θαλάσσιας χελώνας στις περιοχές Α1, Π1, Π2 και της προστασίας της ακτής.»

Η περιοχή της επέμβασης γειτνιάζει με τις περιοχές προστασίας της φύσης Π1 και Π2 των ιδιαίτερα σημαντικών παραλιών ωτοκίας Δάφνης και Γέρακα. Ως εκ τούτου, η παρέμβαση μπορεί να επηρεάσει τη φώλεοποίηση, να δημιουργήσει συνθήκες όχλησης των θαλασσιών χελωνών και να υποβαθμίσει το οικοσύστημα και τα ενδιαφέροντα στην περιοχή καθώς και να δημιουργήσει φαινόμενα διάβρωσης των πρανών και να αλλοιώσει τη δομή της παράκτιας ζώνης.

Σε συνέχεια της κινητοποίησης του φορέα διαχείρισης και των περιβαλλοντικών οργανώσεων⁵¹⁷ πραγματοποιήθηκε αυτοψία από την αρμόδια υπηρεσία της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων, η οποία διαπίστωσε τις παράνομες ενέργειες ενώ εντόπισε ότι οι επεμβάσεις εξακολούθησαν και μετά τον πρώτο εντοπισμό τους με φυτεύσεις «καλλωπιστικών» φυτών⁵¹⁸. Παρά την αρχική καθυστέρηση, ο υπάιτιος εντοπίστηκε. Μετά από δεύτερη επιστολή των περιβαλλοντικών οργανώσεων⁵¹⁹ κινήθηκαν οι σχετικές διαδικασίες με κυριότερη τη διαδικασία από το Συντονιστικό Γραφείο Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών (ΣΥΓΑΠΕΖ), καθώς κρίθηκε ότι η συγκεκριμένη υπόθεση υπάγεται στις διατάξεις του π.δ. 148/2009 περί περιβαλλοντικής ευθύνης για την πρόληψη και αποκατάσταση των ζημιών στο περιβάλλον⁵²⁰. Τον Μάρτιο ζητήθηκαν από το ΣΥΓΑΠΕΖ⁵²¹ στοιχεία από εμπλεκόμενους

⁵¹³ Ενδεικτικά: WWF Ελλάς. (2015, Σεπτέμβριος). Περιβάλλον και ζωντανή ελληνική οικονομία στις εκλογές. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/news/1460-debate>, και WWF Ελλάς. (2015, 22 Ιουλίου). Παρατηρήσεις WWF Ελλάς επί της διαβούλευσης «Νέες περιοχές προς ένταξη στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000». Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/images/pdfs/2016Jul22_NeesN2000_WWF.pdf.

⁵¹⁴ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση της 17ης Ιουλίου 2015, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας., C—600/12.

⁵¹⁵ Απόφαση Περιφερειάρχη Ιονίων Νήσων 10917/2569/ 4.2.2014 «για επιβολή διοικητικών κυρώσεων σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 1650/1986 «Για την

προστασία του περιβάλλοντος», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, στον Φορέα Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων Ζακύνθου για τη λειτουργία του ΧΥΤΑ στο

Καλαμάκι Ζακύνθου.» (ΑΔΑ:ΒΙΡΤ7ΛΕ-4ΨΗ).

⁵¹⁶ Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου. (2015, 14 Δεκεμβρίου). Παράνομη παρέμβαση εντός ΕΘΠΖ [Επιστολή].

⁵¹⁷ ΑΡΧΕΛΩΝ, MEDASSET, ΜΟμ, WWF Ελλάς. (2016, 12 Ιανουαρίου). Παράνομες εργασίες, χερσαία παρέμβαση και διάνοιξη δρόμου στην περιοχή μεταξύ Δάφνης και Γέρακα στο Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου - Παράνομες ενέργειες και διάνοιξη δρόμου στο Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου [Επιστολή]

⁵¹⁸ Τμήμα Περιβάλλοντος και Υδροοικονομίας Π.Ε. Ζακύνθου. οικ. 115735/22818. 27.1.206. Αποστολή Έκθεσης Αυτοψίας ΚΕΠΠΕ στο Βασιλικό Ζακύνθου.

⁵¹⁹ ΑΡΧΕΛΩΝ, MEDASSET, ΜΟμ, WWF Ελλάς. (2016, 3 Φεβρουαρίου). ΕΠΕΙΓΟΝ - Παράνομες ενέργειες και διάνοιξη δρόμου στο Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου. [Επιστολή].

⁵²⁰ Συντονιστικό Γραφείο για την Αντιμετώπιση της Περιβαλλοντικής Ζημίας. (2016, 19 Φεβρουαρίου). Σχετικά με περιστατικό διάνοιξης οδού στην περιοχή Βασιλικό Ζακύνθου, εντός Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου και εντός περιοχής του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου «Natura 2000» - Εφαρμογή Π.Δ. 148/2009.

στην περιοχή φορείς για την αποκατάσταση της περιοχής. Στο αίτημα για παροχή στοιχείων ανταποκρίθηκε και το WWF Ελλάς⁵²².

Υγρότοποι Λέσβου: Ανοιχτή παραμένει η υπόθεση που έχει κινήσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή από τον Οκτώβριο 2014 λόγω της αύξησης περιστατικών υποβάθμισης περιοχών του δικτύου Natura στη Λέσβο και της απουσίας ή μη εφαρμογής μέτρων προστασίας, περιλαμβανόμενης της πλήρους εφαρμογής της υποχρέωσης για δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων από έργα ή δραστηριότητες που σχεδιάζονται ή πραγματοποιούνται στην περιοχή.

Προστασία υγροτόπων

Εφαρμογή του π.δ. για τους μικρούς νησιωτικούς υγροτόπους⁵²³: Κατά την περίοδο αναφοράς δεν σημειώθηκαν σημαντικές εξελίξεις. Υπενθυμίζεται ότι στην περσινή έκθεση⁵²⁴ παρουσιάστηκε συνολικά η πορεία εφαρμογής του διατάγματος, τρία χρόνια μετά την υιοθέτησή του.

Στο πλαίσιο αυτό, αξίζει να σημειωθεί ότι το ΥΠΕΝ καθώς και οι συναρμόδιες υπηρεσίες, παρότι ανταποκρίνονται σε καταγγελίες ή αναφορές, δεν έχουν προς το παρόν αναπτύξει ίδιο μηχανισμό παρακολούθησης της κατάστασης των υγροτόπων που εντάχθηκαν και προστατεύθηκαν από το διάταγμα του 2012. Ως αποτέλεσμα, εντοπίζονται αρκετές περιπτώσεις υποβάθμισης υγροτόπων που προστατεύονται από το διάταγμα. Πλέον χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του έλους Παπιά στην Ίο, στο οποίο έχουν ανεγερθεί αυθαίρετα κτίσματα, έχουν πραγματοποιηθεί εκσκαφές, επιχωματώσεις, κατασκευές τοιχίων, τιμμεντοστρώσεις και φυτεύσεις καθώς και διαμόρφωση της εκβολής του ρέματος, και για την οποία το WWF Ελλάς υπέβαλε αίτημα αποκατάστασης περιβαλλοντικής ζημιάς.⁵²⁵

Προστασία υγροτόπων: Εκκρεμότητες παραμένουν ως προς την εκπλήρωση των υποχρεώσεων της πολιτείας και την εφαρμογή του νόμου για τη βιοποικιλότητα στο θέμα των υγροτόπων, καθώς προς το παρόν δεν έχει θεσμοθετηθεί η προστασία ηπειρωτικοί υγρότοποι, ούτε οι νησιωτικοί υγρότοποι άνω των 80 στρεμμάτων. Το WWF Ελλάς, στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματός του «Προστασία των νησιωτικών υγροτόπων της Ελλάδας», συνέταξε και απέστειλε⁵²⁶ στο ΥΠΕΝ έκθεση τεκμηρίωσης με σκοπό να συμβάλει στη θεσμική προστασία των μεγάλων νησιωτικών υγροτόπων της χώρας (>80 στρεμμάτων) που πληρούν τις προϋποθέσεις του ν. 3937/2011⁵²⁷. Η έκδοση του καταλόγου των υγροτόπων μεγαλύτερων των 80 στρεμμάτων εκτός από την προφανή συμβολή στη διατήρηση της νησιωτικής βιοποικιλότητας, την εφαρμογή των διατάξεων του νόμου για τη βιοποικιλότητας, θα αποτελέσει ένα πολύ σημαντικό βήμα εφαρμογής του ψηφίσματος XI.14 «Διατήρηση των νησιωτικών υγροτόπων της Μεσογειακής Δεκάνης» της 12ης Συνδιάσκεψης των Κρατών Μερών (COP12) της Σύμβασης Ραμσάρ, εισηγητής του οποίου ήταν η Ελλάδα.

Αναφορικά με την κατάσταση των υγροτόπων διεθνούς σημασίας βάσει της Σύμβασης Ραμσάρ, καμία ουσιαστική εξέλιξη στη βελτίωση του καθεστώτος προστασίας, των υγροτόπων που έχει ενταχθεί στον κατάλογο Μοντρέ. Εξάλλου στη 52^η συνάντηση της Μόνιμης Επιτροπής (Standing Committee) της Σύμβασης Ραμσάρ σημειώθηκε ότι η Ελλάδα δεν έχει ενημερώσει με νέα στοιχεία τη Γραμματεία της Σύμβασης για την κατάσταση των υγροτόπων της. Ειδικά για τους υγροτόπους που έχουν ενταχθεί στον κατάλογο Μοντρέ δεν έχει λάβει οποιαδήποτε ενημέρωση εδώ και μία δεκαετία.⁵²⁸ Η προθεσμία

⁵²¹ Συντονιστικό Γραφείο για την Αντιμετώπιση της Περιβαλλοντικής Ζημιάς. (2016, 10 Μαρτίου). Ζητούνται στοιχεία και απόψεις για τη λήψη μέτρων αποκατάστασης περιβαλλοντικής ζημιάς – Εφαρμογή Π.Δ. 148/2009. [Επιστολή]

⁵²² WWF Ελλάς. (2016, 21 Μαρτίου). Διάνοιξη δρόμου στο Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου. [Επιστολή]

⁵²³ Προεδρικό διάταγμα «Εγκριση καταλόγου μικρών νησιωτικών υγροτόπων και καθορισμός όρων και περιορισμών για την προστασία και ανάδειξη των μικρών παράκτιων υγροτόπων». (ΑΑΠ' 229/2012)

⁵²⁴ WWF Ελλάς. (2015). Δεσμεύσεις για εφαρμογή: Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-NOMOreport-2015-FINAL.pdf>.

⁵²⁵ WWF Ελλάς. (2016, 13 Ιανουαρίου). Υποβολή αίτησης για δράση αποκατάστασης περιβαλλοντικής ζημιάς. [Επιστολή]. Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF_epistoli_drasi_apokatastasi.pdf.

⁵²⁶ WWF Ελλάς. (2016, 5 Φεβρουαρίου). Προστασία νησιωτικών υγροτόπων με έκταση μεγαλύτερη των 80 στρεμμάτων. [Επιστολή].

⁵²⁷ Νόμος 3937/2011 «για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (Α' 60).

⁵²⁸ Σύμβαση Ραμσάρ. 2016. «Update on the status of Sites of the List of Wetlands of International Importance» (SC5206) Ανακτήθηκε από http://www.ramsar.org/sites/default/files/documents/library/sc52-06_status_ramsar_list_e.pdf.

υποβολής των εθνικών αναφορών έχει οριστεί για τον Σεπτέμβριο 2017, ενόψει της επόμενης Συνδιάσκεψης των Κρατών Μερών (COP13) που έχει προγραμματιστεί για τον Οκτώβριο 2018.

Προστασία ειδών

Σχέδια δράσης ειδών: Σχέδιο δράσης για την απειλούμενη νανόχρηνα τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση τον Ιούλιο 2016⁵²⁹. Το συγκεκριμένο σχέδιο αποτελεί το πρώτο σχέδιο δράσης προστατευόμενου είδους που προχωρά σε αυτό το στάδιο. Το σχέδιο διαμορφώθηκε στο πλαίσιο του διασυνοριακού προγράμματος LIFE για την προστασία του είδους⁵³⁰. Αφορά τις δράσεις που πρέπει να υλοποιηθούν στην Ελλάδα, ως μέρος της προστασίας του φιννοσκανδικού υποπληθυσμού τα νανόχρηνας.

Για άλλη μία φορά ένα συγχρηματοδοτούμενο πρόγραμμα, που συντονίζει μία περιβαλλοντική οργάνωση, η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, πρωτοπορεί, ενώ το ΥΠΕΝ δεν έχει εκδώσει ακόμη προδιαγραφές⁵³¹ για τα σχέδια δράσης που προβλέπει το άρθρ. 10 παρ. 2 του ν. 3937/2011. Υπενθυμίζεται εξάλλου ότι το πρώτο σχέδιο δράσης για τη Νανόχρηνα στην Ελλάδα είχε καταρτιστεί το 1999 στο πλαίσιο προηγούμενου προγράμματος LIFE αλλά ουδέποτε εγκρίθηκε ή εφαρμόστηκε από το Υπουργείο.

Θαλάσσια χελώνα στον Κυπαρισσιακό Κόλπο: Σημαντικές εξελίξεις πραγματοποιήθηκαν σχετικά με την προστασία του Κυπαρισσιακού Κόλπου κατά τη διάρκεια της χρονιάς αναφοράς, ωστόσο, ακόμα παραμένουν ουσιαστικές εκκρεμότητες.

Η κινητοποίηση του ΥΠΕΝ σχετικά με τον Κυπαρισσιακό Κόλπο ξεκίνησε μετά την εκδίκαση της υπόθεσης C-504/14 στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και παρά τις επίμονες προσπάθειες των οργανώσεων να κινηθεί η διαδικασία πιο γρήγορα.⁵³² Βασικός λόγος πίεσης, πέρα από την επικείμενη εκδίκαση της υπόθεσης, την εκκρεμότητα σε συνέχεια της σύστασης από τη Σύμβαση της Βέρνης⁵³³ και το απορριπτικό πρακτικό επεξεργασίας από το Συμβούλιο της Επικρατείας⁵³⁴ σε προηγούμενο σχέδιο του προεδρικού διατάγματος, ήταν το γεγονός ότι στις 24 Μαΐου έληγε και η τελευταία παράταση⁵³⁵ αναστολής έκδοσης οικοδομικών αδειών, εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών και εκτέλεσης άλλων εργασιών στην περιοχή του Κυπαρισσιακού. Υπενθυμίζεται ότι στο πλέον σημαντικό τμήμα του Κυπαρισσιακού κόλπου για την ωοτοκία της θαλάσσιας χελώνας σχεδιάζεται από ιδιώτη οικιστική ανάπτυξη με βάση σχέδιο ανέγερσης 47 βιλλών στο παραλιακό μέτωπο.

Αξίζει εδώ να παρατεθούν κάποια από τα σημεία των προτάσεων της Γενικής Εισαγγελέως⁵³⁶, η οποία θεωρεί δικαιολογημένη την κριτική της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και εισηγείται την καταδίκη της χώρας.

Η Γενική Εισαγγελέας αναγνωρίζει το πρακτικό επεξεργασίας του ΣτΕ και εισηγείται να γίνει δεκτό ως αποδεικτικό στοιχείο. Διαπιστώνει παράβαση των άρθρ. 6 παρ.2 και 12 παρ. 1 εδ. β καθώς η Ελλάδα

⁵²⁹ Υπουργείο Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2016). Η διαβούλευση στο διαδίκτυο: «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τη Νανόχρηνα στην Ελλάδα.» Ανακτήθηκε από <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=232&language=el-GR>.

⁵³⁰ LIFE+10 NAT/GR/000638 «Διαφύλαξη του φιννοσκανδικού πληθυσμού της Νανόχρηνας σε σημαντικές περιοχές διαχείμησης και στάθμευσης κατά μήκος της Ευρωπαϊκής μεταναστευτικής διαδρομής». Το συγκεκριμένο πρόγραμμα που συντονίζει η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία μάλιστα έλαβε φέτος τη διάκριση των βραβείων Natura 2000 στην κατηγορία «Διασυνοριακή συνεργασία και δικτύωση».

⁵³¹ Άρθρο 20 παρ. 2 εδ. α ν. 2927/2011 «Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (Α' 60)

⁵³² Ενδεικτικά: ΑΡΧΕΛΩΝ, κ.α. (2016, 8 Φεβρουαρίου). Παραπομπή της Ελλάδας στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για την Παράβαση 2011/2156 (υπόθεση C-504/14). Προστασία της Ειδικής Ζώνης Διατήρησης «Θίνες Κυπαρισσίας (Νεοχώρι-Κυπαρισσία)» (Natura 2000 -GR2550005). Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/images/pdfs/2016February_NGOs_LtrYpourgos_Kyparissia%20final.pdf.

⁵³³ Σύμβαση της Βέρνης. (2014). Σύσταση Μόνιμης Επιτροπής για την προστασία της θαλάσσιας χελώνας (Caretta caretta) και των αμμοθινών και άλλων θαλάσσιων οικοτόπων στον Νότιο Κυπαρισσιακό Κόλπο (Natura 2000 - GR 2550005 «Θίνες Κυπαρισσίας», Πελοπόννησος, Ελλάδα). [Σύσταση Νο. 174 (2014)]. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/dLT4n3>.

⁵³⁴ Πρακτικό επεξεργασίας διατάγματος (ΣτΕ Ε' Τμ.) 32/2015.

⁵³⁵ Υπουργική απόφαση 19422/25.6.2015 «Παράταση αναστολής έκδοσης οικοδομικών αδειών, εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών και εκτέλεσης άλλων εργασιών σε τμήμα της περιοχής «Θίνες Κυπαρισσίας GR 2550005» του Δήμου Τριφυλίας (Ν. Μεσσηνίας)» (ΑΑΠ' 130).

⁵³⁶ Προτάσεις Γενικής Εισαγγελέως της 18 Φεβρουαρίου, 2016, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας, C-504/14.

επέτρεψε και παρέλειψε να περιορίσει έργα, κατασκευές και δραστηριότητες που προκαλούν όχληση στην θαλάσσια χελώνα *Caretta caretta*. Συγκεκριμένα πρόκειται για ορισμένες μορφές τουριστικών χρήσεων των παραλιών και ορισμένων δρόμων, την άσκηση αλιευτικών δραστηριοτήτων και την κατασκευή κατοικιών. Διαπιστώνει παράβαση του άρθ. 6 παρ. 3 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, για την χορήγηση οικοδομικής άδειας εξοχικών κατοικιών εντός περιοχής Natura 2000 χωρίς να έχει προηγηθεί δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων στην περιοχή, λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους διατήρησής της και τέλος του άρθ. 12. παρ. 1. εδ. β και δ καθώς η Ελλάδα δεν έχει θεσπίσει ένα πλήρες νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία της θαλάσσιας χελώνας *Caretta caretta* στην συγκεκριμένη περιοχή Natura.

Αν οι προτάσεις της εισαγγελώς γίνουν αποδεκτές στην τελική απόφαση του δικαστηρίου, η Ελλάδα δεν θα έχει να αντιμετωπίσει μόνο μία ακόμη καταδικαστική απόφαση αλλά θα πρέπει να εξετάσει σοβαρά και τις ευρύτερες επιπτώσεις αυτής. Ειδικότερα θα πρέπει να επισπεύσει τη θεσμική θωράκιση των περιοχών Natura 2000, να εξετάσει καλύτερα μέτρα για τη μείωση της όχλησης σε προστατευόμενα είδη, και τέλος να αναθεωρήσει το πλαίσιο εκτίμησης των επιπτώσεων και αδειοδότησης μεμονωμένων κατοικιών σε περιοχές Natura 2000.

Το ΥΠΕΝ, αφού άλλαξε σημαντικά το προηγούμενο π.δ., έθεσε σε δημόσια διαβούλευση νέο σχέδιο π.δ. στις 26 Φεβρουαρίου 2016. Το κείμενο παρουσιάζει σημαντική βελτίωση ως προς την προστασία της ως άνω σημαντικής έκτασης, ωστόσο αρκετά ακόμα σημεία βελτίωσης υπάρχουν όπως εισηγήθηκαν με το κείμενο συμμετοχής τους στη διαβούλευση οι περιβαλλοντικές οργανώσεις ΑΡΧΕΛΩΝ, MEDASSET και WWF Ελλάς⁵³⁷.

Το ίδιο κείμενο που τέθηκε σε διαβούλευση προωθήθηκε και στη νεο-συγκροτηθείσα Επιτροπή Φύση 2000. Στο πόρισμά⁵³⁸ της, η Επιτροπή έλαβε υπόψη τις εκκρεμότητες της χώρας και γνωμοδότησε επί της αρχής θετικά προς το νέο π.δ. και διαπίστωσε τροποποιήσεις καθώς και βελτιώσεις στο νέο αυτό σχέδιο και παράλληλα διατύπωσε σχόλια, επιφυλάξεις, ενστάσεις και προτάσεις σε συγκεκριμένα σημεία του διατάγματος. Επίσης, η Επιτροπή σημείωσε ότι «ορισμένες από τις επισημάνσεις του ΣτΕ» έχουν συμπεριληφθεί στο νέο σχέδιο π.δ.

Τέσσερις περίπου μήνες μετά και τη γνωμοδότηση της Επιτροπής Φύση, το π.δ. δεν έχει ακόμη προωθηθεί προς το ΣτΕ προς επεξεργασία. Την ίδια μέρα που η Επιτροπή Φύση παρέδωσε το πόρισμα της, το ΥΠΕΝ έκρινε σκόπιμο να συμπεριλάβει σε ανακοίνωσή⁵³⁹ του, την παράλειψη της γνωμοδότησης της Επιτροπής ως έναν εκ των λόγων που εκδόθηκε προσωρινή υ.α. καθορισμού όρων και προστασίας αντί π.δ. για τον Κυπαρισσιακό. Λίγες μέρες νωρίτερα, ο Αναπληρωτής Υπουργός υπέγραψε απόφαση⁵⁴⁰ βάσει του άρθ. 6 παρ. 9 του νόμου για τη βιοποικιλότητα,⁵⁴¹ στην οποία επαναλαμβάνεται η δυνατότητα έκδοσης προσωρινής απόφασης καθορισμού «*όρ[ων] και περιορισμ[ών]* για επεμβάσεις και δραστηριότητες που είναι δυνατό να έχουν βλαπτική επίδραση» σε περιοχές για τις οποίες έχει κινηθεί η διαδικασία χαρακτηρισμού. Η απόφαση ενσωματώνει τα περισσότερα μέτρα ακριβώς όπως είχαν προταθεί στο νεώτερο σχέδιο π.δ. Στη συγκεκριμένη περίπτωση η διαδικασία χαρακτηρισμού έχει πράγματι κινηθεί. Συνεπώς, υπάρχει πιθανότητα ο Κυπαρισσιακός να αποτελέσει την πρώτη προστατευόμενη περιοχή, στην οποία η συγκεκριμένη διάταξη θα λειτουργήσει σύμφωνα με τις προβλέψεις του νομοθέτη.

Βεβαίως η ενθαρρυντική αυτή ματιά γρήγορα ξεθωριάζει, καθώς μόλις τρεις μήνες μετά την έκδοση της, ο ίδιος Αναπληρωτής Υπουργός, τροποποίησε την απόφαση ως προς το σκέλος που αφορά σε απαγορεύσεις θήρας, τις οποίες το σχέδιο π.δ. προέβλεπε. Συγκεκριμένα με απόφαση του

⁵³⁷ ΑΡΧΕΛΩΝ, MEDASSET και WWF Ελλάς. (2016, Μάρτιος). Παρατηρήσεις ΑΡΧΕΛΩΝ, MEDASSET και WWF Ελλάς στη δημόσια διαβούλευση του προεδρικού διατάγματος για τον Κυπαρισσιακό Κόλπο. Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/images/pdfs/2016Mar11_Kyparissiakos_PDConsultation_NGOs.pdf.

⁵³⁸ Επιτροπή Φύση 2000. (2015, 27 Μαΐου). «Διατύπωση γνώμης επί του Σχεδίου Π.Δ. '...Κυπαρισσιακού'». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/rZcVuT>.

⁵³⁹ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 27 Μαΐου). Εκδόθηκε η Υπουργική Απόφαση για τον Κυπαρισσιακό Κόλπο. [Δελτίο Τύπου]. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/5hpRRp>.

⁵⁴⁰ Απόφαση υπ αριθμ. οικ. 25794/20.5.2016 «Μέτρα για την προστασία των χερσαίων και θαλάσσιων περιοχών των «GR2330005: Θίνες και παραλιακό Δάσος Ζαχάρως, Στροφυλιά, Κακόβατος», «GR2330008: Θαλάσσια περιοχή Κόλπου Κυπαρισσίας: Ακρ. Κατάκολο -Κυπαρισσία» και «GR2550005: Θίνες Κυπαρισσίας (Νεοχώρι - Κυπαρισσία) και της ευρύτερης περιοχής τους.» (Δ'141)

⁵⁴¹ Νόμος 3937/2011 «για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (Α'60).

Αυγούστου⁵⁴² επέτρεψε από την αρχή της κυνηγετικής περιόδου τη θήρα στη ζώνη Α2 όπως αυτή έχει οριστεί στην υ.α. του Μαΐου, δηλαδή γύρω από τη Λιμνη Καϊάφα, και βάσει της οποίας η θήρα απαγορεύεται σε αυτή τη ζώνη. Με άλλα λόγια αντί να προωθήσει τις αποφάσεις που ο ίδιος εγκρίνει για την προστασία της περιοχής και να ενθαρρύνει την εφαρμογή τους, προτιμά να κερδίσει άλλη μία τουλάχιστον κυνηγετική περίοδο. Η διάρκεια της εξαίρεσης θα εξαρτηθεί από την ταχύτητα του ΥΠΕΝ να ολοκληρώσει το π.δ.

Δηλητηριασμένα δολώματα: Κατά την περίοδο αναφοράς οι εξελίξεις στο θέμα αυτό ήταν ουσιαστικές μηδενικές. Το ΥΠΑΑΤ εξακολούθησε να δείχνει ενδιαφέρον για το θέμα. Σε συνέχεια διαμεσολάβησης του Συνηγόρου του Πολίτη η Διεύθυνση Υγείας Ζώων ανέλαβε να καταρτίσει οδηγίες προς τις τοπικές υπηρεσίες για τη διαχείριση των δηλητηριασμένων ζώων ώστε να μην υπάρχει εμπλοκή με τη διαχείριση νεκρών ζώων που θεωρούνται λυσσύποπτα. Οι οδηγίες αυτές ωστόσο δεν έχουν ακόμα εκδοθεί. Το ΥΠΕΝ εξακολουθεί να μην αναλαμβάνει κάποια πρωτοβουλία για το θέμα. Στο μεταξύ, ανοιχτή παραμένει η προδικαστική υπόθεση που έχει ανοίξει από τον Σεπτέμβριο του 2013 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με τη συνεχιζόμενη χρήση δολωμάτων στη χώρα μας και την περιορισμένη ανταπόκριση των αρμόδιων εθνικών υπηρεσιών στο σοβαρό αυτό περιβαλλοντικό πρόβλημα. Τον Σεπτέμβριο 2016 η Επιτροπή απέστειλε αιτιολογημένη γνώμη προς την Ελλάδα, οδηγώντας την υποθεση ένα βήμα πριν την παραπομπή στο δικαστήριο.

Ενεργή παραμένει η Εθνική Ομάδα για τα Δηλητήρια, στην οποία συμμετέχουν περιβαλλοντικές οργανώσεις και άλλοι φορείς, η οποία συστηματικά επιδιώκει τη συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες. Στο πλαίσιο των εργασιών της ομάδας και με πρωτοβουλία των μελών που υλοποιούν πρόγραμμα LIFE για τον ασπροπάρη, ολοκλήρωσε πρόσφατα έκθεση για την κατάσταση της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων στην Ελλάδα, η οποία και θα προωθηθεί στις αρμόδιες υπηρεσίες.⁵⁴³

Στο πλαίσιο του ίδιου προγράμματος LIFE, που έχει ως στόχο την ανάκαμψη του μικρού αυτού μεταναστευτικού γύπα που έχει πληγεί ιδιαίτερα από δηλητηριασμένα δολώματα, καταρτίστηκε πιλοτικό τοπικό σχέδιο δράσης για την καταπολέμηση της πρακτικής αυτής στην περιοχή των Μετεώρων, το οποίο μετά έχει ήδη υποβληθεί στο ΥΠΕΝ προς έγκριση. Το τοπικό σχέδιο δράσης στη συγκεκριμένη περίπτωση καταρτίζεται με δεδομένο ότι η περιοχή αποτελεί μία από τις ελάχιστες εναπομείνουσες περιοχές της χώρας όπου εξακολουθεί να απαντά το συγκεκριμένο είδος που έχει χαρακτηριστεί ως «κρίσιμωσ κινδυνεύον». Επίσης αποτελεί και περιοχή όπου καταγράφονται πολλά περιστατικά δηλητηρίασης. Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι για την προώθηση της προστασίας ενός είδους απαιτούνται εθνικά σχέδια δράσης, τα οποία να εξειδικεύονται τοπικά. Γι' αυτό και στο πλαίσιο του ίδιου προγράμματος αναμένεται να ολοκληρωθεί και να εγκριθεί εθνικό σχέδιο δράσης για τον ασπροπάρη.

Κυνήγι: Τον Μάρτιο 2016, ο Αναπληρωτής Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας ανακοίνωσε την έναρξη εθνικού διαλόγου για το κυνήγι «προκειμένου να συνδιαμορφωθεί ένα Εθνικό Πλαίσιο πάνω στο οποίο θα βασιστεί το νέο Σχέδιο Νόμου»⁵⁴⁴. Ο διάλογος οργανώθηκε γύρω από ερωτήματα που έθεσε ο συντονιστής εκ μέρους της Γεν. Δ/σης Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών και

⁵⁴² Υπουργική απόφαση 143545/2207/19.8.2016. «Ρυθμίσεις θήρας στη ζώνη Α2 του Κυπαρισσιακού Κόλπου» (Β' 2845).

⁵⁴³ Ντεμίρη, Κ. & Saravia, V. (2016). Η κατάσταση της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων στην Ελλάδα. 2012-2015. Αθήνα: Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία. Η αναφορά συντάχθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος LIFE+ «Επείγοντα μέτρα για την εξασφάλιση της επιβίωσης του Ασπροπάρη (*Neophron percnopterus*) στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία» (LIFE10 NAT/BG/000152), που υλοποιείται με τη συνεισφορά του χρηματοδοτικού μέσου LIFE+ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη συγχρηματοδότηση του Ιδρύματος Α.Γ. Λεβέντη.

Η συγκεκριμένη αναφορά ακολουθεί την τεχνική αναφορά που είχε ολοκληρωθεί στο πλαίσιο του ίδιου προγράμματος και αξιολόγησε την χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων κατά τη δεκαετία 2003-2012 στις περιοχές Natura που απαντά ο ασπροπάρης, είδος που έχει πληγεί ιδιαίτερα από αυτή την παράνομη δραστηριότητα. Skartsi Th., et al. (2014) Assessment of the illegal use of poison in Natura 2000 sites for the Egyptian Vulture in Greece and Bulgaria during the period 2003-2012. Technical report under action A3 of the LIFE+ project "The Return of the Neophron" (LIFE10 NAT/BG/000152). Athens: WWF Greece.

⁵⁴⁴ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 10 Μαρτίου). Ξεκίνησε στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας ο Εθνικός Διάλογος για το Κυνήγι». [Δελτίου Τύπου]. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/jbY1vJ>.

Αγροπεριβάλλοντος, Δημήτρης Ντινόκας, στη βάση των παρακάτω τεσσάρων αξόνων που όρισε ο αναπληρωτής υπουργός:

1. Το θεσμικό πλαίσιο που διέπει το κυνήγι (όπως άδειες θήρας, εγγραφή σε σωματείο, έλεγχος, εκπαίδευση κυνηγών, δικαιώματα κυνηγού και σωματείου κτλ)
2. Το οικονομικό πλαίσιο (συνδρομές, διάθεση εσόδων κ.λπ)
3. Η φύλαξη της φύσης και ο έλεγχος της λαθροθηρίας (ιδιωτικοί φύλακες θήρας, παραβατικότητα στη φύση, κ.λπ.)
4. Τα διαχειριστικά σχέδια βιοποικιλότητας (προστασία πανίδας και χλωρίδας, περιοχών, κριτήρια καθορισμού κυνηγετικής περιόδου κτλ).

Στον διάλογο κλήθηκαν να συμμετάσχουν οι αρμόδιες υπηρεσίες, κυνηγετικοί φορείς, περιβαλλοντικές οργανώσεις, μέλη της επιστημονικής κοινότητας, άλλοι επαγγελματικοί ή επιστημονικοί φορείς και εκπρόσωποι των πολιτικών κομμάτων.

Παρόλο που στις συναντήσεις που οργανώθηκαν ανά άξονα η συζήτηση δεν ήταν ιδιαίτερα εποικοδομητική και ο διάλογος περιορίστηκε στην ανάγνωση των απόψεων του κάθε φορέα, η συγκέντρωση διαφορετικών απόψεων γύρω από το θέμα και η δημόσια διάθεση τους μέσω ειδικής ιστοσελίδας⁵⁴⁵ που δημιουργήθηκε μετά και από την επιμονή των περιβαλλοντικών οργανώσεων αποτελεί ένα σημαντικό βήμα προς την καλλιέργεια συμμετοχικών και ουσιαστικών διαδικασιών διαλόγου και διαβούλευσης.

Σημειώνεται ωστόσο ότι η Κυνηγετική Συνομοσπονδία Ελλάδας (ΚΣΕ), αποφάσισε να διακόψει τη συμμετοχή της, λίγο πριν την ολοκλήρωση του διαλόγου.⁵⁴⁶ Η ΚΣΕ, εξάλλου, σε αντίθεση με όλους τους υπόλοιπους συμμετέχοντες, οι οποίοι διατύπωσαν απόψεις και προτάσεις, τόνιζε με κάθε ευκαιρία ότι ουδεμία αλλαγή στο θεσμικό ή άλλο πλαίσιο που διέπει το κυνήγι είναι απαραίτητη.

Μετά την ολοκλήρωση της πρώτης φάσης του διαλόγου, ορίστηκε ομάδα εργασίας⁵⁴⁷ η οποία ανέλαβε την επεξεργασία και αξιολόγηση των απόψεων που κατατέθηκαν στον διάλογο. Σε σύντομο χρονικό διάστημα η ομάδα εργασίας κατέληξε σε πόρισμα⁵⁴⁸, στο οποίο διαπιστώνει τη «[σ]ώρευση μεγάλου αριθμού νομοθετικών διατάξεων - ρυθμίσεων και Κ.Υ.Α. και νομολογιακών ρυθμίσεων που σήμερα χρήζουν κωδικοποίησης» και ότι «η διαχείριση των ειδών της άγριας πανίδας και ιδίως των θηρευσίμων ειδών γίνεται στα πλαίσια του Δασικού Κώδικα και λοιπών διατάξεων, ορισμένες από τις οποίες έχουν καταστεί ανεπίκαιρες ή είναι αποσπασματικές και κατακερματισμένες και έτσι δεν εξασφαλίζουν την αποτελεσματική διατήρηση και αειφορική διαχείριση και προστασία της άγριας πανίδας της χώρας». Επιπλέον, το πόρισμα εντοπίζει, 23 προβλήματα, ελλείψεις και ανάγκες που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν πριν τελικά καταλήξει στις προτάσεις του.

Οι προτάσεις διακρίνονται σε άμεσες, μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες προτεραιότητες. Στις άμεσες, προτείνεται η συγκρότηση Επιτροπής για τη Διαχείριση Άγριας Πανίδας, η υποχρεωτική σύνταξη τοπικών σχεδίων δράσης και η οργάνωση του ελέγχου τους, η 24ωρη λειτουργία του Συντονιστικού Κέντρου Δασοπροστασίας καθώς και η έκδοση εξουσιοδοτικών διατάξεων για την προστασία της άγριας πανίδας.

Στο πλαίσιο των προτάσεων που κατατέθηκαν στον διάλογο, εντύπωση προκαλεί η πρόταση για συγκρότηση νέας Επιτροπής, αντί ενίσχυσης της υφιστάμενης Επιτροπής Φύση 2000 που αποτελεί το κεντρικό γνωμοδοτικό όργανο του κράτους για την προστασία της ελληνικής φύσης. Αντίστοιχη εντύπωση προκαλεί η προώθηση τοπικών σχεδίων δράσης, που πιθανά να έρθουν σε αντίθεση με τα σχέδια δράσης ειδών που προβλέπονται για την προστασία της άγριας πανίδας, η ολοκλήρωση των οποίων πρέπει πράγματι να ολοκληρωθεί άμεσα και να συνδεθεί με την (κατά το πόρισμα)

⁵⁴⁵ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. 2016. Εθνικός Διάλογος για το κυνήγι. <https://goo.gl/cMlpsH>.

⁵⁴⁶ Κυνηγητική Συνομοσπονδία Ελλάδας. 6.5.2016. «Οι Κυνηγετικές Οργανώσεις διακόπτουν τη συμμετοχή τους στον Αποτυχημένο, Απαράδεκτο και Προσχηματικό «Εθνικό Διάλογο για το Κυνήγι»» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/keMOlw>.

⁵⁴⁷ Υπουργική απόφαση 34081/6.7.2016 «Σύσταση Ομάδας Εργασίας με αντικείμενο την αξιολόγηση των απόψεων του εθνικού διαλόγου για το κυνήγι» (ΑΔΑ ΨΤΦΣ4653Π8-1ΡΠ)

⁵⁴⁸ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 15.07). «Πόρισμα της ομάδας εργασίας με αντικείμενο την αξιολόγηση των απόψεων του εθνικού διαλόγου για το κυνήγι». Ανακτήθηκε από <http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=920&language=el-GR>.

μεσοπρόθεσμη πρόταση για οριστικοποίηση των προδιαγραφών παρακολούθησης και εκπόνησης διαχειριστικών σχεδίων ειδικών και οικοτόπων.

Το πρότυπο των τοπικών σχεδίων δράσης παρουσιάστηκε πέρυσι όταν εγκρίθηκαν τρία τοπικά σχέδια δράσης ειδών⁵⁴⁹ στο Δέλτα του Έβρου, στη Λίμνη Κερκίνη, στις Λίμνες Ισμαρίδας, Βιστωνίδας και στο Δέλτα του Νέστου με στόχο το συντονισμό των εμπλεκόμενων φορέων, την άμεση και αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση περιστατικών λαθροθηρίας σε αυτές τις περιοχές. Εκπονήθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος LIFE+ 10NAT/GR/000638⁵⁵⁰, και σε αυτό το πλαίσιο των πιλοτικών δράσεων θα πρέπει να εφαρμοστούν και να αξιολογηθούν ως προς τη συμβολή και αποτελεσματικότητα τους. Δεν είναι, για παράδειγμα, εμφανής, ο λόγος που ενώ όλοι σχεδόν οι εμπλεκόμενοι φορείς συμμετέχουν ως μέλη στα αντίστοιχα διοικητικά συμβούλια του φορέα διαχείρισης της εκάστοτε περιοχής, αποφασίστηκε τον συντονισμό να αναλάβει η οικεία διεύθυνση δασών.

Όσον αφορά στις υπόλοιπες μεσοπρόθεσμες προτάσεις, σε αυτές περιλαμβάνονται η αναθεώρηση, εκσυγχρονισμός και η κωδικοποίηση του νομικού πλαισίου που διέπει τη θήρα, η αναθεώρηση του πλαισίου έκδοσης αδειών θήρας αλλά και των κυρώσεων για τυχόν παραβάσεις. Ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται επίσης η πρόταση για την εξαίρεση της φύλαξης της υπαίθρου από τη δέσμευση του 97,5% των πόρων του Πράσινου Ταμείου. Οι μακροπρόθεσμες προτάσεις αφορούν σε μεγάλο βαθμό την αναδιοργάνωση των δασικών υπηρεσιών, κεντρικών και αποκεντρωμένων, καθώς και το πλαίσιο και τη λειτουργία των κυνηγετικών οργανώσεων και των συλλόγων. Στις προτάσεις αυτές επίσης εντοπίζεται η ανάγκη εξέτασης άλλων θεμάτων όπως η απαγόρευση χρήσης μολύβδινων σκαγιών σε όλη την επικράτεια, του πλαισίου που αφορά στην εκγύμναση κυνηγετικών σκύλων καθώς και τη βιωσιμότητα των κρατικών εκτροφείων, των ελεγχόμενων κυνηγετικών περιοχών αλλά και την σκοπιμότητα των πρώην καταφυγίων θηραμάτων που σήμερα έχουν χαρακτηριστεί ως καταφύγια άγριας ζωής.

Οι μακροπρόθεσμες αυτές προτάσεις, που είναι στη σωστή κατεύθυνση, δεν θα πρέπει να εξεταστούν μεμονωμένα και μόνο αναφορικά με τη θήρα, αλλά στο πλαίσιο μίας συνολικότερης εξέτασης του διοικητικού πλαισίου που αφορά στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και ειδικότερα σε συνάφεια με τη διαδικασία οργάνωσης του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών.

Παρά τα σημαντικά συμπεράσματα του πορίσματος που με επιμονή ζήτησε ο Αναπληρωτής Υπουργός, τον Αύγουστο 2016 εκδόθηκε σχεδόν απaráλλακτη η ετήσια «ρυθμιστική» υπουργική απόφαση για την κυνηγετική περίοδο 2016-2017⁵⁵¹. Οι αντιδράσεις στη συγκεκριμένη ρυθμιστική ήταν πανηγυρικές από την πλευρά της ΚΣΕ⁵⁵² που επιδίωκε να μην υπάρξει καμία αλλαγή, ενώ η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία εξέφρασε την απογοήτευση της, δικαιολογημένα στηλιτεύοντας τον διάλογο ως προσχηματικό.⁵⁵³

Αιολικά πάρκα και ορνιθοπανίδα: Ανοιχτή παραμένει η υπόθεση που έχει κινήσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με τη χωροθέτηση των αιολικών πάρκων στην Ελλάδα, η οποία εντοπίζει μη συμμόρφωση του Ειδικού Χωροταξικού για τις ΑΠΕ με τις οδηγίες για τους οικοτόπους (92/43/ΕΟΚ) και τη στρατηγική εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (2001/42/ΕΚ). Αντίθετα έκλεισε η υπόθεση που είχε ανοίξει για την περίπτωση αιολικού πάρκου στη Λακωνία.

⁵⁴⁹ Υπουργική απόφαση 124376/20.05.1685 «Τοπικό Σχέδιο Δράσης για την προστασία προστατευόμενων ειδών της άγριας πανίδας στο Εθνικό Πάρκο Λίμνης Κερκίνης και της ευρύτερης περιοχής», υ.α. 124377/20.05.1686 «Τοπικό Σχέδιο Δράσης για την προστασία προστατευόμενων ειδών της άγριας πανίδας στο Δέλτα του Έβρου», και υ.α. 124378/20.05.1687 «Τοπικό Σχέδιο Δράσης για την προστασία προστατευόμενων ειδών της άγριας πανίδας στην περιοχή του Δέλτα Νέστου - Λ. Βιστωνίδα και Λ. Ισμαρίδα» (Β'1278).

⁵⁵⁰ LIFE+10 NAT/GR/000638 «Διαφύλαξη του φιννοσκανδικού πληθυσμού της Νανόχηννας σε σημαντικές περιοχές διαχείμασης και στάθμευσης κατά μήκος της Ευρωπαϊκής μεταναστευτικής διαδρομής».

⁵⁵¹ Υπουργική απόφαση 143543/2140/10.8.2016. «Ρυθμίσεις θήρας για την κυνηγετική περίοδο 2016-2017» (Β' 2536).

⁵⁵² Κυνηγετική Συνομοσπονδία Ελλάδας. 10.8.2016 «Η ομοψυχία, η ενότητα και η μαχητικότητα των Κυνηγετικών μας Οργανώσεων ανέτρεψαν κάθε προσπάθεια μείωσης του κυνηγίου» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/sxX9Tj>.

⁵⁵³ Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία. 2016. «Ασκήσεις θάρρους για τον Αν. Υπουργό Περιβάλλοντος κ. Τσιρώνη» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/GwNYji>.

Σε συνέχεια της εκδίκασης, αναμένεται η απόφαση του ΣτΕ σε υπόθεση που αφορά σε αίτηση ακύρωσης απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος⁵⁵⁴ με την οποία, μετά από ιεραρχική προσφυγή του WWF Ελλάς, ακυρώθηκε αιολικό πάρκο στην θέση Σκοπιά-Βραχάκι στην περιοχή της Θράκης.

Στο μεταξύ ωστόσο, το ΔΕΕ εξέδωσε απόφαση αναφορικά με αιολικά πάρκα στην περιοχή Καλιάκρα της Βουλγαρίας (C-141/14), στην οποία το ΔΕΕ εντόπισε διάφορες παραβιάσεις της οδηγίας για τα πουλιά. Σημειώνεται ότι ο πρώτος λόγος για την καταδικαστική απόφαση εδράζει στο γεγονός ότι η Βουλγαρία παρέλειψε «να περιλάβει το σύνολο των σημαντικών ζωνών για τη διατήρηση των πτηνών στη ζώνη ειδικής προστασίας που καλύπτει την περιοχή *Kaliakra*, ...δεν κατέταξε σε ζώνη ειδικής προστασίας τα πλέον κατάλληλα εδάφη, σε αριθμό και επιφάνεια, για τη διατήρηση, αφενός, των βιολογικών ειδών που μνημονεύονται στο παράρτημα I της οδηγίας 2009/147/ΕΚ... και, αφετέρου, των αποδημητικών ειδών που δεν μνημονεύονται στο παράρτημα αυτό των οποίων η έλευση είναι τακτική στη γεωγραφική θάλασσα και χερσαία ζώνη στην οποία εφαρμόζεται η οδηγία αυτή και κατά τον τρόπο αυτό η Δημοκρατία της Βουλγαρίας παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφοι 1 και 2, της εν λόγω οδηγίας».

Ειδικότερα για το ζήτημα των σωρευτικών επιπτώσεων ορισμένων αιολικών, το ΔΕΕ έκρινε το ζήτημα βάσει της οδηγίας 2011/92, καθώς τα επίμαχα έργα ήταν εκτός της ΖΕΠ (αλλά εντός της ΙΒΑ-ΣΖΔΠ). Σύμφωνα με το ΔΕΕ, «απόκειται στην εθνική αρχή, όταν ελέγχει αν ένα έργο πρέπει να υποβληθεί σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, να εξετάζει τον αντίκτυπο που μπορεί να έχει σωρευτικώς με άλλα ...Ωστόσο, εν προκειμένω, ... προκύπτει ότι οι επίμαχες αποφάσεις απλώς διαπιστώνουν ότι δεν αναμένονταν σωρευτικές συνέπειες. ...Η απλή εικασία εκ μέρους της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας ότι δεν υφίστανται σωρευτικές συνέπειες δεν αποδεικνύει ότι το συμπέρασμα αυτό τεκμηριώθηκε βάσει εμπειριστατωμένης εκτιμήσεως, καθώς το εν λόγω κράτος μέλος δεν προσκόμισε κανένα αποδεικτικό στοιχείο προς τούτο. Ως εκ τούτου, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, αφενός, μην εκτιμώντας δεόντως τις σωρευτικές συνέπειες επί του εδάφους της ΣΖΔΠ *Kaliakra*, η οποία δεν χαρακτηρίστηκε ως ΖΕΠ μολονότι έπρεπε, των έργων εγκαταστάσεων αιολικής ενέργειας «*Windtech*», «*Brestiom*», «*Eco Energy*» και «*Longman Investment*», κατά τον έλεγχο της ανάγκης εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η Δημοκρατία της Βουλγαρίας παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 2011/92 καθώς και του παραρτήματος III, σημείο 1, στοιχείο β', αυτής, και, αφετέρου, εγκρίνοντας παρά ταύτα την έναρξη λειτουργίας του έργου εγκαταστάσεων αιολικής ενέργειας «*Longman Investment*», το εν λόγω κράτος μέλος παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει δυνάμει του άρθρου 2, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής.....»

Εμπόριο απειλούμενων ειδών: Παρακολουθώντας εκ του σύνεγγυς τις διεθνείς και ενωσιακές νομικές εξελίξεις σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης CITES, το ΥΠΕΝ έχει προβεί στην έκδοση σειρά εγκυκλίων με κατευθυντήριες οδηγίες για την εφαρμογή της Σύμβασης, επικαιροποιώντας τους καταλόγους ειδών και δίνοντας πληρέστερη ενημέρωση για τεχνικά ζητήματα.⁵⁵⁵ Ειδικότερα από τις 9 Μαΐου 2016 τέθηκαν σε ισχύ νεότερα παραρτήματα I, II και III της Σύμβασης CITES. Τα παραρτήματα αυτά προσδιορίζουν τα είδη για τα οποία εφαρμόζεται η κ.υ.α. για την εμπορία των ειδών⁵⁵⁶. Τα νεότερα παραρτήματα μεταφρασμένα στα ελληνικά καθώς και επεξηγήσεις – σημειώσεις για την ερμηνεία τους είναι διαθέσιμα στον ειδικό ιστότοπο για την εφαρμογή της Σύμβασης CITES στην Ελλάδα⁵⁵⁷.

Περισσότερες εξελίξεις σχετικά με το εμπόριο των απειλούμενων ειδών αναμένονται μετά τη 17^η Συνδιάσκεψη των κρατών μερών (COP17) της Σύμβασης CITES που θα πραγματοποιηθεί στο Γιοχάνεσμπουργκ στις 24 Σεπτεμβρίου – 5 Οκτωβρίου 2016.

⁵⁵⁴ Υπουργική απόφαση 18139/4.5.2016. Ακύρωση της υπ' αριθ. 5099π.ε./29-1-2015 απόφασης του Γενικού Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Μακεδονίας – Θράκης. (ΑΔΑ:74Ξ8465ΦΘΗ-ΧΓΚ).

⁵⁵⁵ Η ιστοσελίδα του ΥΠΕΝ για τη Σύμβαση CITES παρέχει επικαιροποιημένη πληροφορία για την εφαρμογή της. ΥΠΕΝ. (2016). Εφαρμογή Σύμβασης CITES. Ανακτήθηκε από <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=534&language=el-GR>. Ειδικότερα στην υποσελίδα «Νομικό πλαίσιο - Εθνική νομοθεσία και εγκύκλιοι για την εφαρμογή της διεθνούς σύμβασης CITES» μπορούν να εντοπιστούν και οι δέκα νέες εγκύκλιοι που έχουν εκδοθεί κατά την περίοδο αναφοράς.

⁵⁵⁶ Κοινή υπουργική απόφαση 125188/246/22.1.2013 «Εμπορία των ειδών της άγριας πανίδας και της αυτοφυσούς χλωρίδας» (Β' 285)

⁵⁵⁷ ΥΠΕΝ. 2015. Εφαρμογή Σύμβαση CITES – Νομικό πλαίσιο. Ανακτήθηκε από <http://goo.gl/ISxeWW>

Δάση

Δασικός Κώδικας: Παρά τις εξαγγελίες του Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Γιάννη Τσιρώνη⁵⁵⁸ για σύσταση επιστημονικής ομάδας, η οποία θα αξιολογήσει όλους τους νόμους που με πρόσημα την κρίση ψηφίστηκαν την τελευταία πενταετία και συμβάλλουν στην οπισθοδρόμηση της προστασίας του δασικού πλούτου της χώρας, μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2016 δεν είχε σημειωθεί καμία ουσιαστική εξέλιξη. Με απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας τον Αύγουστο 2015 συγκροτήθηκε ειδική οκταμελής επιτροπή για τη μελέτη, επεξεργασία και υποβολή προτάσεων για την αναμόρφωση της δασικής νομοθεσίας⁵⁵⁹. Τα αποτελέσματα όμως της ομάδας δεν είναι γνωστά.

Πριν από τις βουλευτικές εκλογές της 20ης Σεπτεμβρίου 2015⁵⁶⁰, το WWF Ελλάς, κάλεσε τους υποψηφίους να δεσμευτούν για α) την κατάργηση του σωρού από φωτογραφικές, κρυπτικές και ακατανόητες διατάξεις που θεσμοθετήθηκαν μέσα στην τελευταία τριετία, καταβαρώνοντας κάθε έννοια δικαίου και απομειώνοντας σημαντικά τον προστατευτικό χαρακτήρα της δασικής νομοθεσίας β) την άμεση κύρωση όλων των δασικών χαρτών και ολοκλήρωση του Δασολογίου γ) την επικαιροποίηση της δασικής διαχείρισης, με βάση την προσέγγιση πολλαπλών σκοπών, και ενίσχυση της αειφορικής δασοπονικής εκμετάλλευσης που προκύπτει από την εφαρμογή τους δ) την ενίσχυση της Δασικής Υπηρεσίας ε) τη βελτίωση του συστήματος δασοπροστασίας και αντιμετώπισης των δασικών πυρκαγιών. Στο κάλεσμα, ως ενέργεια άμεσης προτεραιότητας της νέας Κυβέρνησης, αναφέρεται η κατάργηση κατ' ελάχιστον του άρθρου 12 του ν.4315/2014⁵⁶¹ και των άρθ. 36 και 63 του ν. 4280/2014⁵⁶², τα οποία επιδεινώνουν σοβαρά τη δασική νομοθεσία. Στόχος αυτής της ενέργειας ήταν να σταματήσει η οπισθοδρόμηση, στη δασική κυρίως νομοθεσία, και να καταργηθούν άρθρα πρόσφατα ψηφισμένων νόμων, πριν αυτά τεθούν σε ευρεία εφαρμογή και δημιουργήσουν μη αντιστρεπτά τετελεσμένα.

Δυστυχώς, οι νόμοι 4280/2014⁵⁶³ & 4315/2014 που ψηφίστηκαν το 2014 και οι οποίοι επισφράγισαν μία σειρά από ιδιαίτερες βλαπτικές για τα δασικά οικοσυστήματα της χώρας επεμβάσεις, όπως η εγκατάσταση σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων, βιομηχανικών και βιοτεχνικών μονάδων, επιχειρηματικών πάρκων, παραμένουν अपαραλλάκτοι μέχρι σήμερα.

Εντούτοις σημειώθηκαν και κάποιες θετικές εξελίξεις κατά το τελευταίο έτος, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται η δημοσίευση π.δ.⁵⁶⁴, το οποίο εκδόθηκε σε εφαρμογή του ν. 4280/2014 και σύμφωνα με το οποίο καθορίζονται τα επιστημονικά κριτήρια και τα συνεκτιμώμενα στοιχεία για την υπαγωγή εκτάσεων στις κατηγορίες δάσους, δασική έκταση, χορτολιβαδικές και βραχώδεις-πετρώδεις εκτάσεις (άρθ. 4 παρ. 1, 2, 5 ν.998/1979).

Η διαμόρφωση του π.δ. βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στην επεξεργασία που υπέστη από το Συμβούλιο της Επικρατείας⁵⁶⁵, το οποίο με τις παρατηρήσεις του οδήγησε σε αναδιατύπωση αρκετών εκ των αρχικών προβλέψεων του σχεδίου π.δ. που είχε ετοιμάσει το ΥΠΕΝ. Στον ορισμό του δάσους, της δασικής έκτασης αλλά και της οργανικής ενότητας, τα αριθμητικά κριτήρια που αναφέρονται στο π.δ. χρησιμοποιούνται ενδεικτικά, χωρίς να δημιουργούν τεχνικές δεσμεύσεις, καθώς δίνεται συνολικά μεγαλύτερη βαρύτητα στην επιστήμη της δασικής οικολογίας, την έννοια του δασικού

⁵⁵⁸ Τράτσα Μ. (2015, Μάιος 24). Φύλλο και φτερό η δασική νομοθεσία. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=706783>

⁵⁵⁹ Υπουργική απόφαση οικ.2795/25.08.2015 «Σύσταση και συγκρότηση ειδικής επιτροπής για την υποβολή προτάσεων για την αναμόρφωση της δασικής νομοθεσίας» (ΑΔΑ:Β8Φ3465ΦΘΗ-4ΜΕ)

⁵⁶⁰ WWF Ελλάς. (2015, Σεπτέμβριος). Περιβάλλον και ζωντανή ελληνική οικονομία στις εκλογές. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/news/1460-debate>.

⁵⁶¹ Νόμος 4315/2014 «Πράξεις εισφοράς σε γη και σε χρήμα – Ρυμοτομικές απαλλοτριώσεις και άλλες διατάξεις» (Α' 269)

⁵⁶² Νόμος 4280/2014 «Περιβαλλοντική αναβάθμιση και ιδιωτική πολεοδόμηση – Βιώσιμη ανάπτυξη οικισμών Ρυθμίσεις δασικής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις» (Α' 159)

⁵⁶³ Νόμος 4280/2014 «Περιβαλλοντική αναβάθμιση και ιδιωτική πολεοδόμηση – Βιώσιμη ανάπτυξη οικισμών Ρυθμίσεις δασικής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις» (Α' 159).

⁵⁶⁴ Προεδρικό διάταγμα 32/2016 «Ορισμός επιστημονικών κριτηρίων και συνεκτιμώμενων στοιχείων για την υπαγωγή εκτάσεων στις περιπτώσεις των παραγράφων 1, 2 και 5 του άρθρου 3 του Ν. 998/1979» (Α' 46)

⁵⁶⁵ Πρακτικό επεξεργασίας (ΣτΕ Ε'Τμ) 26/2016.

οικοσυστήματος και της δασοβιοκοινότητας. Επιπλέον, με το άρθρ. 5 παρ. 1 του ίδιου π.δ.⁵⁶⁶, προστίθεται για πρώτη φορά στον εννοιολογικό προσδιορισμό των χορτολιβαδικών και βραχωδών εκτάσεων ο όρος «φρυγανική (μη ξυλώδης) βλάστηση». Με τον όρο αυτό γίνεται διαχωρισμός των φρυγανικών οικοσυστημάτων σε ξυλώδη και μη ξυλώδη, με αποτέλεσμα η διατύπωση αυτή να εξαιρεί τις οικολογικά σημαντικές φρυγανικές εκτάσεις από τις χορτολιβαδικές. Η διάκριση είναι σημαντική καθώς αυτές οι εκτάσεις συχνά βρίσκονται στην παράκτια ζώνη και συνιστούν της περιοχές στις οποίες εντοπίζονται έντονες πιέσεις για οικιστική και τουριστική ανάπτυξη καθώς και παράνομες ενέργειες.

Ειδικά όσον αφορά στις χορτολιβαδικές εκτάσεις, το π.δ. έλαβε υπόψη την από 27.11.2015 γνωμοδότηση του Τεχνικού Συμβουλίου Δασών, η οποία έγινε αποδεκτή με υ.α.⁵⁶⁷ τον Δεκέμβριο 2012 και με την οποία διαχωρίζονται οι πεδινές χορτολιβαδικές εκτάσεις από τα χορτολίβαδα των ορεινών, ημιορεινών και ανωμάλων εδαφών. Δίνονται δηλαδή κριτήρια για το μέσο υψόμετρο και την κλίση της εδαφικής επιφάνειας που χαρακτηρίζεται ως πεδινή χορτολιβαδική έκταση.

Δασικά φυτώρια: Στις λοιπές νομικές εξελίξεις συγκαταλέγεται και η έκδοση απόφασης⁵⁶⁸ που ορίζει τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση άδειας ίδρυσης και λειτουργίας δασικών φυτωρίων.

Κωδικοποίηση δασικής νομοθεσίας: Θετική κρίνεται και η πρωτοβουλία για κωδικοποίηση της δασικής νομοθεσίας, η οποία πρώτη φορά είχε ανακοινωθεί το 2010 όταν με τη σχετική απόφαση της τότε Υπουργού ΠΕΚΑ συγκροτήθηκε ομάδα εργασίας στην τότε Ειδική Γραμματεία Δασών, δίχως όμως ποτέ να ολοκληρώσει το έργο της.

Το έργο της «Κωδικοποίηση της δασικής νομοθεσίας» που υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα 2014-2020»⁵⁶⁹ προχώρησε και τα πρώτα παραδοτέα (Π 4.1 (α), Π 4.1 (β), Π 4.2) του έργου τέθηκαν σε δημόσια διαβούλευση⁵⁷⁰. Το WWF Ελλάς συμμετείχε στη διαδικασία της διαβούλευσης παραθέτοντας σχόλια αλλά διατηρώντας επιφυλακτική στάση επί των προτάσεων ρυθμιστικού πλαισίου, καθώς οι επιπτώσεις του είναι δύσκολο να αξιολογηθούν χωρίς το ίδιο το κείμενο της κωδικοποίησης της δασικής νομοθεσίας δεν ήταν διαθέσιμο.⁵⁷¹

Δασικοί χάρτες: Ενώ η πορεία σύνταξης των δασικών χαρτών φαίνεται να έχει προχωρήσει σε κάποιο βαθμό, αφού ολοκληρώθηκε η κατάρτιση δασικών χαρτών σε 11 Περιφερειακές Ενότητες (έργο Forest Map Δ4) και συνεχίζεται σε άλλες 10 (έργο Forest Map Δ6)⁵⁷², οι εργασίες ανάρτησης και κύρωσης των δασικών χαρτών παραμένουν σε πρώιμο στάδιο. Συγκεκριμένα μέχρι τον Ιούλιο 2014 είχαν αναρτηθεί οι χάρτες συνολικά 74 δημοτικών και τοπικών κοινοτήτων, από τους οποίους είχαν κυρωθεί μόνο 12 τοπικών κοινοτήτων. Συνολικά φαίνεται να έχουν αναρτηθεί χάρτες για περίπου το 1% της επικράτειας.

Στις 18 Μαΐου 2016 κατατέθηκε στη Βουλή σχέδιο νόμου με τα προαπαιτούμενα μέτρα για την ολοκλήρωση της αξιολόγησης εφαρμογής του ελληνικού προγράμματος δημοσιονομικής

⁵⁶⁶ Άρθρο 5 παρ.1 π.δ. 32/2016 «1. Χορτολιβαδικές θεωρούνται οι εκτάσεις που βρίσκονται επί ημιορεινών, ορεινών και ανώμαλων εδαφών και συγκροτούν φυσικά οικοσυστήματα αποτελούμενα από φρυγανική (μη ξυλώδη), ποώδη ή αυτοφυή βλάστηση ή από δασική μεν βλάστηση, που δεν συνιστά όμως δασοβιοκοινότητα.»

⁵⁶⁷ Υπουργική απόφαση 134151/6760/16.12.2015 «Αποδοχή Γνωμοδότησης του Τεχνικού Συμβουλίου Δασών» (ΑΔΑ: ΒΖ0Θ4653Π8-ΘΕΟ)

⁵⁶⁸ Υπουργική απόφαση 131759/3479 /19.11.2015 «Ίδρυση δασικών φυτωρίων» (Β'2564)

⁵⁶⁹ Ο κωδικός του έργου είναι ΟΠΣ5000346. Η σύμβαση μεταξύ του Υπουργείου Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και της Ένωσης Εταιρειών: α) NERCO – Ν. ΧΛΥΚΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ Α.Ε.Μ., β) ΟΜΙΚΡΟΝ – Σύμβουλοι Περιβάλλοντος Α.Ε και γ) ΞΥΛΟΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ Α.Ε. υπεγράφη στις 22.12.2014.

⁵⁷⁰ Διαβούλευση στα πλαίσια του έργου «Κωδικοποίηση της δασικής νομοθεσίας». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/uXGrSp>.

⁵⁷¹ WWF Ελλάς. (2016, Ιούλιος) Σχόλια επί της διαβούλευσης του έργου «Κωδικοποίηση της Δασικής Νομοθεσίας». Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/images/pdfs/2016July_sxolia_WWF_dasiki_kodikopoiisi.pdf

⁵⁷² Εθνικό Κτηματολόγιο και Χαρτογράφηση Α.Ε. (2016.) Δασικοί Χάρτες και Κτηματολόγιο. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/A2gbTN>.

προσαρμογής.⁵⁷³ Το νομοσχέδιο δεν περιείχε μόνο μέτρα δημοσιονομικού χαρακτήρα, αλλά και ρυθμίσεις για τους δασικούς χάρτες «που διαιωνίζουν την απαράδεκτη και διάχυτη πολιτική αντίληψη ότι η νομιμοποίηση της περιβαλλοντικής παρανομίας αποτελεί δημόσιο συμφέρον, ενώ η πάταξή της και η διαφύλαξη του φυσικού μας πλούτου είναι ανεπιθύμητη πολυτέλεια»⁵⁷⁴. Ιδιαίτερα προβληματική ήταν η προτεινόμενη στο αρχικό σχέδιο νόμου τροποποίηση του άρθ. 23 ν. 3889/2010 που επιχειρούσε να νομιμοποιήσει αυθαίρετα ανεγερθέντες οικισμούς ακόμα και σε δασική γη, τους οποίους θα κατέγραφε με «ιώδες περίγραμμα», περιβάλλοντάς τις μάλιστα με ένα ασαφές καθεστώς διαχείρισης. Σύμφωνα με την έκτακτη παρέμβαση του WWF Ελλάς προς τους βουλευτές,⁵⁷⁵ η ρύθμιση αυτή σήμαινε την έναρξη διαδικασίας οριζόντιας τακτοποίησης παράνομων αλλαγών χρήσεων γης εις βάρος της δασικής γης, για πρώτη μάλιστα φορά από την έναρξη του νομοθετικού καταγισμού με ρυθμίσεις και νέες «κόκκινες γραμμές» υπέρ της τακτοποίησης αυθαιρέτων. Απαντώντας στις έντονες πιέσεις, ο Αναπληρωτής Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας Γιάννης Τσιρώνης κατέθεσε στη Βουλή νομοτεχνική βελτίωση στις 20 Μαΐου 2016.⁵⁷⁶ Ως αποτέλεσμα της παρέμβασης αυτής, ο ψηφισμένος ν. 4389/2016, στις «οικιστικές πυκνώσεις» που θα περιγράφονται με ιώδες χρώμα θα εφαρμόζεται η δασική νομοθεσία. Οι περιοχές αυτές ωστόσο θα εξαιρούνται από τη διαδικασία ανάρτησης για να προχωρήσει η διαδικασία ανάρτησης και κύρωσης των δασικών χαρτών.

Ως εκ τούτου, με το κεφάλαιο Θ' με τίτλο «επίσπευση διαδικασιών κατάρτισης, θεώρησης και κύρωσης των δασικών χαρτών και λοιπές διατάξεις», του νόμου⁵⁷⁷ που τελικά ψηφίστηκε και συγκεκριμένα τα άρθρα 153 έως 155 τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε ο ν.3889/2010.⁵⁷⁸ Ειδικότερα ενισχύεται⁵⁷⁹ ο ρόλος της δασικής υπηρεσίας στην κατάρτιση και κύρωση των δασικών χαρτών. Παρά τις όποιες βελτιώσεις, τα άρθ. 23 και 24 ανατρέπουν βασικούς άξονες της δασικής νομοθεσίας και είναι αμφίβολης συνταγματικότητας. Η «οικιστική αξιοποίηση» των δασών και δασικών εκτάσεων απαγορευόταν ακόμα και πριν το Σύνταγμα του 1975.

Στο πλαίσιο εφαρμογής του νέου νόμου εκδόθηκε εγκύκλιος⁵⁸⁰ από την Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης & Προστασίας Δασών & Αγροπεριβάλλοντος με θέμα την «Κατάρτιση, ανάρτηση, κύρωση δασικών χαρτών». Σύμφωνα με την εγκύκλιο, λόγω του έργου της κτηματογράφησης από την ΕΚΧΑ Α.Ε., με το οποίο καλύπτεται το σύνολο της επικράτειας, θα πρέπει οι δασικοί χάρτες για τις περιοχές προς κτηματογράφηση να έχουν συνταχθεί και θεωρηθεί μέχρι τον Αύγουστο του 2018. Η εγκύκλιος επίσης ορίζει ότι μέχρι τις 27 Σεπτεμβρίου του 2016, θα πρέπει στους θεωρημένους δασικούς χάρτες να έχει γίνει: α) συμπλήρωση με τις εκτάσεις τις παραγράφου 5α και 5β του άρθ.3 ν.998/1979, β) συμπλήρωση των εκτάσεων που δασώθηκαν από την ημερομηνία θεώρησης του δασικού χάρτη μέχρι την ισχύ του ν.4389/2016, γ) συμπλήρωση του χάρτη με τις νέες διοικητικές πράξεις και δ) απαλοιφή πολυγώνων εντός σχεδίων πόλης των περιπτώσεων α' και β' του αρθ.23 παρ.2του ν.3889/2010. Επίσης στην ίδια εγκύκλιο ζητείται από τις Διευθύνσεις Δασών των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων να μεριμνήσουν για την προετοιμασία και τη διαδικασία των αναρτήσεων καθώς και για τη σύσταση των Επιτροπών Εξέτασης και Αντιρρήσεων. Είναι φανερό, αν αναλογιστούμε τα χρονικά διαγράμματα εξέλιξης των δασικών χαρτών μέχρι σήμερα, καθώς και την υποστελέχωση πολλών περιφερειακών

⁵⁷³ Σχεδίου Νόμου «Επείγουσες διατάξεις για την εφαρμογή της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και άλλες διατάξεις» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/KvLRhH>.

⁵⁷⁴ WWF Ελλάς. (2016,19 Μαΐου). Έκτακτη παρέμβαση επί του Σχεδίου νόμου «Επείγουσες διατάξεις για την εφαρμογή της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και άλλες διατάξεις». Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/Epistoli-pros-vouleftes-gia-Prior-Actions-Bill-19May2016.pdf>

⁵⁷⁵ WWF Ελλάς. (2016,19 Μαΐου). Έκτακτη παρέμβαση επί του Σχεδίου νόμου «Επείγουσες διατάξεις για την εφαρμογή της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και άλλες διατάξεις». Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/Epistoli-pros-vouleftes-gia-Prior-Actions-Bill-19May2016.pdf>

⁵⁷⁶ Νομοτεχνική Βελτίωση Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας 20.05.2016 επί του Σχεδίου Νόμου «Επείγουσες διατάξεις για την εφαρμογή της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και άλλες διατάξεις», το οποίο συμπεριλήφθηκε στο άρθρο 153, παράγραφο ΙΑ του ν.4389/2016 (Α' 94).

⁵⁷⁷ Νόμος 4389/2016 «Επείγουσες διατάξεις για την εφαρμογή της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και άλλες διατάξεις» (Α' 94).

⁵⁷⁸ Νόμος 3889/2010 (Α' 182) «Χρηματοδότηση Περιβαλλοντικών Παρεμβάσεων, Πράσινο Ταμείο, Κύρωση Δασικών Χαρτών και άλλες διατάξεις».

⁵⁷⁹ Άρθρο 13 παρ.3 και 4, όπως τροποποιήθηκε με το αρθ.153 του ν.4389/2016.

⁵⁸⁰ Εγκύκλιος 143783/1597/20.07.2016 της Γεν. Δ/νης Ανάπτυξης & Προστασίας Δασών & Αγροπεριβάλλοντος για την «Κατάρτιση, ανάρτηση, κύρωση δασικών χαρτών» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/jbqlqC>.

υπηρεσιών, ότι οι παραπάνω ημερομηνίες θα είναι δύσκολο να τηρηθούν για έναν σημαντικό αριθμό δασικών υπηρεσιών.

Επίσης, ο Αναπληρωτής Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας, στα πλαίσια του αρθ.23 παρ.4 του ν.3889/2010, όπως αντικαταστάθηκε με το αρθ.153 του ν.4389/2016 εξέδωσε με απόφασή του τον ορισμό της «οικιστική πύκνωσης»⁵⁸¹. Σύμφωνα με την υ.α. οι οικιστικές πυκνώσεις προσδιορίζονται με ώδες χρώμα στη σύνταξη του δασικού χάρτη και περιλαμβάνουν ως ελάχιστο αριθμό κτηρίων, 50 σε έκταση όχι μεγαλύτερη των 500τ.μ. ανά κτήριο. Η απόφαση καθορίζει ότι υπεύθυνοι για την οριοθέτηση είναι οι οικείοι ΟΤΑ, οι περιοχές αυτές μένουν εκτός της διαδικασίας ανάρτησης, ενώ τυχόν δασικές εκτάσεις εντός των περιοχών αυτών συνεχίζουν να υπάγονται στις διατάξεις της δασικής νομοθεσίας. Είναι λοιπόν φανερό ότι η απόφαση δεν παίρνει υπόψη της τον χαρακτήρα της έκτασης για την τελική οριοθέτηση της «οικιστικής πύκνωσης», αφού η ίδια η αυθαίρετα πολεοδομημένη έκταση είναι δυνατόν να καλύπτει εκτάσεις που είχαν δασικό χαρακτήρα. Η οριοθέτηση επίσης γίνεται από τους οικείους ΟΤΑ, χωρίς να ληφθεί υπόψη η θέση της δασικής υπηρεσίας. Συμπερασματικά, το θέμα των «οικιστικών πυκνώσεων» θα μας απασχολήσει και στο μέλλον, καθώς αντί να δίνει λύσεις στο πρόβλημα των διοικητικών ορίων των οικισμών, προσθέτει άλλη μία κατηγορία χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις προηγούμενες χρήσεις γης των εν λόγω εκτάσεων.

Δασικές πυρκαγιές – Δασοπροστασία: Η αντιπυρική περίοδος του 2015 ήταν γενικά ήπια κυρίως λόγω των κλιματικών συνθηκών που επικράτησαν (βροχοπτώσεις, αυξημένα ποσοστά υγρασίας). Χαρακτηρίστηκε από απουσία μεγάλων περιστατικών και εκτεταμένων καταστροφών. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία του Πυροσβεστικού Σώματος⁵⁸², το σύνολο των καμένων εκτάσεων για το 2015 ήταν 135.234 στρέμματα αγροτοδασικών εκτάσεων, την ώρα που ο ετήσιος μέσος όρος για την τελευταία δεκαετία ανέρχεται σε 481.428 στρ.⁵⁸³

Το ίδιο δεν μπορεί να ειπωθεί για την αντιπυρική περίοδο 2016, κατά την οποία οι καιρικές συνθήκες ήταν λιγότερο ευνοϊκές με αποτέλεσμα να φανούν οι αδυναμίες του μηχανισμού δασοπροστασίας, με πολλές πυρκαγιές, π.χ. στη Χίο, Ρόδο, Εύβοια, Θάσο και για άλλη μία φορά στους πρόποδες της Πάρνηθας, και μεγάλες καμένες εκτάσεις. Ο πλήρης απολογισμός θα γίνει με το πέρας της περιόδου, ωστόσο δυστυχώς οι ανησυχίες που το WWF Ελλάς⁵⁸⁴ είχε εκφράσει επιβεβαιώθηκαν.

Όπως έχει επισημανθεί πολλάκις, η πρόληψη, που περιλαμβάνει την έγκαιρη λήψη τεχνικών, νομικών και διοικητικών μέτρων, είναι πιο σημαντική και αποδοτική από την καταστολή. Η ολοκλήρωση των δασικών χαρτών και ο καθορισμός εθνικής δασικής πολιτικής μπορούν να μειώσουν δραστικά την εμφάνιση δασικών πυρκαγιών κυρίως από πρόθεση. Δυστυχώς όπως βλέπουμε για ακόμα ένα έτος απουσιάζει η σύνδεση αιτίας-προβλήματος και δεν αναλαμβάνονται οι νομοθετικές πρωτοβουλίες που θα συνέβαλλαν ώστε προληπτικά να καταπολεμήσουμε τις πυρκαγιές από πρόθεση. Είναι χαρακτηριστικό ότι το WWF Ελλάς δεν έλαβε καμιά απάντηση (με εξαίρεση από το Πυροσβεστικό Σώμα) στα δύο σχετικά υπομνήματα με προτάσεις που έστειλε στα αρμόδια Υπουργεία κατά την έναρξη της αντιπυρικής περιόδου 2015⁵⁸⁵.

Με την ανάληψη της δασοπυρόσβεσης από το Πυροσβεστικό Σώμα (ΠΣ) το 1998⁵⁸⁶ έχουν υπάρξει πολλά οργανωτικά ζητήματα και προβληματικός συντονισμός μεταξύ του ΠΣ και της Δασικής Υπηρεσίας, καθώς είχε προβλεφθεί η συνεργασία των δύο υπηρεσιών στα θέματα καταστολής δασικών πυρκαγιών. Η θεσμοθέτηση της συνεργασίας της Δασικής Υπηρεσίας με το Πυροσβεστικό Σώμα για τον καλύτερο μεταξύ τους συντονισμό ώστε να γίνει πιο αποτελεσματικό έργο στην

⁵⁸¹ Υπουργική απόφαση 34844/11.07.2016 «Κριτήρια προσδιορισμού οικιστική πύκνωσης άρθ.23 παρ.4 του ν.3889/2010, όπως ισχύει» (Α.Α.Π. 145).

⁵⁸² Αρχηγείο Πυροσβεστικού Σώματος. (2015). Δημόσια Δεδομένα. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/ML6bil>.

⁵⁸³ Τα στοιχεία προκύπτουν από το WWF Ελλάς & ΕΘΙΑΓΕ. (2016). Πυροσκόπιο. Ανακτήθηκε από <http://oikoskopio.pyroskopio.gr>.

⁵⁸⁴ WWF Ελλάς. (2016, 22 Ιουνίου). Ο καιρός να μας φυλάει. [Δελτίο Τύπου]. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/news/1832-2016-06-22-08-35-09>.

⁵⁸⁵ Διαθέσιμες στο WWF Ελλάς. (2016). Βιβλιοθήκη – Σημαντικές Περιοχές. Ανακτήθηκε από: <http://www.wwf.gr/library/library-areas>.

⁵⁸⁶ Νόμος 2612/1998 (Α'112).

καταστολή αλλά και την πρόληψη, προβλέφθηκε πρόσφατα στον ν. 4249/2014⁵⁸⁷. Ωστόσο η κ.υ.α. με την οποία θα εξειδικεύονταν οι διαδικασίες και ο τρόπος συνεργασίας, σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο, μεταξύ ΠΣ και Δασικής Υπηρεσίας, δεν έχει ακόμα εκδοθεί.

Συνεπώς, ακόμα και σε ευνοϊκούς για την ενίσχυση της πυροπροστασίας νόμους, όπως ο ν. 4249/2014⁵⁸⁸, υπάρχουν εκκρεμότητες, δύο χρόνια μετά την ψήφισή του. Μάλιστα πολλές από τις προβλέψεις του άρθρ. 118 για την οργάνωση και πλήρη επιχειρησιακή αξιοποίηση των εθελοντικών ομάδων παραμένουν ακόμα στα χαρτιά. Για παράδειγμα, θα πρέπει να εκδοθούν υ.α. και κ.υ.α. για μια σειρά ζητημάτων που βρίσκονται σε εκκρεμότητα, όπως η Εθνική Σχολή Πολιτικής Προστασίας. Οι εφαρμοστικές και εξουσιοδοτικές αυτές πράξεις θα συνέβαλλαν στην πλήρη και οργανωμένη αξιοποίηση του εθελοντικού δυναμικού της χώρας. Έχει καθυστερήσει σημαντικά η ρύθμιση που αναβαθμίζει τον ρόλο των εθελοντών πολιτικής προστασίας (π.χ. αναδιοργάνωση μητρώου εθελοντών, ασφάλιση) που θα επέλυε χρόνια προβλήματα μη επίσημης επιχειρησιακής τους ένταξης στο σύστημα δασοπροστασίας.

Αντ' αυτού, τον Ιούλιο 2015 ψηφίστηκε τροπολογία⁵⁸⁹ που ουσιαστικά παρατείνει το ίδιο καθεστώς καταγραφής και διαχείρισης των εθελοντικών ομάδων και παραπέμπει στις καλές πρακτικές την πλήρη εφαρμογή του άρθρου 118 του ίδιου νόμου.

Κάθε έτος και σχεδόν ένα μήνα πριν την έναρξη της αντιπυρικής περιόδου η Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας αποστέλλει σχετική εγκύκλιο για τον σχεδιασμό δράσεων αντιμετώπισης δασικών πυρκαγιών⁵⁹⁰. Η εγκύκλιος αναλύει τις νομικές υποχρεώσεις και τις δράσεις που πρέπει να αναλάβει κάθε κρατικός και μη φορέας που εμπλέκεται εμμέσως ή αμέσως με το θέμα. Η πράξη αποδεικνύει ότι στην εφαρμογή της εγκυκλίου υπάρχουν μεγάλα κενά λόγω της αδυναμίας και κυρίως της απροθυμίας εκτέλεσης δράσεων και του ελλιπούς ελέγχου εκτέλεσης τους από τις αρμόδιες υπηρεσίες. Αν οι δράσεις που περιγράφονται στην εγκύκλιο εκτελούνταν εγκαίρως και με τον ορθό τρόπο είναι σίγουρο ότι το υπάρχον σύστημα δασοπροστασίας θα είχε βελτιωθεί αισθητά κυρίως σε προληπτικό επίπεδο.

Σε επίπεδο πρόληψης πυρκαγιών παραμένει σταθερή η υποχρηματοδότηση των υποστελεχομένων δασικών υπηρεσιών, αφού λαμβάνουν μόνο το 13% (περίπου 1,9 εκ. €) των χρημάτων που αιτούνται για εργασίες πρόληψης πυρκαγιών, ενώ οι προσλήψεις εποχικού προσωπικού για δασοτεχνικά έργα είναι περιορισμένες.

Οι δήμοι και οι σύνδεσμοι δήμων λαμβάνουν κάθε χρόνο συγκεκριμένο ποσό επιχορήγησης από τους Κεντρικούς Αυτοτελείς Πόρους (πρώην ΣΑΤΑ) του Υπουργείου Εσωτερικών για την κάλυψη δράσεων πυροπροστασίας⁵⁹¹. Η διάθεσή τους πραγματοποιείται χωρίς ουσιαστική αξιολόγηση, παρότι αφορούν κονδύλια αποκλειστικά για το σκοπό αυτό. Δεν συνδυάζονται με τις πιθανές προβλέψεις των σχεδίων

⁵⁸⁷ Άρθρο 100 παρ. 2 ν. 4249/2014 «Με κοινή απόφαση των Υπουργών Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη καθορίζονται οι διαδικασίες και ο τρόπος συνεργασίας, σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο, μεταξύ Πυροσβεστικού Σώματος και Ειδικής Γραμματείας Δασών που αφορούν: α) στις δράσεις πρόληψης και προστασίας των δασικών εκτάσεων από δασικές πυρκαγιές και στην εκπόνηση σχεδίων που υποστηρίζουν αυτές, β) στην παροχή υποστήριξης και στη διασφάλιση άμεσης συνδρομής στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους από την οικεία Δασική Υπηρεσία προς το Πυροσβεστικό Σώμα κατά την αντιμετώπιση των δασικών πυρκαγιών».

⁵⁸⁸ Νόμος 4249/2014 «Αναδιοργάνωση της Ελληνικής Αστυνομίας, του Πυροσβεστικού Σώματος και της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας, αναβάθμιση Υπηρεσιών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη και ρύθμιση λοιπών θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη και άλλες διατάξεις» (Α' 73).

⁵⁸⁹ Σύμφωνα με την αρθ.119 παρ. 3 ν. 4249/2014, «το χρονικό διάστημα παραμονής στο προϋφιστάμενο καθεστώς δεν μπορεί να υπερβεί τα δύο (2) έτη από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου. Απρακτική παρέλευση του ως άνω χρονικού διαστήματος χωρίς προσαρμογή των Εθελοντών και των Εθελοντικών Ομάδων συνιστά λόγο αυτοδίκαιης διαγραφής τους από τα οικεία Μητρώα Εθελοντών και Εθελοντικών Οργανώσεων». Η παραπάνω παράγραφος τροποποιήθηκε με το ν. 4407/2016 (ΦΕΚ Α' 134): «Ρύθμιση θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και άλλες διατάξεις» όπως ορίζεται στο άρθρο 49 ως εξής: «Η παρ. 3 του άρθρου 119 του Ν. 4249/2014 (Α' 73) αντικαθίσταται, από τότε που ίσχυσε, ως εξής: 3. Το χρονικό διάστημα παραμονής στο προϋφιστάμενο καθεστώς δεν μπορεί να υπερβεί τα δύο (2) έτη από την έναρξη υλοποίησης των εκπαιδύσεων των εθελοντών πολιτικής προστασίας μέσω της Εθνικής Σχολής Πολιτικής Προστασίας (Ε.Σ.Π.Ο.Π.) του άρθρου 69. Απρακτική παρέλευση του ως άνω χρονικού διαστήματος, χωρίς προσαρμογή των Εθελοντών και των Εθελοντικών Ομάδων συνιστά λόγο αυτοδίκαιης διαγραφής τους από τα οικεία Μητρώα Εθελοντών και Εθελοντικών Οργανώσεων.»

⁵⁹⁰ Εγκύκλιος ΓΓ Πολιτικής Προστασίας 2648/5.4.2016. «Σχεδιασμός και δράσεις Πολιτικής Προστασίας για την αντιμετώπιση κινδύνων λόγω των δασικών πυρκαγιών κατά την αντιπυρική περίοδο 2016» (ΑΔΑ: 6106465ΦΘΕ-940).

⁵⁹¹ ΥΠΕΣ, Τμήμα Επιχορηγήσεων Τ.Α. 1571/11.5.2016.

πυροπροστασίας που οφείλουν να έχουν οι Δήμοι, ούτε αποδίδονται βάσει αιτημάτων για συγκεκριμένες, μετρήσιμες και ελεγχόμενες παρεμβάσεις. Η κατανομή δεν γίνεται βάσει του σχετικού (αν υπάρχει) προγραμματισμού δράσεων αντιπυρικής προστασίας αλλά με κριτήρια όπως ο πληθυσμός, η έκταση του Δήμου κτλ. Ο τρόπος διάθεσης και ελέγχου αξιοποίησης των πόρων υποσκάπτει σοβαρά την αποτελεσματική χρήση τους για δασοπροστασία. Είναι σίγουρο ότι για τα παραπάνω πρέπει να υπάρξει ένα νέο θεσμικό πλαίσιο που θα θέτει σοβαρά και ελέγξιμα κριτήρια συνδεδεμένα με τον αντιπυρικό σχεδιασμό που έτσι και αλλιώς είναι υποχρέωση των ΟΤΑ.

Πρόληψη πυρκαγιών από αμέλεια

Το καλοκαίρι του 2016 υλοποιήθηκε με πρωτοβουλία του WWF Ελλάς μία πιλοτική κοινή εκστρατεία ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης με τίτλο «Η φωτιά δεν παίζει... Μην παίζεις με το μέλλον της Άνδρου» από μία μεγάλη συμμαχία φορέων και οργανώσεων στην Άνδρο με στόχο τη μείωση των επαναλαμβανόμενων δασικών πυρκαγιών.⁵⁹² Κάθε χρόνο στην Άνδρο καίγονται περίπου 5000 στρέμματα γης, με αποτέλεσμα από το 1984 μέχρι το 2015 να έχει καεί 40% του νησιού και 20% του νησιού να έχει καεί περισσότερες από δύο φορές. Οι συνεργαζόμενοι φορείς και οργανώσεις (WWF Ελλάς, Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αιγαίου, Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου - Περιφερειακή Ενότητα Άνδρου, Πυροσβεστικό Κλιμάκιο Άνδρου, Δασονομείο Άνδρου, Δήμο Άνδρου, Σύλλογος Εθελοντών Δασοπυροσβεστών Άνδρου, Δημοτικά Σχολεία Κορθίου, Οπίσω Μέρους, Μεσαριάς, Χώρας, Γαυρίου και το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Κορθίου) απευθύνθηκαν τόσο στην τοπική κοινωνία όσο και στους επισκέπτες ώστε να μειωθούν οι πυρκαγιές από αμέλεια. Η πιλοτική δράση υλοποιείται για πρώτη φορά στην Ελλάδα, και ως εκ τούτου μπορεί να λειτουργήσει καταλυτικά στην αποτελεσματική πρόληψη των πυρκαγιών.

Βοσκήσιμες γαίες: Τον Δεκέμβριο 2015 ψηφίστηκε ο ν.4351/2015⁵⁹³ «Βοσκήσιμες γαίες και άλλες διατάξεις». Ο νόμος ορίζει τις βοσκήσιμες γαίες, αποσκοπεί στη στήριξη της κτηνοτροφίας και στην ουσία προσπαθεί να επιλύσει θέματα που αφορούν στις αγροτικές επιδοτήσεις. Ωστόσο, μέσα από ψηφισμένες διατάξεις προτάσσεται η βοσκή έναντι άλλων σκοπών και περιγράφεται ότι η διαχείριση δασών ή άλλων οικοτόπων πρέπει να γίνεται προς εξυπηρέτηση της βόσκησης, και όχι αντιστρόφως.

Της ψήφισης του νόμου είχε προηγηθεί σχετικό νομοσχέδιο, το οποίο τέθηκε στις αρχές Ιουνίου 2015 σε δημόσια διαβούλευση. Το WWF Ελλάς μέσα από τα σχόλια που απέστειλε στο πλαίσιο της διαβούλευσης⁵⁹⁴, προσπάθησε να αναδείξει ότι η βόσκηση εντός δασών και δασικών εκτάσεων, εκτός από σημαντική παραγωγική δραστηριότητα, αποτελούσε και πρέπει να συνεχίζει να αποτελεί εργαλείο για τη διαχείριση φυσικών οικοσυστημάτων, όμως η άσκησή της πρέπει να γίνεται με ορθολογικό τρόπο και οργανωμένα κατά χώρο και χρόνο, ώστε να παραμείνει μία παραγωγική δραστηριότητα, αλλά και να συμβάλει στη διατήρηση και προστασία των οικοσυστημάτων. Παράλληλα, θα πρέπει να υπάρχει ορθολογικός σχεδιασμός για την άσκησή της, καθώς η εντατική αξιοποίηση εκτάσεων για μία μόνο χρήση (γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία) οδηγεί σε υποβάθμιση των εδαφών, με αποτέλεσμα, σε πολλές περιπτώσεις, την εκτεταμένη διάβρωση ή ακόμα και την οριακή ερημοποίηση. Αποτέλεσμα πλέον της διεργασίας αυτής, είναι η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και των παρεχόμενων υπηρεσιών του, η χαμηλή παραγωγικότητα των οικοσυστημάτων και κατά συνέπεια ο περιορισμός της βοσκήσιμης ύλης. Τέλος τονίστηκε ότι σε κάθε περίπτωση, η βοσκή θα πρέπει να ασκείται στο πλαίσιο ολοκληρωμένης διαχείρισης του φυσικού χώρου και να εξασφαλίζεται η συμβατότητα της δραστηριότητας αυτής με άλλα σχέδια, όπως είναι οι δασικές διαχειριστικές μελέτες, τα σχέδια διαχείρισης λεκανών απορροής και των προστατευόμενων περιοχών.

Στη συνέχεια, πριν τη ψήφιση του νομοσχεδίου το WWF Ελλάς απηύθυνε επιστολή⁵⁹⁵ στα μέλη του Κοινοβουλίου εκφράζοντας τις απόψεις του επί του νομοσχεδίου και καλώντας τους βουλευτές να

⁵⁹² WWF Ελλάς. 2016. Η φωτιά δεν παίζει... Μην παίζεις με το μέλλον της Άνδρου. [Δελτίο Τύπου]. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/areas/forests/andros-fires>.

⁵⁹³ Νόμος 4351/2015 «Βοσκήσιμες γαίες Ελλάδας και άλλες διατάξεις» (Α'164).

⁵⁹⁴ WWF Ελλάς, (2015, Ιούνιος) Σχόλια επί της διαβούλευσης του νομοσχεδίου «Βοσκήσιμες γαίες Ελλάδας και άλλες διατάξεις». Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/images/pdfs/2015June_sxolia_WWF_ns_voskision_gaion_OpenGov.pdf.

⁵⁹⁵ WWF Ελλάς. (2015, 18 Νοεμβρίου). Επιστολή προς τα μέλη της Βουλής επί του Σχεδίου Νόμου «Βοσκήσιμες γαίες Ελλάδας και άλλες διατάξεις» Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/images/pdfs/Nov2015_Ltr_pros_vouleftes_gia_voskotopous_WWF.pdf.

καταψηφίσουν το άρθρο 12 στο σύνολό του. Η επιστολή επεσήμανε ότι τα σχέδια διαχείρισης βοσκοτόπων δεν μπορούν να λαμβάνουν υπόψη τους μόνο την βοσκοϊκανότητα του φυσικού περιβάλλοντος, ενώ θα πρέπει να μην επιτρέπεται η εκπόνηση τους σε μη βοσκήσιμες γαίες. Τονίστηκε ο ρόλος της δασικής υπηρεσίας και το προβάδισμα της δασικής και περιβαλλοντικής νομοθεσίας σε περίπτωση συγκρούσεων, έναντι των σχεδίων βόσκησης. Το WWF Ελλάς κάλεσε να περιοριστεί ή να διαγραφεί η πρόβλεψη εγκαταστάσεων «για την εξυπηρέτηση» των κτηνοτρόφων και να προστατευτούν οι περιοχές με ειδικά καθεστώτα προστασίας έναντι των διαχειριστικών σχεδίων βοσκής. Ζήτησε να οριστεί ρητά η απαγόρευση της βοσκής σε αναδασωτές εκτάσεις χωρίς εξαιρέσεις ή επιφυλάξεις. Τέλος προέταξε την ανάγκη υιοθέτησης οικολογικών λύσεων, στα πλαίσια της ήδη ισχύουσας νομοθεσίας, με την ίδρυση «κτηνοτροφικών πάρκων», που θα εγγυώνται την αιεφορία των βοσκήσιμων γαιών, μέσα από τη χωροταξική οργάνωση των κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων και των απαραίτητων υποδομών. Τελικά ο ν. 4351/2015 ψηφίστηκε χωρίς τροποποίηση των επίμαχων άρθρων.

Με τη διαχείριση της βοσκής σχετίζονται άμεσα οι χορτολιβαδικές και φρυγανικές εκτάσεις, καθώς συχνά αποτελούν βιότοπους που δέχονται αυξημένη πίεση από την κτηνοτροφία, ιδίως σε χαμηλά υψόμετρα και σε περιοχές όπως οι Κυκλάδες, Δωδεκάνησα, Κρήτη, Πελοπόννησο και δυτική Ελλάδα. Το WWF Ελλάς προσκλήθηκε στη συνεδρίαση της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Προστασίας Περιβάλλοντος της Βουλής της 28^{ης} Ιουνίου 2016 με θέμα «Προστασία και περιβαλλοντική διαχείριση χορτολιβαδικών και φρυγανικών εκτάσεων της χώρας». Το WWF Ελλάς, επικεντρώθηκε στη σπουδαιότητα των φρυγανικών οικοσυστημάτων και παρουσίασε σημαντικά στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τον σχεδιασμό της πολιτείας. Στα βασικότερα συγκαταλέγονται τα εξής: α) η εσφαλμένη συνταύπιση των φρυγανικών με τα χορτολιβαδικά οικοσυστήματα, β) ότι δεν κηρύσσονται αναδασωτέα σε περίπτωση καταστροφής τους, γ) ότι έχουν μειωμένη προστατευτική ισχύ και επιτρέπεται μία σωρεία επεμβάσεων και δ) ότι στο δασικό κώδικα στις χορτολιβαδικές εκτάσεις έχουν ενταχθεί αυτές που δεν έχουν ορισθεί ως ιδιωτικές με έναν από τους τρόπους του άρθρου 10 του ν. 3208/2003 (παρ. 5 του άρθρου 3 του ν. 998/1979, όπως αντικαταστάθηκε με το ν. 4280/2014).

Εφαρμογή κανονισμού ξυλείας – EUTR: Το 2010 υιοθετήθηκε ο κανονισμός (ΕΕ) 995/2010⁵⁹⁶ που θεσπίζει τις υποχρεώσεις των φορέων εκμετάλλευσης που διαθέτουν ξυλεία και προϊόντα ξυλείας στην αγορά και αποτελεί μία από τις ενέργειες που αναλαμβάνονται βάσει του σχεδίου δράσης που ενέκρινε η ΕΕ το 2003 για την επιβολή της δασικής νομοθεσίας και διαχείρισης, καθώς και του εμπορίου δασικών προϊόντων (FLEGT – Σχέδιο δράσης για την επιβολή της δασικής νομοθεσίας, τη διακυβέρνηση και το εμπόριο). Ο κανονισμός αποσκοπεί στην αντιμετώπιση του εμπορίου της παράνομα υλοτομημένης ξυλείας και προϊόντων ξυλείας, μέσω της επιβολής συγκεκριμένων υποχρεώσεων.

Ο κανονισμός ισχύει σε όλα τα κράτη μέλη από τις 3 Μαρτίου 2013. Η Ελλάδα μετά από παρατεταμένη καθυστέρηση και ύστερα από αιτιολογημένη γνώμη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τον Οκτώβριο 2015, για τη συμμόρφωση με τους κανονισμούς EUTR και FLEGT, εξέδωσε τον Δεκέμβριο 2015 σχετική κοινή υπουργική απόφαση.⁵⁹⁷

Το WWF είχε αναδείξει το πρόβλημα της μη συμμόρφωσης με τον κανονισμό, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ήδη από το καλοκαίρι του 2014.⁵⁹⁸ Σύμφωνα, λοιπόν, με την κ.υ.α. αρμόδια αρχή έχει ορισθεί η Διεύθυνση Προγραμματισμού και Δασικής Πολιτικής της Γενικής Διεύθυνσης Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών & Αγροπεριβάλλοντος του ΥΠΕΝ και συγκεκριμένα το Τμήμα Διακίνησης και Εμπορίας Δασικών Προϊόντων και Ειδών CITES («Κεντρική αρμόδια αρχή κανονισμού ξυλείας»). Στην ίδια απόφαση ορίζονται ως αρμόδιες περιφερειακές αρχές οι διευθύνσεις δασών των

⁵⁹⁶ Κανονισμός (ΕΕ) 995/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση των υποχρεώσεων των φορέων εκμετάλλευσης που διαθέτουν ξυλεία και προϊόντα ξυλείας στην αγορά.

⁵⁹⁷ Κοινή υπουργική απόφαση 134627/5835/23-12-2015 «Καθορισμός αρμόδιων αρχών, μέτρων και διαδικασιών για την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 995/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ης Οκτωβρίου 2010 «για τη θέσπιση των υποχρεώσεων των φορέων εκμετάλλευσης που διαθέτουν ξυλεία και προϊόντα ξυλείας στην αγορά» και των σχετικών με αυτόν, κατ' εξουσιοδότηση και εκτελεστικών, Κανονισμών της Επιτροπής που εκδίδονται για την εφαρμογή του.» (Β' 2872).

⁵⁹⁸ WWF UK. (2014). EU Government Barometer on Illegal logging and Trade Ανακτήθηκε από http://barometer.wwf.org.uk/what_we_do/government_barometer/.

Αποκεντρωμένων Διοικήσεων («Περιφερειακές αρμόδιες αρχές κανονισμού ξυλείας»). Οι διευθύνσεις δασών θα μπορούν να ελέγχουν τους κατά τόπου φορείς εκμετάλλευσης, οργανισμούς παρακολούθησης και εμπόρους με τη δυνατότητα επιβολής κυρώσεων σε περίπτωση μη συμμόρφωσης. Επίσης θα δημιουργούν καταλόγους των φορέων εκμετάλλευσης, των εμπόρων και των οργανισμών παρακολούθησης, θα παρακολουθούν την τήρηση των απαιτήσεων που προβλέπονται στο άρθρ. 6 του κανονισμού 995/2010 και του αρθ. 4 του κανονισμού 607/2012.

Σε εφαρμογή της απόφασης, η Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών & Αγροπεριβάλλοντος του ΥΠΕΝ ενημέρωσε με εγκύκλιό τις περιφερειακές αρμόδιες αρχές κανονισμού ξυλείας για το θεσμικό πλαίσιο εφαρμογής του κανονισμού.⁵⁹⁹ Με το έγγραφο αυτό εξειδικεύει και δίνει κατευθυντήριες οδηγίες για τον κανονισμό ξυλείας της ΕΕ. Αξίζει να σημειωθεί ότι ενώ η Ελλάδα ακόμα βρίσκεται σε φάση προσαρμογής στις απαιτήσεις του κανονισμού, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ήδη ολοκλήρωσε το 2016 αξιολόγηση των πρώτων δύο ετών εφαρμογής του κανονισμού.

Στα πλαίσια των ίδιων κοινοτικών υποχρεώσεων της Ελλάδας, το 2016 εκδόθηκε κ.υ.α. για εναρμόνιση της χώρας με κανονισμούς της Ευρωπαϊκής κοινότητας ως προς το εθελοντικό σύστημα αδειών FLEGT, που αποσκοπεί στην παρεμπόδιση και καταπολέμηση του εμπορίου παράνομα υλοτομημένης ξυλείας⁶⁰⁰. Όπως και παραπάνω, αρμόδια κεντρική αρχή καθορίζεται η Διεύθυνση Προγραμματισμού και Δασικής Πολιτικής της Γενικής Διεύθυνσης Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών & Αγροπεριβάλλοντος του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας και συγκεκριμένα το τμήμα Διακίνησης και Εμπορίας Δασικών Προϊόντων και Ειδών CITES. Σε περιφερειακό επίπεδο αρμόδιες είναι οι διευθύνσεις δασών των αποκεντρωμένων διοικήσεων της χώρας, στους νομούς όπου υπάρχουν τελωνειακές αρχές και αποτελούν σημεία εισόδου ξυλείας. Η Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών & Αγροπεριβάλλοντος του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας ενημέρωσε τις υπηρεσίες σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο εφαρμογής του κανονισμού FLEGT προς τις περιφερειακές αρμόδιες αρχές⁶⁰¹. Με το έγγραφο αυτό αναλύονται και δίνονται κατευθύνσεις ως προς το περιεχόμενο του κανονισμού FLEGT, τις αρχές χορήγησης αδειών, τα προϊόντα ξυλείας επί των οποίων ισχύει το σύστημα αδειών καθώς και λεπτομερείς κανόνες εφαρμογής.

Θάλασσα και ακτές

Χαρτογράφηση της ποσειδωνίας

Τα λιβάδια ποσειδωνίας (*Posidonia oceanica*) αποτελούν οικότοπο προτεραιότητας σύμφωνα με την οδηγία για τους οικοτόπους⁶⁰², καθώς, μεταξύ άλλων, δεσμεύουν σημαντικές ποσότητες CO₂, εμπλουτίζουν τα νερά και την ατμόσφαιρα με οξυγόνο, παρέχουν καταφύγιο και τόπο αναπαραγωγής για πολυάριθμους θαλάσσιους οργανισμούς, μεταξύ των οποίων και πολλά εμπορικά είδη, και προστατεύουν το βυθό και τις ακτές από τη διάβρωση.

Για την προστασία των λιβαδιών ποσειδωνίας ισχύει απαγόρευση της αλιείας με συγκεκριμένα εργαλεία βάσει του άρθρ. 4 παρ. 1 εδ. 1 του Μεσογειακού Κανονισμού 1967/2006⁶⁰³. Ως εκ τούτου, η χαρτογράφηση της ποσειδωνίας προκειμένου να εντοπιστούν και να προστατευθούν τα λιβάδια της είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την εφαρμογή της συγκεκριμένης διάταξης.

⁵⁹⁹ Εγκύκλιος Γεν. Δ/σης Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών & Αγροπεριβάλλοντος ΥΠΕΝ 134382/5229/30.12.2015 «Κανονισμός Ξυλείας- Θεσμικό πλαίσιο εφαρμογής». (ΑΔΑ:6ΔΩΧ4653Π8-ΚΗΟ).

⁶⁰⁰ Κοινή υπουργική απόφαση 135279/159/12.01.2016 «Καθορισμός Αρμοδίων Αρχών, μέτρων και διαδικασιών για την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2173/2005 του Συμβουλίου της 20ης Δεκεμβρίου 2005 «περί δημιουργίας εθελοντικού συστήματος αδειών FLEGT για τις εισαγωγές ξυλείας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1024/2008 της Επιτροπής της 17ης Οκτωβρίου 2008 «περί καθορισμού λεπτομερών μέτρων για την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2173/2005 του Συμβουλίου «περί δημιουργίας εθελοντικού συστήματος αδειών FLEGT για τις εισαγωγές ξυλείας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα» (Β' 83).

⁶⁰¹ Εγκύκλιος Γεν.ή Δ/σης Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών & Αγροπεριβάλλοντος ΥΠΕΝ 135982/461/27.01.2016 «Κανονισμός FLEGT- Θεσμικό πλαίσιο εφαρμογής». (ΑΔΑ:ΩΡ4Ζ4653Π8-Ξ6Ω).

⁶⁰² Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992 για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας.

⁶⁰³ Κανονισμός (ΕΚ) 1967/2006 του Συμβουλίου της 21ης Δεκεμβρίου 2006 σχετικά με τα μέτρα διαχείρισης για τη βιώσιμη εκμετάλλευση των αλιευτικών πόρων στη Μεσόγειο Θάλασσα, την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2847/93 και την κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1626/94.

Το έργο της χαρτογράφησης προκηρύχθηκε για πρώτη φορά το 2014. Τον Απρίλιο 2015, κατόπιν διαγωνισμού, το έργο ανατέθηκε στην κοινοπραξία ΕΛΚΕΘΕ/ΙΝΑΛΕ/Πανεπιστήμιο Πατρών. Με την ολοκλήρωση του έργου της χαρτογράφησης εκδόθηκε υπουργική απόφαση,⁶⁰⁴ στην οποία καθορίζονται οι περιοχές εκτός του δικτύου Natura 2000 με βλάστηση ιδίως από ποσειδωνία όπου απαγορεύεται η αλιεία με συγκεκριμένα εργαλεία (δίχτυα τράτας, δράγες γρι-γρι, γρίπους συρόμενους από σκάφος ή παρόμοια δίχτυα). Η εν λόγω απόφαση περιλαμβάνει αναλυτικό πίνακα, στον οποίο οριοθετούνται οι περιοχές απαγόρευσης αλιείας με συντεταγμένες και μέχρι την ισοβαθή των 30 μέτρων και ορίζει αρμόδιες για τον έλεγχο τήρησης της απαγόρευσης τις κατά τόπους λιμενικές αρχές. Σε περίπτωση μη τήρησης των όρων της απόφασης, προβλέπεται η επιβολή διοικητικών ποινών. Πρόσφατα αναρτήθηκαν και οι σχετικοί χάρτες στην ιστοσελίδα του ΥΠΑΑΤ.⁶⁰⁵

Το έργο της χαρτογράφησης που ολοκληρώθηκε δεν είναι απλώς απαραίτητο μέσο για την εφαρμογή των διατάξεων του Κανονισμού της Μεσογείου, αλλά και σημαντική πηγή γνώσης για τον πλούτο των ελληνικών θαλασσών. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να συνδυαστεί με τα αποτελέσματα από τις μελέτες του προγράμματος του ΥΠΕΝ για εμπορεία των οικοτόπων και ειδών και να αξιοποιηθεί κατά την πρόταση νέων θαλάσσιων περιοχών Natura 2000 (βλ. παραπάνω σχετική ενότητα) αλλά και ευρύτερα για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Αλιεία

Η αλιεία στην Ελλάδα αποτελεί μια σημαντική πηγή διατροφής, απασχόλησης και εισοδήματος για τον πληθυσμό των παράκτιων και νησιωτικών περιοχών. Ο ελληνικός αλιευτικός στόλος είναι ο πολυπληθέστερος στην Ευρωπαϊκή Ένωση με 15.683 αλιευτικά σκάφη (2015). Τα βασικότερα προβλήματα της ελληνικής αλιείας σχετίζονται με την έλλειψη των δεδομένων για την κατάσταση των αποθεμάτων, την έλλειψη αποτελεσματικής διαχείρισης (με συμμετοχή των εμπλεκόμενων και με βάση την επιστημονική γνώση) και την ελλιπή εφαρμογή της νομοθεσίας που σχετίζεται με τον έλεγχο των αλιευτικών δραστηριοτήτων. Με 93% των ιχθυαποθεμάτων της Μεσογείου να εκτιμώνται ως υπεραλιευμένα, σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁶⁰⁶, η δράση για την ανάκαμψή τους τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο κρίνεται απολύτως αναγκαία και επιτακτική.

Εθνικό Πρόγραμμα Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων: Το Εθνικό Πρόγραμμα Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων, το οποίο αποτελεί συμβατική υποχρέωση της χώρας μας προς την ΕΕ⁶⁰⁷, αποτελούσε εκκρεμότητα από το 2008, με αποτέλεσμα να κινηθεί προδικαστική διαδικασία από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Τελικά, με σημαντική καθυστέρηση, ξεκίνησε το 2012 με εθνικούς πόρους και το 2013 με κοινοτική συγχρηματοδότηση, ενώ, με την υπογραφή σχετικής κ.υ.α.⁶⁰⁸, εξασφαλίστηκε η πλήρης εφαρμογή του προγράμματος για το 2014, με αποτέλεσμα η προδικαστική διαδικασία που είχε κινήσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να τεθεί σε αρχείο.

Ομοίως, κατά το έτος 2015 η εφαρμογή του προγράμματος πραγματοποιήθηκε καθυστερημένα, κατόπιν υπογραφής κ.υ.α.⁶⁰⁹ Πιο συγκεκριμένα, μέσω κοινής υπουργικής απόφασης⁶¹⁰ εγκρίθηκε τον Οκτώβριο του 2015 η καταβολή του πρώτου μέρους της επιχορήγησης για την υλοποίηση του Προγράμματος, ύψους τριακοσίων χιλιάδων (300.000) ευρώ. Τέλος, για το έτος 2016 έγιναν εγκαίρως

⁶⁰⁴ Υπουργική απόφαση 2442/51879/28.4.2016. «Καθορισμός θαλάσσιων περιοχών, εκτός Δικτύου NATURA 2000, με βλάστηση ιδίως από Ποσειδωνία (*Posidonia oceanica*), στις οποίες απαγορεύεται η αλιεία με συγκεκριμένα εργαλεία». (Δ' 118)

⁶⁰⁵ ΥΠΑΑΤ. 2016. Προστατευόμενες περιοχές. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/5hnpJR>.

⁶⁰⁶ European Commission. (2016, 16 Μαρτίου) Fisheries, Healthy fish stocks for today and tomorrow: EU action for Mediterranean fisheries. [Δελτίο Τύπου]. http://ec.europa.eu/newsroom/mare/itemdetail.cfm?item_id=29802.

⁶⁰⁷ Κανονισμός (ΕΚ) 199/2008 του Συμβουλίου της 25ης Φεβρουαρίου 2008 σχετικά με τη θέσπιση κοινοτικού πλαισίου για τη συλλογή, διαχείριση και χρήση δεδομένων στον τομέα της αλιείας και τη στήριξη όσον αφορά τις επιστημονικές γνωμοδοτήσεις για την κοινή αλιευτική πολιτική.

⁶⁰⁸ Κοινή υπουργική απόφαση 7860/122147/14.11.2013. «Υλοποίηση του «Εθνικού Προγράμματος Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων» έτους 2014» (Β' 2943).

⁶⁰⁹ Κοινή υπουργική απόφαση 5360/99744/16.09.2015. «Υλοποίηση του «Εθνικού Προγράμματος Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων» έτους 2015» (Β' 2058)

⁶¹⁰ Απόφαση 5988/113708/19.10.2015. «Εγκριση καταβολής πρώτου μέρους της επιχορήγησης για την υλοποίηση του «Εθνικού Προγράμματος Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων» έτους 2015.

όλα τα απαιτούμενα βήματα προκειμένου να εκκινήσει η υλοποίηση του Εθνικού Προγράμματος Συλλογής Δεδομένων ομαλά⁶¹¹. Η σημασία της απρόσκοπτης λειτουργίας του προγράμματος έγκειται στο γεγονός ότι, για να είναι αξιοποιήσιμα τα δεδομένα που προκύπτουν από την υλοποίηση του προγράμματος κατά τον σχεδιασμό και τη λήψη διαχειριστικών μέτρων, απαιτείται η ύπαρξη ενημερωμένων και αξιόπιστων εκτιμήσεων του αποθέματος από συνεχείς και επαρκώς μεγάλες χρονοσειρές δεδομένων.

Πρότυπο πρόγραμμα βιώσιμης αλιείας

Η απουσία επαρκών και αξιόπιστων δεδομένων αποτελεί μία από τις βασικές ελλείψεις που αντιμετωπίζει κατά την υλοποίησή του, το «Πρόγραμμα Βελτίωσης Βιωσιμότητας του Αλιευτικού Στόλου Γρι-γρι της Καβάλας». Το WWF Ελλάς, στα πλαίσια του εν λόγω προγράμματος, μεταξύ άλλων, προωθεί τη συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων στην αλιεία φορέων προκειμένου να ληφθούν οι αποφάσεις σχετικά με τη διαχείριση του στόλου συμμετοχικά, με βάση αξιόπιστα επιστημονικά δεδομένα και με απώτερο σκοπό ο στόλος να πιστοποιηθεί από το Marine Stewardship Council (MSC), αποδεικνύοντας ότι οι αλιευτικές πρακτικές που ακολουθεί εξασφαλίζουν την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, των πληθυσμών των ψαριών και το εισόδημα των ιδίων των αλιέων. Η έλλειψη δεδομένων είχε αναγνωριστεί ως πρόβλημα κατά την προαξιολόγηση που πραγματοποιήθηκε κατά την έναρξη του προγράμματος, με σκοπό να εντοπιστούν οι αδυναμίες ως προς τη διαχείριση του στόλου και τα προβλήματα που πιθανόν να οδηγήσουν σε αποτυχία μια αξιολόγηση εκ μέρους του MSC. Το Πρόγραμμα καλείται να υπερκεράσει το πρόβλημα προκειμένου ο στόλος να καταφέρει να πιστοποιηθεί και συγκεκριμένα έχει ιδρύσει την Υποεπιτροπή Δεδομένων και Διαχείρισης, η οποία απαρτίζεται από εκπροσώπους του ΥΠΑΑΤ, των ερευνητικών ινστιτούτων που υλοποιούν το Εθνικό Πρόγραμμα Συλλογής Δεδομένων (ΙΝΑΛΕ και ΕΛΚΕΘΕ) και του WWF Ελλάς που συντονίζει τη διαδικασία) και η οποία έχει αναλάβει να συγκεντρώσει όλα τα διαθέσιμα δεδομένα και να βρει με βάση αυτά εναλλακτικές μεθόδους αξιολόγησης των αποθεμάτων γαύρου και σαρδέλας.

Το WWF θεωρεί ιδιαίτερα σημαντική την επανεκκίνηση της υλοποίησης του Εθνικού Προγράμματος Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων και ελπίζει στην εύρυθμη λειτουργία του, έτσι ώστε να είναι αξιοποιήσιμα τα δεδομένα και να υπάρχει η δυνατότητα ασφαλών εκτιμήσεων της κατάστασης των αλιευτικών αποθεμάτων στο μέλλον.

Παρεμπύπτουσα αλιεία: Μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις που μεταξύ άλλων καλείται να αντιμετωπίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση στα πλαίσια της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής (ΚΑΛΠ) είναι η μείωση της παρεμπύπτουσας αλιείας και των συνεπαγόμενων απορρίψεων των αλιευμάτων με χαμηλή εμπορική αξία. Για το λόγο αυτό η νέα ΚΑΛΠ καθιέρωσε την «υποχρέωση εκφόρτωσης»⁶¹², ως μέσο για την αύξηση της επιλεκτικότητας των αλιευτικών εργαλείων και για την αύξηση της αξιοπιστίας των σχετικών με τα αλιεύματα στοιχείων.

Προκειμένου να προσαρμοστούν οι αλιείς στην αλλαγή που επιφέρει ο νέος κανονισμός, η υποχρέωση εκφόρτωσης προβλέπεται να καθιερωθεί σταδιακά κατά την περίοδο 2015-2019 για όλα τα εμπορικά είδη (είδη που υπόκεινται σε Συνολικά Επιτρεπόμενα Αλιεύματα - Total Allowable Catches⁶¹³ ή σε ελάχιστο μέγεθος) στα ευρωπαϊκά ύδατα. Σύμφωνα με την υποχρέωση εκφόρτωσης, όλα τα αλιεύματα θα πρέπει να φυλάσσονται επί του σκάφους, να εκφορτώνονται και να καταλογίζονται στις ποσοτώσεις. Τα ψάρια μικρότερου μεγέθους δεν θα μπορούν να πωλούνται για ανθρώπινη κατανάλωση. Ο Κανονισμός Υποχρεωτικής Εκφόρτωσης τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 2015.

Πιο συγκεκριμένα, τον Οκτώβριο 2014 η Επιτροπή εξέδωσε πέντε σχέδια απορρίψεων με σκοπό την προετοιμασία της εφαρμογής της υποχρέωσης εκφόρτωσης για τα αλιεύματα πελαγικής και βιομηχανικής αλιείας σε όλα τα ύδατα της Ένωσης, καθώς και για τα αλιεύματα γάδου στη Βαλτική Θάλασσα. Στην Ελλάδα, μέσω του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού για τη Μεσόγειο⁶¹⁴ έχει εκχωρηθεί

⁶¹¹ Κοινή υπουργική απόφαση 127/2641/11.01.2016. «Υλοποίηση του «Εθνικού Προγράμματος Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων» για το έτος 2016». (Β'104)

⁶¹² Άρθρο 15 κανονισμός (ΕΕ) 1380/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11^{ης} Δεκεμβρίου 2013 σχετικά με την Κοινή Αλιευτική Πολιτική, την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 1954/2003 και (ΕΚ) αριθ. 1224/2009 του Συμβουλίου και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 2371/2002 και (ΕΚ) αριθ. 639/2004 του Συμβουλίου και της απόφασης 2004/585/ΕΚ του Συμβουλίου.

⁶¹³ Τα συνολικά επιτρεπόμενα αλιεύματα (Total Allowable Catches - TAC) είναι όρια αλιευμάτων (εκφρασμένα σε τόνους ή αριθμό) που καθορίζονται για τα περισσότερα εμπορικά ιχθυοαποθέματα.

⁶¹⁴ Κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός (ΕΕ) 1392/2014 της Επιτροπής της 20^{ης} Οκτωβρίου 2014 για τη θέσπιση σχεδίου απορρίψεων για ορισμένους τύπους αλιείας μικρών πελαγικών ειδών στη Μεσόγειο Θάλασσα.

μέχρι το 2017 παρέκκλιση της τάξης του 3% (εξαιρέση *de minimis*), σύμφωνα με την οποία οι αλιείς μπορούν να απορρίπτουν έως και 3% των συνολικών ετήσιων αλιευμάτων των ειδών που υπόκεινται σε ελάχιστα μεγέθη στην αλιεία μικρών πελαγικών ειδών με γρι-γρι (γαύρος, σαρδέλα, σκουμπρί και σαφρίδι).

Ωστόσο, έχει επανειλημμένα εκφραστεί έντονη ανησυχία εκ μέρους των αλιέων και των ερευνητικών ινστιτούτων λόγω της ασάφειας που επικρατεί ως προς τον τρόπο εφαρμογής του εν λόγω Κανονισμού στην Μεσόγειο, καθώς δεν έχουν καθοριστεί Συνολικά Επιτρεπόμενα Αλιεύματα (Total Allowable Catches – TACs) ή ποσοστάσεις (Quotas). Η εξαιρέση *de minimis* εκχωρήθηκε στα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, κατόπιν υποβολής από κοινού συστάσεων λόγω του αυξημένου κόστους που συνεπάγεται η διαχείριση των ανεπιθύμητων αλιευμάτων, τόσο επί του σκάφους (διαλογή και συσκευασία, αποθήκευση και διατήρηση) και στην ξηρά (μεταφορά και αποθήκευση, διατήρηση, εμπορία και επεξεργασία ή καταστροφή ως ειδικά απόβλητα).

Η συνεργασία ως προσέγγιση για ζωντανές θάλασσες

Το WWF κατανοώντας την ανάγκη εξάλειψης της σπάταλης πρακτικής των απορρίψεων, αποτελεί έναν από τους εταίρους που έχουν αναλάβει να υλοποιήσουν το ευρωπαϊκό πρόγραμμα MINOUW (Minimizing Unwanted Catches) στην Ελλάδα, σε συνεργασία με τον αλιευτικό στόλο γρι-γρι στην Καβάλα. Στόχος του προγράμματος είναι, μέσω της διεπιστημονικής προσέγγισης και της συμμετοχικής διαδικασίας, να βελτιωθούν οι τεχνικές αλίευσης στην Ευρώπη και να ελαχιστοποιηθεί η ανεπιθύμητη αλιεία.

Προϋποθέσεις για την επίτευξη των στόχων αυτών είναι: α) η διερεύνηση και ανάλυση των αιτιών ύπαρξης μη επιθυμητών αλιευμάτων που καταλήγουν να απορρίπτονται νεκρά στη θάλασσα, β) η ανάπτυξη πρωτοποριακών τεχνικών και εναλλακτικών μεθόδων αλίευσης, καθώς και η δοκιμή αυτών στο πεδίο, με σκοπό να αυξηθεί η επιλεκτικότητα των αλιευτικών εργαλείων, γ) η παροχή συμβουλών σχετικά με την εφαρμογή του Κανονισμού υποχρεωτικής εκφόρτωσης των απορριπτόμενων αλιευμάτων και η προσαρμογή των αλιέων σε αυτόν ανάλογα με τον τύπο αλιείας και, τέλος, δ) η προώθηση πρακτικών και εφικτών λύσεων σε ολόκληρη τη λεκάνη της Μεσογείου.

Η καινοτομία του προγράμματος MINOUW έγκειται στην επιλογή εφαρμογής μιας συμμετοχικής προσέγγισης επίλυσης των προβλημάτων που αφορούν την αλιεία, προσκαλώντας όλους τους εμπλεκόμενους φορείς (αλιείς, ερευνητικά ινστιτούτα, φορείς διαχείρισης κ.α.) να συνεργαστούν προς τον σκοπό αυτό επί ίσοις όροις και θέτοντας τους αλιείς στον πυρήνα των δράσεων βελτίωσης και εξέλιξης της αλιευτικής δραστηριότητας. Οι δυναμικές λύσεις που προτείνονται στο πλαίσιο του προγράμματος είναι προσαρμοσμένες στις πραγματικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο κάθε αλιευτικός στόλος σε τοπικό επίπεδο ξεχωριστά και αντλούνται από την παραδοσιακή γνώση των ψαράδων ανά περιοχή και τύπο αλιείας. Δεδομένου μάλιστα ότι η αλιευτική τεχνική του γρι-γρι στην Καβάλα είναι εξαιρετικά επιλεκτική, γεγονός που αποδεικνύεται από τα πολύ χαμηλά ποσοστά απορρίψεων (της τάξης του 2% στην περιοχή δραστηριοποίησης του στόλου), το WWF σκοπεύει να χρησιμοποιήσει τον στόλο γρι-γρι της Καβάλας ως παράδειγμα καλής πρακτικής, έτσι ώστε οι εν λόγω τεχνικές αλίευσης να αποτελέσουν πρότυπο και για άλλους στόλους εντός και εκτός Ελλάδος.

Αλιεία με βιντζότρατα: Τον Δεκέμβριο του 2014 ανακοινώθηκε η αδειοδότηση των αλιέων με βιντζότρατα για ένα εξάμηνο από την 1^η Ιανουαρίου 2015 μόνο για ερευνητικούς σκοπούς, με απόφαση του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Κατόπιν ανάκλησης της απόφασης τον Μάρτιο του 2015 από την πολιτική ηγεσία του τότε νεοσυσταθέντος ΥΠΑΠΕΝ, η ΕΕ παρότρυνε την Ελλάδα να συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις της, όπως αυτές απορρέουν από τον Μεσογειακό Κανονισμό 1967/2006⁶¹⁵ σχετικά με την εκπόνηση διαχειριστικού σχεδίου για τη βιντζότρατα, λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη προστασίας των λιβαδιών ποσειδωνίας από την αλιεία, μέσω της χαρτογράφησης του συγκεκριμένου ενδιαιτήματος και της απαγόρευσης αλιείας με συρόμενα εργαλεία, όπως η βιντζότρατα, πάνω σε αυτά, όπως και έγινε.

⁶¹⁵ Κανονισμός (ΕΚ). 1967/2006 του Συμβουλίου της 21^{ης} Δεκεμβρίου 2006 σχετικά με τα μέτρα διαχείρισης για τη βιώσιμη εκμετάλλευση των αλιευτικών πόρων στη Μεσόγειο Θάλασσα, την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2847/93 και την κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1626/94.

Εν συνεχεία, τον Δεκέμβριο 2015, ο Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων με σχετική απόφαση⁶¹⁶ χορήγησε άδεια δοκιμαστικής αλιείας σε 185 αλιευτικά σκάφη (βιντζότρατες) που είχαν εκδηλώσει ενδιαφέρον να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα «Σχέδιο Αλιείας με βιντζότρατα για ερευνητικούς σκοπούς». Η δοκιμαστική αλιεία σύμφωνα με την εν λόγω απόφαση, που είχε σκοπό τη συμπλήρωση με επικαιροποιημένα επιστημονικά δεδομένα του Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης για την αλιεία που διεξάγεται με βιντζότρατα, διήρκεσε από τις 18 Δεκεμβρίου 2015 έως και τις 25 Φεβρουαρίου του 2016 και διενεργήθηκε σύμφωνα με το σχεδιασμό που περιγράφεται στο Τεχνικό Δελτίο της πρότασης (Παράρτημα Β που επισυνάπτεται στην απόφαση). Η αλιεία διενεργήθηκε εντός περιοχών με πυκνότητα ποσειδωνίας μικρότερη του 35% που προσδιορίζονται στον ιστότοπο του ΥΠΑΑΤ και εκτός των περιοχών που έχουν καθοριστεί βάσει απόφασης⁶¹⁷ σχετικά με τον ορισμό θαλάσσιων περιοχών με λιβάδια ποσειδωνίας (*Posidonia oceanica*) στις οποίες απαγορεύεται ρητά η αλιεία.

Αφού ολοκληρώθηκε η ανωτέρω δοκιμαστική αλιεία το Φεβρουάριο 2016, όπως προέβλεπε η υπουργική απόφαση, ο Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, λαμβάνοντας υπόψη τον κανονισμό (ΕΚ) 1967/2006 σύμφωνα με τον οποίο η λειτουργία του εργαλείου προϋποθέτει τη θέσπιση και εφαρμογή σχεδίου διαχείρισης, με νέα απόφαση⁶¹⁸ τον Μάρτιο 2016 ανέστειλε τη λειτουργία της βιντζότρατας σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια μέχρι την έγκριση αυτού. Αν και η εκπόνηση διαχειριστικού σχεδίου για τη βιντζότρατα αποτελεί υποχρέωση της χώρας μας, το WWF θεωρεί ότι η διάρκεια του προαναφερθέντος ερευνητικού προγράμματος ήταν εξαιρετικά μικρή, δεδομένης της ανάγκης για διερεύνηση των επιπτώσεων της αλιείας και στη διάρκεια των υπολοίπων εποχών του χρόνου.

Διακίνηση ειδών καρχαριών και σελαχιών: Τον Ιούλιο 2016, η Γενική Διεύθυνση Βιώσιμης Αλιείας του ΥΠΑΑΤ απέστειλε εγκύκλιο σε αρμόδιες υπηρεσίες, αλιευτικούς και εμπορικούς φορείς⁶¹⁹ αναφορικά με την πρόσφατη⁶²⁰ προσθήκη του άρθ. 16ί «Προστατευμένοι καρχαρίες και σελάχια» στον κανονισμό 1343/2011⁶²¹.

Με την προσθήκη αυτού του άρθρου, τα είδη που παρατίθενται σε συνημμένο πίνακα απαγορεύεται να διατηρούνται επί του σκάφους, να μεταφορτώνονται, να εκφορτώνονται, να μεταφέρονται, να αποθηκεύονται, να πωλούνται, να εκτίθενται ή να διατίθενται προς πώληση. Στο μέτρο του δυνατού, τα αλιευτικά σκάφη που έχουν αλιεύσει παρεμπιπτόντως καρχαρίες και σελάχια των ειδών που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα ΙΙ του Πρωτοκόλλου της Σύμβασης της Βαρκελώνης, πρέπει να τα ελευθερώνουν αμέσως ζωντανά και χωρίς τραυματισμούς. Η ενημέρωση του Λιμενικού Σώματος, καθώς και των αλιευτικών και εμπορικών συλλόγων σχετικά με τα προστατευόμενα είδη καρχαριών θεωρείται εξαιρετικά σημαντική για την προστασία τους, δεδομένου του φαινομένου της παράνομης αλιεύσης και πώλησης τους που συχνά δημοσιοποιείται στα μέσα ενημέρωσης.

Τα είδη τα οποία προστατεύονται είναι τα εξής:

Επιστημονική ονομασία	Κωδικός FAO	Κοινή ονομασία
<i>Carcharias taurus</i>	CCT	Ταυροκαρχαρίας
<i>Carcharodon carcharias</i>	WSH	Μεγάλος Λευκός Καρχαρίας

⁶¹⁶ Υπουργική απόφαση 7317/142567/18.12.2015. «Έγκριση χορήγησης άδειας δοκιμαστικής αλιείας σε επαγγελματικά αλιευτικά σκάφη, για την έρευνα εθνικής εμβέλειας «Σχέδιο αλιείας με βιντζότρατα για ερευνητικούς σκοπούς». (ΑΔΑ: 6Σ1Ξ4653ΠΓ-Α44)

⁶¹⁷ Υπουργική απόφαση 167378/14.07.2007 «Ορισμός θαλάσσιων περιοχών με λιβάδια ποσειδωνίας (*Posidonia oceanica*) στις οποίες απαγορεύεται η αλιεία με συρόμενα εργαλεία» (Δ' 241 & Δ' 392).

⁶¹⁸ Υπουργική απόφαση 1648/35785/23.03.2016. «Αναστολή της αλιείας με το αλιευτικό εργαλείο «Γρίπος που σύρεται από σκάφος ή τράτα ή βιντζότρατα (SB)»».

⁶¹⁹ Εγκύκλιος 4531/ 83795/20.07.2016. «Απαγόρευση διακίνησης ειδών καρχαριών και σελαχιών».

⁶²⁰ Κανονισμός (ΕΕ) 2102 / 2015 «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1343/2011 σχετικά με διατάξεις περί αλιείας στην περιοχή συμφωνίας της ΓΕΑΜ (Γενική Επιτροπή Αλιείας για τη Μεσόγειο).

⁶²¹ Κανονισμός (ΕΕ). 1343/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 2011 σχετικά με ορισμένες διατάξεις περί αλιείας στην περιοχή συμφωνίας της ΓΕΑΜ (Γενική Επιτροπή Αλιείας για τη Μεσόγειο) και την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1967/2006 του Συμβουλίου σχετικά με μέτρα διαχείρισης για τη βιώσιμη εκμετάλλευση των αλιευτικών πόρων στη Μεσόγειο Θάλασσα.

<i>Cetorhinus maximus</i>	BSK	Σαπουνάς ή Προσκυνητής
<i>Dipturus batis</i>	RJB	Γκριζόβατος, Κοινό σαλάχι
<i>Galeorhinus galeus</i>	GAG	Σκυλογαλέος
<i>Gymnura altavela</i>	RGL	Πλατυσέλαχο
<i>Isurus oxyrinchus</i>	SMA	Ρυγχοκαρχαρίας
<i>Lamna nasus</i>	POR	Λάμια
<i>Leucoraja circularis</i>	RJI	Στρογγυλόβατος
<i>Leucoraja melitensis</i>	JAM	Βάτος ή Ράτζα της Μάλτας
<i>Mobula mobular</i>	RMM	Διαβολόψαρο
<i>Odontaspis ferox</i>	LOO	Αγριοκαρχαρίας
<i>Oxynotus centrina</i>	OXY	Οξύνωτος
<i>Pristis pectinata</i>	RPP	Πρίστης, Πριονόψαρο
<i>Pristis pristis</i>	RPR	Πρίστης, Πριονόψαρο
<i>Rhinobatos cemiculus</i>	RBC	Μαυρορινόβατος
<i>Rhinobatos rhinobatos</i>	RBX	Ρινόβατος
<i>Rostroraja alba</i>	RJA	Λευκόβατος
<i>Sphyrna lewini</i>	SPL	Κτενοζύγαινα
<i>Sphyrna mokarran</i>	SPK	Μεγάλος Σφυροκέφαλος
<i>Sphyrna zygaena</i>	SPZ	Ζύγαινα
<i>Squatina aculeata</i>	SUA	Ακανθορίνα
<i>Squatina oculata</i>	SUT	Ματορίνα
<i>Squatina squatina</i>	AGN	Αγγελόψαρο
<i>Hexanchus griseus</i>	HEX	Γκριζος καρχαρίας ή Εξαβράγγιος

Σύστημα Ηλεκτρονικής Καταγραφής και Αναφοράς Πληροφοριών (ERS): Το σύστημα ERS χρησιμοποιείται για την καταγραφή στοιχείων σχετικών με τις αλιευτικές δραστηριότητες (αλιεύματα, εκφορτώσεις, πωλήσεις) και τη διαβίβασή τους στις αλιευτικές αρχές των κρατών μελών. Είναι υποχρεωτικό για σκάφη της ΕΕ μεγαλύτερα των 12 μέτρων⁶²² και αντικαθιστά τα ημερολόγια πλοίου σε χαρτί, για τον λόγο αυτό συχνά αναφέρεται ως ηλεκτρονικό ημερολόγιο πλοίου. Αντικαθιστά επίσης τα δελτία πώλησης. Η δαπάνη για την προμήθεια και θέση σε παραγωγική λειτουργία των συσκευών ERS καλύπτεται σε ποσοστό 100% από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους. Η ηλεκτρονική παρακολούθηση και καταγραφή των αλιευτικών δραστηριοτήτων ετέθη σε λειτουργία από το Νοέμβριο του 2014 και αναμένεται να συμβάλει σημαντικά στη συλλογή αλιευτικών δεδομένων της χώρας μας, αλλά και στο έργο των λιμενικών αρχών προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι παραβάσεις και να παταχθεί η παράνομη αλιεία.

Έλλειψη πόρων και εξειδικευμένου προσωπικού: Παρά την έναρξη χρήσης του συστήματος ERS, η υποστελέχωση των λιμενικών αρχών σε συνδυασμό με την έλλειψη οικονομικών πόρων, εξειδικευμένου προσωπικού αλλά και τον ευρύτατο ρόλο και το μεγάλο αριθμό δραστηριοτήτων του

⁶²² Εκτελεστικός κανονισμός (ΕΕ). 404/2011 της Επιτροπής της 8ης Απριλίου 2011 για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1224/2009 περί της θέσπισης κοινοτικού συστήματος ελέγχου για την εξασφάλιση της τήρησης των κανόνων της κοινής αλιευτικής πολιτικής.

Λιμενικού Σώματος, δρουν ανασταλτικά στην αποτελεσματική εξάλειψη των παράνομων αλιευτικών δραστηριοτήτων, γεγονός που χρήζει βελτίωσης στο εγγύς μέλλον.

Η παρακολούθηση και η φύλαξη σύμμαχοι για μία βιώσιμη αλιεία

Το WWF Ελλάς αναγνωρίζοντας την ύψιστη σημασία της βιώσιμης εκμετάλλευσης των θαλάσσιων πόρων και προσπαθώντας να συνδράμει στο δύσκολο έργο των λιμενικών αρχών πρωτοπορεί μέσω του προγράμματος Κυκλάδες LIFE⁶²³, το οποίο μεταξύ άλλων δράσεων προβλέπει και την εγκατάσταση ενός συστήματος παρακολούθησης θαλάσσιων δραστηριοτήτων στην περιοχή της Γυάρου, όπου αναμένεται να δημιουργηθεί μία πρότυπη θαλάσσια προστατευόμενη περιοχή. Πάνω από το 50% της θαλάσσιας περιοχής της Γυάρου καλύπτεται από προστατευόμενους οικότοπους, όπως λιβάδια ποσειδωνίας και πυκνούς κοραλλιογενείς σχηματισμούς (τραγάνες), των οποίων η οικολογική αξία και η ανάγκη προστασίας αναγνωρίζεται από τον Μεσογειακό κανονισμό της ΕΕ για την αλιεία, ενώ παράλληλα φιλοξενεί και τον πιο σημαντικό πληθυσμό της Μεσογειακής φώκιας *Monachus monachus* στη Μεσόγειο.

Στόχος είναι η δημιουργία ενός πρότυπου συστήματος εξ αποστάσεως παρακολούθησης της περιοχής με σύγχρονα τεχνολογικά μέσα, και άρα δεν θα απαιτεί συνεχείς περιπολίες με σκάφος αλλά θα επιτρέπει στοχευμένες επεμβάσεις. Υπό αυτό το πρίσμα αποτελεί μία πιλοτική δράση εξεύρεσης μίας βιώσιμης λύσης από οικονομικής και επιχειρησιακής απόψεως σχετικά με την φύλαξη μίας προστατευόμενης περιοχής και την πάταξη της παράνομης αλιείας.

Παραβάσεις και πρόστιμα: Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία δραστηριότητας του Λιμενικού Σώματος κατά το έτος 2015⁶²⁴, πραγματοποιήθηκαν 9.450 έλεγχοι για αλιεύματα υπολοίπων διαστάσεων συνολικά και 23.887 αλιευτικές επιθεωρήσεις, από τα οποία διαπιστώθηκαν 527 παραβάσεις, εκδόθηκαν 303 αποφάσεις και επιβλήθηκαν πρόστιμα ύψους 477.100 ευρώ. Επίσης αφαιρέθηκαν 7.900 άδειες σκάφους και 7.855 ατομικές άδειες.

Αιγιαλός και παραλία

Οι εξελίξεις της τελευταίας χρονιάς ήταν ιδιαίτερα αποκαρδιωτικές, αλλά απολύτως ενδεικτικές του τρόπου με τον οποίο ο νομοθέτης και η δημόσια διοίκηση αντιμετωπίζουν το κρίσιμο θέμα της διαχείρισης του παράκτιου χώρου.

Στην τελευταία έκθεση⁶²⁵ είχαν παρουσιαστεί οι δύο αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας⁶²⁶ με τις οποίες είχε παραπεμφθεί στην επταμελή σύνθεση το κρίσιμο θέμα της νομιμότητας του καθεστώτος παραχώρησης χώρων αιγιαλού και παραλίας. Η απόφαση της επταμελούς, η οποία είναι μία από τις σημαντικότερες των τελευταίων ετών, δημοσιεύθηκε το καλοκαίρι του 2015.⁶²⁷ Με αυτήν, επιβεβαιώθηκε ότι δύο μόνιμες από το 2001 πρακτικές – η απευθείας παραχώρηση του δικαιώματος της απλής χρήσης των κοινοχρήστων χώρων αιγιαλού και παραλίας (καθώς και όχθης και παρόχθιας ζώνης μεγάλων λιμνών και πλευσίμων ποταμών) στους πρωτοβάθμιους ΟΤΑ, καθώς και η εκ των προτέρων έγκριση της περαιτέρω μεταβίβασης του δικαιώματος αυτού σε τρίτους – είναι εκτός αρμοδιότητας.

Πράγματι, οι σχετικές εξουσιοδοτικές διατάξεις⁶²⁸ επιβάλλουν αφενός την «μεμονωμένα και κατά περίπτωση, ύστερα από εξατομικευμένη κρίση της Διοικήσεως» παραχώρηση του δικαιώματος

⁶²³Το πρόγραμμα ΚΥΚΛΑΔΕΣ LIFE «Ολοκληρωμένη προστασία της Μεσογειακής Φώκιας στις Βόρειες Κυκλάδες» που υλοποιείται από το WWF Ελλάς μαζί με το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αιγαίου, την Αναπτυξιακή Εταιρία Κυκλάδων, το Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, τη ΜΟΜ/Εταιρία για τη Μελέτη και Προστασία της Μεσογειακής Φώκιας και το ιταλικό ινστιτούτο Tethys και υποστηρίζεται και συγχρηματοδοτείται από τη χρηματοδοτική γραμμή LIFE Nature της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και από το Ίδρυμα του Πρίγκιπα Αλβέρτου II του Μονακό.

⁶²⁴ Αρχηγείο Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής, Δραστηριότητα της διεύθυνσης ελέγχου αλιείας και των λιμενικών αρχών έτους 2015 – Στατιστικά στοιχεία, Τρίτη 09.02.2016: http://www.hcg.gr/allieia/statistika/2015/statistika_2015.pdf

⁶²⁵ WWF Ελλάς. (2015). Δεσμεύσεις και εφαρμογή. Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα. 89. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-NOMOreport-2015-FINAL.pdf>.

⁶²⁶ ΣτΕ 646 και 647/2015.

⁶²⁷ ΣτΕ (Ε' τμήμα, 7μ.) 3944/2015.

⁶²⁸ Πρόκειται για το άρθ. 13 παρ. 5 ν. 2971/2001, το οποίο προβλέπει την «απευθείας παραχώρηση με ή χωρίς αντάλλαγμα της απλής χρήσης του αιγιαλού και της παραλίας σε δήμους και κοινότητες», και το άρθ. 15 παρ. 5 του ίδιου νόμου, το οποίο να απαγορεύει στον παραχωρησιούχο «να μεταβιβάσει, ολικά ή μερικά, το δικαίωμά του σε άλλον ή να συνάψει οποιαδήποτε σχέση γι' αυτό, με ή χωρίς

χρήσης των χώρων αυτών στους ΟΤΑ, ενώ, από την άλλη, δεν νοείται εκ των προτέρων «έγκριση» των παραχωρήσεων, διότι με τον τρόπο αυτό οι αρμόδιοι υπουργοί «απεμπολούν την αρμοδιότητα ασκήσεως εποπτείας επί των πράξεων των Ο.Τ.Α., ενώ ταυτόχρονα θέτουν σε διακινδύνευση τα παράκτια οικοσυστήματα». Άλλωστε, «η άσκηση προληπτικού ελέγχου και εποπτείας είναι ιδιαίτερα κρίσιμη στο επίμαχο ζήτημα, προκειμένου να αποφεύγονται παραβιάσεις των όρων της παραχώρησης εκ μέρους των τρίτων παραχωρησιούχων (αλλοιώσεις της μορφολογίας, αναίρεση του κοινόχρηστου χαρακτήρα του αιγιαλού, οχλήσεις στους περιοίκους), αλλά και να εξασφαλίζεται, με την επιβολή αντικειμενικών όρων στη διακήρυξη, το βέλτιστο οικονομικό αντάλλαγμα για το Δημόσιο, αντί των φαινομένων «εικονικών» δημοπρασιών από τους Δήμους». Μεταξύ άλλων, το δικαστήριο επικαλέστηκε το άρθρο 24 του Συντάγματος (καθώς οι ακτές «αποτελούν ευθέως αντικείμενο της επιβαλλομένης» με το άρθρο αυτό προστασίας), καθώς και το πρωτόκολλο για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών της Μεσογείου, το οποίο αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της διεθνούς σύμβασης για την προστασία του θαλασσιού περιβάλλοντος και των παρακτιών περιοχών της Μεσογείου και μέρος του ενωσιακού δικαίου.⁶²⁹ Με τις σκέψεις αυτές, το δικαστήριο ακύρωσε την σχετική κοινή υπουργική απόφαση του 2014.⁶³⁰

Πώς ανταποκρίθηκαν οι αρμόδιοι υπουργοί στην «αρμοδιότητα άσκησης εποπτείας» τους; Η αντίδραση ήταν τριπλή. Πρώτον, η κ.υ.α. του 2015, η οποία ήταν όμοια με αυτή που ακυρώθηκε (και η οποία, στην αρχική της εκδοχή, εξέπνεε στις 30.3.2017),⁶³¹ τροποποιήθηκε δύο φορές: την πρώτη φορά κυρίως για να μειωθεί περαιτέρω η προθεσμία μέσα στην οποία τεκμαίρεται η σύμφωνη γνώμη του Προϊσταμένου της Περιφερειακής Δ/σης Δημόσιας Περιουσίας για το περιεχόμενο των προκηρύξεων,⁶³² και τη δεύτερη, κυρίως για να μειωθεί το αντάλλαγμα υπέρ του δημοσίου όταν ο παραχωρησιούχος είναι δημοτική ανώνυμη εταιρεία.⁶³³ Ταυτόχρονα, με τις τροποποιήσεις αυτές, η χρονική ισχύς των παραχωρήσεων στους πρωτοβάθμιους ΟΤΑ συντομεύθηκε στις 30.4.2016.⁶³⁴

Δεύτερον, την άνοιξη του 2016, επικράτησαν άλλες απόψεις, και με διάταξη νόμου, η ισχύς των παραχωρήσεων παρατάθηκε ξανά μέχρι τις 31 Απριλίου 2017.⁶³⁵ Οι παλινωδίες και οι ελιγμοί αυτοί μπορεί να υποβαθμίζουν τους αιγιαλούς και τις παραλίες, και να πλήττουν την παροχή δικαστικής προστασίας, αλλά άφηναν μία εκκρεμότητα: οι κ.υ.α. αυτές εξακολουθούν να προβλέπουν τη σύμφωνη γνώμη των αρμόδιων υπουργών, όσον αφορά τις παραχωρήσεις σε περιοχές που τελούν σε καθεστώς ειδικής προστασίας – με άλλα λόγια, τις πιο ευαίσθητες παράκτιες και παρόχθιες περιοχές.

Στο θέμα αυτό, το ΥΠΕΝ ξεπέρασε τον εαυτό του, και παραβίασε ακόμα και την κοινή υπουργική απόφαση που είχε εκδώσει το ίδιο. Αρχικά, μολονότι (ή μάλλον επειδή) το θέμα, ιδίως ενόψει του

αντάλλαγμα, που να αφορά την έκταση, που παραχωρήθηκε ή τις εγκαταστάσεις και γενικά τα έργα πάνω σε αυτή, χωρίς έγκριση του Υπουργού Οικονομικών, σε περίπτωση δε που ο παραχωρησιούχος είναι Ο.Τ.Α. και του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης».

⁶²⁹ ΣτΕ (Ε' τμήμα, 7μ.) 3944/2015, σκέψεις 8-14.

⁶³⁰ Αρχικά, η αίτηση ακύρωσης είχε ασκηθεί κατά της παρόμοιας απόφασης του 2009 [κ.υ.α. 1038460/2439/Β0010/15.4.2009 (Β' 792)], της οποίας η ισχύς έληξε στις 31.12.2012. Στην συνέχεια, εκδόθηκε η Δ10Β1053970/1672ΕΞ2013/5.4.2013 (Β' 801) κ.υ.α., η οποία μεταβίβασε το δικαίωμα χρήσης στους ΟΤΑ μέχρι την 31.12.2013. Η κ.υ.α. αυτή αντικαταστάθηκε από την όμοια Δ10Β1075164/2439ΕΞ2013/2.5.2013 (Β' 1094), η οποία έληξε την 31.12.2013. Στην συνέχεια, εκδόθηκε η κ.υ.α. Δ10Β1027032ΕΞ2014/1033/13.2.2014 (Β' 328), με ισχύ μέχρι την 31.12.2014. Σε όλες τις περιπτώσεις αυτές, για να μην καταργηθεί η δίκη λόγω παύσης ισχύος των προσβαλλόμενων πράξεων, οι αιτούντες φορείς προέβαλλαν σχετικό ισχυρισμό, βάσει του άρθρου 32 παρ. 3 π.δ. 18/1989 [άρθρου 31 παρ.1 ν. 3772/2009 (Α' 112)].

⁶³¹ Άρθ. 3 κ.υ.α. ΔΔΠ0005159/586Β' ΕΞ2015 «Απευθείας παραχώρηση, με αντάλλαγμα, του δικαιώματος απλής χρήσης αιγιαλού, παραλίας, όχθης και παρόχθιας ζώνης μεγάλων λιμνών και πλεύσιμων ποταμών, στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) Α' Βαθμού» (Β' 578).

⁶³² Κοινή υπουργική απόφαση ΔΔΠ0006856/728ΒΕΞ2015 «Τροποποίηση της υπ' αριθμ. ΔΔΠ0005159/586Β' ΕΞ2015/ 7.4.2015 απόφασης παραχώρησης, με αντάλλαγμα, του δικαιώματος απλής χρήσης αιγιαλού, παραλίας, όχθης και παρόχθιας ζώνης μεγάλων λιμνών και πλεύσιμων ποταμών, στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) Α' Βαθμού, (ΦΕΚ 578/Β')» (Β' 828), και ιδίως η τρίτη παράγραφος. Με την ίδια απόφαση, η παύση ισχύος της παραχώρησης των χώρων αιγιαλού κτλ. στους ΟΤΑ συντομεύθηκε στις 30.4.2016 (2^η παράγραφος).

⁶³³ Κοινή υπουργική απόφαση ΔΔΠ0006856/728ΒΕΞ2015 «Τροποποίηση της αριθμ. ΔΔΠ0005159/586Β' ΕΞ2015/07 Απριλίου 2015 απόφασης παραχώρησης, με αντάλλαγμα, του δικαιώματος απλής χρήσης αιγιαλού, παραλίας, όχθης και παρόχθιας ζώνης μεγάλων λιμνών και πλεύσιμων ποταμών, στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) Α' Βαθμού (ΦΕΚ 578/Β')» (Β' 1044), και ιδίως η 3^η παράγραφος.

⁶³⁴ Κοινή υπουργική απόφαση ΔΔΠ0006856/728ΒΕΞ2015 «Τροποποίηση της υπ' αριθμ. ΔΔΠ0005159/586Β' ΕΞ2015/ 7.4.2015 απόφασης παραχώρησης, με αντάλλαγμα, του δικαιώματος απλής χρήσης αιγιαλού, παραλίας, όχθης και παρόχθιας ζώνης μεγάλων λιμνών και πλεύσιμων ποταμών, στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) Α' Βαθμού, (ΦΕΚ 578/Β')» (Β' 828), και ιδίως η δεύτερη παράγραφος.

⁶³⁵ Άρθρο 56 ν. 4356/2016 (Α' 78).

καλοκαιριού, είχε ευρύτατο ενδιαφέρον, το υπουργείο διοργάνωσε μία «ιδιωτική»⁶³⁶ διαβούλευση: «το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, δημοσιοποιεί τις θέσεις για τις οποίες δόθηκε το έτος 2015, η σύμφωνη γνώμη του Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας... [μ]ε την υπ' αριθμ. 3944/2015 γνωμοδότησης του Ε' τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ), έκρινε οριστικά ότι είναι εκτός νομοθετικού πλαισίου η υπουργική απόφαση που προβλέπει την συλλήβδην μεταβίβαση στους ΟΤΑ του δικαιώματος χρήσης παραλίας για όλη την Ελλάδα. Ο Αναπληρωτής Υπουργός ... καλεί όλους τους πολίτες και φορείς να συμμετέχουν από σήμερα στη εν θέματι δημόσια ηλεκτρονική διαβούλευση, προκειμένου να καταθέσουν τις παρατηρήσεις τους...».⁶³⁷ Εύλογες απορίες δημιουργεί η πλήρης απουσία θέματος για τη διαβούλευση αυτή – είναι, π.χ., η συλλήβδην μεταβίβαση ή το διαφορετικό θέμα της «σύμφωνης γνώμης» -, καθώς και το γεγονός ότι το υπουργείο δεν φαίνεται να διακρίνει ανάμεσα στη γνωμοδότηση και τη δικαστική απόφαση (αν και γνωρίζει πολύ καλά το περιεχόμενο της τελευταίας). Το WWF Ελλάς συμμετείχε στη διαβούλευση εγείροντας αυτά τα ερωτήματα αλλά και προκρίνοντας κάποιες βασικές αξίες που πρέπει να διέπουν την προστασία του παράκτιου χώρου.⁶³⁸

Στη συνέχεια, το ΥΠΕΝ, προφανώς αποφασισμένο να απεμπολήσει πάση θυσία την αρμοδιότητα εποπτείας του, επινόησε έναν νέο θεσμό - τη γενική, «εκ των προτέρων», «μη δεσμευτική» και υπό όρους «σύμφωνη γνώμη» του, την οποία γενναϊόδωρα παραχώρησε σε όσα αιτήματα του έχουν υποβληθεί ή θα του υποβληθούν.⁶³⁹ Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι αυτή η «σύμφωνη γνώμη» δεν δημοσιεύθηκε στη «Διαύγεια» (ή κάπου αλλού), μολονότι το ζήτημα έχει εξαιρετική σημασία για το περιβάλλον και τους διοικούμενους. Πράγματι, με τον τρόπο αυτό, το ΥΠΕΝ εξαφάνισε και την ελάχιστη δημοσιότητα και διαφάνεια που διασφάλιζε η ανάρτηση των «σύμφωνων γνώμων» μεμονωμένα για κάθε χώρο αιγιαλού, παραλίας κτλ.: το καλοκαίρι του 2016, δεν φαίνεται να αναρτήθηκε στη «Διαύγεια» ούτε μία «σύμφωνη γνώμη», όπως γινόταν παλαιότερα, και δεν υπήρξε ούτε η ελάχιστη δημοσιότητα και ενημέρωση. Το τραγικό είναι ότι με τον τρόπο αυτό, το ΥΠΕΝ μπορεί να επιδείνωσε τις πιέσεις στο παράκτιο περιβάλλον: για παράδειγμα, επειδή ένας από τους όρους για τη «σύμφωνη γνώμη» στην παραχώρηση απλής χρήσης αιγιαλού και παραλίας είναι η ύπαρξη πρόσβασης, δημιουργείται ένα πρώτης τάξεως κίνητρο για διάνοιξη δρόμων με συνοπτικές διαδικασίες σε προστατευόμενες περιοχές.

Κάπως έτσι, «διεκπεραιώθηκε» συνοπτικά το ζήτημα της προστασίας του αιγιαλού, της παραλίας, της όχθης και της παρόχθιας ζώνης εντός περιοχών που τελούν σε καθεστώς ειδικής προστασίας. Μπροστά στην παρωδία αυτή, μία σειρά από περιβαλλοντικές οργανώσεις προσπάθησαν να θέσουν τόσο τον αναπληρωτή υπουργό, όσο και τις Περιφερειακές Διευθύνσεις Δημόσιας Περιουσίας ενώπιον των ευθυνών τους.⁶⁴⁰ Ωστόσο, η τήρηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας επαφίεται ξανά στους πολίτες, οι οποίοι πρέπει να ασκήσουν όλα τα νόμιμα δικαιώματά τους, όπως την άσκηση αιτήσεων ακύρωσης κατά των πράξεων παραχώρησης.

Ορισμένες άλλες ρυθμίσεις για τη διαχείριση της παράκτιας ζώνης είναι αξιοσημείωτες. Η εμμονή του ελληνικού κράτους με τους κατασκηνωτές δεν άλλαξε: με νομοθετική ρύθμιση, διευκρινίστηκε ότι οι ποινές που ισχύουν για κατασκηνωτές ισχύουν και για όλα τα είδη των τροχόσπιτων - ρυμουλκούμενων, ημιρυμουλκούμενων και αυτοκινούμενων.⁶⁴¹ Με νέα νομοθετική ρύθμιση,

⁶³⁶ «Ιδιωτική», με την έννοια ότι οι συμμετέχοντες δεν κατέθεταν δημοσίως τις απόψεις τους, αλλά τις έστειλαν στο υπουργείο μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Με άλλα λόγια, δεν επρόκειτο για μία δημόσια συζήτηση, αλλά για μία μονομερή αποστολή μη δημοσιοποιημένων απόψεων, οι οποίες είναι άγνωστο αν, και πώς, ελήφθησαν υπόψη.

⁶³⁷ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. 2016. Η διαβούλευση στο διαδίκτυο. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/eH4cCw>.

⁶³⁸ WWF Ελλάς. 2016. Παρατηρήσεις της περιβαλλοντικής οργάνωσης WWF Ελλάς επί της δημόσιας διαβούλευσης σχετικά με την απλή χρήση αιγιαλού και παραλίας σε προστατευόμενες περιοχές. Ανακτήθηκε από: http://www.wwf.gr/images/pdfs/2016Mar15_WWF_Greece_Comments_coasts.pdf.

⁶³⁹ Υπουργική απόφαση οικ. 23841/664/28.4.2016 «Παραχώρηση απλής χρήσης αιγιαλού, παραλίας, όχθης και παρόχθιας ζώνης, μεγάλων λιμνών και πλεύσιμων ποταμών, που τελούν υπό καθεστώς ειδικής προστασίας» (αδημοσίευτη).

⁶⁴⁰ Βλ. ιδίως. ΑΡΧΕΛΩΝ, κ.α. (2016, 16 Μαΐου). Σύμφωνη γνώμη για την παραχώρηση απλής χρήσης αιγιαλού, παραλίας, όχθης και παρόχθιας ζώνης, μεγάλων λιμνών και πλεύσιμων ποταμών, που τελούν υπό καθεστώς ειδικής προστασίας για την θερινή περίοδο 2016. [Επιστολή]. Ανακτήθηκε από: http://www.wwf.gr/images/pdfs/2016May_LetterYpourgos_AigialosNatura.pdf και WWF Ελλάς, κ.α. (2017, 5 Ιουλίου). Παραχώρηση του δικαιώματος απλής χρήσης χώρων αιγιαλού, παραλίας, όχθης και παρόχθιας ζώνης που τελούν υπό καθεστώς ειδικής προστασίας. [Επιστολή προς τις Περιφερειακές Δ/σεις Δημόσιας Περιουσίας].

⁶⁴¹ Η σχετική ρύθμιση αφορούσε αρχικά την απαγόρευση «εγκατάστασης σκηνών» ή «στάθμευσης τροχόσπιτων» (καθώς και την φιλοξενία πέραν του ενός τροχόσπιτου από καταστηματαρχές ή ιδιώτες) σε αρχαιολογικούς χώρους, αιγιαλούς, παραλίες, παρυφές δημόσιων δασών και

παρατάθηκε ξανά μέχρι την 31.12.2016 ένα προνόμιο που απολαμβάνουν οι «όμορες» ξενοδοχειακές «εν γένει» επιχειρήσεις, το οποίο επιτρέπει την παραχώρηση παραλιών προς αυτές χωρίς δημοπρασία: έτσι, οι επιχειρήσεις αυτές θα συνεχίσουν να θεωρούνται «όμορες», ακόμα και όταν μεταξύ των πλάγιων πλευρών της επιχείρησης και του αιγιαλού παρεμβάλλεται δημόσιο κτήμα, και ανεξάρτητα αν μεταξύ της πρόσφυσης της επιχείρησης και του δημόσιου κτήματος μεσολαβεί δρόμος.⁶⁴² Στην ουσία, με την ρύθμιση αυτή, που μοιάζει φωτογραφική, διευκολύνεται η πρόσβαση των επιχειρήσεων αυτών στις παραλίες, με προνομιακούς όρους και με τον αντίστοιχο περιορισμό της κοινοχρησίας.

Τέλος, όπως ήταν αναμενόμενο, η προθεσμία οριστικοποίησης της προκαταρκτικής οριογραμμής αιγιαλού (εφόσον δεν έχει εκδοθεί σχετική απόφαση), μαζί με ορισμένες ενδιάμεσες προθεσμίες, παρατάθηκε κατά 12 μήνες.⁶⁴³

Σύνταξη κεφαλαίου για τη φύση και τη βιοποικιλότητα: Ιόλη Χριστοπούλου, Εύη Κορακάκη, Στέφανος Δόσης, Ηλίας Τζηρίτης, Αντιγόνη Φούντη, Γιώργος Παξιμάδης, Γιώργος Χασιώτης και Φωτεινή Βρεττού.

εν γένει κοινόχρηστους χώρους [άρθρο 7 παρ. 18 ν. 4276/2014 (Α' 155)]. Με την τελευταία τροποποίηση, διευκρινίστηκε ότι οι ποινές αυτές αφορούν και ρυμουλκούμενα, ημιρυμουλκούμενα, και αυτοκινούμενα τροχόσπιτα.

⁶⁴² Άρθρο 172 παρ. 1 ν. 4261/2014, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 61 ν. 4403/2016 (Α' 125).

⁶⁴³ Μετά την τελευταία τροποποίηση του άρθρου 12 παρ. 7 ν. 2971/2001 [πρβλ. άρθρο 27 παρ. 3 ν. 4321/2014 (Α' 32)], η σχετική προθεσμία ήταν 18 μήνες από την 1.1.2016. Με το άρθρο 62 παρ. 3 ν. 4403/2016 (Α' 125), η προθεσμία αυτή παρατάθηκε περαιτέρω κατά 12 μήνες – συνολικά 30 μήνες από την 1.1.2016 (1.6.2019). Με τις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 62 ν. 4403/2016, παρατάθηκε κατά 18 μήνες και η προθεσμία της διαγραφής της προκαταρκτικής γραμμής αιγιαλού εκεί που υπάρχει εγκεκριμένη, και κατά 12 μήνες η προθεσμία ελέγχου της υπόλοιπης προκαταρκτικής γραμμής αιγιαλού, και υποβολής πρότασης για την τελική. Οι προθεσμίες αυτές αφορούν τις Περιφερειακές Διευθύνσεις Δημόσιας Περιουσίας.

Οικονομία και ανάπτυξη

Η οριζόντια ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης σε όλες τις τομεακές πολιτικές αποτελεί κεντρική κατεύθυνση της ΕΕ για όλα τα κράτη μέλη και βεβαίως βασικό πυλώνα για ουσιαστικά βιώσιμη ανάπτυξη.⁶⁴⁴

Στην ενότητα αυτή, παρουσιάζονται οι εξελίξεις σε αναπτυξιακές πολιτικές, οι οποίες κατά την περίοδο που καλύπτει η έκθεση είχαν σημαντικές περιβαλλοντικές διαστάσεις. Επιπροσθέτως, από το 2012, οι ετήσιες νομικές ανασκοπήσεις του WWF Ελλάς εξετάζουν και την περιβαλλοντική διάσταση των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής (Μνημόνιο), μέσα από τις αναθεωρήσεις και τις εκθέσεις αξιολόγησης της πορείας εφαρμογής τους.

Η περίοδος για την οικονομία που αναλύεται στην έκθεση αυτή καλύπτεται από το Τρίτο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής (Μνημόνιο ΙΙΙ), το οποίο υπογράφηκε στις 19 Αυγούστου από τον Υπουργό Οικονομικών, τον Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας και τον Αντιπρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ως εκπρόσωπο του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας.

Τρίτο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής

Το Πρόγραμμα περιλαμβάνει μια σειρά από μέτρα με περιβαλλοντική διάσταση, τα οποία αποτελούν προαπαιτούμενα, δηλαδή δράσεις –ορόσημα που πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί πριν από την εκταμίευση δόσεων. Οι δεσμεύσεις για την Ελλάδα που απορρέουν από το Πρόγραμμα αναπτύσσονται στους εξής τέσσερις πυλώνες:

1. Επαναφορά της δημοσιονομικής βιωσιμότητας: Ο πυλώνας αυτός βασίζεται στον στόχο για μεσοπρόθεσμο πρωτογενές πλεόνασμα 3,5% του ΑΕΠ, μέσα από φορολογικά και συνταξιοδοτικά μέτρα, καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, και «διασφάλιση επαρκούς προστασίας ευπαθών ομάδων».
2. Διασφάλιση οικονομικής σταθερότητας: Ο πυλώνας αυτός περιλαμβάνει μέτρα για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών, και ενίσχυση του Ελληνικού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας⁶⁴⁵.
3. Ανάπτυξη, ανταγωνιστικότητα και επενδύσεις: Στο πλαίσιο του πυλώνα αυτού προβλέπεται ο μεγαλύτερος ίσως όγκος μεταρρυθμίσεων, κυρίως στα εργασιακά και τις αγορές, συμπεριλαμβανόμενης της ενέργειας, μεγάλο πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων, και πολιτικές διευκόλυνσης των επενδύσεων. Στο πακέτο των μεταρρυθμίσεων που προβλέπονται για τη διευκόλυνση των επενδύσεων περιλαμβάνονται και μέτρα για τις χρήσεις γης και την αγροτική ανάπτυξη. Ειδικά για τον τρίτο πυλώνα, η Ελλάδα έχει δεσμευθεί για τη διαμόρφωση μιας «συνεκτικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής» (Growth Strategy).
4. Σύγχρονο κράτος και δημόσια διοίκηση: Ο πυλώνας αυτός επικεντρώνεται στην αύξηση της αποδοτικότητας του δημόσιου τομέα, με έμφαση στο δικαστικό σύστημα, την καταπολέμηση της διαφθοράς, και την ενίσχυση της θεσμικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας σημαντικών θεσμών, όπως η διαχείριση των φορολογικών εσόδων και η ΕΛΣΤΑΤ.

⁶⁴⁴ Σύντομη αναφορά (σελ. 5-6) στην πρώτη ετήσια έκθεση του WWF Ελλάς για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας (2005), η οποία είναι ηλεκτρονικά διαθέσιμη στο <http://politics.wwf.gr/images/stories/political/nomothesia/nomoreport2005.pdf>. WWF Ελλάς.

⁶⁴⁵ Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. <http://www.hfsf.gr/el/index.htm>

Μνημόνιο III - Δεσμεύσεις σχετικές με το περιβάλλον και την ενέργεια⁶⁴⁶

Τομέας	Προαπαιτούμενες ενέργειες	Εφαρμογή ⁶⁴⁷
Στρατηγική Ανάπτυξης	Οι ελληνικές αρχές θα διαμορφώσουν Στρατηγική Ανάπτυξης, η οποία μεταξύ άλλων πρέπει να αποσκοπεί στη δημιουργία ενός πιο ελκυστικού περιβάλλοντος για τις επενδύσεις, τη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και τη δημιουργία ανθρώπινου κεφαλαίου μέσω της επαγγελματικής εκπαίδευσης, της έρευνας και τεχνολογίας. Επίσης, να συμβάλλει στον σχεδιασμό τομεακών προτεραιοτήτων για τον τουρισμό, τις μεταφορές, φαρμακευτικά προϊόντα και logistics, και γεωργία.	Ιούνιος 2016 (εκκρεμεί) Σεπτέμβριος 2016: τριετές σχέδιο δράσης
Διοικητικός φόρτος	Προεδρικό διάταγμα	Ιούνιος 2016
	Πλήρης εφαρμογή του νόμου για την καλύτερη νομοθέτηση ⁶⁴⁸ , σύμφωνα με τις υποδείξεις του ΟΟΣΑ.	Ιούνιος 2016
Χρήσεις γης	Νόμος για τη χωροταξία: βελτίωση	Αξιολογήθηκε ως ολοκληρωμένη. Εκκρεμεί το σ/ν.
	Νόμος για δασικούς χάρτες: ψηφίση	1. Κεφάλαιο Θ', ν. 4389/2016 (ΦΕΚ Α' 94/27.05.2016) 2. Π.δ. για τον ορισμό του δάσους ⁶⁴⁹
	Κτηματολόγιο: Εφαρμογή του νέου θεσμικού πλαισίου για κτηματολογικά γραφεία σε όλη την επικράτεια.	Σεπτέμβριος 2016
Ενέργεια	ΑΔΜΗΕ. Υιοθέτηση στο ΚΥΣΟΙΠ λεπτομερούς σχεδίου δράσης, συμπεριλαμβανομένου και χρονοδιαγράμματος, για την επίτευξη της πλήρους ιδιοκτησιακής αποδέσμευσης του ΑΔΜΗΕ από τη ΔΕΗ, η οποία πρέπει να έχει ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος 2016, σύμφωνα με μια ολοκληρωμένη ανάλυση της διαδικασίας, η οποία θα πρέπει να παραχθεί από ανεξάρτητους αξιολογητές.	Ολοκληρώθηκε
	NOME. Υιοθέτηση στο ΚΥΣΟΙΠ και έκδοση του σχεδιασμού του συστήματος δημοπρασιών NOME, με στόχο τη μείωση κατά 20% του μεριδίου της ΔΕΗ μέχρι το 2017 και περισσότερο από 50% μέχρι το 2020.	Ολοκληρώθηκε
	NOME. Υιοθέτηση σχετικής νομοθεσίας εισαγωγής του μηχανισμού NOME στην ελληνική αγορά ενέργειας, συμπεριλαμβανομένων όλων των σχετικών αρμοδιοτήτων του ΛΑΓΗΕ και της ΡΑΕ.	Ολοκληρώθηκε
	Σύστημα διαθεσιμότητας ισχύος. Υιοθέτηση του προσωρινού συστήματος διαθεσιμότητας ισχύος, όπως εγκρίθηκε από την ΕΕ τον Μάρτιο 2016.	Ολοκληρώθηκε
	Τιμολόγια υψηλής τάσης. Η ΔΕΗ θα ολοκληρώσει τις συζητήσεις για τα τιμολόγια υψηλής τάσης με όλους τους πελάτες της, με την υπογραφή των σχετικών συμβάσεων, και τα νέα τιμολόγια θα είναι κοστολογημένα και θα λαμβάνουν υπόψη τα καταναλωτικά χαρακτηριστικά των πελατών που επηρεάζουν το κόστος.	Ολοκληρώθηκε
	ΔΕΣΦΑ. Η ΔΕΣΦΑ θα αποστείλει πρόταση για δασμούς για την επόμενη περίοδο.	Ολοκληρώθηκε

⁶⁴⁶ Δεδομένου ότι δεν υπάρχει ελληνική μετάφραση των προαπαιτούμενων, ο κατάλογος διαμορφώθηκε με βάση την έκθεση αξιολόγησης της εφαρμογής των προαπαιτούμενων δημοσιεύθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Ιούνιο: European Commission. (2016, June 9). Compliance report: The Third Economic Adjustment Programme for Greece. First review. Ανακτήθηκε από: http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/greek_loan_facility/pdf/cr_full_to_ewg_en.pdf. Η μετάφραση δεν είναι επίσημη και ενδέχεται να υπάρχουν λάθη.

⁶⁴⁷ Η στήλη αυτή βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην έκθεση αξιολόγησης (οπ.π.) που δημοσιεύθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Ιούνιο, καθώς και σε πληροφορίες

⁶⁴⁸ Νόμος 4048/2012 (ΦΕΚ Α' 34/23.02.2012). Ρυθμιστική διακυβέρνηση: Αρχές, διαδικασίες και μέσα καλής νομοθέτησης.

⁶⁴⁹ Προεδρικό διάταγμα 31/2016 (ΦΕΚ Α' 46/31.03.2016). Ορισμός επιστημονικών κριτηρίων και συνεκτιμώμενων στοιχείων για την υπαγωγή εκτάσεων στις περιπτώσεις των παραγράφων 1, 2 και 5 του άρθρου 3 του Ν. 998/1979.

	Πρώτη δημοπράτηση σε εφαρμογή του μηχανισμού NOME	Σεπτέμβριος 2016
	Ιδιωτικοποίηση τουλάχιστον 20% του ΑΔΜΗΕ.	Προκήρυξη τον Ιούλιο 2016
	Υιοθέτηση νομοθεσίας για τη θεσμική, οικονομική και λειτουργική ανεξαρτησία της ΡΑΕ.	Δεκέμβριος 2016
Ιδιωτικοποιήσεις	Υιοθέτηση από το ΚΥΣΟΙΠ του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αξιοποίησης που εγκρίθηκε από το ΤΑΙΠΕΔ στις 26/04/2016, το οποίο περιλαμβάνει 19 περιουσιακά στοιχεία, σε εφαρμογή του συμφωνημένου από τον Δεκέμβριο 2015 Προγράμματος Δράσης.	Ολοκληρώθηκε μερικώς (αναμένεται να ολοκληρωθεί τον Σεπτέμβριο)
	Ελληνικό. Υπογραφή μνημονίου με τον επενδυτή στο τέλος των διαπραγματεύσεων για το Ελληνικό για κάθε αναθεώρηση της συμφωνίας και πρόσδος προς το τελικό στάδιο ολοκλήρωσης της συμφωνίας.	Ολοκληρώθηκε
	Περιφερειακά αεροδρόμια. Κύρωση στη Βουλή της Σύμβασης Παραχώρησης των 14 περιφερειακών αεροδρομίων και, μετά την υπογραφή του προαναφερομένου μνημονίου, τη Συμφωνία Αγοράς των Μετοχών για το Ελληνικό.	Ολοκληρώθηκε
	Ρυθμιστική Αρχή Λιμένων. Υιοθέτηση νόμου για την ενίσχυση της ανεξαρτησίας της ΡΑΛ, όπως προβλέπεται από τον ν. 4150/2013, που θα αποσαφηνίζει τις αρμοδιότητες μεταξύ του ρυθμιστή λιμένων και των λιμενικών αρχών, λαμβάνοντας υπόψη την τελική συμφωνία για το Λιμάνι του Πειραιά και κάθε άλλο λιμάνι στο μέλλον.	Ολοκληρώθηκε
	Κύρωση από τη Βουλή της συμφωνίας πώλησης των μετοχών για το Ελληνικό.	Β' εξάμηνο 2016 - Ιούνιος
Ταμείο ιδιωτικοποιήσεων και επενδύσεων	Ψήφιση του νόμου ίδρυσης του νέου Ταμείου, σε συμφωνία με το Σχέδιο Δράσης που συμφωνήθηκε τον Δεκέμβριο 2015 ως μέρος των ορόσημων.	Ολοκληρώθηκε

Σε εφαρμογή του τρέχοντος Προγράμματος, το Υπουργείο Οικονομικών κατέθεσε στη Βουλή για ψήφιση με τη διαδικασία του κατεπειγόντος πολυνομοσχέδιο για την ικανοποίηση προαπαιτούμενων μέτρων, ώστε να ολοκληρωθεί η πρώτη αξιολόγηση εφαρμογής. Το πολυνομοσχέδιο, το οποίο ψηφίστηκε ως ν. 4389/2016,⁶⁵⁰ περιείχε μεταξύ άλλων και Κεφάλαιο Θ' με διατάξεις για την ολοκλήρωση των δασικών χαρτών, οι οποίες αποτελούσαν προαπαιτούμενο του Προγράμματος.

Στο Κεφάλαιο Θ' του πολυνομοσχεδίου που κατατέθηκε στη Βουλή περιλήφθηκε διάταξη η οποία άνοιγε τον δρόμο για νομιμοποιήσεις αυθαιρέτων σε δασικές εκτάσεις, μέσα από την εξαίρεσή τους από τους δασικούς χάρτες. Όπως σημείωσε το WWF Ελλάς σε έκτακτη παρέμβαση προς τα μέλη της Βουλής των Ελλήνων, η παράγραφος 4 στην προτεινόμενη αναθεώρηση του άρθρου 23 του ν. 3889/2010 περιείχε ρύθμιση για μια νέα κατηγορία, την οποία τιτλοφορούσε «οικιστικές πυκνώσεις» (ιώδες περίγραμμα). Η κατηγορία αυτή περιβάλλεται από μια νεφελώδη ασάφεια σε σχέση με τα επόμενα βήματα, αλλά και τη διαφάνεια και δημόσια πληροφόρηση για την τύχη των αυθαιρέτων οικισμών που θα αποτυπωθούν. Η ρύθμιση που περιλαμβάνεται στο νομοσχέδιο αποτελεί κατά τη γνώμη μας έναρξη διαδικασίας οριζόντιας τακτοποίησης παράνομων αλλαγών χρήσεων γης εις βάρος της δασικής γης, για πρώτη φορά από την έναρξη του νομοθετικού καταγιγισμού με ρυθμίσεις και νέες «κόκκινες γραμμές» υπέρ της τακτοποίησης αυθαιρέτων.»

Στον ψηφισμένο νόμο 4389/2016 περιλαμβάνονται μια σειρά από ρυθμίσεις περιβαλλοντικού και ενεργειακού ενδιαφέροντος: ρυθμίσεις για τους ελεγκτές δόμησης (άρθ. 156), ρυθμίσεις για τον

⁶⁵⁰ Νόμος 4389/2016 (ΦΕΚ Α' 94/27.05.2016). Επείγουσες διατάξεις για την εφαρμογή της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και άλλες διατάξεις.

ιδιοκτησιακό διαχωρισμό του ΑΔΜΗΕ από τη ΔΕΗ (κεφ. Η'), τροποποιήσεις στις διατάξεις του ν. 4041/2012 για το Ηλεκτρονικό Μητρώο Αποβλήτων (άρθ. 157),

Με τον ν. 4389/2016 ιδρύεται ως ανώνυμη εταιρεία η Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών και Περιουσίας, η οποία ρητά «δεν ανήκει στο δημόσιο ή ευρύτερο δημόσιο τομέα, όπως αυτός εκάστοτε ορίζεται». ⁶⁵¹ Σκοπός της Εταιρείας είναι η αξιοποίηση όλων των ακινήτων περιουσιακών στοιχείων του Δημοσίου, τα οποία αυτομάτως μεταβιβάζονται στην κυριότητά της, προκειμένου να «συνεισφέρει πόρους για την υλοποίηση της επενδυτικής πολιτικής της χώρας και για την πραγματοποίηση επενδύσεων που συμβάλλουν στην ενίσχυση της ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας και β) συμβάλει στην απομείωση των οικονομικών υποχρεώσεων της Ελληνικής Δημοκρατίας, σύμφωνα με το ν. 4336/2015 (Α' 94).» Στην Εταιρεία περιέχονται ως άμεσες θυγατρικές τα εξής νομικά πρόσωπα:

- α) Το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας.
- β) Το Ταμείο Αξιοποίησης της Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ) που ιδρύθηκε με τον ν. 3986/2011 (ΦΕΚ Α' 152).
- γ) Η Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου ΑΕ (ΕΤΑΔ ΑΕ) που ιδρύθηκε με τον ν. 2636/1998 (ΦΕΚ Α' 198).
- δ) Η Εταιρεία Δημοσίων Συμμετοχών Α.Ε., η οποία ιδρύεται με την παρ. 8 του ίδιου νόμου.

Χρήζει ειδικής μνείας το άρθρο 196 καθόσον αφορά το περιουσιακό χαρτοφυλάκιο της ΕΤΑΔ ΑΕ, και ιδιαίτερα η πρόβλεψη του εδαφίου 4 με βάση την οποία μεταβιβάζεται στην Εταιρεία η κυριότητα και νομή όλων των ακινήτων του Δημοσίου, με εξαίρεση μια σειρά από προστατευόμενες περιοχές και οικολογικά σημαντικές εκτάσεις. Η διάταξη έχει ως εξής:

«Η κυριότητα και νομή όλων των ακινήτων περιουσιακών στοιχείων τα οποία ανήκουν στο Ελληνικό Δημόσιο και τα διαχειρίζεται η ΕΤΑΔ σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, μεταβιβάζονται αυτομάτως στην ΕΤΑΔ χωρίς αντάλλαγμα, με τις κατωτέρω εξαιρέσεις:

- α. Αιγιαλοί, παραλίες και παρόχθιες εκτάσεις, υδρότοποι,
 - β. περιοχές Ramsar,
 - γ. περιοχές Natura,
 - δ. αρχαιολογικοί χώροι,
 - ε. αμιγώς δασικές εκτάσεις,
- και λοιπά πράγματα εκτός συναλλαγής.

Σε περίπτωση που μέρος ακινήτου εμπίπτει σε μία από τις ανωτέρω εξαιρέσεις, η κυριότητα του μέρους του ακινήτου που δεν εμπίπτει σε μία από τις ανωτέρω εξαιρέσεις μεταβιβάζεται στην ΕΤΑΔ σύμφωνα με τα ανωτέρω.»

Νέος επενδυτικός νόμος 4399/2016

Τον Ιούνιο του 2016 ψηφίστηκε από τη Βουλή ο νέος αναπτυξιακός νόμος⁶⁵², ο οποίος μεταξύ άλλων εισάγει τις εξής ρυθμίσεις:

Fast track αδειοδοτήσεις (άρθ. 68): Δίνει στα υπαγόμενα στον αναπτυξιακό νόμο επενδυτικά σχέδια δικαίωμα χρήσης των διαδικασιών ταχείας αδειοδότησης του «νόμου fast track» 3894/2010.⁶⁵³ Αυτή η πρόβλεψη διευρύνει κατά πολύ το πεδίο εφαρμογής του αντίθετου με την Αρχή

⁶⁵¹ Νόμος 4389/2016, άρθ. 184, εδ. 4.

⁶⁵² Νόμος 4399/2016 (ΦΕΚ Α' 117/22.06.2016). Θεσμικό πλαίσιο για τη σύσταση καθεστώτων Ενισχύσεων Ιδιωτικών Επενδύσεων για την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη της χώρας - Σύσταση Αναπτυξιακού Συμβουλίου και άλλες διατάξεις.

⁶⁵³ Η διατύπωση της συγκεκριμένης ρύθμισης του άρθρου 68 έχει ως εξής: «Οι φορείς των υπαγόμενων στο παρόν καθεστώς επενδυτικών σχεδίων μπορούν να κάνουν χρήση της διαδικασίας ταχείας αδειοδότησης μέσω της Γενικής Διεύθυνσης Στρατηγικών Επενδύσεων του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού κατ' αναλογική εφαρμογή του άρθρου 22 του Ν. 3894/2010 (Α' 204) χωρίς τις προβλεπόμενες στο νόμο αυτό διαδικασίες υπαγωγής. Οι φορείς των ως άνω σχεδίων δεν μπορούν να κάνουν χρήση καμίας εκ των λοιπών ευνοϊκών ρυθμίσεων του Ν. 3894/2010.

της Προφύλαξης άρθρου 22 του «νόμου fast track» που προβλέπει τεκμαιρόμενα θετικές γνωμοδοτήσεις και αδειοδοτήσεις, μετά την παρέλευση άπρακτης της προθεσμίας δυο μηνών που δίνεται στις σχετικές υπηρεσίες. Με τη διάταξη αυτή, ένα καθεστώς που ίσχυε κατ' εξαίρεση για τις 'στρατηγικές επενδύσεις' τώρα γενικεύεται, με αποτέλεσμα κατ' αρχήν την ανυπολόγιστη επιβάρυνση των ήδη εξαιρετικά υποστελεχωμένων αρμόδιων υπηρεσιών, αλλά κυρίως την επέκταση ενός καθεστώτος εγκρίσεων που αντίκειται στο περιβαλλοντικό δίκαιο της ΕΕ.⁶⁵⁴ Επιπλέον, πολιτικά ο υπουργός ανάπτυξης αναλαμβάνει τα περιβαλλοντικά, χωροταξικά και αρχαιολογικά ζητήματα που αφορούν τα επενδυτικά σχέδια που αιτούνται κρατικής ενίσχυσης.

Ειδικά για το κρίσιμο ζήτημα των τεκμαιρόμενων αδειών, σκοπός τους είναι να θέσουν συγκεκριμένη προθεσμία για τη γνωμοδότηση ή έκδοση άδειας από τις αρμόδιες υπηρεσίες. Σε περίπτωση παρέλευσης άπρακτης αυτής της προθεσμίας, η άποψη της συγκεκριμένης υπηρεσίας θεωρείται θετική και η άδεια εκδίδεται κατά τα στοιχεία του φακέλου του έργου. Όμως, η πρακτική των σιωπηρών ή τεκμαιρόμενων αδειών παραχαράσσει τη γνώμη οργάνων που έχουν πραγματική γνώση του φυσικού αντικείμενου, όπως οι δασικές υπηρεσίες, ενώ αντίκειται καταφανώς στο περιβαλλοντικό δίκαιο της ΕΕ⁶⁵⁵.

Ενισχύσεις δίχως ιεράρχηση: Εξακολουθεί να παρέχει οικονομική ενίσχυση σχεδόν σε κάθε μορφής επενδυτικό σχέδιο, δίχως σαφή στρατηγική ιεράρχηση. Σε αντίθεση με τον διατυπωμένο στο άρθρο 1 σκοπό του για «προώθηση της ισόρροπης ανάπτυξης με σεβασμό στους περιβαλλοντικούς πόρους ... η εξοικονόμηση των φυσικών πόρων στην προοπτική μιας κυκλικής οικονομίας»,⁶⁵⁶ με

⁶⁵⁴ Υπόθεση C-50/2009. Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ιρλανδίας. Σκέψεις 36-38: «36) Το άρθρο 3 της οδηγίας 85/337 επιβάλλει στην αρμόδια αρχή για το περιβάλλον την υποχρέωση να προβεί σε εκτίμηση επιπτώσεων στο περιβάλλον περιλαμβάνουσα περιγραφή των άμεσων και έμμεσων συνεπειών ενός σχεδίου έργου στους παράγοντες που απαριθμούνται στις τρεις πρώτες περιπτώσεις του άρθρου αυτού και περιγραφή της αλληλεπίδρασης μεταξύ των παραγόντων αυτών (απόφαση της 16ης Μαρτίου 2006, C-332/04, Επιτροπή κατά Ισπανίας, σκέψη 33). Όπως προκύπτει από το άρθρο 2, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας, η εκτίμηση αυτή πρέπει να πραγματοποιείται προ της χορηγίας άδειας για την υλοποίηση σχεδίου έργου. 37) Η αρμόδια αρχή για το περιβάλλον, προκειμένου να διασφαλίσει την τήρηση της υποχρέωσης που της επιβάλλει το εν λόγω άρθρο 3, δεν μπορεί να περιορίζεται στον προσδιορισμό και στην περιγραφή των άμεσων και έμμεσων συνεπειών ενός σχεδίου έργου σε ορισμένους παράγοντες, αλλά οφείλει να τους αξιολογεί κατά περίπτωση με τον δέοντα τρόπο. 38) Η ως άνω υποχρέωση εκτίμησης διαφέρει από τις επιβαλλόμενες με τα άρθρα 4 έως 7, 10 και 11 της οδηγίας 85/337 υποχρεώσεις, οι οποίες συνίστανται κατά βάση στη συλλογή και ανταλλαγή πληροφοριακών στοιχείων, στη διαβούλευση, στη δημοσιότητα και στη διασφάλιση έννομης προστασίας. Πρόκειται λοιπόν περί διατάξεων διαδικαστικού χαρακτήρα οι οποίες αφορούν απλώς την τήρηση της βασικής υποχρέωσης που επιβάλλει το άρθρο 3 της οδηγίας αυτής».

⁶⁵⁵ Υπόθεση C-50/2009. Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ιρλανδίας. Σκέψεις 36-38: «36) Το άρθρο 3 της οδηγίας 85/337 επιβάλλει στην αρμόδια αρχή για το περιβάλλον την υποχρέωση να προβεί σε εκτίμηση επιπτώσεων στο περιβάλλον περιλαμβάνουσα περιγραφή των άμεσων και έμμεσων συνεπειών ενός σχεδίου έργου στους παράγοντες που απαριθμούνται στις τρεις πρώτες περιπτώσεις του άρθρου αυτού και περιγραφή της αλληλεπίδρασης μεταξύ των παραγόντων αυτών (απόφαση της 16ης Μαρτίου 2006, C-332/04, Επιτροπή κατά Ισπανίας, σκέψη 33). Όπως προκύπτει από το άρθρο 2, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας, η εκτίμηση αυτή πρέπει να πραγματοποιείται προ της χορηγίας άδειας για την υλοποίηση σχεδίου έργου. 37) Η αρμόδια αρχή για το περιβάλλον, προκειμένου να διασφαλίσει την τήρηση της υποχρέωσης που της επιβάλλει το εν λόγω άρθρο 3, δεν μπορεί να περιορίζεται στον προσδιορισμό και στην περιγραφή των άμεσων και έμμεσων συνεπειών ενός σχεδίου έργου σε ορισμένους παράγοντες, αλλά οφείλει να τους αξιολογεί κατά περίπτωση με τον δέοντα τρόπο. 38) Η ως άνω υποχρέωση εκτίμησης διαφέρει από τις επιβαλλόμενες με τα άρθρα 4 έως 7, 10 και 11 της οδηγίας 85/337 υποχρεώσεις, οι οποίες συνίστανται κατά βάση στη συλλογή και ανταλλαγή πληροφοριακών στοιχείων, στη διαβούλευση, στη δημοσιότητα και στη διασφάλιση έννομης προστασίας. Πρόκειται λοιπόν περί διατάξεων διαδικαστικού χαρακτήρα οι οποίες αφορούν απλώς την τήρηση της βασικής υποχρέωσης που επιβάλλει το άρθρο 3 της οδηγίας αυτής».

⁶⁵⁶ Νόμος 4399/2016 (ΦΕΚ Α' 117/22.06.2016), άρθ. 1: «Σκοπός του παρόντος είναι η προώθηση της ισόρροπης ανάπτυξης με σεβασμό στους περιβαλλοντικούς πόρους και την υποστήριξη λιγότερο ευνοημένων περιοχών της χώρας, η αύξηση της απασχόλησης, η βελτίωση της συνεργασίας και η αύξηση του μέσου μεγέθους των επιχειρήσεων, η τεχνολογική αναβάθμιση, η διαμόρφωση μιας νέας εξωστρεφούς εθνικής ταυτότητας (branding), η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας και έντασης γνώσης, η μετακίνηση στην αλυσίδα παραγωγής της αξίας για την παραγωγή πιο σύνθετων προϊόντων, η εξοικονόμηση των φυσικών πόρων στην προοπτική μιας κυκλικής οικονομίας, η προσφορά καλύτερων υπηρεσιών, η προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων και εν τέλει η εξασφάλιση καλύτερης θέσης της χώρας στο Διεθνή Καταμερισμό Εργασίας. Η επίτευξη των στόχων αυτών επιδιώκεται με τις ενισχύσεις του παρόντος, μέσω των καθεστώτων που προβλέπονται στο Ειδικό Μέρος του και συγκεκριμένα με: α. την εξωστρέφεια και την καινοτομικότητα, β. τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, γ. την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας με έμφαση στην απασχόληση εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού, προκειμένου να αναστραφεί το ρεύμα φυγής νέων επιστημόνων, δ. την προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων, ε. την υψηλή προστιθέμενη αξία, στ. τη βελτίωση του τεχνολογικού επιπέδου και της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, ζ. την έξυπνη εξειδίκευση, η. την ανάπτυξη δικτύων, συνεργειών, συνεταιριστικών πρωτοβουλιών και εν γένει τη στήριξη της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, θ. την ενθάρρυνση συγχωνεύσεων, ι. τομές και παρεμβάσεις αναπτυξιακού χαρακτήρα για την ενίσχυση της υγιούς και στοχευμένης επιχειρηματικότητας με ειδική

ελάχιστη πρόνοια για το περιβαλλοντικό του αποτύπωμα, όπως για παράδειγμα σε διάσπαρτες βιομηχανικές μονάδες ακόμα και σε εκτός σχεδίου περιοχές, οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις δημιουργούν *de facto* άτυπες συγκεντρώσεις που στη συνέχεια απαιτούν ειδική περιβαλλοντική διαχείριση, υποδομές και δίκτυα.

Διεύρυνση δικαιούχων: Για πρώτη φορά περιλαμβάνονται σε αναπτυξιακό νόμο οι κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.), συνεταιρισμοί και ομάδες παραγωγών ως δικαιούχοι ενισχύσεων. Αυτή είναι ίσως η σημαντικότερη και πλέον θετική καινοτομία του νέου νόμου, καθώς συμβάλλει στην ευρύτερη διασπορά των κρατικών ενισχύσεων σε επιχειρηματικές δραστηριότητες με σαφές κοινωνικό όφελος και ένταση εργασίας. Η ανάγκη ανάπτυξης και υποστήριξης της κοινωνικής οικονομίας αποτελεί και θέση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο πλαίσιο διαπραγμάτευσης της νέας προγραμματικής περιόδου 2014-2020 (ΕΣΠΑ).⁶⁵⁷

Διαφάνεια και λογοδοσία: Προβλέπει τη σύνταξη και υποβολή στη Βουλή έκθεσης για τα αποτελέσματα εφαρμογής του αναπτυξιακού νόμου ως ετήσια υποχρέωση διαφάνειας και λογοδοσίας του αρμόδιου Υπουργού Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού.

Αναπτυξιακό Συμβούλιο: Ιδρύει Αναπτυξιακό Συμβούλιο, το οποίο αποτελείται από Επιστημονική Επιτροπή και Επιτροπή Κοινωνικών Εταίρων και Δημόσιας Διοίκησης (ΕΚΕΔΔ). Αξιοσημείωτο ότι στην επιτροπή κοινωνικών εταίρων δεν περιλαμβάνεται κανένας φορέας από την κοινωνία των πολιτών ή τον χώρο της κοινωνικής οικονομίας.

Παρατάσεις ολοκλήρωσης: Παρατείνει τις προθεσμίες ολοκλήρωσης εκκρεμών επενδυτικών σχεδίων που εντάχθηκαν σε καθεστώς ενίσχυσης στο πλαίσιο προηγούμενων αναπτυξιακών νόμων και παρέχει κίνητρα για την ολοκλήρωσή τους.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η αιτιολογική έκθεση που κατατέθηκε στη Βουλή ως κύριο συνοδευτικό έγγραφο για το νομοσχέδιο, καθώς περιέχει ανάλυση των αποτελεσμάτων εφαρμογής των κρατικών ενισχύσεων μέσω των αναπτυξιακών νόμων από το 1998 και μετά. Τα στοιχεία αυτά είναι συγκρίσιμα με την αντίστοιχη ανάλυση που περιείχε η εισηγητική έκθεση του αναπτυξιακού νόμου 3908/2011,⁶⁵⁸ σύμφωνα με την οποία το κόστος της κρατικής επένδυσης ανά νέα θέση εργασίας είχε σχεδόν εικοσαπλασιαστεί, ενώ το συνολικό αναπτυξιακό όφελος για τη χώρα παρέμενε μάλλον ισχνό.

Αναπτυξιακός νόμος	v. 2601/1998	v. 3299/2004	v. 3908/2011
Δείκτης			
Αρ. επενδυτικών σχεδίων	3.116	10.459	1.276
Ύψος επενδύσεων σε €	3.590.158.365	22.464.740.784	6.021.766.328
Κρατικές ενισχύσεις σε €	1.114.748.524	9.573.740.964	1.991.038.154
Προβλεπόμενες νέες θέσεις εργασίας	29.242	39.669	6.167
Μέση ενίσχυση ανά θέση εργασίας (€)	38.121	241.341	322.854
Μέσος αριθμός νέων θέσεων εργασίας ανά επένδυση	9,4	3,8	4,8

έμφαση στη μικρομεσαία επιχειρηματικότητα, ια. την επανεκβιομηχάνιση της χώρας, ιβ. την υποστήριξη περιοχών με μειωμένη αναπτυξιακή δυναμική και τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων.»

⁶⁵⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2012, 13 Νοεμβρίου). Θέση των υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την ανάπτυξη συμφωνίας εταιρικής σχέσης και προγραμμάτων στην Ελλάδα για την περίοδο 2014-2020. Ανακτήθηκε από <https://www.espa.gr/el/pages/elibraryFS.aspx?item=2123>

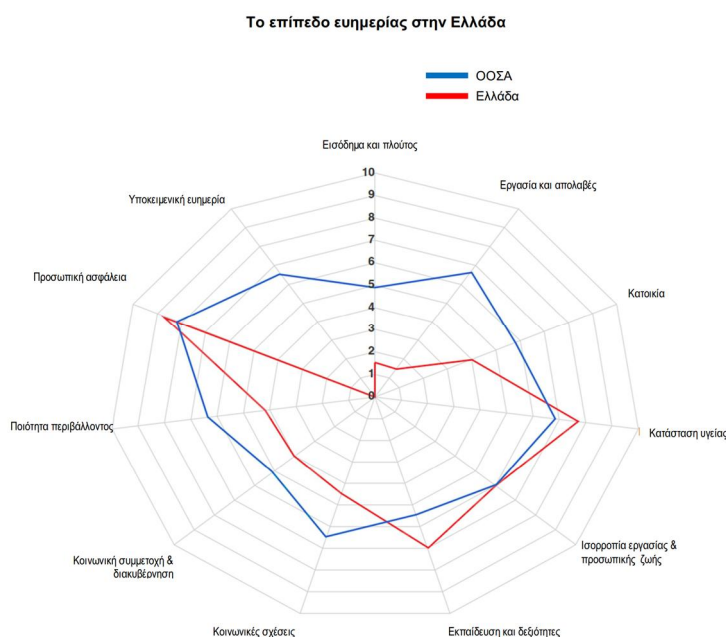
⁶⁵⁸ Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας. (2011, Απρίλιος). Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Ενίσχυση ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική ανάπτυξη, την επιχειρηματικότητα και την περιφερειακή συνοχή». Ανακτήθηκε από http://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=81ec7366-5826-4069-91c7-103e1317a9f1

ΟΟΣΑ: Έκθεση για την ελληνική οικονομία

Στην έκθεσή του για την κατάσταση της ελληνικής οικονομίας,⁶⁵⁹ ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης διαπιστώνει, σε συμφωνία με τις περισσότερες σχετικές αποτιμήσεις, ότι:

- Παρά τη σταδιακή ανάκαμψη της οικονομίας από τη βαθιά ύφεση, εντούτοις παραμένει υψηλό το κοινωνικό κόστος της κρίσης.
- Σημαντικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις έχουν θεσμοθετηθεί, όμως το μίγμα και η εφαρμογή τους είναι ανισοβαρές.
- Η ενίσχυση των εξαγωγών και των επενδύσεων αποτελεί κλειδί για την ανάκαμψη.

Ενδιαφέρουσα είναι η εκτεταμένη αναφορά στο επίπεδο ευημερίας, το οποίο εκτιμά ως «σημαντικά χαμηλότερο από τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ στις πολλές παραμέτρους». Εντούτοις, εντοπίζει δυο παράγοντες που μπορούν να αποτελέσουν βάση για μακροπρόθεσμα βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη: το πολύ ανώτερο του μέσου όρου επίπεδο εκπαίδευσης και δεξιοτήτων, και τη δημόσια υγεία.

Απόδοση στα ελληνικά του σχετικού γραφήματος από την έκθεση του ΟΟΣΑ για την κατάσταση της ελληνικής οικονομίας κατά το 2015⁶⁶⁰

Η έκθεση καταλήγει στις εξής κύριες προτεραιότητες:

- Υιοθέτηση κρίσιμων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων για την ανάπτυξη και τη βελτίωση της διοικητικής ικανότητας.
- Επείγουσα υιοθέτηση πολιτικών για τη μείωση της φτώχειας και της ανισότητας και την τόνωση της απασχόλησης, ώστε να επιτευχθεί οικονομική ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς.

Μεταξύ των ειδικότερων προτάσεων με άμεσο ή έμμεσο περιβαλλοντικό ενδιαφέρον, ο ΟΟΣΑ προκρίνει την αύξηση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και ως παράγοντας τόνωσης της ανταγωνιστικότητας, και την πλήρη εφαρμογή του νόμου του 2012 για την καλύτερη νομοθέτηση.

⁶⁵⁹ OECD. (2016, March). OECD Economic Surveys : Greece 2016. OECD Publishing, Paris. DOI: http://dx.doi.org/10.1787/eco_surveys-grc-2016-en

⁶⁶⁰ Καλύτερη επεξήγηση του περιεχομένου και των τιμών των δεικτών είναι διαθέσιμη στο: OECD. (Αχρονολόγητο). "Regional well-being in OECD countries: Greece" [Factsheet]. Ανακτήθηκε από: <http://www.oecd.org/gov/regional-policy/how-life-country-facts-greece.pdf>

Η έκθεση δημοσιεύθηκε τον Οκτώβριο 2016. Ο συντονισμός και η επιμέλεια έγινε από τη Θεοδότη Νάντσου (tnantsou@wwf.gr), επικεφαλής περιβαλλοντικής πολιτικής.

Συντάκτες κεφαλαίων και ερευνητές ήταν και οι εξής (με αλφαβητική σειρά):

Βαφειάδου Άννα, Νομικός περιβάλλοντος

Βρεττού Φωτεινή (f.vrettou@wwf.gr), Ερευνήτρια πολιτικής

Δόσης Στέφανος (s.dosis@wwf.gr), Συνεργάτης δασικών προγραμμάτων

Κορακάκη Εύη (e.korakaki@wwf.gr), Υπεύθυνη δασικών προγραμμάτων

Μάντζαρης Νίκος (n.mantzaris@wwf.gr), Υπεύθυνος ενεργειακής και κλιματικής πολιτικής

Παξιμάδης Γιώργος (g.paximadis@wwf.gr), Υπεύθυνος θαλάσσιου προγράμματος

Προδρόμου Μιχάλης, Σύμβουλος ενεργειακής πολιτικής

Τζηρίτης Ηλίας (e.tziritis@wwf.gr), Συντονιστής τοπικών δράσεων WWF Ελλάς

Φούτση Αντιγόνη (a.foutsi@wwf.gr), Συνεργάτιδα προγράμματος αλιείας

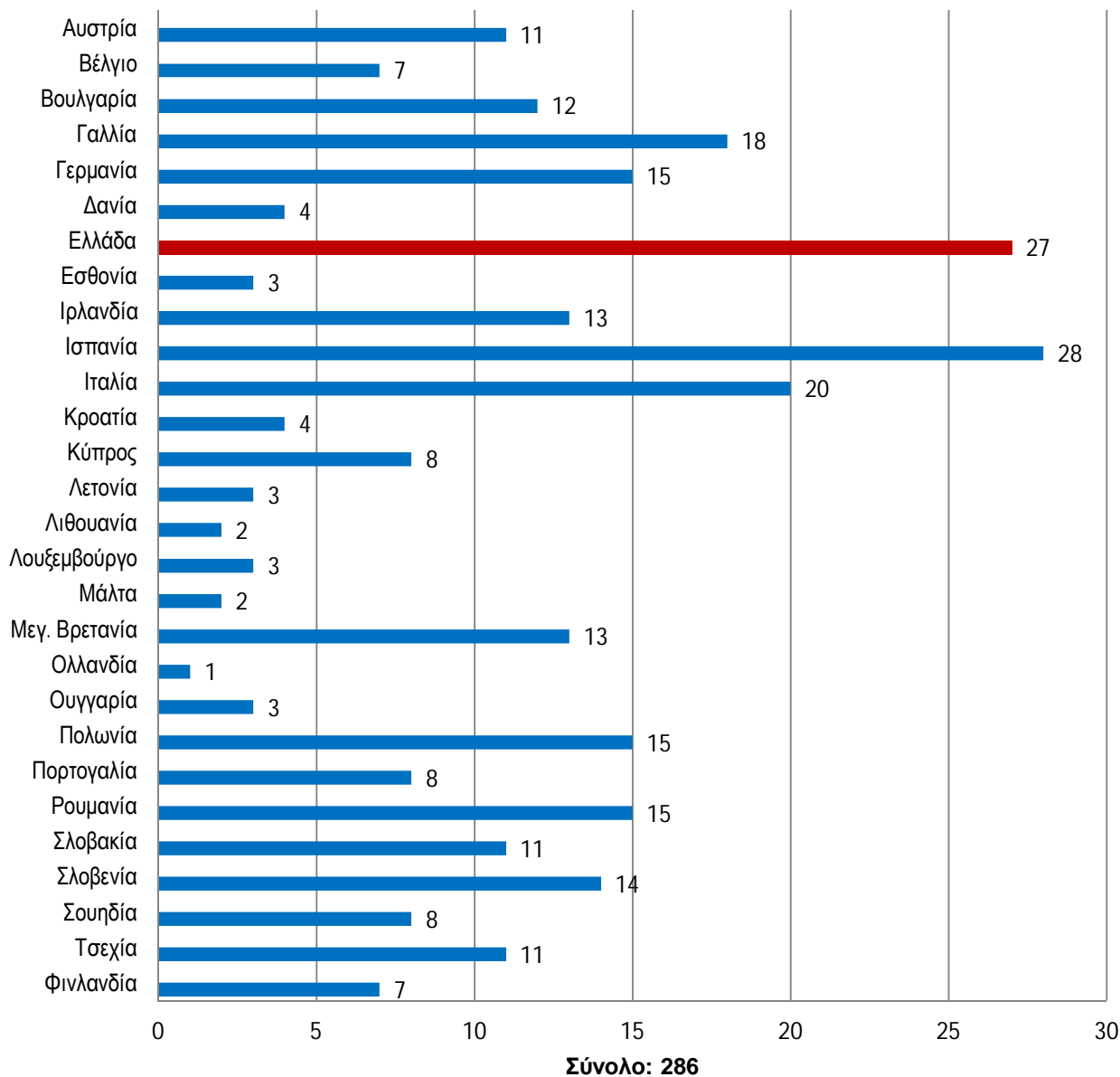
Χασιώτης Γιώργος (g.chasiotis@wwf.gr), Νομικός συντονιστής

Χριστοπούλου Ιόλη (i.christoroulou@wwf.gr), Υπεύθυνη πολιτικής για το φυσικό περιβάλλον

Παράρτημα 1 – Πίνακες εφαρμογής περιβαλλοντικού δικαίου ΕΕ

Πίνακας 1.1: Ανοιχτές υποθέσεις παραβιάσεων στην ΕΕ-28⁶⁶¹

Αριθμός παραβιάσεων ανά κράτος μέλος το 2015

⁶⁶¹ Πηγή: European Commission. Statistics on environmental infringements. Legal enforcement. <http://ec.europa.eu/environment/legal/law/statistics.htm> Last updated on 08.06.2016

Παράρτημα 2 – Περιβαλλοντική νομολογία

Πίνακας 2.1: Νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Υπόθεση	Διάδικοι	Νομοθεσία ΕΕ	Αίτημα
C-584/14 Απόφαση & επιβολή προστίμου	Επιτροπή κατά Ελλάδας	<ol style="list-style-type: none"> 1. Οδηγία 2006/12/ΕΚ περί των στερεών αποβλήτων 2. Οδηγία 91/689/ΕΟΚ για τα επικίνδυνα απόβλητα 3. Οδηγία 1999/31/ΕΚ περί υγειονομικής ταφής των αποβλήτων 	<p>«Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η Ελλάδα δεν είχε εκπονήσει και θέσει σε εφαρμογή, εντός εύλογης προθεσμίας, σχέδιο διαχείρισης των επικίνδυνων αποβλήτων σύμφωνα με τις απαιτήσεις της νομοθεσίας της Ένωσης ούτε είχε δημιουργήσει ολοκληρωμένο και κατάλληλο δίκτυο εγκαταστάσεων διαθέσεως των επικίνδυνων αποβλήτων, στο πλαίσιο του οποίου να εφαρμόζονται οι πλέον ενδεδειγμένες μέθοδοι για την εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας. Επιπροσθέτως, η Ελλάδα δεν είχε λάβει το σύνολο των μέτρων που απαιτούνταν για την εξασφάλιση, ως προς τη διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων, της τήρησης των κανόνων περί αξιοποίησης και διαθέσεως των αποβλήτων και περί αδειοδότησεως και εκμεταλλεύσεως των χώρων υγειονομικής ταφής.»</p> <p>Με την απόφασή του, το ΔΕΕ επιβάλλει στην Ελλάδα την υποχρέωση καταβολής στον προϋπολογισμό της Ένωσης, χρηματικής ποινής ύψους 30.000 ευρώ ανά ημέρα καθυστέρησης εφαρμογής της απόφασης του 2009, καθώς και κατ' αποκοπήν ποσό ύψους 10 εκατομμυρίων ευρώ.</p>
C-167/14 Απόφαση & επιβολή προστίμου	Επιτροπή κατά Ελλάδας	Οδηγία 91/271/ΕΟΚ, της 21ης Μαΐου 1991, για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων	<p>1) Η Ελληνική Δημοκρατία, μη έχοντας λάβει όλα τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της αποφάσεως Επιτροπή κατά Ελλάδας (C-440/06), παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 260, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.</p> <p>2) Σε περίπτωση που η διαπιστωθείσα στο σημείο 1 παράβαση εξακολουθεί να υφίσταται κατά την ημέρα δημοσιεύσεως της παρούσας αποφάσεως, υποχρεώνει την Ελληνική Δημοκρατία να καταβάλει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στον λογαριασμό «Ίδιοι πόροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης», χρηματική ποινή 3.640.000 ευρώ ανά εξάμηνο καθυστέρησης στη λήψη των μέτρων που απαιτούνται για τη συμμόρφωση προς την απόφαση Επιτροπή κατά Ελλάδας (C-440/06), από την ημερομηνία δημοσίευσής της παρούσας αποφάσεως και μέχρι την πλήρη εκτέλεση της αποφάσεως Επιτροπή κατά Ελλάδας (C-440/06) [...]</p> <p>3) Υποχρεώνει την Ελληνική Δημοκρατία να καταβάλει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στον λογαριασμό «Ίδιοι πόροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης», κατ' αποκοπήν ποσό 10 εκατομμυρίων ευρώ.</p> <p>4) Καταδικάζει την Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.</p>
C-473/2014 Απόφαση	Δήμος Κρωπίας Αττικής κατά Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής	Οδηγία 2001/42/ΕΚ του ΕΚ και του Συμβουλίου, της 27 ^{ης} Ιουνίου 2001, σχετικά με την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων	<p>Ερμηνεία Οδηγίας – Προδικαστική παραπομπή ΣτΕ στο πλαίσιο αιτήσεως ακυρώσεως του π.δ. 187/2011 περί καθορισμού μέτρων προστασίας της περιοχής του όρους Υμηττού και των Μητροπολιτικών Πάρκων Γουδιό – Ιλισίων, (ΦΕΚ Δ' 187/16.6.2011).</p> <p>Τα άρ. 2 στ. α' και 3 παρ. 2 στ. α' της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ έχουν την έννοια ότι για την έκδοση πράξης εμπεριέχουσας σχέδιο ή πρόγραμμα σχετικά με τη χωροταξική οργάνωση και τις χρήσεις γης και εμπύπτον στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας, με το οποίο τροποποιείται προϋφιστάμενο σχέδιο ή πρόγραμμα, δεν χωρεί απαλλαγή από την υποχρέωση προγραμματισμού εκτιμήσεως περιβαλλοντικών επιπτώσεων βάσει της Οδηγίας αυτής, για τον λόγο ότι η πράξη αυτή εξειδικεύει και υλοποιεί ρυθμιστικό σχέδιο θεσπισθέν με ιεραρχικώς υπερκείμενη πράξη το οποίο δεν είχε υποβληθεί σε τέτοια περιβαλλοντική εκτίμηση.</p>
C-202/16 Εκκρεμής	Επιτροπή κατά Ελλάδας	<ol style="list-style-type: none"> 1) Οδηγία 2008/98/ΕΚ για τα απόβλητα και την κατάργηση ορισμένων οδηγιών, 2) Οδηγία 99/31/ΕΚ περί υγειονομικής ταφής των 	Προβληματική λειτουργία του ΧΥΤΑ Τεμπλονίου Κέρκυρας και οι βλαβερές επιπτώσεις του στο περιβάλλον, σε συνδυασμό με τη μη λήψη από τις ελληνικές αρχές των απαραίτητων και προβλεπόμενων από την Ευρωπαϊκή νομοθεσία μέτρων, ώστε να μπορέσει ο ΧΥΤΑ να λειτουργήσει σε πλήρη συμμόρφωση με τις προϋποθέσεις και απαιτήσεις της περιβαλλοντικής

		αποβλήτων.	νομοθεσίας της Ένωσης.
C-160/16 Εκκρεμής	Επιτροπή κατά Ελλάδας	Οδηγία 2010/31/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Μαΐου 2010, για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων	Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι παρά τα επανειλημμένα αιτήματα της, οι ελληνικές αρχές δεν έχουν ακόμη κοινοποιήσει την τελική έκθεση για τα βέλτιστα από πλευράς κόστους επίπεδα των ελάχιστων απαιτήσεων ενεργειακής απόδοσης των κτηρίων και των δομικών στοιχείων, χρησιμοποιώντας το συγκριτικό μεθοδολογικό πλαίσιο που καθορίστηκε από τον κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 244/2012 της Επιτροπής και ότι συνεπώς υπάρχει παράβαση του άρ. 5, παρ. 2 της Οδηγίας 2010/31/ΕΕ.
C-100/16 P Εκκρεμής	Ellinikos Chrysos και Ελλάδα κατά Επιτροπής	άρ. 107, παρ. 1 ΣΛΕΕ	Αναίρεση κατά της απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου (4 ^ο τμ.), στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-233/11 και T-262/11, Ελλάδα και Ελληνικός Χρυσός κατά Επιτροπής. Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι πληρούνταν όλες οι προϋποθέσεις του άρ. 107, παρ. 1, ΣΛΕΕ όσον αφορά τα δύο μέτρα κρατικής ενισχύσεως· το πρώτο μέτρο κρατικής ενισχύσεως αφορά την πώληση των Μεταλλείων Κασσάνδρας στην αναιρεσείουσα σε τιμή χαμηλότερη της αγοραίας αξίας τους. Το δεύτερο μέτρο αφορά την απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής φόρου, σε σχέση με την αξία της εκτάσεως γης των ορυχείων.
C-504/14 Εκκρεμής	Επιτροπή κατά Ελλάδας	Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας	Η παράβαση αφορά: α) τον αντίκτυπο διάφορων έργων και δραστηριοτήτων στην περιοχή Natura 2000 GR2550005 "Θίνες Κυπαρισσίας" και πιο συγκεκριμένα, στο είδος προτεραιότητας <i>Caretta caretta</i> και σε οικοτόπους αμμοθινών, συμπεριλαμβανόμενου και του οικοτόπου προτεραιότητας 2250* Θίνες των παραλιών με <i>Juniperus spp</i> και β) την έλλειψη λήψης των αναγκαίων μέτρων ώστε να θεσπιστεί και να τεθεί σε εφαρμογή ένα αποτελεσματικό σύστημα αυστηρής προστασίας της θαλάσσιας χελώνας <i>Caretta caretta</i> , στην συγκεκριμένη περιοχή, προκειμένου να αποφευχθούν, αφενός, οποιαδήποτε παρενόχληση του είδους αυτού κατά την περίοδο αναπαραγωγής του και, αφετέρου, οποιαδήποτε δραστηριότητα που ενδέχεται να επιφέρει βλάβη ή καταστροφή των περιοχών αναπαραγωγής του.
C-442/14 Εκκρεμής	Bayer CropScience και Stichting De Bijstichting	1) Οδηγία 91/414/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Ιουλίου 1991, σχετικά με τη διάθεση στην αγορά φυτοπροστατευτικών προϊόντων, 2) Κανονισμός (ΕΚ) 1107/2009 σχετικά με τη διάθεση φυτοπροστατευτικών προϊόντων στην αγορά και την κατάργηση των οδηγιών 79/117/ΕΟΚ και 91/414/ΕΟΚ του Συμβουλίου, 3) Οδηγία 98/8/ΕΚ για τη διάθεση βιοκτόνων στην αγορά, 4) Οδηγία 2003/4/ΕΚ για την πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες και για την κατάργηση της οδηγίας 90/313/ΕΟΚ του Συμβουλίου.	Ερμηνεία οδηγιών – Προδικαστική παραπομπή Διοικητικού δικαστηρίου Ολλανδίας για θέματα εμπορίου και επιχειρήσεων – Διατύπωση 9 προδικαστικών ερωτημάτων προς ΔΕΕ – Η Ελληνική Δημοκρατία υπέβαλε γραπτές παρατηρήσεις.

Πίνακας 2.2: Νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας⁶⁶²

<p style="text-align: center;">ΣτΕ 3943/2015 [Μέτρα Αποκατάστασης Ασωπού]</p> <p>Έχει αναδειχθεί το χρόνιο πρόβλημα ουσιώδους διατάραξης του οικοσυστήματος του Ασωπού ποταμού και η ανάγκη να ληφθούν μέτρα αποκαταστάσεώς του, δεδομένου, μάλιστα, ότι πέραν του φυσικού οικοσυστήματος, συντρέχει άμεσος κίνδυνος και για την υγεία των κατοίκων. Ενόψει κυρίως του ότι έχουν ήδη κατατεθεί μελέτες σχετικά με το πρόβλημα αυτό και ευρίσκονται στη διάθεση της Διοικήσεως ενώ και οι ίδιοι οι αιτούντες έχουν επικαλεσθεί με αίτησή τους προς την Διοίκηση σχετική μελέτη προστασίας και αποκατάστασης για την αντιμετώπιση του ζητήματος, καλείται η Διοίκηση χωρίς καμία περαιτέρω καθυστέρηση: α) να διακόψει τη λειτουργία όσων μονάδων δεν διαθέτουν σύστημα επεξεργασίας αποβλήτων ή λειτουργούν κατά παράβαση των σχετικών με την επεξεργασία αποβλήτων περιβαλλοντικών όρων, ώστε να αποφευχθεί η περαιτέρω ρύπανση του οικοσυστήματος, β) να επιλύσει το γενικότερο πρόβλημα επεξεργασίας αποβλήτων, είτε με την κατασκευή κεντρικής μονάδας, είτε με όποιο αντίστοιχο έργο επιλέξει, ενόψει και των σχετικών μελετών, και γ) να λάβει τα κατάλληλα μέτρα αποκατάστασης του διαταραχθέντος οικοσυστήματος, μεταξύ των οποίων και το προεδρικό διάταγμα του άρθρου 23 του ν. 1650/1986.</p>
<p style="text-align: center;">ΣτΕ ΟΛ. 217/2016 & 218/2016 [Μεταλλεία χρυσού στη Χαλκιδική]</p> <p>Δημοσιεύθηκαν οι ακυρωτικές αποφάσεις 217/2016 και 218 /2016 της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας επί αιτήσεων ακυρώσεως της ανώνυμης εταιρείας «ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΧΡΥΣΟΣ Α.Ε.» και του Εργατοϋπαλληλικού Κέντρου Χαλκιδικής (και λοιπών σωματείων εργαζομένων) κατά της αποφάσεως ΔΜΕΒΟ/Α/Φ.7.49.13/177642/1854/ 19.8.2015 του Υπουργού Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας</p>
<p style="text-align: center;">ΣτΕ 205/2016 [Γήπεδο ΠΑΟ στη Λ. Αλεξάνδρας]</p> <p>Ενόψει της δημοσίευσής του ν. 4117/2013 και, αφού υποβλήθηκαν τροποποιήσεις στο σχέδιο π.δ/τος, το κείμενο του διατάγματος εναρμονίστηκε με τις προβλέψεις του νόμου αυτού. Η όποια περαιτέρω ιδιαίτερη αναφορά στο κείμενο του άρθρου 23 του ν. 3983/2011 και του προσβαλλόμενου διατάγματος, σε γήπεδο και λοιπές αθλητικές εγκαταστάσεις στην περιοχή Ανάπλασης II, γίνεται ακριβώς λόγω διαφορετικών όρων δόμησης των εγκαταστάσεων αυτών και του διαφορετικού υπεύθυνου για την έκδοση της οικοδομικής άδειας για τις εγκαταστάσεις αυτές, ενώ τα σχετικά με την άδεια λειτουργίας του νέου γηπέδου ποδοσφαίρου δεν ρυθμίζονται από το προσβαλλόμενο π.δ/γμα.</p>
<p style="text-align: center;">ΣτΕ 4046/2015 [Παράνομη περιβαλλοντική αδειοδότηση για συγκρότημα τουριστικών κατοικιών στην Πούντα Ζέζα]</p> <p>Στην περιοχή εγκατάστασης της επίμαχης τουριστικής μονάδας ισχύουν, παράλληλα προς τις διατάξεις της πολεοδομικής νομοθεσίας για την εκτός σχεδίου δόμηση, αφενός οι κατευθύνσεις χωροταξικής οργάνωσης που παρέχονται από το Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας, αφετέρου οι ρυθμίσεις του προεδρικού διατάγματος περί καθορισμού ζώνης οικιστικού ελέγχου της εκτός σχεδίου περιοχής της Λαυρεωτικής. Το πολεοδομικό καθεστώς της περιοχής χωροθετήσεως του έργου, ρυθμιζόμενο πλήρως και εξαντλητικώς από ειδικά νομοθετήματα, με τα οποία, μάλιστα, καθορίζονται συγκεκριμένες, ανά ζώνη, χρήσεις γης και όροι και περιορισμοί δομήσεως αυστηρότεροι των γενικών ισχυόντων, διαφοροποιείται από το πολεοδομικό καθεστώς των εκτός σχεδίου δομήσεως περιοχών.</p> <p>– Κατά την έννοια των περιοριστικών της δόμησης διατάξεων, οι οποίες αποβλέπουν, πρωτίστως, στη διαφύλαξη του ιδιαίτερου χαρακτήρα των εκτός σχεδίου περιοχών και στην αποφυγή καταστρατήγησης πάγιων πολεοδομικών κανόνων ορθολογικής δόμησης, η κατ' εξαίρεση επιτρεπόμενη στις περιοχές αυτές δόμηση τελεί υπό την προϋπόθεση ότι πληροίται ο βασικός κανόνας δόμησης της εν γένει πολεοδομικής νομοθεσίας, κατά τον οποίο δομήσιμα είναι τα οικόπεδα που έχουν πρόσωπο, κοινό όριο δηλαδή, σε κοινόχρηστο χώρο νομίμως υφιστάμενο, μη προκύψαντα από ιδιωτική βούληση, δοθέντος ότι με τις ανωτέρω διατάξεις δεν προβλέπεται ρητώς εξαίρεση από τον κανόνα αυτόν. Ένα γήπεδο θεωρείται ότι έχει πρόσωπο, δηλαδή κοινό όριο, σε οδό που το καθιστά, σύμφωνα με τα προαναφερόμενα, οικοδομήσιμο, όταν η οδός αυτή, ανεξαρτήτως εάν είναι εθνική, επαρχιακή, δημοτική ή κοινοτική, υφίσταται νομίμως και, περαιτέρω, είναι ήδη διανοιγμένη, κατά τέτοιο, μάλιστα, τρόπο ώστε να είναι προσπελάσιμη και να εξασφαλίζει πράγματι επικοινωνία με το γήπεδο.</p> <p>– Στην Αττική επιτρέπεται, κατ' αρχήν, μόνον η περιορισμένη επέκταση νομίμως υφισταμένων οικισμών, όχι δε και η δημιουργία νέων, εκτός αν τούτο δικαιολογείται από εξαιρετικούς πολεοδομικούς λόγους που καθιστούν απολύτως επιβεβλημένη την ίδρυση νέου έναντι της επεκτάσεως ήδη υφισταμένου οικισμού και υπό την πρόσθετη προϋπόθεση ότι οι λόγοι αυτοί προκύπτουν κατόπιν ειδικής και τεκμηριωμένης έρευνας που πραγματοποιείται στο προσήκον επίπεδο χωροταξικού σχεδιασμού. Οι διαπιστώσεις αυτές, ισχύουν, κατά μείζονα λόγο, στην περίπτωση νέων οικισμών που ιδρύονται κατ' εφαρμογήν της νομοθεσίας περί ιδιωτικής πολεοδόμησης, δεδομένου, μάλιστα, ότι, με το άρθρο 1 παρ. 3 του ν. 4280/2014, με τις διατάξεις του οποίου επιχειρήθηκε η εκ νέου ρύθμιση των ζητημάτων ιδιωτικής πολεοδόμησης, ορίζεται ρητώς ότι περιοχές περιβαλλοντικής αναβάθμισης και ιδιωτικής πολεοδόμησης δεν μπορούν να χωροθετούνται στην Αττική, εκτός αν τούτο επιτρέπεται από τις ειδικότερες ρυθμίσεις του οικείου ρυθμιστικού σχεδίου.</p> <p>– Οι εγκρίσεις και οι τροποποιήσεις των γενικών πολεοδομικών σχεδίων πρέπει να είναι συμβατές και, πάντως, να μην αντιστρατεύονται τους στόχους, τις κατευθύνσεις και τα προγράμματα του ρυθμιστικού σχεδίου. Η ίδια υποχρέωση ισχύει για όλα τα υποκείμενα μέσα χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού ή χρήσεων γης, περιλαμβανομένων και των ζωνών οικιστικού ελέγχου, οι οποίες πρέπει να εναρμονίζονται προς τους στόχους και τις κατευθύνσεις του ρυθμιστικού σχεδίου και, πάντως, να μην ανατρέπουν τη βασική επιδίωξή του, η οποία συνίσταται στην ανάσχεση της οικιστικής εξάπλωσης.</p>

⁶⁶² Ο σχολιασμός των υποθέσεων, με εξαίρεση την 1671/2016, αντλήθηκε από τα δελτία νομολογίας που αναρτώνται στον ιστότοπο «Νόμος και Φύση»: <http://nomosphysis.org.gr/category/nomologia/>

– Με το άρθρο 2 περ. Ζ' του διατάγματος της Λαυρεωτικής εισάγεται απόλυτη απαγόρευση για την ανέγερση περισσότερων της μίας παραθεριστικών κατοικιών εντός του αυτού γηπέδου, ρύθμιση, η οποία, σε συνδυασμό με τους περί μείγσης καλύψεως πολεοδομικούς κανόνες, σκοπεί στην αποτροπή του κινδύνου διασπάσεως των κατ' αρχήν δομούμενων επιφανειών σε περισσότερα του ενός κτίσματα. Η ίδια απαγόρευση ισχύει και για τα συγκροτήματα κύριων ή παραθεριστικών κατοικιών, καθόσον, υπό την αντίθετη εκδοχή, θα καταστρατηγείτο ο σκοπός του κανονιστικού νομοθέτη, με την κατασκευή πλειόνων κατοικιών εντός του αυτού γηπέδου. Και ναι μεν τα συγκροτήματα αυτά έχουν, κατά κανόνα, τη μορφή ενιαίου κτίσματος, πλην, όμως, περιλαμβάνουν περισσότερες αυτοτελείς κατοικίες, περισσότερες, δηλαδή, λειτουργικώς και κατά προορισμό αυτοτελείς οικοδομές που χρησιμοποιούνται για τη στέγαση μικρού αριθμού προσώπων (νοικοκυριού), με αποτέλεσμα να συντρέχουν οι αυτοί ακριβώς δικαιολογητικοί λόγοι, για τους οποίους απαγορεύεται η ανέγερση περισσότερων κτισμάτων κατοικιών εντός του αυτού γηπέδου. Αντίστοιχη απαγόρευση δεν ισχύει, αντιθέτως, για τις ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις, οι οποίες, υπό όρους, μπορούν να αναπτύσσονται σε περισσότερα αυτοτελή κτίσματα. Συνάγεται, συνεπώς, ότι η υλοποιούμενη δόμηση των τουριστικών εγκαταστάσεων και, κατ' επέκταση, η αντίστοιχη οικιστική επιβάρυνση της περιοχής χωροθετήσεώς της είναι σημαντικά αυξημένη σε σύγκριση με εκείνη που θα προκαλείτο εάν εφαρμόζονταν οι κανόνες δομήσεως που ισχύουν για τις κατοικίες.

– Τα τουριστικά διαμερίσματα δεν έχουν τον βαθμό αυτοτέλειας των τουριστικών κατοικιών, χαρακτηριστικό που αντιστοιχεί, άλλωστε, και στη συνήθη έννοια των όρων «αυτοτελής κατοικία» και «διαμέρισμα», με κύριο διακριτικό γνώρισμα του διαμερίσματος να είναι η, κατά τα ανωτέρω, ένταξη του σε ένα ενιαίο πολυώροφο κτίριο. Κατ' εκτίμηση τούτων, στο ευνοϊκό πολεοδομικό καθεστώς των τουριστικών εγκαταστάσεων, που, κατά παραπομπή, εισάγεται με τις προπαρατεθείσες διατάξεις του διατάγματος της Λαυρεωτικής, υπάγονται όχι γενικώς τα τουριστικά καταλύματα, αλλά μόνον οι ρητώς απαριθμούμενες σε αυτό τουριστικές εγκαταστάσεις, ήτοι μόνον τα ξενοδοχεία (κλασικού τύπου, τύπου επιπλωμένων διαμερισμάτων και μεικτού τύπου) και οι λοιπές υποστηρικτικές της λειτουργίας τους τουριστικές εγκαταστάσεις.

– Παρά το γεγονός ότι μεταξύ των γηπέδων στα οποία χωροθετούνται οι επίμαχες εγκαταστάσεις μεσολαβούν υφιστάμενες αγροτικές οδοί (οι οποίες δεν καθιστούν οικοδομήσιμα τα γήπεδα), τα συγκροτήματα αυτά, λόγω της γεινιάσεως και της λειτουργικής διασυνδέσεώς τους, αποτελούν ενιαίο έργο σύνθετου χαρακτήρα και μεγάλης κλίμακας, αντίληψη που, άλλωστε, υιοθετήθηκε και από τη διοίκηση, η οποία, με μία πράξη, ενέκρινε τους περιβαλλοντικούς όρους όλων των μονάδων και τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων που είχαν εκπονηθεί για κάθε μία εξ αυτών. Οι κτιριακές αυτές εγκαταστάσεις συγκροτούν, παράλληλα, ένα ενιαίο οικιστικό σύνολο διακοσίων οκτώ κατοικιών, με δυνατότητα διαμονής τετρακοσίων, τουλάχιστον, εβδομήντα ατόμων και συνολική υλοποιούμενη δόμηση 12.000, περίπου, τετραγωνικών μέτρων.

ΣΤΕ Ε' (7 μ.) 3944/2015 [Παραχώρηση των ακτών στους ΟΤΑ έναντι ανταλλάγματος]

Η παραχώρηση δικαιωμάτων απλής χρήσης επί του αιγιαλού και της παραλίας, στους πρωτοβάθμιους ΟΤΑ για την άσκηση δραστηριοτήτων, καταρχήν, ήπιων και συμβατών με τον προορισμό των στοιχείων αυτών του φυσικού περιβάλλοντος ως κοινοχρήστων, πρέπει να γίνεται μεμονωμένα και κατά περίπτωση. Πρέπει δε να προηγείται εξατομικευμένη κρίση της Διοικήσεως, συνοδευόμενη από τα αναγκαία διαγράμματα, με την οποία θα τίθενται και οι αναγκαίοι όροι και περιορισμοί ενόψει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του υπό παραχώρηση συγκεκριμένου τμήματος του αιγιαλού, προκειμένου να διασφαλισθεί και η κατά προορισμό χρήση του ως κοινόχρηστου αγαθού.

Επιτρέπεται η παραχώρηση της απλής χρήσης αιγιαλού για την άσκηση δραστηριοτήτων που εξυπηρετούν τους λούόμενους ή την αναψυχή του κοινού, με ελαφρές και μη μόνιμες κατασκευές, όπως λ.χ. θαλάσσια μέσα αναψυχής, ομπρέλες και τροχήλατα αναψυκτήρια. Οι μόνιμες κατασκευές, πέραν της αλλοίωσης που επιφέρουν στη μορφολογία του αιγιαλού, συνδέονται με δραστηριότητες (bar-αναψυκτήρια) μη συμβατές με το χαρακτήρα και τον προορισμό του αιγιαλού, ως κοινόχρηστου φυσικού αγαθού, και συνεπώς αποτελούν μη επιτρεπόμενη χρήση εκ του νόμου. Η συλλήβδην παραχώρηση με την προσβαλλόμενη κua του συνόλου των αιγιαλών της χώρας στους πρωτοβάθμιους Ο.Τ.Α. βρίσκεται εκτός των ορίων της σχετικής νομοθετικής εξουσιοδότησης. Ενόψει της σημασίας του παράκτιου χώρου ως στοιχείου του φυσικού περιβάλλοντος, η έγκριση των Υπουργών Οικονομικών και Εσωτερικών για την περαιτέρω μεταβίβαση σε τρίτους του δικαιώματος απλής χρήσης αιγιαλού και παραλίας εκ μέρους των ΟΤΑ ως παραχωρησιούχων, χορηγείται κατά περίπτωση, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι του νομοθέτη για την προστασία των παράκτιων οικοσυστημάτων, που κινδυνεύουν από την υπερεκμετάλλευση και να διαφυλαχθεί η κοινοχρησία τους.

Η άσκηση προληπτικού ελέγχου και εποπτείας είναι ιδιαίτερα κρίσιμη στο επίμαχο ζήτημα, προκειμένου να αποφεύγονται παραβιάσεις των όρων της παραχώρησης εκ μέρους των τρίτων παραχωρησιούχων (αλλοιώσεις της μορφολογίας, ανείρεση του κοινόχρηστου χαρακτήρα του αιγιαλού, οχλήσεις στους περιοίκους), αλλά και να εξασφαλίζεται, με την επιβολή αντικειμενικών όρων στη διακήρυξη, το βέλτιστο οικονομικό ανάλλαγμα για το Δημόσιο, αντί των φαινομένων «εικονικών» δημοπρασιών από τους Δήμους.

Η διάταξη της προσβαλλόμενης κ.υ.α., με την οποία εγκρίνεται η περαιτέρω μεταβίβαση του δικαιώματος απλής χρήσης αιγιαλού και παραλίας από τους ΟΤΑ Α' βαθμού προς τρίτους, είναι επίσης εκτός των ορίων της σχετικής εξουσιοδότησεως.

ΣΤΕ 209/2016 [Νόμιμη διαταγή κατεδάφισης περιφραγής σε δημόσια δασική έκταση]

Από τις αποφάσεις των πολιτικών δικαστηρίων με τις οποίες επιλύονται αμφισβητήσεις σχετικές με το ιδιοκτησιακό καθεστώς, δεν απορρέουν κρίσεις δεσμευτικές για τα αρμόδια διοικητικά όργανα ως προς το χαρακτήρα της έκτασης αυτής ως δασικής ή μη, δοθέντος άλλωστε ότι εν προκειμένω ο δασικός χαρακτήρας της έκτασης διαπιστώθηκε με την ατομικού χαρακτήρα απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, που κήρυξε την έκταση ως αναδασωτέα, και της οποίας η νομιμότητα ούτε ήταν επιτρεπτό να εξεταστεί παρεμπιπτόντως από τον Πρόεδρο του Διοικητικού Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης ούτε και εξετάστηκε.

Από τα στοιχεία του διοικητικού φακέλου, και συγκεκριμένα από τις εκθέσεις αυτοψίας και φωτοερμηνείας αεροφωτογραφιών, με τις οποίες διαπιστώθηκαν ο δασικός χαρακτήρας της επίμαχης έκτασης κατά το παρελθόν και η εκχέρσωσή της, και ιδίως από την απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας με την οποία κηρύχθηκε ως αναδασωτέα, σχεδόν στο σύνολό της, η επίμαχη έκταση, συνάγεται ότι

οι αποφάσεις των πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων και τα λοιπά στοιχεία που είχε προσκομίσει στον πρώτο βαθμό η εκκαλούσα δεν κλονίζουν, πράγματι, τη νομιμότητα και επάρκεια της αιτιολογίας της απόφασης του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, όπως ορθώς έκρινε η εκκαλούμενη.

Ούτε η τεχνική έκθεση πραγματογνωμοσύνης του δασολόγου, που είχε προσκομίσει η εκκαλούσα στον πρώτο βαθμό, κατά την οποία η επίμαχη έκταση αποτελεί ιδιωτικό αγροτεμάχιο που δεν εμπίπτει στις διατάξεις της δασικής νομοθεσίας, κλονίζει την αιτιολογία της διαταγής κατεδάφισης της αυθαίρετως κατασκευασθείσας περιφράξης, προεχόντως, διότι το συμπέρασμα της εν λόγω τεχνικής έκθεσης στηρίζεται στις προϋποθέσεις που θέτουν οι διατάξεις του ν. 3208/2003, οι οποίες κατά τα ανωτέρω κρίθηκαν ανίσχυρες και μη εφαρμοστέες, και διότι, όπως ορθώς κρίθηκε με την εκκαλούμενη, στην επίμαχη έκταση είχαν πάντως εφαρμογή οι διατάξεις της δασικής νομοθεσίας λόγω της κήρυξης της έκτασης ως αναδασωτέας.

Στε 519/2016 [Ακύρωση πρωτοκόλλου ειδικής αποζημίωσης Διεύθυνση Δασών]

Οι δυσμενείς για το διοικούμενο συνέπειες από την έκδοση πρωτοκόλλου ειδικής αποζημίωσης αίρονται αν παραδοθεί οικειοθελώς προς κατεδάφιση η αυθαίρετη κατασκευή, έστω και μετά την έκδοση του πρωτοκόλλου αυτού. Η κρινόμενη αίτηση πρέπει να γίνει δεκτή και να αναιρεθεί η απόφαση του Μονομελούς Διοικητικού Πρωτοδικείου Ρόδου.

ΣτΕ 220/2016 και 221/2016 [Παράλειψη έκδοσης άδειας δόμησης μονάδας στις Σκουριές]

Η υπόθεση, η οποία αναπέμπεται στην αρχή αυτή για νέα νόμιμη κρίση, καθίσταται εκ νέου εκκρεμής ενώπιον της αρχής αυτής, η οποία οφείλει, σε συμμόρφωση προς το δεδικασμένο της ακυρωτικής απόφασης, να προβεί, εντός της τασσόμενης στο νόμο προθεσμίας, σε εξέταση των ουσιαστικών προϋποθέσεων που τίθενται για την έκδοσή της σύμφωνα με τα οριζόμενα στην ακυρωτική απόφαση.

Εφ' όσον δηλαδή η υπόθεση κατέστη εκκρεμής ενώπιον της Διοίκησης προκειμένου να προβεί σε νέα νόμιμη κρίση, παρέλκει ως αλυσιτελής η ακύρωση των προσβαλλομένων παραλείψεων προς έκδοση της άδειας δόμησης και είναι απορριπτές, για το λόγο αυτό, οι υπό κρίση αιτήσεις.

Οι απარიθμούμενες στο έγγραφο αυτό παρατηρήσεις δεν ανάγονται ούτε σε ανακρίβεια, ήτοι σε λανθασμένα μεγέθη και παραδοχές της υποβληθείσας μελέτης, ούτε σε ανεπάρκεια αυτής, ήτοι στην έλλειψη των απαιτούμενων από τις διατάξεις του ΚΜΛΕ στοιχείων, άνευ των οποίων η Διοίκηση αδυνατεί να εγκρίνει τους γενικότερους και ειδικότερους τεχνικούς όρους και προϋποθέσεις που θα διέπουν την επίμαχη μεταλλευτική δραστηριότητα. Εν όψει τούτων, ήτοι ότι οι διατυπωθείσες παρατηρήσεις δεν συνιστούν ούτε ανακρίβεια ούτε ανεπάρκεια των στοιχείων της τεχνικής μελέτης που υποβλήθηκε, και δεδομένου ότι ορθώς δεν περιλήφθηκαν στον προϋπολογισμό του έργου κονδύλια αποκατάστασης του περιβάλλοντος, δεδομένου ότι το κόστος αυτό δεν θα βαρύνει τον προϋπολογισμό του έργου, αλλά θα αποπληρωθεί από την εκποίηση του εμπορεύσιμου εξοπλισμού, αλλά και του ότι η επισήμανση της Διοίκησης ότι «ορισμένα από τα υποβληθέντα στοιχεία δεν είναι στην επίσημη γλώσσα της Ελληνικής Δημοκρατίας» είναι αόριστη.

Η προσβαλλόμενη πράξη είναι πλημμελώς αιτιολογημένη και θα πρέπει, για τον βάσιμο αυτό λόγο, να ακυρωθεί, κατ' αποδοχή της υπό κρίση αιτήσεως, η δε υπόθεση να αναπεμφθεί στην αρμόδια υπηρεσία για νέα νόμιμη κρίση.

ΣτΕ 513*/2016 [Νόμιμη περιβαλλοντική αδειοδότηση ΑΣΠΗΕ στην Τροιζήνα]

Εφόσον οι εκτάσεις δασικού χαρακτήρα στις οποίες θα εγκατασταθεί το επιδικο αιολικό πάρκο είναι χέρσες και άγονες, με περιορισμένη θαμνώδη βλάστηση, και χρησιμοποιούνται κυρίως ως βοσκότοποι, είναι απορριπτέος ως αβάσιμος ο σχετικός λόγος ακυρώσεως, με τον οποίο δεν εξειδικεύεται, άλλωστε, η βλάβη που θα υποστεί η δασική βλάστηση της περιοχής από την επίμαχη εγκατάσταση.

Για τις περιοχές του Δήμου Τροιζηνίας, ο οποίος ανήκει γεωγραφικά στην Ανατολική Πελοπόννησο και για λόγους διοικητικής οργάνωσης θεωρείται, ανέκαθεν, τμήμα του Νομού Αττικής, εντασσόμενος ήδη στην Περιφέρεια Αττικής, ισχύουν οι διατάξεις Ειδικού Πλαισίου για τις ΑΠΕ που αφορούν την ηπειρωτική χώρα εν γένει και όχι οι διατάξεις που αφορούν την Αττική.

Στην ΜΠΕ έχει αποτυπωθεί η κατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής, έχουν εκτιμηθεί και αξιολογηθεί επαρκώς οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις στην πανίδα τόσο κατά τη φάση κατασκευής όσο και κατά τη φάση λειτουργίας του έργου και, τέλος, έχουν προβλεφθεί συγκεκριμένα μέτρα αποκατάστασης των επιπτώσεων αυτών. Κατά συνέπεια, ενόψει του ότι προκύπτει από την οικεία Μ.Π.Ε, ότι οι επιπτώσεις στην ορνιθοπανίδα της περιοχής θα είναι μάλλον ασθενείς, ότι η θέση του έργου δε συμπίπτει με πορεία των οποιωνδήποτε αποδημητικών πτηνών και ότι δεν υπάρχουν ενδείξεις που να δικαιολογούν την παρουσία πλούσιας ορνιθοπανίδας, ο ισχυρισμός ότι δεν έχουν ληφθεί υπόψη οι αθροιστικές επιπτώσεις που πράγματι υπάρχουν στην ευρύτερη περιοχή από το σύνολο των αιολικών πάρκων, αορίστως άλλωστε προσβαλλόμενος, είναι απορριπτέος ως αβάσιμος.

Το περιεχόμενο της οικείας ΜΠΕ είναι πλήρες όσον αφορά τα μορφολογικά, εδαφολογικά και γεωλογικά χαρακτηριστικά, έχουν εκτιμηθεί και αξιολογηθεί επαρκώς οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις στη γεωμορφολογία, τόσο κατά τη φάση κατασκευής, όσο και κατά τη φάση λειτουργίας του έργου, έχουν εξετασθεί οι επιπτώσεις του έργου στην αισθητική του τοπίου, μετά από ειδική φωτορεαλιστική μελέτη, καθώς και στον τουρισμό, έχουν δε προβλεφθεί συγκεκριμένα μέτρα αποκατάστασης των επιπτώσεων αυτών. Ο προβαλλόμενος λόγος ότι με την επίμαχη εγκατάσταση θα προκληθεί στην περιοχή ολοσχερής καταστροφή του ανάγλυφου του εδάφους από τις εκχερσώσεις και την εκσκαφή των υψωμάτων, με αποτέλεσμα την υπέρμετρη αισθητική επιβάρυνση- αλλοίωση του φυσικού τοπίου και ειδικότερα της κορυφογραμμής, μεταβολή της εικόνας και αισθητικής του χώρου, αλλά και οπτική όχληση κατά τη διάρκεια ζωής του έργου από την εγκατάσταση των ανεμογεννητριών, ανεξαρτήτως της αοριστίας του, είναι απορριπτέος ως αβάσιμος.

*Συναφείς αποφάσεις οι ΣτΕ 514/2016 και 512/2016

ΣτΕ Ε' 1671/2016 [Ακύρωση κοινής υπουργικής απόφασης για το Εθνικό Πάρκο Κοτυχίου-Στροφιλιάς]

Νομικά, το εθνικό πάρκο δεν υφίσταται πλέον. Το σκεπτικό της απόφασης έχει ως εξής:

1. Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση, για την άσκηση της οποίας καταβλήθηκε το παράβολο (έντυπο παραβόλου 1091033/2009), ζητείται η ακύρωση της κοινής απόφασης 12365/17.3.2009 των Υπουργών Ανάπτυξης, Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής «Χαρακτηρισμός των χερσαίων, υδάτινων και θαλάσσιων περιοχών της λιμνοθάλασσας Κοτυχίου, του δάσους Στροφιλιάς και της ευρύτερης περιοχής τους (Ν. Αχαΐας Ν. Ηλείας) ως "Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου - Στροφιλιάς"» (Δ' 159).
2. Επειδή, η υπόθεση εισήχθη ενώπιον του Ε' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας και εξεδόθη επ' αυτής η απόφαση 534/2015. Με την απόφαση αυτή κρίθηκε ότι για το χαρακτηρισμό της ως άνω περιοχής ως Εθνικού Πάρκου ήταν αναγκαία η έκδοση του προβλεπόμενου από το άρθρο 21 παρ. 1 και 2 του ν. 1650/1986 προεδρικού διατάγματος και ότι, ως εκ τούτου, η προσβαλλόμενη κοινή υπουργική απόφαση θα έπρεπε να ακυρωθεί, ως αναρμοδίως εκδοθείσα. Περαιτέρω, όμως, το Τμήμα έκρινε ότι, σύμφωνα και με τα οριζόμενα στο άρθρο 50 παρ. 3α του π.δ. 18/1989, όπως ισχύει, έπρεπε να αναβληθεί η έκδοση οριστικής απόφασης για έξι μήνες, προκειμένου η Διοίκηση να προβεί στην έκδοση του προαναφερθέντος προεδρικού διατάγματος, ορίσθηκε δε νέα δικάσιμος της αίτησης η 16η Δεκεμβρίου 2015.
3. Επειδή, η αναβλητική απόφαση 534/2015 του Συμβουλίου της Επικρατείας κοινοποιήθηκε νομίμως στους καθ' ων η αίτηση Υπουργούς στις 02.06.2015, 22.06.2015, 01.07.2015 και 03.09.2015 (βλ. τα σχετικά αποδεικτικά επιμελητών του Δικαστηρίου), χωρίς να προκύπτει ότι εκδόθηκε, εντός της ταχθείσης εξάμηνης προθεσμίας από την τελευταία κατά χρόνο κοινοποίηση, αλλά ούτε και μεταγενεστέρως, προεδρικό διάταγμα για το χαρακτηρισμό της προαναφερθείσας περιοχής ως Εθνικού Πάρκου. Υπό τα δεδομένα αυτά, η κρινόμενη αίτηση πρέπει να γίνει δεκτή, ως προδήλως βάσιμη, και να ακυρωθεί η προσβαλλόμενη κοινή υπουργική απόφαση, λόγω αναρμοδιότητας, κατά τη διαδικασία εν Συμβουλίω του άρθρου 34 Β του π.δ. 18/1989, που προσετέθη με το άρθρο 45 παρ. 2 του ν. 4055/2012 (Α' 51).

Δια ταύτα, δέχεται την αίτηση.

Ακυρώνει την απόφαση 12365/17.3.2009 των Υπουργών Ανάπτυξης, Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής (Δ' 159).

Παράρτημα 3 - Παρεμβάσεις του WWF Ελλάς

1. Σχόλια WWF στο νομοσχέδιο ΥΠΕΝ για τη δόμηση και τις νομιμοποιήσεις αυθαιρέτων | Σεπτέμβριος 2016.
2. Παρατηρήσεις WWF Ελλάς επί του παραδοτέου Π4.1 (α) : προτάσεις ρυθμιστικού πλαισίου στο πλαίσιο της καλής νομοθέτησης – προτάσεις βελτίωσης, του έργου «Κωδικοποίηση της δασικής νομοθεσίας» | Ιούλιος 2016.
3. Παρατηρήσεις WWF Ελλάς επί της διαβούλευσης «Νέες περιοχές προς ένταξη στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000» | Ιούλιος 2016
4. Αξιολόγηση οδηγιών για τη φύση - Εκστρατεία WWF «Δυνάμωσε τη φωνή της φύσης» | Ιούλιος 2016
5. Έκτακτη παρέμβαση προς τους Βουλευτές για τους δασικούς χάρτες | Μάιος 2016
6. Αιγιαλός - Επιστολή 14 περιβαλλοντικών οργανώσεων προς Αναπλ. Υπουργό Περιβάλλοντος | Μάιος 2016
7. Σχόλια WWF Ελλάς επί του νέου σχήματος λειτουργικής ενίσχυσης για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ | Μάρτιος 2016
8. Παρατηρήσεις της περιβαλλοντικής οργάνωσης WWF Ελλάς επί της δημόσιας διαβούλευσης σχετικά με την απλή χρήση αιγιαλού και παραλίας σε προστατευόμενες περιοχές | Μάρτιος 2016.
9. Παρατηρήσεις ΑΡΧΕΛΩΝ, MEDASSET και WWF Ελλάς στη δημόσια διαβούλευση του προεδρικού διατάγματος για τον Κυπαρισσιακό Κόλπο | Μάρτιος 2016.
10. Κοινή επιστολή των περιβαλλοντικών οργανώσεων προς Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας σχετικά με τον Κυπαρισσιακό Κόλπο | Φεβρουάριος 2016.
11. Ευχαριστήρια επιστολή των περιβαλλοντικών οργανώσεων στους Έλληνες ευρωβουλευτές που στήριξαν τη Στρατηγική της ΕΕ για τη Βιοποικιλότητα | Φεβρουάριος 2016
12. Επιστολή περιβαλλοντικών οργανώσεων στους Έλληνες ευρωβουλευτές με θέμα «Προστασία της φύσης στην Ευρώπη - Στρατηγική της ΕΕ για τη Βιοποικιλότητα» | Ιανουάριος 2016
13. Κοινή επιστολή σχετικά με παράνομες εργασίες, χερσαία παρέμβαση και διάνοιξη δρόμου στο Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου | Ιανουάριος 2016
14. Αίτημα προς Επιθεωρητές Περιβάλλοντος για το Έλος Παπά στην Ίο | Ιανουάριος 2016
15. Δώστε χώρο στη φύση: Δράσεις πολιτικής για την προστασία της φύσης και του ανθρώπου στην Ευρώπη | 2015
16. Σχόλια επί του υπό διαβούλευση σχεδίου Εθνικής Στρατηγικής για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή | Δεκέμβριος 2015
17. Σχόλια WWF Ελλάς επί του υπό διαβούλευση σχεδίου Εθνικής Στρατηγικής για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή | Δεκέμβριος 2015
18. Έκτακτη παρέμβαση WWF Ελλάς επί του σχεδίου νόμου με τίτλο «Βοσκήσιμες γαίες Ελλάδας

και άλλες διατάξεις» | Νοέμβριος 2015

19. Επιστολή WWF Ελλάς προς Υπουργό και Αναπληρωτή Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας για ανάκληση του αιτήματος επαναλειτουργίας της λιγνιτικής μονάδας "Πτολεμαΐδα III" | Οκτώβριος 2015
20. Επιστολή WWF Ελλάς στους Έλληνες ευρωβουλευτές σχετικά με το αίτημα της Ελλάδας για χορήγηση δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών CO2 | Οκτώβριος 2015

Ακρωνύμια

ΑΕΚΚ	Απόβλητα από εκσκαφές, κατασκευές και κατεδαφίσεις
ΑΕΠΟ	Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΕΔΣΝΑ	Ειδικός Διαβαθμιακός Σύνδεσμος Νομού Αττικής
ΕΖΔ	Ειδικές Ζώνες Διατήρησης
ΕΛΙΝΥ	Ελληνικό Ινστιτούτο Υδρογονανθράκων
ΕΟΕΔΣΑΠ	Εθνικός Οργανισμός Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών
ΕΟΠ	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος
ΕΠΧΣΑΑ	Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης
ΕΣΚΔΕ	Εθνικό Σχέδιο Κατανομής Δικαιωμάτων Εμπορίας ρύπων
ΕΜΣ	Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας
ΕΣΧΣΑΑ	Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης
ΕΤΜΕΑΡ	Ειδικό Τέλος Μείωσης Εκπομπών Αερίων Ρύπων
ΕΦΚ	Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης
ΖΕΠ	Ζώνη Ειδικής Προστασίας
ΚΑΛΠ	Κοινή Αλιευτική Πολιτική
ΚΕΝΑΚ	Κανονισμός Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων
ΚΟΙΝΣΕΠ	Κοινωνική συνεταιριστική επιχείρηση
ΚΥΑ (κ.υ.α.)	Κοινή υπουργική απόφαση
ΛΑΓΗΕ	Λειτουργός της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας ΑΕ
Ν. (ν.)	Νόμος
ΠΔ (π.δ.)	Προεδρικό διάταγμα
ΠΠΔ	Πρότυπες περιβαλλοντικές δεσμεύσεις
ΡΑΕ	Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας
ΣΕΔΠΕΜ	Σώμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΥΠΑΠΕΝ	Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας
ΥΠΕΚΑ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
ΥΚΩ	Υπηρεσίες κοινής ωφέλειας
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης
ΧΑΔΑ	Χώρος Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων
ΧΔΒΑ	Χώρος Διάθεσης Βιομηχανικών Αποβλήτων
ΧΥΤΥ	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων
IPPC	Integrated Pollution Prevention and Control (Οδηγία 96/61/ΕΚ)
WWF	World Wide Fund for nature

1961

Το WWF ιδρύθηκε το 1961 στην Ελβετία

1991

Το WWF ιδρύει γραφείο στην Αθήνα το 1991.

>100

Το WWF αγωνίζεται για την προστασία του περιβάλλοντος σε 6 ηπείρους και σε περισσότερες από 100 χώρες.

>300

Στην Ελλάδα έχουμε υλοποιήσει περισσότερες από 300 δράσεις.

360°

Προστατεύουμε το περιβάλλον λαμβάνοντας υπόψη τα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά αίτια των απειλών και προτείνοντας λύσεις για την αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης.

5.000.000

Μας στηρίζουν περισσότεροι από 5 εκ. υποστηρικτές παγκοσμίως. Στην Ελλάδα οι υποστηρικτές μας ξεπερνούν τους 10.000.

1995

Η οικονομική διαχείριση του WWF Ελλάς ελέγχεται από ορκωτούς λογιστές ανελλιπώς από το 1995.

Η αποστολή του WWF Ελλάς είναι να διατηρήσει την πλούσια βιοποικιλότητα της Ελλάδας ως αναπόσπαστο στοιχείο της Μεσογείου και να παρεμποδίσει – και μακροπρόθεσμα να αντιστρέψει – την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, με στόχο την αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης.

www.wwf.gr

